

ПЕРЕПЛЕТНАЯ
ШВАРЦА и К^о
ВЪ ОДЕССЕ

26

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΓΑΛΑΤΤΕ

581
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡ. 4.

ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ
ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑ

Καθηγητοῦ.

1865.
9
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

« Ἀμάρτυρον οὐδὲν αἰίδω. » *Καλλίμαχος.*
« Haud incerta cano. » *Virgilius.*

ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.

(Ὅδῳ Ἀθηνῶν παρὰ τῇ Πλατείᾳ τῆς Ὀμονοίας.)

1870.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφὴν μου κατα-
διωχθήσεται αὐστηρῶς κατὰ τὸν περὶ τύπου νόμον.

M. J. Döring

ΤΩ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ

ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΤΑΤΩ

ΚΑΙ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΥΡΙΩ ΝΕΟΦΥΤΩ

ΤΩ ΒΥΖΑΝΤΙΩ

ΕΣ ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑ !

Σοὶ τὴν βίβλον τήνδε πρὸς μελέτην τῶν νέων Μακεδόνων καὶ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν ἀδελφῶν φιλοπονηθεῖσαν προσήκει μοι πολλῶν ἔνεκα προσφωνῆσαι. Πρῶτον μὲν γάρ Σὺ τοῦτ' ἐμπτον ἔτος, ἐξ οὗ τὰς ἡνίας τῆς τέως κακῶς διακειμένης ἐλληνικῆς Σχολῆς ἀνεδέχθην, πράγματι προεδρεύων τῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Ἐφορείας, εὐμενέστατα ἀπεδέξω τὴν περὶ Γυμνασίου συστάσεως ἐν τῇ τὰ πρῶτα τῆς Μακεδονίας φερούσῃ πόλει γενομένην πρότασίν μου, ταύτην ἀσπασίαν τοῖς προεστῶσι τῆς Κοινότητος ἐποίησας καὶ ὡς ὄντως πνευματικὸς πατὴρ ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν τέκνων κηδόμενος, κατὰ γὰρ τὸ πλεῖστον τὸ ἐμὸν ὄναρ ὕπαρ γενέσθαι συνετέλεσας, ὅπερ πολὺν χρόνον ἐν ἄλλῃ τῆς πατρίδος γωνίᾳ εἰς μάτην ἐπιζητήσας, κατὰ κακὴν μοῖραν ἐναυάγησα, καὶ τοῦτο παθὼν ἐκεῖ, μικρὰν ἔσχον παραμυθίαν ὅτι ἀλλαχοῦ ἐν αὐτῇ καταφύγιον εὔρον.

Εἶτα δ' ὅτι, τούτου μὲν καλῶς διαπραχθέντος, ἀλλὰ προῶρου, ὡς μὴ ὠφελε, τοῖς πολλοῖς ἐπελθόντος κόρου, Σὺ ἀκράδαντον ἐπιμονὴν τοῖς μὴ κατανοήσασιν τὸν εὐεργετικὸν προορισμὸν οὐ μόνον πρὸς διατήρησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπέδειξας προθυμίαν, ἥ ἀναντιρρήτως ὀφείλεται ἢ μέχρι χθὲς καὶ πρῶϊζα ἐν καλῇ καταστάσει διατήρησις αὐτοῦ.

Εἰ δ' ἀντίξοόν τι καὶ ἀπενκταῖον, ὡς ἀκλεῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν κατέσχηκε λόγος, εἴτ' ἐξ ἀπειρίας εἴτε καὶ ἐκ πλάνης τοῦ διαπιστευθέντος τοὺς οἴκας

αὐτοῦ ἐνσκηψαί τῃ πορείᾳ συμβέβηκε, τούτῳ μὲν συγγνωστόον τὰ παραπτώματα, πειρατέον ὁμως ἐν τῇ αὐτοχίᾳ ταύτῃ εἰς τὴν πρότερον εὐθείαν ὁδὸν καὶ σωτήριοι πορείαν παντοιοτρόπως ἐπαναγαγεῖν, ἵν' οὕτως ἀνώτερον τῆς ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος γενόμενον ἀκωλύτως τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν προσήκοντα χωρὴ προορισμὸν πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ τῶν φώτων Πατρός.

Τρίτον δέ, ὅπερ καὶ κυριώτατον, ὅτι Σὺ ἐνθερμος τῆς ἑσῶ παιδείας ζηλωτῆς καὶ πιστὸς τῆς θύραθεν θεράπων, ἐγνωκῶς εἶ ὅτι τῆς ἀρετῆς οὐδὲν μεῖζον τῶν ἐν τῷ βίῳ ὑπάρχειν πέφυκε καί, ὥσπερ ἡ ἀρχαία παρακελεύεται φιλοσοφία καὶ ἡ ἱερὰ ἐπιτάσσει θρησκεία, ἔργῳ ταύτην ἀσκῶν διατελεῖς, τῷ δὲ πλούτῳ, ὃς πολλοὺς ἔχων θορύβους καὶ φροντίδας παντοδαπὰς καὶ τρικυμιῶν εἶδη μύρια, πονηρός τε καὶ ἐπίβουλος, ἀλλ' οὐ τῆς ἀρετῆς ἐπικουρός ἐστιν, καλῶς χρώμενος, ἀληθῶς κατέστης τὸ σέμνωμα τοῦ ἱεροῦ Κλήρου.

Οὕτω τοίνυν τῷ καλλίστῳ καὶ ἀνεξιτήλῳ τῆς ἀρετῆς χρώματι δικαίως καλλιγραφούμενος, δέξαι τὴν μικρὰν ταύτην προσφορὰν καὶ ζῆθι πολλοὺς ἐς λυκάθαντας σοφῶς καὶ ἐναρέτως πολιτευόμενος καὶ ὡς καλὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τιθέμενος πρὸς ἔπαινον καὶ τιμὴν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

MARGARITHES F. ΔΙΜΙΤΣΑΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ὍΣΩι περ ἀσμένως ἐπισκοπῶν τις τὰς ἐν πάσαις μὲν ἐν γένει ταῖς ἐπιστήμαις γενομένας ἐπιδόσεις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, ἰδίᾳ δ' ἐν τῇ γεωγραφικῇ, εὐλόγως θαυμάζει, (1) τοσούτῳ μᾶλλον ἀναντιρρήτως διαπορεῖ ἀναλογιζόμενος ὅποσον ἔτι ἀπολείπεται ἡμῖν τῆς γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς γνώσεως χωρῶν τινων τῆς ἀρχαιότητος, ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρωπαϊκῇ ἡπεύρω κειμένον.

Τοῦτο δὴπου παρὰ πάντων μὲν ἐν γένει τῶν ἐπιχειρησάντων περιγράψαι αὐτῶν τινὰ ὁμολογεῖται, ἰδίᾳ δὲ Μάννερτος ὁ κορυφαῖος τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος γεωγράφων ἀποφαινόμενός ποι (2) διαρρήδην λέγει «Κρεῖττον γινώσκομεν τὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς παραλίς καὶ τὰς τῆς Ἀσίας μεσογαίας ἢ τὰς τόσῳ ἐγγὺς ἡμῖν κειμένας χώρας τῆς Εὐρώπης ἥτοι τὴν Ἑπειρον, Ἰλλυρίην καὶ Μακεδονίαν». Τῷ δὲ Μαννέρτῳ συνωδᾷ φησι καὶ ὁ διάσημος ἱστορικός Γρότιος. «Ἡ γεωγραφία τῶν χωρῶν, ἃς πάλαι ποτ' ᾔχουν τὰ μεγάλα τῶν Ἰλλυριῶν, Μακεδόνων, Παϊόνων καὶ Θρακῶν ἔθνη, ἡ-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΘΑΛΤΑΤΣ

(1) Melchior Meyr. die Class. Dicht. und. die Aufgab. der Poesie. «Die Wissenschaften, die wir mit so stauenswerthen Eifer cultivirt sehen, haben keinen andern Beruf als in stetigem Laufe die Erkenntniss des Einzelnen und des Ganzen, des Einzelnen im Ganzen, des Ganzen im Einzelnen, zu fördern und der Vollendung näher und näher zu führen». Allgem. Zeit. No. 358. p. 5534. 1869.

(2) K. Mannert Geographie der Griechen und Römer ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ α' τόμου.

κιστα καὶ νῦν ἔτι γινώσκεται, εἰ καὶ περιηγητῶν ἔρευναι οὐ σμικρὸν συνεβάλοντο ὑπὲρ τῆς αὐτῶν γνώσεως». (1) Καὶ τελευταῖον Φορβίγερος ὁ ἀξιολογώτερος τῶν καθ' ἡμᾶς γεωγράφων, καίπερ πάσας ἔχων ὑπ' ὄψιν τῶν νεωτέρων τὰς περιηγήσεις, οὐχ ἥττον ὅμως ὁμολογεῖ (2) ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι ἔρευναι τῆς Μακεδονίας ἐλλιπεῖς τε καὶ ἀτελεῖς εἰσι, καθάπερ καὶ ὁ ἀρχαίαν τῆς Μακεδονίας γεωγραφίαν συγγράφας Γαλάτης ἀναβοᾷ «οὐδὲν σκοτεινότερον ἀναμφιβόλως ἢ αἱ θέσεις αὐταὶ τῶν ὁδοιπορικῶν καὶ οἱ χάρται, οὓς ἔχομεν μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος» (3).

Ταῦτα τοίνυν πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενοι, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ ἐν Λειψία ἐκδιδομένου περιοδικοῦ συγγράμματος συντάκται, κρίνοντες ἀρτίως τὴν ὑπὸ Βουρσιάνου συνταχθεῖσαν ἀρχαίαν τῆς Ἑλλάδος γεωγραφίαν, ἐπανειλημμένως προτρέπουσιν αὐτὸν ἵνα ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ α' τόμου προσαρτήσῃ καὶ τὴν ἀρχαίαν τῆς Μακεδονίας γεωγραφίαν, ὡς φύσει ἀποτελοῦσαν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος (4).

Ταῦτα μὲν οὗτοι, οἷς παραπλήσια σχεδόν τι πάντες εἰρήκασιν, οὐδεὶς ὅμως, ἐφ' ὅσον αὐτὸς οἶδα, καὶ τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν ἀκριβῶς διδάσκει, εἴπερ παρὰ τοῖς νεωτέροις μόνον ἢ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις ἢ καὶ παρ' ἀμφοτέροις αὕτη κεῖται.

Καὶ ὅτι μὲν οἱ νεώτεροι, πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου

(1) G. Grote Geschichte Griechenlands cap. 25. S. 329. ὅρx καὶ Niebuhr hist. u. Philol. Vortrüg. über alt. L. u. Völk. t. 1. S. 286.

(2) A. Forbiger Handbuch der alten Geographie B. 3. S. 1050. Not. 26.

(3) Th. Desdèvises-du-desert ancienne Geographie de la Macédoine p. 54. 312.

(4) Literarisches Centralblatt N° 19. S. 553—4. 1869.

τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος πανταχοῦ σχεδὸν τῆς νῦν φιλοσοφούσης Εὐρώπης γεωγραφικὰς συστάντες ἐταιρίαις, πολλὰς βαρβάρων καὶ ἀγρίων ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡπείροις κειμένας χώρας δεόντως ἐξερεύνησαν καὶ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ μεγάλων δαπανῶν καὶ ζωῆς κινδύνων ἀδιαλείπτως ἐρευνῶσι (1), τοῦτο πᾶσι τοῖς περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένοις καὶ τῇ καθ' ἑκάστην γενομένη προόδῳ τῶν ἐπιστημῶν ἐνημερεύουσι γνωστὸν ὑπολαμβάνων παραλείπω. Ὅτι ὅμως, οὕτω χωροῦντες ἐπὶ τὰ πρόσω, ἡμέλησαν τῆς προσηκούσης ἐρεύνης καὶ σπουδῆς τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν κειμένης Μακεδονίας καὶ τῶν

(1) Ἡ μεγίστη πᾶσων τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐπιχειρηθεισῶν περιηγήσεων ἐστὶν ἡ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγγλοῦ Σαμουήλ Βακέρου εἰς τὰς ἐρημίας τῆς Ἀφρικῆς, ἥτις ἔνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, θαλασσίων τε καὶ χερσαίων, ὑφ' ὧν δαπάνῃ τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἀναλώσαντος μέχρι τοῦδε 26 χιλιάδων λιρῶν, ἐσχάτως συνεκροτήθη, ὁμοιάζει στρατιωτικῇ μᾶλλον ἢ ἐπιστημονικῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀγγελίαν, ἔχουσιν οὕτω. «Die Streitkräfte Sir Samuel Bakers bestehen aus 1 Regiment ägyptischer (710 Mann) Infanterie, 1 Regiment vom Sudan (510 Mann), Zusammen 1220 Mann; ferner 200 Mann irregulärer Cavalerie, 3 Batterien Gebirgsartillerie (210 Mann) und 1 Fussbatterie (80 Mann); im Ganzen also 1710 Mann. die Nilflottille besteht aus 6 Dampfern zu 40 Pferdekraften und 30 grossen Segelschiffen. Zu Chartum werden gegenwärtig 4 Dampfer und weitere 25 Segelschiffe, zusammen also 65 Wasserfahrzeuge. Ausser den 15 Engländer sollen sich noch zahlreiche anderweitige Europäische Touristen und Abenteurer der Expedition anschliessen. Mit Inbegriff arabischer Schiffsbauer und sonstiger Professionisten zählt diese mit allen Mitteln überaus wohl ausgerüstete Unternehmung an 2000 Köpfe». Allgem. Zeit. N° 363. p. 5603. 1869. Περὶ δὲ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ ταύτης ὅρα N° 283. σ. 4388. 1869.

λοιπῶν αὐτῇ συνεχομένων χωρῶν, περὶ τούτου ἱκανῶς μαρτυροῦσί μοι, ὧν τοὺς λόγους προέταξα ἐπ' αὐτῷ γε τούτῳ.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, οὐκ ἀτόπως, νομίζω, ἐνταῦθα ἀναφέρεται ἡ ἐρώτησις «τίνος ἄρ' ἕνεκα τοσαύτη ὀλιγωρία καὶ ἀδιαφορία περὶ τῆς Μακεδονίας; Μή τοίγε κατὰ τὴν ῥητορικὴν ἄδειαν καὶ δεινότητα τοῦ Δημοσθένους πράγματι τοσοῦτον βάρβαρός τις χώρα ἦν ἡ Μακεδονία, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι (1); Μή τοίγε μηδόλως συνετέλεσε τῇ προόδῳ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπομένως ἄνευ τινὸς ἱστορικοῦ παρελθόντος ὑπελείφθη τῶν λοιπῶν συγχρόνων ἐθνῶν καὶ χωρῶν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Αὕτη γάρ

(1) Δημοσθ. Φιλίπ. Γ', 31. «'Αλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου... οὐ μόνον οὐχ Ἑλληνος ὄντος... ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνος, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι». Ὅτι μὲν Ἑλληνες ἦσαν οἱ βασιλεῖς καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐθεωροῦντο μαρτυροῦσιν Ἱεροδοτ. 3, 137. 5, 22. Valkenars Anmerk. S. 282. Ἰσοκрат. πρὸς Φιλ. κ. 12. Λιβαν. 4. σ. 283, 16. ὅτι δὲ οὐκ ἀληθῆ λέγει Δημοσθένης περὶ ἀνδραπόδων ἐκ Μακεδονίας, μαρτυρεῖ Ἰακώφιος «Von der Untauglichkeit makedonischer Slaven ist mir aus andern Zeugnissen nichts bekannt. Makedonien wird nicht unter den Ländern erwähnt, aus denen man Slaven zog, ein Umstand, den die Makedonier selbst wohl zu ihrer Gunst möchten deuten können». Κ. Ἀσωπίου λογ. περὶ Ἀλεξάνδ. σ. 126. «'Αλλὰ δυσποφάσι-στον εἰ τοῦτο ἀτιμίαν μᾶλλον ἢ τιμὴν φέρει τοῖς Μακεδόσιν, ὅτι δὲν ἦσαν παρ' αὐτοῖς ἀνδράποδα καλὰ»· ὁ δὲ ἀγαθὸς Πολύβιος (ιβ', 13—14.) Δημοσθένην κρίνων λέγει «ὁ δέ, (Δημοσθένης) πάντα μετῶν πρὸς τὸ τῆς ἰδίας πατρίδος συμφέρον, καὶ πάντας ἡγούμενος δεῖν τοὺς Ἑλληνας ἀποβλέπειν πρὸς Ἀθηναίους, εἰ δὲ μή, προδότας ἀποκαλεῖν, ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ καὶ πολὺ παραπταίνειν τῆς ἀληθείας, (ὃ πεποίηκε Δημοσθένης) ἄλλως τε δὴ, καὶ τῶν συμβάντων τότε τοῖς Ἑλλήσιν οὐ Δημοσθένης μεμαρτυρηκότων, ὅτι καλῶς προϋνοήθη τοῦ μέλλοντος».

εὐγεῶς τε καὶ εὐάνδρος οὕσα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔφυσε καὶ τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας, ὁμοίους τῶν ὁποίων καὶ ἐφαμίλλους οὐδεμία ἄλλη χώρα τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου ἀνέδειξε, λέγω δὲ Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀριστοτέλη, οἵτινες διανοητικῶς ὡς ἀπλανεῖς τινες ἀστέρες ὑπερυψωθέντες καὶ ἀεννάως φεγγοβολοῦντες, παρίστανται ἡμῖν ἀνέφικτα πρότυπα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας καὶ φιλοσοφίας, ὁ μὲν ὡς βασιλεὺς, ὁ δὲ ὡς φιλόσοφος, τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἀνθρώπων πρῶτος ἐν νῷ συλλαβὼν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγίστου καὶ ὑψηλοτάτου σκοποῦ ἦτοι τοῦ εἰς ἐν ὅλον συνενῶσαι (1) πάντα τὰ ἄγρια καὶ βάρβαρα τῆς Ἀσίας ἔθνη, καὶ διὰ τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐξημερῶσαι καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀδελφοποιῆσαι (2), ἐπεχείρησε τὴν ὄντως φιλάνθρωπον καὶ ἀληθῶς ἐπιστημονικὴν ἐκείνην ἐκστρατείαν, ἧς ὅμοιον παράδειγμα οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρει ἡμῖν ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου, καὶ καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς ὡς ἀρχιφιλό-

(1) A. Humbold Kosmos B. 2. S. 183. 184. «Das Princip der Einigung und Einheit oder vielmehr das Gefühl von den wohlthätigen politischen Einflüsse dieses Principis lag, wie alle seine Staatseinrichtungen beweisen, tief in dem Gemüth des kühnen Erobers». G. Droysen Gesch. Alex. S. 545—6. κ. Ἀσωπ. λογ. περὶ Ἀλεξ. σ. 43. 225 καὶ σημ. 124. Schlosser Weltg. B. 2. S. 407.

(2) Πλουτάρχ. περὶ Ἀλεξ. ἀρ. ἡ τυχ. λογ. ἀ. κ. 5. «εἰ τοίνυν μὲν οἱ φιλόσοφοι φρονοῦσιν ἐπὶ τῇ τὰ σκληρὰ καὶ ἀπαίδευτα τῶν ἡθῶν ἐξημεροῦν καὶ μεθαρμοῦν, μυρία δὲ φαίνεται γένη καὶ φύσεις θηριώδεις μεταβιβάων Ἀλέξανδρος, εἰκότως ἀν φιλοσοφώτατος νομίζοιτο» καὶ κεφ. 6. «εἰς τὸ αὐτὸ συνενεγκὼν τὰ πανταχόθεν, ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ, μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἡθῆ καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας, πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς».

σοφός τις ὑπὸ φιλοσόφων, φυσιολόγων, ῥητόρων, ἱστορικῶν, καλλιτεχνῶν καὶ παντὸς εἵδους ἐπιστημόνων ἀνδρῶν συνοδευόμενος (1), πλείστας μὲν χώρας ἀνεκάλυψε τέως ἀγνώστους, πλείστας δὲ πόλεις ἐκ θεμελίων ἱδρυσεν ἐν ἐπιτηδειοτάταις θέσεσι, τοῦ κόσμου ἐμπορεῖα καταστάσας καὶ νῦν ἔτι διαπρεπούσας (2), οὕτω δὲ τὰ μέγιστα συνετέλεσε τῇ προαγωγῇ πολλῶν μὲν ἐπιστημῶν, κυρίως δὲ τῆς γεωγραφικῆς (3), καὶ συλλήδην

(1) A. Humbold Kosmos B. 2. S. 192. «Die macedonische Expedition, welche einen grossen und schönen Theil der Erde dem Einflusse eines einzigen und dazu eines so hochgebildeten Volkes eröffnete, kann demnach im eigentlichen Sinne des Wortes als eine Wissenschaftliche Expedition betrachtet werden, ja als die erste, inder ein Eroberer sich mit Gelehrten aus allen Fächern des Wissens: mit Naturforschern, Landmessern, Geschichtschreibern, Philosophen und Künstlern umgeben hatte».

(2) Πλουταρχ. αὐτόθι κ. 4. «Ἀλέξανδρος δὲ ὑπὲρ ἐβδομήκοντα πόλεις βαρβάρους ἔθνεσιν ἐγκτίσας, καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν ἑλληνικοῖς τέλει, τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους ἐκράτησε διαίτης». A. Humbold αὐτόθι σ. 183. «Die Gründung so vieler neuer Städte an Puncten, deren Auswahl höhere Zwecke andeutet, die Anordnung und Gliederung eines selbständigen Gemeinwesens zur Verwaltung dieser Städte... alles bezeugt, dass der Plan zu einen grossen organischen Ganzen gelegt war». Κ. Ἀσωπ. λογ. σ. 41. «Ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι πόλεις εἰ ἔλειπον, μόνον ἡ κτίσις τῆς Ἀλεξανδρείας ἥρκει νὰ δείξη τὴν ὀξύνοϊαν τοῦ ἀνδρός. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐκτίσθη ἡ Ἀλεξανδρεία ὑπὲρ τοὺς δεκαοκτὼ αἰῶνας, καίπερ τοσούτων μεταβολῶν ἐν τῷ κόσμῳ γενομένων, αἰετοτε διατηρηθεῖσα ὅλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐμπορεῖον, Δύσιν μετ' Ἀνατολῆς καὶ μετὰ Μεσημβρίας Ἀρκτον συνδέουσα, ἔμειναν ἀθάνατον μνημεῖον τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πολιτικῆς συνέσεως τοῦ αἰμνήστου αὐτῆς κτίτορος».

(3) A. Forbiger Geogr. B. 1. S. 138. «Die grössten Verdienste um die Erweiterung der Länder-und Völ-

εἶπεῖν ὁλόκληρον κόσμον ἀνακαλύψας καὶ κατακτῆσας
τοσαῦτα διεπράξατο ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι μιᾶς
δωδεκαετηρίδος (1), ὅσα οὐ μόνον οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου μέχρι νῦν χρό-
νος κατῴρθωσε (2), ὥστε εἴπερ δικαίως ἄλλοι ἄνδρες

kerkunde erwab sich kurze darauf Alexander der Gros-
se nicht bloss durch seine grossen Heereszüge selbst,
die zum Theil nach früher noch ganz unbekannten
Länder gingen und den Griechen Hochasien und Indien
eröffneten, sondern besonders auch durch die Veran-
staltung, dass ihn gelehrte Männer, namentlich Geogra-
phen». A. Humbold Kosmos B. 2. S. 187. «Um nun
näher zu bezeichnen, was ich ein, durch Alexanders
Heerzüge und Städtegründung so reichlich vermehrtes
Material der physischen Geographie und Naturkunde
genannt habe».

(1) G. Droysen Gesch. Alex. S. 545. «In einer Zeit
von Zehn Jahren (ἐντὶ τοῦ ὀρθοῦ δώδεκα) war eine Welt
entdeckt und erobert worden, waren Millionen für den
Thron eines Fremdlings gewonnen und mit dem Geiste
eines fremden Welttheils neu belebt worden. waren
die Schranken gefallen, die Morgen- und Abendland
schieden, und die Wege geöffnet». A. Humbold Kosmos
B. 2. S. 186. «In keiner anderen Zeitepoche... ist auf
einmal einem Theile des Menschengeschlechts eine reich-
here Fülle neuer Natur-Ansichten... Für die Lebha-
ftigkeit des Ausdrucks, welchen eine solche Bereiche-
rung der Ansichten hervorgebracht, zeugt die ganze
abendländische Litteratur». Κ. Παπαρρηγοῦ. ἱστορ. τοῦ ἑλλ.
ἔθν. τ. 2. σ. 170.

(2) Lermnier, l'Hellénisme en Orient vol. 2. p. 251.
«Il anticipait par la pensée, il voulait accomplir à lui
seul ce que la civilisation moderne n'a pu encore effe-
ctuer aujourd'hui». καὶ Vincent p. 9. παρ' Ἀσωπ. λογ. σ.
225. «Mais ce sera pour le héros de la Macédoine une
gloire immortelle, une gloire que les plus belles décou-
vertes de l'Europe moderne ne sauraient effacer». Κ.
Ἀσωπ. λογ. σ. 42. «Καυχᾶται ἡ σημερινὴ διπλωματία....

βασιλεῖς, ὡς Θεοδόσιος, Κωνσταντῖνος, Κάρολος, Φρειδερίκος, Πέτρος καὶ Ναπολέων, τιμηθέντες ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος «μεγάλοι» ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, Ἀλέξανδρος ὑπέρτερος πάντων γενόμενος κατὰ πάντα, δικαιοτάτα «μέγιστος» πάντων καὶ κάλλιστος βασιλεὺς κλητέος (1). Ὅθεν δικαίως οἱ μὲν ἀρχαῖοι (2) ἔλεγον ὅτι ἀνήλιον ἔμεινεν ἐκεῖνο τοῦ κόσμου τὸ μέρος, ὅπερ Ἀλέξανδρον οὐκ εἶδεν, οἱ δὲ νεώτεροι ὅτι, θανόντος αὐτοῦ, πάντα τὰ ἔθνη ἄνευ κυρίου ἔμειναν (3). ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὅρια ὑπερβάς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ πρῶτος πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων καινοτομήσας καὶ εἰσηγητὴς τῆς ἐμπειρικῆς φιλοσοφίας γενόμενος (4), ἥς μεγίστην ἀνάγκην εἶχεν ἢ πρὸ αὐτοῦ ἐπικρατήσασα θεωρητικὴ φιλοσοφία, διὰ τῆς βασιλικῆς μεγαλοδωρίας καὶ συνδρομῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπ' ἀπειρον ἀναπτύξας

Ἀλλ' ἔστω πρὸς ἀτελεύτητον δόξαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἔδωκε τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἀπ' αἰῶνων περιμένει τὴν πλήρη μίμησιν. Ἦθελε φανῇ παράδοξον ἴσως εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μόνος κατώρθωσεν ὅ,τι σύμπασα ἡ Εὐρώπη μόλις χθὲς καὶ πρῶτον ἤρχισε νὰ ἀποπειράται, καὶ ὅμως εἶναι ἀληθινόν».

(1) Πολυβ. ιβ', 23. «Ἀλέξανδρον πάντες μεγαλοφύεστερον ἢ κατ' ἀνθρώπον γεγονέναι τῇ ψυχῇ συγχωροῦσιν». Διοδώρ. ιζ', 51. Iustin. 12, 16. Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 312.

(2) Πλουταρχ. περὶ Ἀλεξ. τυχ. ἢ ἀρετ. λογ. β'. κεφ. 8. «Εἰ δὲ μὴ ταχέως ὁ δεῦρο καταπέμψας τὴν Ἀλεξάνδρου ψυχὴν ἀνεκάλεσατο δαίμων, εἰς ἂν νόμος ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπέβλεπε, καὶ πρὸς ἕν δίκαιον ὡς πρὸς κοινὸν διώκητο φῶς· νῦν δὲ τῆς γῆς ἀνήλιον μέρος ἔμεινεν, ὅσον Ἀλέξανδρον οὐκ εἶδεν».

(3) Montesquieu παρὰ Desdevises p. 160.

(4) G. Droysen Gesch. Alex. 547. «Durch Aristoteles war jene grossartige Empirismus ins Leben gerufen, dessen die Wissenschaft bedurfte». A. Humbold Kosmos S. 190. und die systematische Bearbeitung des gesammten Wissens durch Aristoteles Lehre und Vorbild dem Geiste klar geworden».

αὐτήν, κατώρθωσε τὴν ὅλην φιλοσοφίαν (1), καὶ οὕτω κατέστη κυρίαρχος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα (2). ὥστε ἡ σύμπτωσις τῶν δύο τούτων Μακεδόνων, βαρβάρων μὲν κατὰ Δημοσθένην, Ἰλλυριῶν δὲ κατὰ Μύλλερων, τοῦ μὲν κοσμοκράτορος μαθητοῦ, τοῦ δὲ νοοκράτορος διδασκάλου, ἀναμφιλέκτως τῇ θεῇ προνοίᾳ τε καὶ οἰκονομίᾳ, τῇ πονσόφως πάντα τ' ἀνθρώπινα διεπούση, ἀποδοτέα (3).

Τοιούτων τοίνυν ἀγαθῶν τέκνων μήτηρ καλὴ γενομένη δικαίως κλείζεται ὅτι, τοῦ μὲν Σωκράτους πρῶτον ἐξ οὐρανοῦ τὴν φιλοσοφίαν καταβιβάσαντος ἐπὶ τῆς γῆς

(1) Βιογραφ. Ἀριστοτ. βίος β'. σ. 401. «ἐν φιλοσοφίᾳ δ' ὑπερέβηκε τ' ἀνθρώπινα μέτρα, μηδὲν ἐλλιπὲς περὶ αὐτὴν πραγματευσάμενος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ αὐτῇ προσθεὶς ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀγχινοίας τὴν ὅλην κατώρθωσε φιλοσοφίαν». G. Droysen Gesch. Alex. S. 547. Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 422.

(2) A. Humbold Kosmos S. 190. «So bleibt Aristoteles, wie Dante sich schön ausdrückt auf Jahrtausende noch: «il maestro die color che sanno». Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 418. «Kein Mensch, ... hat einen so gewaltigen Einfluss auf das geistige Leben des ganzen Menschengeschlechts ausgeübt, als Aristoteles, der Lehrer Alexanders».

(3) Πλουταρχ. περὶ ἀρετ. ἡ τυχ. Ἀλεξ. κεφ. 6. «Ἀλλὰ κοινὸς ἦκειν θεόθεν ἀρμοστής καὶ διαλλακτὴς τῶν ὅλων νομίζων». Joh. Owen epigram.

Maximus hic regum, doctissimus ille Sophorum;
Magnus Alexander, Major Aristoteles;
Doctus Alexandrum meliorem reddidit ille,
Non hic majorem magnus Aristotelem».

Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 419. 421. K. Ἀσωπ. λογ. σ. 31. «Δεύτερον εἶναι ἡ ἐπιτυχὴς σύμπτωσις ἐπισήμου μαθητοῦ τοῦ ἐπιφανεστάτου δορικτήτορος καὶ τοῦ ἐπιφανεστάτου καθηγεμόνος, τοῦ νοοκράτορος καὶ πνευματοκράτορος, ὃς εἰπεῖν, τοῦ ἐπ' αἰῶνος διὰ τῆς ἐπιστήμης δεσπόσαντος τῶν νόων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἐκείνου μαθημάτων».

καὶ εἰς τε τὰς πόλεις καὶ τὰς οἰκίας εἰσαγαγόντος (1), τοῦ δὲ δαιμονίου μαθητοῦ Πλάτωνος ὑπερβαλλόντως ἀνυψώσαντος αὐτήν, ὁ μέγας τοῦ Ἀριστοτέλους νοῦς καταβιβάσας ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου, ὡς ὁ Σωκράτης, κατέστησεν αὐτήν κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος κτῆμά τε καὶ χρήμα· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐνδοξος μαθητῆς τοῦ Ἀριστοτέλους τὴν δευτέραν τοῦ ἑλληνισμοῦ περίοδον δημιουργήσας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐγκατέσπειρεν αὐτόν, οὗ τοὺς καρποὺς καὶ νῦν ἔτι μετὰ παρέλευσιν τριῶν καὶ εἴκοσιν αἰώνων δαψιλῶς νέμονται οἱ νεώτεροι (2), καὶ καθόλου εἰπεῖν χώρα τοσοῦτων ἀγαθῶν αἰτία γενομένη τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἡ Μακεδονία, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀδίκως ὠλιγώρηται καὶ ἀγνωμόνως παρημέληται ὡς πάντῃ ἀκατονόμαστος διατελέσασα ἐν τῷ παρελθόντι καὶ δὴ γεωγραφικῶς τε καὶ ἱστορικῶς σχεδόν τι ἀνεξέταστος ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀσχολουμένων νεωτέρων καταλέλειπται ἐν ἰσῇ μοίρᾳ τῇ βαρβάρῳ Σαρματικῇ λογισθεῖσα.

Ἀληθὲς μὲν ἔστιν ὅτι μετὰ τὴν τῶν γραμμάτων ἀναγέννησιν ἡ Εὐρώπη ἀνανήψασα ἐκ τῆς σκοτίας καὶ τῆς βαρβαρότητος τοῦ μακροῦ μεσαιῶνος δικαίως ἀνέκραζε ποῦ ἔστιν ἡ τῶν γραμμάτων ἐστία; Τί ἐγένοντο αἱ περι클εεῖς Ἀθῆναι; Καὶ μαθοῦσα ὅτι, αὕτη καίπερ ἀνηλεῶς ἀκρωτηριασθεῖσα ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἔτι ὑφίσταται μετὰ τῶν ἀθανάτων μνημείων καὶ ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔσπευδε πανταχόθεν ὅπως ἴδῃ τὰ περισθέντα λείψανα τῆς μητρὸς τῶν φώτων καὶ προσενέγκῃ

(1) Cicer. Tusculan. disputat. 4, 10. «Socrates autem primus philosophiam devocavit e caelo, et in urbibus collocavit, et in domos etiam introduxit, et coegit de vita et moribus rebusque bonis et malis quaerere».

(2) Κ. Ἀσωπ. λογ. περὶ Ἀλεξ. σ. 41.

αὐτῇ τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν (1). Καὶ δικαίως· οὐδεμία γὰρ ἄλλη τοσοῦτον μικρὰ χώρα τοῦ κόσμου, ὡς ἡ Ἑλλάς, τῶν μεγίστων ἀγαθῶν αἰτία ἐγένετο συμπάσῃ τῇ ἀνθρωπότητι (2).

Ἀλλὰ τοῦτο καλῶς τε καὶ εὐγνωμένως πρὸς τὴν μητέρα τῆς σοφίας ποιήσασα καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος διὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς πρώτης περιόδου ἀνδρωθεῖσα ὁπωσοῦν, μήπως μὴδὲν ὤφειλε καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτῆς Μακεδονίᾳ, τῇ εὐκλεεστάτῃ ἀντιπροσώπῳ τῆς δευτέρας τοῦ ἑλληνισμοῦ περιόδου (3); Ἡ ταύτης μὲν ἐν Καρὸς μοίρα λογισθείσης, μήπως δεόντως ἠρεύνησε καὶ προσηκόντως ἐξηκρίβωσε τὴν περιοχὴν, τὴν θέσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς ἰδιαίτερας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Ἀλε-

(1) Chateaubriand Itiner. de Par. à Jérusal. «Quand l'Europe se réveille de la barbarie, son premier cri est pour Athènes. «Ou'est-elle devenue?» demande-t-on de toutes parts. Et quand on apprend que ses ruines existent encore, on y court, comme si l'avait trouvé les cendres d'une mère».

(2) K. F. Hermann Griech. Privatalterth. S. 1. «dass wohl niemals ein kleineres Land eine grössere Bedeutung für die ganze Menschheit erlangt hat». Jacobs verm. Schriften B. 3. S. 528». Es wird ewig der Ruhm des Alterthums seyn, dass es viel mit wenigem that. . . überall finden wir jene weise Sparsamkeit, die dem grossen Genius der Natur abgelernt scheint, und eben darum das untrügliche Kennzeichen der Genialität ist».

(3) Κ. Παπαρρηγοπ. ιστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν. τ. 2. σ. 170—78. 419—22. «Μέγα λοιπὸν καὶ ὑπὸ τῆς Προνοίας αὐτῆς θαυματουργηθὲν μᾶλλον ἢ ὑπὸ ἀνθρώπων διαπραχθὲν γεγονὸς ἐστὶν ἡ τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις· μέγα διὰ τὴν ὅλην τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίαν, μέγα διὰ τὴν ὅλην τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος τύχην, διότι ἅπαντα ἡμῶν ἡ μετέπειτα κοινωνικὴ, ἠθικὴ, διανοητικὴ κατὰστασις, τοῦ γεγονότος ἐκείνου ἐστὶν ἀπόρροια».

ξάνδρου πατρίδος; τοῦ ὁποίου οἱ ἡρωϊκοὶ καὶ Ἡράκλειοι ἄθλοι οὐ μόνον πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσδοκίαν ὑπερέβησαν, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀνθρωπίνης πίστεως ὑπέρτεροι γενόμενοι τὸν κόσμον ἐξέπληξαν; (1). Ἡ μήπως ὥρισεν ἀκριβῶς τὸν ἀξιωματημόνευτον ἐκεῖνον τόπον, ἐν ᾧ ὁ πρῶτος ἐδίδαξε τῷ δευτέρῳ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα μαθήματα, δι' ὧν τοιοῦτος ἐγένετο ὁ τελευταῖος; οὐχὶ βεβαίως. Καὶ ἡ διαβεβαίωσις αὕτη ἐπικυροῦται ἐκ τῶν ἐπομένων λόγων τε καὶ πραγμάτων.

Φορβίγερος μὲν γὰρ ἐν τῇ σπουδαίᾳ τριτόμῳ καὶ τρισχιλιοσελίδῳ γεωγραφίᾳ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ γεωγράφους καὶ περιηγητὰς ὑπ' ὅψιν ἔχων, μόλις 20 μόνον σελίδας (ἐν τῷ γ' τόμῳ ἀπὸ τῆς 1050—1071 σελίδος) παρεχώρησε τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Μακεδονίας γεωγραφίᾳ, ἣτις ἕνεκα τῆς μεγάλης βραχύτητος καὶ συντομίας κατὰλογος κυρίων ὀνομάτων μετὰ τινων κριτικῶν ὑποσημειώσεων ἀποβαίνει, καὶ ἐπομένως δυσανάλογος μὲν πρὸς τὴν μεγάλην σημασίαν καὶ τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς χώρας, ἀνεπαρκὲς δ' ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ ὡς πρὸς τὴν πρόοδον τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης ἐξελέγχεται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ οὕτως οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ ἀνὴρ τῇ Μακεδονίᾳ τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἔκτασιν, ἣν καὶ τῇ μόλις ἐκ τοῦ ὀνόματος γνωστῇ τρισβαρβάρῳ Σαρματίᾳ (αὐτόθι ἀπὸ τῆς 1112—1132 σελίδος) καὶ τῷ βαρβάρῳ Ἰλλυρικῷ (αὐτόθι ἀπὸ τῆς 833—853) ἀπέδωκε. Ταῦτα δὲ λέγω οὐχ ἵνα τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἔργον κρίνω ἢ ἐπικρίνω, ἐξ οὗ

(1) Grote t. 6. p. 625. «Aber die Grossthaten des Alexandros während der Zwölf Jahre seiner Regierung . . . das sie nicht bloß menschlicher Erwartung, sonder beinahe menschlichen Glauben überschritten».

καὶ ὠφελήθην, ἀλλ' ἵνα ὑποδείξω καὶ ἀποδείξω, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐξέφρασε μετὰ λύπης, ὅτι ἡ Μακεδονία ἤκιστα πασῶν τῶν λοιπῶν τῆς ἀρχαιότητος χωρῶν ἐξηρευνήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Βουρσίανος δὲ (1), εἰδικὴν γεωγραφίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετὰ τῆς Ἡπείρου καὶ Θετταλίας καλῶς φιλοπονήσας, ἐντελῶς, ὥς μὴ ὠφελεν, ἀπέκλεισε τὴν Μακεδονίαν ἐκ τοῦ κύκλου τῆς ἐλληνικῆς γεωγραφίας. Καὶ τελευταῖον ὁ νέος Γαλάτης Desdevises-du-dezert (2) νεωτάτην μὲν καὶ εἰδικὴν τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας γεωγραφίαν συνέγραψε καὶ πολλὴν ἐν αὐτῇ συνεφόρησεν ὕλην, αὕτη ὅμως ἔνεκεν ἐλλείψεως θετικῶν περὶ Μακεδονίας γνώσεων ἐν πολλοῖς στερουμένη τῆς προσηκούσης ἀκριβείας καὶ ἐλλιπῆς περὶ τὴν τῶν πηγῶν ἐκθεσιν φαίνεται μοι, ὥς ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐξελεγχθήσεται. Ἐκ τῶν γενικῶν δὲ τούτων μεταβαίνων ἐπὶ τὰ μερικὰ προστίθῃμι ὅτι, ἐλλιπῶν ὄντων τῶν γενικῶν, ἀνάγκη ἐλλιπέστερα εἶναι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα μερικά, καθ' ὅσον καὶ περὶ τῆς θέσεως καὶ περὶ τῆς νῦν ὀνομασίας αὐτῶν διαφωνοῦσιν οἱ νεώτεροι δι' ἑλλειψιν ἀκριβῶν πληροφοριῶν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους πατρίδα Στάγειρον ἐσφαλμένως μεταφέρουσιν εἰς τὴν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ ἐκβολήν (3), οἱ δέ, ὥς ὀρθῶς ἔχει, καταλείπουσιν μὲν ἐν τῇ προσηκούσῃ θέσει μεταξὺ τῆς λίμνης Βόλβης καὶ τῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, τέσσαρα ὅμως διάφορα ὀνόματα ἀπονέμουσιν αὐτῇ οἷον Λιμπάνο-

(1) Bursian Geographie von Griechenland. 1868.

(2) Th. Desdevises-du-dezert geographie ancienne de la Macédoine. Paris. 1863.

(3) Ersch u. Gruber Allgemein. Encyclop. Theil V. S. 273.

βον, Μάκρην, Νικάλιν καὶ Σταυρὸν καλοῦντες (1). Περὶ δὲ τῆς Πέλλης τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου πατρίδος καὶ πρωτεύουσας τοῦ κράτους ὡσαύτως διαφωνοῦντες, πέντε διαφόροις ὀνόμασι καλοῦσι Παλατίσια (2), Ἀλακλίσια, Πίλλα, στοὺς Ἀποστόλους (ἀντὶ τοῦ πλήρους «εἰς τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους») καὶ Βοδενά. Καὶ τὴν Μίεζαν δὲ μετὰ τοῦ Νυμφαίου, καίπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα, οἱ μὲν, εἴτ' ἐν γνώσει εἴτε κατ' ἄγνοιαν, ὅλως σιγῇ παρέρχονται (3), οἱ δέ, ἀξιοῦντες ὅτι ἔκειτο εἰς

(1) A. Stahr. *Aristotelia* Th. 1. S. 24. «Heut zu Tage heisst der an der Stelle des alten Stagira befindliche Ort nach Sophianus Libanova, nach Nicetas und Fabricius, die, wie Buhle sagt, diese Gegenden bereist haben, Macre, nach andern Nicalis. Das meiste hat die Meinung von Reichard für sich, der das heutige Stavro dem alten Stagira entsprechen lässt».

(2) Sickler *alt. Geograph.* B. 2. S. 221. «Pella ... lag zum Theil in dem, von dem Fl. Ludias gebildeten Sumphsee (Palatisia und Alakissa, Mannert; Pilla Reich.) Cousinéry *Voyag. dans la Macéd.* vol. 1. p. 91. «Méletius ... a totalement erré, en disant que les ruines de Pella se trouvent dans un lieu qui a conservé le nom de Palatia». Mannert *Geograph.* B. 7. 479. «Der heutige griechische Name das Fleckens soll Palatisia (kleine Paläste, der Türkische aber Alaklissa seyn. Richtiger ist die Benennung Bodina oder Bodena» ὅπερ ἀνήκον τῇ Ἑδέσσει ἐσφαλμένον ἐστίν. Forbiger ἐν *Real-encyclop.* B. 4. S. 1338. «Pella ... lag (deren Reinen sich unter dem Namen Palatitza beim heut. Alaklisi (Alla kilisah) oder Apostolus (στοὺς Ἀποστόλους)» καὶ ἐν *Geogr.* B. 3. S. 1062. *Tafel Egnat.* p. 57. «Alahelissa (Allae 1.e. Deiecclesia)... lingua Graecorum et Turcarum ut alibi mixta. Palatisia quoque nuncupari fertur». *Desdevises-du-dezert* p. 303. «nous persistons à voir dans les ruines de Palatitza les ruines de Vallae». Τῶν πάντων τούτων πιστευτέον;

(3) Forbiger ἐν μὲν τῇ γεωγραφίᾳ οὐδόλως μνημονεύει αὐ-

τὴν Ἑλίμειαν, περὶ τὴν νῦν κωμόπολιν Κοζάνην τιθεῖ-
 σιν αὐτὴν (1), οἱ δὲ μὴ πειθόμενοι τούτοις μεταφέρουσιν
 εἰς τὴν Ἡμαθίαν (2), οἵτινες, ὥς ἀλλαχοῦ δειχθήσεται,
 φαίνονται ὅτι ἔχουσι καὶ δίκαιον. Ταῦτα καὶ περὶ τού-
 των εἰρήσθω, πρὸς αἰώνιον τῶν ὁποίων μνημόσυνον οἱ
 νεώτεροι βασιλεῖς τε καὶ φιλόσοφοι καὶ πάντες ἐν γένει
 οἱ λόγιοι, οἱ μὲν τὴν μνήμην τοῦ λογιωτάτου καὶ φιλο-
 σοφωτάτου πάντων, ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τοῦ ὁποίου
 προιόντων ἀενάως φωτίζονται, σεβόμενοι, οἱ δὲ τὸ ἐνδο-
 ξότατον ὄνομα καὶ τὰ ἀείμνηστα ἔργα τοῦ μεγίστου
 τῶν βασιλέων τιμῶντες, ὥφειλον οὐ μόνον τὰς θέσεις
 καὶ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ἐξακριβῶσαι, ἀλλὰ καὶ μνη-
 μεῖα ἀθάνατα ἐπιτοπίως ἰδρῦσαι ὑπὲρ αὐτῶν, τὸν βάρ-
 βαρον ἀπομιμούμενοι βασιλέα Φίλιππον, ὃς καταστρέ-
 ψας πρὸς ταῖς λοιπαῖς τῆς Χαλκιδικῆς πόλεσι καὶ τὴν
 τοῦ φιλοσόφου πατρίδα, πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρε καὶ
 συνώκισεν αὐτὴν (3). Εἰ δὲ καὶ ἀνασκαφῶν τις ἐπιχείρη-
 σις ἐγίγνετο ἐν τοῖς ἐπισημοτέροις τουλάχιστον τόποις
 οἷον ἐν Ἑδέεσση, ἐν Πέλλῃ καὶ ἐν Δίῳ, ἔνθα μουσικοὶ
 καὶ Ὀλυμπιακοὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ οἱ φιλόμουσοι
 βασιλεῖς Ἀρχέλαος, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος πομπω-
 δεστάτας ἄγοντες ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις μετὰ φιλοσό-

τῆς, ἐν δὲ τῇ ἐγκυκλοπαιδεῖᾳ περιγράφει μὲν αὐτὴν, οὐχ ὀρίζει
 δὲ τὴν θέσιν ἀκριβῶς οὐδ' ἀναφέρει νεὸν τι ὄνομα αὐτῆς.

(1) Keipert Karte von Griechenland. Leake ἐν τῷ χάρ-
 τη ὡσαύτως. Spruner Menke Atlas antiquus N° XIII.

(2) Desdèvises-du-dezert p. 303. καὶ ἐν τῷ χάρτι.

(3) Stahr Aristotel. T. 1b. S. 27. «Das harte Schicksal
 ihrer Nachbarstädte theilte in vollem Maasse auch Sta-
 gira . . . Die Stadt selbst war (Ol. 108, 1, 348 V. C.)
 eingescichert». Forbiger ἐν Real-encycl. B. 6. S. 1391.
 «Berühmt ist nur als Geburtsort des Aristoteles, wel-
 chem Umstande die von Philipp zerstörte Stadt ihre

φων, ποιητῶν, ῥητόρων καὶ καλλιτεχνῶν ἀνεστρέφοντο, τίς ἔστιν ὁ ἀμφιβάλλων ὅτι ἐκτὸς τῶν ὑπὸ Ῥωμαίων συληθέντων καὶ εἰς Ῥώμην ἀπαχθέντων, πλεῖστα ἔτι καλλιτεχνήματα, μαρτύρια τῆς Μακεδονικῆς βαρβαρότητος, καὶ μάλιστα Λυσίππεια ἀριστουργήματα (1) ἡ μήτηρ ἡμῶν γῆ καλύπτει ἐν τοῖς κόλποις καὶ ὡς πιστὸς θησαυροφύλαξ ἐπιφυλάσσει ἡμῖν τοῖς νεωτέροις ἐκείνων ἀπογόνους ἀπαράγραπτον κληρονομίαν; Ἀλλὰ ταῦτ' ἀναγράφοντι καὶ τοὺς νεωτέρους αἰτιωμένω, εὐλόγως ἡδυνάτο τις αὐτῶν ὑποκροῦσά μοι «Ὑμεῖς τοι ὦ νέοι Μακεδόνες τί οὖν ποιεῖτε καὶ τί οὐκ ἐρευνᾶτε ὃν οἰκεῖτε τόπον, ἀλλὰ τὰ πάντα παρ' ἄλλων ζητοῦντες ἀναμένετε; μήπως ὑπὸ μανδραγόραν καθεύδοντες μηδὲν ποιεῖτε; Πρὸς ὃν κατὰ κακὴν μοῖραν οὐδὲν ἄλλο ἀποκρίνασθαι ἔχω εἰμὴ ὅτι «πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι» καὶ ὅτι οὐδόλως μὲν καθεύδομεν ὑπὸ μανδραγόραν, οὐδ' ἀπρακτοῦμεν, ἀλλὰ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν τὰς ἡσυχίας ἄγομεν, ὥσπερ πάλαι ποτὲ οἱ Κυμαῖοι καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα οἱ Εὐρωπαῖοι· τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς

Wiederherstellung durch letzteren verdankte, als er den Aristoteles zum Lehren seiner Sohnes berufen hatte».

(1) Niebuhr hist. u. Philol. Votr. über alt-Länder u. Völkerk. t. 1. S. 297. «Gewiss ist nicht alles von den Römern fortgeführt worden, so dass man noch Kunstwerke der trefflichsten Art, ja vielleicht sogar noch Meisterwerke des Lysippos, finden möchte, auch Inschriften, obgleich wie ich schon gesagt habe sonst Inschriften in Makedonien fehlen» ὅπερ τελευταῖον οὐκ ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς ἔχον ἐξελέγχεται ἐκ τῶν παρὰ τῶν νεωτέρων ἀνακαλυφθεισῶν τε καὶ δημοσιευθεισῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν οἷον παρὰ Leake, Cousinéry, A. Boué, H. Sauppe, καὶ Heuzey, ὧν πολλὰς καὶ Boeckh ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Corp. Graec. Inscript. πολλὰ δὲ καὶ νῦν ἔτι τοῖς νεωτέροις ἄγνωστοι καὶ ἀνέκδοτοι μένουσιν.

μὴ προσηκούσης ἐρεῦνης καὶ ἐξακριβώσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Πρὸ πολλοῦ δὲ χρόνου ἀσχολούμενος εἰς τὴν τῶν ἐγγχωρίων ἔρευναν καὶ σπουδὴν καὶ πρὸς τοῖς νεωτέροις καὶ τοὺς ἀρχαίους πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος, εὔρον ὅτι τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν οὐ μόνον οἱ νεώτεροι, ὡς προεῖπον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐν μέρει φέρουσιν, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων δηλωθήσεται· ὁ μὲν γὰρ Ὅμηρος, ὃν Στράβων ἀποκαλεῖ ἀρχηγέτην τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας, Ἡσίοδος, Πίνδαρος καὶ πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ποιηταὶ καὶ λογογράφοι εἰς τὴν πρώτην τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης περίοδον ἀναγόμενοι, ἐλάχιστα γινώσκουσι περὶ Μακεδονίας. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφῶν καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι μέχρι Ἐρατοσθένους τὴν δευτέραν ἀποτελοῦντες περίοδον ἤτοι τὴν ἱστορικὴν λεγομένην, πλείω μὲν τῶν προηγουμένων διδάσκουσιν, ἀνεπαρκῶς ὅμως καὶ οὗτοι πάνυ βραχέα περὶ Μακεδονίας ἀναφέρουσιν. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περιόδῳ τυγχάνουσιν ἄνδρες πολλῶ προὔχοντες πάντων τῶν προηγουμένων Πολύβιος ὁ εὐλόγως πατήρ τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καλούμενος καὶ Στράβων ὁ τῶν γεωγράφων κορυφαῖος, οἵτινες ἐξέτειναν μὲν τὸν τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας κύκλον ὅσον οἶόν τε πορρώτερω τῆς Ἑλλάδος, εἰς φῶς ἀνενεγκόντες νέα πόλεων τε καὶ ἔθνων ὀνόματα, τελέως τοῖς πρὸ αὐτῶν καὶ τοῖς ὕστερον ἄγνωστα, οὐχ ἥττον ὅμως δυστυχῶς ἔτ' ἐν σκότει καὶ ἀσαφεῖα καταλείλεπται τουτὶ τὸ μέρος. Ἄλλως δ' ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, εἰμὴ πρὸς τῇ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων ἀπωλείᾳ ἓν καὶ τούτων συναπολέσθαι συνέβαινε, καὶ μάλιστα τὸ ἑβδομον τῆς τοῦ Στράβωνος γεωγραφίας, ὅπερ κυρίως περὶ Μακεδονίας πραγματεύεται

(1) ὡς πρόδηλον γίνεται ἐξ αὐτῶν τῶν περισωθέντων ἡμῖν ἀποσπασμάτων, οἷονεὶ λειψάνων τινῶν μεγάλου ναυαγίου τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων! (2), ἰδίᾳ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Στράβωνος ὁμολογίας σαφῶς μαρτυροῦντος «διόπερ ἡμεῖς πεποιηκότες ὑπομνήματα ἱστορικὰ χρήσιμα» (3) καὶ ἀλλαχοῦ ἔτ' ἐμφανέστερον «εἰρηκότες δὲ πολλὰ . . . ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων βίβλῳ, δευτέρᾳ δὲ τῶν μετὰ Πολύβιον» (4), περὶ ὧν μάλα ὀρθῶς εἰκάζουσιν ὁ τε Νειδούρος (5) καὶ Φορβίγερος (6)

(1) Forbiger Geogr. B. 1. S. 313. «Der letzte Theil des Buchs, welcher Macedonien und das übrige Thracien schilderte, ist leider verloren gegangen, und wird durch die Kurzen Auszüge der . . . Epitome nur nothdürftig ersetzt». Groskurd Bd. I. S. 580. Note 3. Sickler Geograph. Bd. 2, S. 228.

(2) Περὶ ὧν εἰκότως ἐπιφωνεῖ Μύλλερος «O Stragem imanem, jacturam irreparabilem! e tantis locupletissimorum librorum divitiis tria vix scripta majora Strabonis Ptolemaei, Hermolai, servari contigit; et ne haec quidem salva prorsus emergerant, nam Strabonis et Ptolemaei libros quantopere temporum injuria et scribarum doctorum licentia foedaverit». Geogr. graec. minor. edit. Carol. Mulleri.

(3) Στράβ. γεωγρ. 1, 13. 2, 515. Πλουτάρχ. Λουκουλ. κ. 28. Σουλ. κ. 26. Caes. c. 63. Ἰωσηπ. Ἰουδ. 14, 8. Σουῖδ. ἐν λ. Πολύβιος. Voss. de histor. gr. 2, 6. Casaub. praef. in Strab. 2. 1. Heeren de font. vitt. parall. Plut. p. 142. 158. Groskurd's Anmerk. zu Strab. 1. p. 13.

(4) Στράβ. 11, 515. Forbiger. Geogr. B. 1. S. 305 «Noch ein, uns leider verloren gegangenes, historisches Werk, ἱστορικὰ ὑπομνήματα, in 43 Büchern».

(5) Niebuhr histor. u. Philolog. Vortr. über alt. Länd. u. Völkerk. B. 1. S. 20.

(6) Geograph. B. 1. S. 305—6. «Welches eine Forsetzung der allgemeinen Geschichte des Polybios enthielt, und vom Untergange des Macedonischen Reiches...

ὑπολαμβάνοντες τὸ ἀπολεσθὲν πολύτιμον τῆς ἱστορίας ἔργον τοῦ Στράβωνος ὡς συνέχειαν τῆς καθολικῆς τοῦ Πολυβίου ἱστορίας, ἥς τὰ πλεῖστα δυστυχῶς ἀπωλέσθη (1), ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους μέχρι τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης ἐξικνούμενον.

Τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ τούτων τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, οἳ πολλὰ μὲν καλῶς εἰρήκασι, πολλὰ δὲ καὶ παραλελοιπασιν ἢ οὐχ ἱκανῶς ἐξεῖπον. Εἰ δέ, τοῦ λόγου ἐν τέλει γενομένου, ἄξιον καὶ Ῥωμαίων τινῶν ἐπιμνησθῆναι, ὧν τὰ συγγράμματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σῶα περιεγένοντο ἡμῖν, οὐκ ἄτοπον ἀναμνησθῆναι τῶν κυριωτέρων γεωγράφων μὲν Πομπωνίου τοῦ Μέλανος καὶ Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου, ἱστοριογράφου δ' αὐτοῖς διαπρεπεστάτου τοῦ Τίτου Λιουίου, οἳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑλληνικοῖς χρησάμενοι συγγράμμασι, τέως σωζομένοις, ὥφειλον πλείω τῶν προηγουμένων διδάξαι τοῖς ὕστερον (2). Τῶν γὰρ πόρρω τῆς Ἑλλάδος κατὰ Στράβωνα πλείων ἦν ἄγνοια τοῖς πρεσβυτέροις ἢ τοῖς νεωτέροις, δικαίως νομιζομένοις ἐμπειροτέροις περὶ τὰ τοιαῦτα γεγονέναι. Τούτοις δ' ὑπολείπεται ἡ προσθήκη τῶν ἐν τῇ τετάρτῃ

bis zur Schlacht bei Actium herabreichte». Schöll *Gesch. d. griech. Lit. B. 2. S. 740.*

(1) *Palmerii graec. ant. descript. lib. 1. cap. 35. p. 190.* «Heu! periit Polybius et ejus tantum accisas reliquias habemus, qui se integer ad nos pervenisset, solus ad Graeciae notitiam suffecisset, prout exacte et curiose omnia narrat, et locorum situm ante oculos ponit, in omnibus rationem habens et temporis et loci».

(2) Niebuhr *histor. u. Philolog. Vortäg. über alt. Länd. u. Völkerk. B. 1. S. 11.* «Keine Nation hätte mehr dafür thun können, und hat weniger gethan als die Römer, sie zeigten Sich vollkommen gleichgültig für die Kenntniss ihrer unermesslichen Reiches».

καὶ τελευταία περίοδῳ ἀνηκόντων, ἐν ἣ μνήμης ἄξιοι καὶ μάλιστα σπουδαῖοι τῇ γεωγραφίᾳ φαίνονται Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος ὁ τελευταῖος πάντων (1) καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, οὗ τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμα πάνυ ἀκριτῶς καὶ ἀνακολούθως ὑφ' Ἑρμολάου ἐπιτημηθὲν (2) ἀπλοῦς πόλεων, ὡς μὴ ὠφελε, κατάλογος καθέστηκε· ὥστε καὶ οὗτοι ἱκανὴν μὲν παρέχουσιν ἐπικουρίαν, οὐκ ἀποπληροῦσιν ὅμως τὴν ὑπάρχουσαν ἑλλειψιν.

Ἐκ πάντων τοίνυν τούτων διὰ βραχέων μνημονευθέντων ῥάδιον κατιδεῖν ὅτι τὸ μὴ ἀκριδῶς καὶ προσηκόντως ἔτι γινώσκεισθαι ὑπὸ τῶν νεωτέρων τοὺς εἰρημένους τόπους εἰς τρία ἀνάγεται αἷτια, ὧν πρῶτον μὲν ἐστὶ τὸ πάνυ βραχέως διαμεμνονεῦσθαι ὑπὸ τῶν πρὸ Ἡροδότου ἀρχαίων συγγραφέων, δεύτερον δὲ τὴν τῶν πλείστων ἰδίᾳ περὶ αὐτῶν τοῖς μεθ' Ἡρόδοτον ἀρχαίοις γεγραμμένων ἀπώλειαν (3), καὶ τελευταῖον τὴν τε ἀσάφειαν

(1) Ἀφ' οὗ κυρίως τῆς μὲν μαθηματικῆς νέα ἄρχεται περίοδος, τῆς δὲ ἱστορικῆς γεωγραφίας ὁ κύκλος ἐπεκταθεὶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐρύνεται καὶ πᾶσα πρόοδος τελευτᾷ αὐτῇ, περὶ οὗ ὁρθῶς παρατηρεῖ Μύλλερὸς «*Denique post Claudium Ptolemaeum lumen ultimum per longum litterarum crepusculum non aucta quidem est scientia geographica, haud paucis tamen commentantis, colligentis, excerpendis vetustorum geographorum scriptis, operam navabant, usque dum ingruens barbarici caligo situ suo omnia obteget*». Praefat. geograph. gr. minor.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «*Stephanum vero ab Hermolao breviatum quam lacerum eripuerimus, qui est qui nesciat? Haec igitur auctorum trias quum sit quasi κλειδοῦχος quae veterum nobis orbem recludat, et magnorum geographorum nomine designetur, multum tamen abest ut modicis suis voluminibus magnitudinem et varietatem argumenti ingentis assequi potuerit*».

(3) Ἐκτὸς τῶν τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἄλλων συγγραμματα

καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐπενεχθείσης καταστροφῆς προερχομένην ἀντίφασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφέων (1).

Καὶ ὅτι μὲν ταῦτα ἀληθῆ, ὑπὸ πολλῶν μαρτυρεῖται ἀρχαίων, ὧν τοὺς λοιποὺς ἀφείς, αὐτὸν Στράβωνα καὶ αὐθις εἰς μαρτυρίαν παρατίθεμαι διαρρήδην περὶ τοῦ τρίτου αἰτίου λέγοντα «Γέγονε δ' ἡ ἀσάφεια οὐ διὰ τῆς τῶν συγγραφέων ἀνομολογίας, περὶ τῶν αὐτῶν οὐ ταῦτα λεγόντων» (2). Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου προη-

ιδίως Μακεδονικὰ καλούμενα, ὧν τινα μὲν ὑπ' ἀνδρῶν Μακεδόνων συγγραφέντα, τινὰ δ' ὑπ' ἄλλων. Τοιοῦτοι δ' εἰσιν Ἀρητάδης ὁ Κνίδιος (Fragm. histor. gr. edit. C. Mylleri t. 4. p. 316). Βάλαγγρος (Στεφ. Β. ἐν λ. Ἀμολβος καὶ Δυρράχιον). Ἡράκλειτος Λέσβιος ἱστορίαν γεγραφὼς Μακεδονικὴν (Διογεν. Λαερτ. 9, 17.), Νικομήδης Ἀκάνθιος (Ἀθην. 5. σ. 217), Θεαγένης Μακεδών, πάτρια Μακεδονικὰ γράψας ἥτοι περὶ ἀρχῆς καὶ ἱστορίας Μακεδ. πόλεων (Φωτ. 1, 104. β, 15), ὧν ἱκανὰ ἀποσπάσματα σώζονται, Ἀντίγονος Μακεδονικὴν περιήγησιν (Στεφ. Β. ἐν λ. Ἀδαντίς), Κρίτων Πιεριώτης (Σουιδ. ἐν λ. Κρίτων), Θεόπομπος Ἀντίπατρος Μακεδών καὶ ἄλλοι τινές.

(1) Στραβ. 7, 332. 3. «Νυνὶ δ' ἐρήμου τῆς πλείστης χώρας γεγενημένης καὶ τῶν κατοικιῶν καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἡρانیσμένων οὐδ' εἰ δύναίτο τις ἀκριβοῦν ταῦτα, οὐδὲν ἂν ποιοίη χρησμον διὰ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸν ἡρانیσμον αὐτῶν, ὅς ἐκ πολλοῦ χρόνου λαβὼν τὴν ἀρχὴν οὐδὲ νῦν πω πέπαυται κατὰ πολλὰ μέρη διὰ τὰς ἀποστάσεις, ἀλλ' ἐνστραποδεύουσιν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι τοῖς οἴκοις, κατασταθέντες ὑπ' αὐτῶν δυνάσται· τῶν γοῦν Ἑπειρωτῶν ἐβδομήκοντα πόλεις Πολύβιός φησιν ἀνατρέψαι Παῦλον μετὰ τὴν Μακεδόνων κατάλυσιν πάντε δὲ καὶ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσασθαι. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Στράβωνος πιστῶς ἐξεικονίζει τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπισείκειαν, μεθ' ἧς πράγματι ἐδέσποζον τῶν κατακτηθέντων λαῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑπειρωτῶν, οἷς ὀνόματι μόνον τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως κατέλιπον!

(2) Στραβ. γεωγρ. 12, 573. Tafel edit. fragment. Strab. p. 18—19.

γουμενως ἐγένετο λόγος, ἔνθα παρατίθεται καὶ ἡ προσ-
ήκουσα μαρτυρία, ἀνάγκη καὶ περὶ τοῦ πρώτου διὰ
βραχέων διαλαβεῖν, ἐν οἷς λυθήσεται καὶ ἡ ἀναφυομένη
ἀπορία «τίνος ἔνεκ' ἄρα γε ὁ πολλὰ περὶ πολλῶν καὶ
πορρώτατῳ τῆς Ἑλλάδος κειμένων πόλεων, χωρῶν,
ἔθνων καὶ ποταμῶν τόσῳ ἐπαγωγικῶς ἀφηγούμενος
"Ομηρος, σχεδόν τι τέλεον ἀγνοεῖ τὰ τῇ ἑλληνικῇ χερ-
σονήσῳ προσήκοντα μέρη; Ἐγὼ μὲν τῷ Στράβωνι ἐπό-
μενος ἄλλην τούτου αἰτίαν οὐκ οἶδα, εἰ μὴ πρῶτον μὲν
τὸ μεσόγειον αὐτῶν· εὐεπιφόρως γὰρ ἔχων πρὸς τὴν
ἐγγυτάτην καὶ γνωριμωτάτην αὐτῷ θάλατταν, ἥτις ἔχει
τὸ πλεονέκτημα πρὸς τὸ ποιεῖν γνωρίμους τοὺς παρα-
κειμένους τόπους, γινώσκει τὴν παραλίαν τὴν καλου-
μένην Πιερίαν (1) ὡς ἔδραν τῶν Μουσῶν, τὸ ἐπικείμενον
αὐτῇ ὄρος, ἥτοι τὸν πολυδειράδα Ὀλυμπον (2) ὡς κατοι-
κίαν τῶν θεῶν τὸν εὐρυρέοντα Ἀξιὸν σὺν τοῖς παρ' αὐτῷ
οἰκοῦσιν ἀγκυλοτόξοις Παίοσι (3) καὶ τόπῳ τινὶ καλου-
μένῳ Ἀμυδῶνι, καὶ τὴν Ἡμαθίαν (4), οὐδόλως τῆς Μα-
κεδονίας μνημονεύων· τοῦτο δὲ οὐ τοσοῦτον θαυμαστὸν
περὶ Ὀμήρου. Καὶ γὰρ οἱ νεώτεροι ἐκείνου ἄχρι τοῦ
πατρὸς τῆς ἱστορίας ἀγνοοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς. Δεύτερον
δὲ τὴν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἄδοξίαν τῶν χωρῶν δι' ἣν
ὁ τε Ἡρόδοτος καὶ οἱ μεθ' Ἡρόδοτον δι' ὀλίγων λέξεων
τῶν πλείστων ἐν παρόδῳ μνημονεύουσι. Κατὰ γὰρ Στρά-
βωνα ἐν τοῖς γνωρίμοις τόποις καὶ ἐνδόξοις, αἵ τε μετανα-
στάσεις γνώριμοι, καὶ οἱ τῆς χώρας μερισμοὶ καὶ αἱ
τῶν ὀνομάτων μεταβολαὶ καὶ εἴ τι ἄλλο παραπλήσιον·
θυλεῖται γὰρ ὑπὸ πολλῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων.

(1) Ὀμηρ. Ἰλ. 14, 226· Ὀδυσσ. 5, 50.

(2) Ἰλιαδ. 1, 499. 8, 3.

(3) Ἰλιαδ. 2, 848. 10, 428. 16, 287.

(4) Ἰλιαδ. 14, 226.

ὅσα δὲ βάρβαρα καὶ μικρόχωρα καὶ διεσπαρμένα, τούτων ὑπομνήματα οὐτ' ἀσφαλῆ ἐστὶν οὔτε πολλά. Τούτοις δὲ προσθετέον καὶ τὴν χερσαίαν ἀπόστασιν αὐτῶν· ὅσα γὰρ ἐκτετοπισμένα καὶ πόρρω τῶν Ἑλλήνων ἐπιτείνει τὴν ἄγνοιαν· περὶ μὲν τῶν τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἀναφερομένων ἱκανὰ ταῦτα. Ὅτι δὲ οἱ τῶν Ῥωμαίων συγγραφεῖς, ἀρξάντων τοῦ πλείστου τῆς τέως οἰκουμένης μέρους καὶ μέγα τι γεωγραφικὸν ἔργον ὀφειλόντων τοῖς ὕστερον καταλιπεῖν μιμοῦνται τοὺς Ἑλληνας, ὅτε μὲν μᾶλλον, ὅτε δὲ ἥττον, τοῖς πᾶσιν ὁμολογούμενον οἰόμενος παραλείπω. Καὶ γὰρ ἃ λέγουσι, παρ' Ἑλλήνων μεταφέρουσιν, ἅψ' ἑαυτῶν δὲ οὐ πολὺ τὸ φιλείδημον προσφέρονται, ὥστε ὁπόταν ἑλλειψὶς γένηται παρ' ἐκείνων, οὐκ ἔστι πολὺ τὸ ἀναπληρῶμενον παρὰ τῶν ἐτέρων, ἄλλως τε καὶ τῶν ὀνομάτων, ὅσα ἐνδοξότατα, τῶν πλείστων ὄντων ἑλληνικῶν.

Τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων ἐν συντόμῳ διεληλυθότι ἀπέκειτό μοι προσθεῖναι καὶ τὰ τῶν Βυζαντινῶν ἀξιολογώτερα. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι μετὰ τὴν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων γενομένην καταστροφὴν πολλῶν τῆς Μακεδονίας μερῶν ἀγνοοῦσι τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐνίοτε ἱστοροῦντες περὶ αὐτῆς συγχέουσι καὶ ὀνόματα καὶ πράγματα, καὶ ἐπομένως μικρόν τι συντελοῦσι τῷ προκειμένῳ, τούτων ἕνεκα χαίρειν ἑάσας αὐτοὺς νῦν, ἐν οἰκίῳ τόπῳ μνησθῆσομαι. Ἐκ πάντων τοίνυν τῶν εἰρημένων ἔπεται ὅτι, ὡς τῶν ἀρχαίων οὐδὲν ἰδίᾳ περὶ τοῦ πράγματος γεγραμμένον σῶόν τε καὶ ἀνελλιπὲς περιεγένετο ἡμῖν, οὕτω καὶ τῶν νεωτέρων πολλὰ περὶ πολλῶν ἰδίᾳ γραψάντων, οὐδεὶς ποτε εἰδικῶς ἐπελήφθη αὐτοῦ (1),

(1) Ἐξαιρουμένου Desdevises-du-dezert, οὗ ἀνωτέρω ἐμνήσθην.

ἀλλά τινες αὐτῶν ἀφορμὴν παρὰ τῶν ἀρχαίων λαβόντες ἐν ὑπομνημάτων εἶδει καὶ σχολίων καὶ περιηγήσεων μονομερῶς τὰς περὶ αὐτῶν δοξασίας καὶ ἀντιφατικὰς ἐνίοτε εἰκασίας ὑποβάλλουσιν αὐτοῖς.

Τούτους δ' εἰς τρεῖς διακίρων τάξεις, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ καταλέγω τοὺς ἀρχαιοτέρους ἤτοι τοὺς τοῖς τε ἀρχαίοις καὶ Βυζαντινοῖς κατακολουθοῦντας, τοὺς τὰ παρὰ τούτων πρὸς τὰ ὑπ' ἐκείνων γεγραμμένα συμβιβάζσαι πειρωμένους, ὡς ἕκαστοι γνώμης τυγχάνουσι, καὶ οὐδένα τῶν νεωτέρων περιηγητῶν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκ βίβλων ἐν σπουδαστηρίοις συντάττοντας τὰ περὶ ὧν γράφουσι (1), οἵτινες ἐνίοτε τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν ζητοῦντες, ἐνιαχοῦ διαστρέφαντες μᾶλλον ἢ ἐξακριβώσαντες αὐτὴν ἐξελέγχονται. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ ὅτι λόγους λέγω κενούς, τοὺς μὲν λοιποὺς τῆς τάξεως ταύτης παραλιπών, ὧν ἀκολούθως μνησθήσομαι, ἀρκοῦμαι ἐνὶ καὶ μόνῳ παραδείγματι, ἀναφερομένῳ αὐτῷ τῷ Μαννέρτῳ τῷ διασημοτέρῳ αὐτῶν· οὗτος γὰρ τὴν μὲν παρὰ τῷ Λιουίῳ (2) Κελέτρον καλουμένην, παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς καὶ νῦν ἔτι Καστορίαν πόλιν τῆς Μακεδονίας (3), ἀκρίτως τιθεῖς μεταξύ Ἀχρίδος (Λυχνιδοῦ) καὶ Βιτω-

(2) Allgemein. Zeit. N° 229· 1869. «Es gibt gelehrte die nur in der Studienstube lernen».

(3) Liv. 31, 40. «Inde impetum in Orestidem fecit, et oppidum Celetrum est aggressus».

(4) Ἀνν. Κομνην. τ. 1. σ. 209. Κεδρην. 49. 67 80. Γεωργ. Παχυρ. εἰς Μ. Παλ. 2, 11. Νικηφορ. Γρηγ. 2, 8. Καντακουζ. 1, 54. Εὐφραιμ. Καισ. 3500. 3503. 8691. καὶ ἀλλαχοῦ· περὶ δὲ τῆς ταυτότητος τῆς Καστορίας καὶ τοῦ Κελέτρου ὅρα O. Müller Mak. S. 15. Mommsen röm. Gesch. t. 1. S. 705. Pouqueville t. 2. p. 369. Leake t. 1. 323. t. 3. 436. Ami Boué Itin. t. 2. p. 92. Hadschi Chalfa p. 97. καὶ ἄλλους, περὶ ὧν ἐν τῷ β' μέρει γενήσεται λόγος.

λίῳν (Ἡρακλείας Πελαγονίας) (1), τοσαύτῃ περιέπεσε πλάνῃ, εἰς ὅσῃν περιπέσοιεν ἄν, εἵτις γεωγραφῶν ἔλεγεν ὅτι ἡ Λειψία μεταξὺ Βερολίνου καὶ Ἀμβούργου κεῖται! ὥστε εἴποτέ τις τῶν ἀποδημούντων Καστοριανῶν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπισκέψασθαι ἠθούλετο, Μάν-νερτον εἰς χεῖρας ἔχων, οὐδέποτε τῇ ἀληθείᾳ περιπλανώμενος καὶ ζητῶν εὐρήσει αὐτήν.

Ἄλλὰ περὶ τούτου καὶ ἄλλων παραπλησίῳν, πολλῶν προκειμένων μοι λέξω τὰ δέοντα ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Νῦν δὲ μεταβαίνων ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει καταλεγόμενους ἤτοι τοὺς εὐαριθμήτους περιγηγητάς, ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι τούτων οἱ μὲν μέρη τινὰ τῆς Μακεδονίας ἰδόντες, πολλὰ καὶ ἐξ ἀκοῆς λέγουσιν, οἱ δὲ πάντα σχεδόν, ἃ περιγράφουσι, θεασάμενοι ἐν παρόδῳ στρατιωτικῇ καὶ ἐν δρόμῳ κατέμαθον· διὸ πολλάκις οὐδὲ ταῦτά περὶ τῶν αὐτῶν ἀφηγοῦνται, ἀλλ' ἕκαστοι ἑκάστοις

(1) Mannert. Bd. 7, S. 484. «Das Städtchen Castræ, auch Nicia genannt (ὅπερ οὐκ ὀρθόν), lag 12 Mill. westlich von Heraclea... Aber im Mittelalter finden wir es unter dem Namen Kastoria als beträchtlichen festen Ort wieder, dessen Lage sich auf der Strasse Zwischen Lychnidus und Pelagonia», καὶ 549. «Die Stadt Kastoria des Mittelalters darf man nicht an die Stelle von Celetrum setzen, sie lag viel weiter nördlich auf der Strasse von Achrida oder Lychnidus nach Pelagonia in der Nähe des Erigon Flusses». Ἐν τούτοις παρατηρητέον πρῶτον μὲν ὅτι ἡ Νίκαια διάφορος τοῦ Κάστρα ἐστίν, δεύτερον δὲ ὅτι αὕτη οὐδὲν κοινὸν ἔχει τῇ Καστορίᾳ κειμένη ἐν τῇ Ὀρεστίδι καὶ οὐχὶ ἐνταῦθα καὶ τρίτον ὅτι ἡ Καστορία ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Κελέτρου ἐστὶ. Ἄν δ' ἐμβλέψῃ τις τῷ χάρτῃ αὐτοῦ, εὐρήσει τὴν μὲν Ὀρεστίδα ἐν τῇ θέσει τῆς Ἑλιμείας καὶ τανάπαλιν, τὴν δὲ Βοττιαίαν μεσημβρινώτατα παρὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ἔχει μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀζιοῦ. Καὶ μήπως μόνα ταῦτα ἐσφαλμένα εἰσὶ παρ' αὐτῷ; πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

τάναντία λέγουσι καὶ ταῦτα ὡς πεφροντισμένως ἐξητα-
σμένα. Ἄλλ' εἰ μὲν περὶ τῶν ὀραθέντων οὕτω διαφέ-
ρονται, πόσω μᾶλλον περὶ τῶν ἐξ ἀκοῆς; οἰκοθεν
ἐννοεῖται. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ τῶν λεγομένων μοι
δύο μόνων ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων χρήσιν ποιή-
σομαι, ἀναφερομένων τοῦ μὲν τῷ ἰδίᾳ μέρος τι τῆς Μα-
κεδονίας ἐρευνήσαντι Κουσινερῷ, τοῦ δὲ τῷ ὁμολογου-
μένως συντονώτερον καὶ κριτικώτερον τῶν λοιπῶν περι-
γράψαντι τὰ πράγματα ἤτοι τῷ Ληκίῳ.

Οὗτος γὰρ (1), προκειμένου λόγου περὶ τῆς θέσεως τῆς
ἀρχαίας πόλεως Λυχνιδού, καθὼς καὶ περὶ τῆς διαβάσεως
καὶ διευθύνσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, ἐξαπατη-
θεὶς ἐκ τῶν πολλαχοῦ ἐσφαλμένων ἀριθμῶν τῶν ἐνια-
χοῦ ἀντιφασκόντων ὁδοιπορικῶν, ἄνευ τινὸς ἀποχρῶντος
λόγου ἐπιμόνως διῆσχυρίζεται ὅτι καὶ ἡ Λυχνιδός, ἣν
διήρχετο ἡ Ἑγνατία, ἔκειτο οὐχὶ ἔνθα νῦν κεῖται ἡ
Ἀχρίς ἐπὶ τῆς βορρρείας ὄχτης τῆς ὁμωνύμου λίμνης,
ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν 5—6 ὥρων ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς
ὄχτης αὐτῆς, καὶ ἡ Ἑγνατία ὁδὸς ἐκεῖθεν διήρχετο· ὅτι
μὲν ἡ δοξασία αὕτη, ἣν καὶ Μάννερτος (2) καὶ Πουκε-
βίλλιος (3) ἀβασανίστως ἠσπάσθησαν, τέλεον ἐσφαλμένη
ἐστί, μαρτυροῦσί μοι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ὁμόφωνοι τῶν
Βυζαντινῶν περιγραφαὶ περὶ τῆς θέσεως τῆς Λυχνιδού
καὶ Ἀχρίδος καὶ περὶ τῆς ταυτότητος αὐτῶν (4), ἀφ' ἐτέ-

(1) Leake Travels in Nordtern greece vol. 3. p. 281.

(2) Mannert 7. S. 414.

(3) Pouqueville Voyag. dans la Grec. vol. 2. p. 384—
405, ὅστις εἰκοτολογῶν ἱστορεῖ ὅτι Λυχνιδός, Ἀχρίς καὶ Ὀχρίδα
τρεῖς πόλεις διάφοροί εἰσιν!!! ὡσαύτως καὶ Ami Boué It. t.
2. p. 99.

(4) Μελχ. Βυζ. σ. 250 ἐκδ. Βονν. Κεδρην. τ. 2. σελ. 468.
Νικηφορ. Καλλ. 17, 3. Ἰωαν. Φωκ. ἔκφρ. κερ. 20. ὅρα τὴν ἐμὴν
πραγματεῖαν «περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος 1859.

ρου δὲ καὶ ἡ συμφωνία τῶν νεωτέρων πολὺ κριτικώτερον τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐρευνησάντων (1) καὶ τελευταῖον, ὅπερ καὶ κυριώτατον, ἡ ὕπαρξις ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐπιγραφῶν (2) ἐν τῇ νῦν πόλει Ἀχρίδι καθίστησιν ἀναμρισθήτητον ὅτι αὕτη κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Λυχνιδοῦ καὶ ὅτι ἡ Ἐγνατία ὁδὸς οὐδεμίαν ἄλλην διεύθυνσιν εἶχε ἢ τὴν νῦν ἐν χρήσει οὔσαν συντομωτάτην ὁδόν (3).

(1) Tafel Egnat. p. 30. «Achridae et Lychnidi situm distinguere Pouquevillius cum aliis poterat.. In situ quoque hujus metropoleos definiendo à recentioribus dissentio» 31. «Tabula quoque Lapiei (fol. VIII) Lychnidi rudera quaedam meridionali paludis orae, et quidem ex oriente, apponit. In his, inquam, a doctis iterum dissentio». 32. «Achridem et Lychnidum non diversas urbes fuisse, Byzantini crediderunt». «De Achridis et Lychnidi ταυτότητι adde subscriptionem episcopalem apud Mich. Lequienium vol. 2. p. 387. Forbiger ἐν Real-encycl. Bd. 4. S. 1253. Geograph. Bd. 3. S. 851. Grote Geschicht. Griech. B. 2. S. 330. Hahn Reise von Belgrad nach Salonik. S. 249. Not. 1.

(2) Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, αἱ καὶ νῦν ἔτι σώζονται, ἡ μὲν λίαν ἀρχαία ἐστὶν ἰδιωτικὴ ἐπιτύμβιος ἐκ 10 στίχων συγκεκλιμένη, ὣν τοὺς δύο πρώτους στίχους παρατίθημι ἐνταῦθα.

ΑΝΤΙΣΕΚΥΔΑΔΙΜΑΣΑΡΕΤΑΣΠΟΛΥΘΡΑΤΕΚΟΥΡΑ,
 ΗΞΕΝΕΙΣΗΛΥΣΙΟΝΑΓΓΟΣΑΝΑΕΚΡΟΝΙΑΗΣ.

Ἡ δὲ δευτέρα ἀναθηματικὴ τῶν Δασσαρητίων κατοίκων πρὸς τινὰ τῶν τῆς Ῥώμης αὐτοκρατόρων, οὗ τὸ ὄνομα δυσανάγνωστόν ἐστι· ἡ δὲ τρίτη ὡσαύτως ἐπιτύμβιος καὶ ἡ τετάρτη ἀναθηματικὴ τῷ αὐτοκράτορι Σ. Σευήρῳ. Ἐκτὸς δὲ τούτων πρὸ τίνος χρόνου εὑρέθη καὶ μία Λατινικὴ, ἐν τέλει τῆς ὁποίας εὑρεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως «RESTITVIT ΑΠΟ ΛΥΧΝΙΔΟΥ», ὅπερ καθίστησι περιττὴν πᾶσαν ἄλλην μαρτυρίαν καὶ ἀπόδειξιν περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Λυχνιδοῦ καὶ Ἀχρίδος, ἐν ᾗ καὶ ἄλλα μνημεῖα πανάρχαια διατηροῦνται.

(3) Hahn Albanes. Stud. S. 12. 133. «Die Identität der jetzigen Strasse mit der alten Egnatia lässt sich nicht

Ὁ δὲ Κουσινερῶς (1) ὡς ἐκ τῆς πολυχρονίου διαμονῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τῆς ἐπανειλημμένης ἐπιτοπίου ἐρεῦνης τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἀξιῶν ὅτι ἀνεκάλυψε τὴν ἀληθῆ θέσιν ἐνὸς τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Μακεδονίας ὁρῶν, ἥτοι τῆς Κερκίνης, εὐκολώτατα μετέφερεν αὐτὸ ἐκ τῆς ἀληθοῦς θέσεως μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος ἀπώτατα εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας παρὰ τὴν Θράκην καὶ δὴ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ὀρβήλου, καὶ ἐκ τοῦ ἀτοπήματος τούτου περιέπεσεν εἰς πολλὰ ἄλλα σφάλματα περὶ τῶν παρακειμένων ποταμῶν, πόλεων καὶ τῶν παροικούντων ἀρχαίων ἐθνῶν, ἔνθα περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος. Τὴν δ' αἰτίαν τοῦ κακοῦ τούτου παρέσχε πρῶτον μὲν ἡ παρεννόησις τοῦ Θουκυδίδου (2), δεύτερον δὲ καὶ ἡ ἀτελὴς γνῶσις τῆς ἀρχαίας

bezweifeln» Ami Boué Turq. vol. 2. p. 394. Tafel de via Egnatia.

(1) Voyage dans la Macédoine vol. 1. p. 165—175. Abel S. 60. Not. 6. παρεννόησας τὸν Κουσινερῶ λέγει ὅτι οὗτος συμφωνεῖ Μυλλέρῳ καὶ Ληκίῳ περὶ τῆς θέσεως τῆς Κερκίνης, ὑπερὸν καὶ ἀληθές.

(2) Θουκυδίδ. 2, 98. «Σιτάλκης... ἄρας ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἔπειτα διὰ Κερκίνης ἐρήμου ὁρους, ὃ ἐστὶ μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων... διελθόντες δὲ αὐτὸ ἀφίκοντο ἐς Δόβηρον τὴν Παιονικὴν». 99. «Συνηθροίζοντο οὖν ἐν τῇ Δοβήρῳ καὶ παρεσκευάζοντο ὅπως κατὰ κορυφὴν ἐσβαλοῦσιν εἰς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδίκας ἤρχε». Ἀληθὲς μὲν ἐστὶν ὅτι ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἡ θέσις τῆς Κερκίνης μεταξὺ τῶν Σιντῶν καὶ Παιόνων ἀσαφὴς μένει καθ' ὅσον γνωστὸν ἐστὶν ὅτι Παιόνες ὄκουν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐντεύθεν. Ἀλλ' ἡ ἀσάφεια αὕτη αἴρεται ἐκ τοῦ μέσου, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν τῇ ἀκολουθῇ παραγράφῳ (100) ἱστορούμενα ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου, καθ' ἃ οἱ Θράκες ὑπὸ τὸν Σιτάλκην κατέλαβον βίᾳ μὲν τὴν παρὰ τῷ Ἀξιῷ κειμένην Εἰδομένην πόλιν, ὁμολογίᾳ δὲ τὴν Γορτυνίαν καὶ Ἀταλάντην καὶ μέχρι τῆς Πέλλης καὶ Κύρρου προύχωρσαν, καὶ οὕτω καθίσταται βεβαία ἡ θέσις τῆς Κερκίνης καὶ τῆς Δοβήρου πόλεως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀξιοῦ.

ἱστορίας, ἄνευ τῆς ὁποίας διαστρέφει τις μᾶλλον τὰ ὀρθὰ ἢ διορθοῖ τὰ ἐσφαλμένα (1), ὅπερ συνέδη καὶ τῷ Κουσινερῷ. Μετατεθέντος γὰρ τοῦ ὄρους Κερκίνης ἀπώτατα, συμμετατίθενται καὶ οἱ μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος οἰκοῦντες Παῖονες καὶ ἡ πρωτεύουσα πόλις αὐτῶν Δόβηρος καὶ σχεδὸν ἀναστατοῦνται ἐκ τῆς ἀληθοῦς θέσεως πάντα τὰ λοιπὰ τὰ περὶ τὸν Στρυμόνα οἰκοῦντα Θρακικὰ καὶ Παιονικὰ ἔθνη (2).

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἔπονται οἱ ἐν τῇ τρίτῃ τάξει καταταχθέντες, οἱ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ἐρειδόμενοι καὶ ἐκ τῆς τῶν νεωτέρων ἐμπειρίας ἐπωφελούμενοι, ἀκριθέστεροι καὶ ἀσφαλέστεροι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσιν, ἐν οἷς τοῦλάχιστον ἀπάτη τῶν προτέρων οὐ τυγχάνουσι

(1) Niebuhr histor. u. philolog. Votr. über alt. Länd. u. Völkerk. t. 1. S. 11. «Wenn nicht ein durchgearbeiteter Philolog ist, kann man die alte Geschichte gar nicht anfangen. Ohne vertraute Bekanntschaft mit der Philologie dieses thun ist gerade, als ob man aus französischen Büchern etwas über Deutschland schreiben wollte».

(2) Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ περὶ τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως Μελενίκου ἀντιφάσκων λέγει «a peu de distance de Mélénic. Cette ville de l'ancienne Medie s'appelait autrefois, suivant Tite-Live, Petra, et etait la capitale de la contrée. On la nomme encore aujourd'hui Petrits» t. 1. p. 211. ἐξ ὧν βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὅτι καίπερ ἐπισκεφθεὶς τὰ μέρη ταῦτα ὅλως συγχέει ὅμως δύο διαφόρους πόλεις τὸ Πετρίτσι μετὰ τοῦ Μελενίκου. Περὶ δὲ τῆς ἀληθοῦς θέσεως τῆς Κερκίνης καὶ τῆς Δοβήρου ὅρα Μαννέρτου, Μυλλέρου καὶ Κειπέρτου χάρτην. Προσέτι Mannert 7, 491—2. Sickler t. 2. S. 208. 226. ἔνθα ἐσφαλμένως τὴν Δόβηρον καλεῖ Δέβραν (Debra) κειμένην ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δρίλωνος. Pauly Real-encyclop. t. 2. S. 273, 1190. ὅπου εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα τῷ Σικλέρῳ περιπίπτει. Müller Mak. 7. O. Abel. S. 60. ἐσφαλμένως ταυτίζει τὴν Δόβηρον μετὰ τῆς παρὰ τὸν Ἀγγίτην Δομήρου ἢ Τοπήρου τῶν Ὀδοιπορικῶν. Leake t. 3. S. 444. Forbiger Geogr. t. 3. S. 1052. 1058. Des-devises-du-dezert p. 324.

παραγόμενοι καὶ προσκόπτοντες. Ἄλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχοντες φαίνονται μοι ἐνιαχοῦ ἀμαρτάνοντες ἐν τοῖς ἐπανορθώσεως δεομένοις, ὧν τοὺς λοιποὺς ἀφείς ἐνὸς ἢ δύο μνησθήσομαι τῶν κριτικωτέρων καὶ ἐξυδερκεστέρων μοι δοκούντων, ἥτοι Ταφελίου καὶ Φορβιγέρου, ὧν ὁ μὲν πρῶτος πολλὰ τῆς Μακεδονικῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας ἐπανορθώσας οὐκ ἀληθῆ ποι περὶ Λυχνιδοῦ λέγει «*dirutam unquam fuisse, nullibi inventum puto*». (1) ὅτι δὲ ἡ ἀπόφανσις αὕτη οὐκ ἐστὶν ἀληθής, μαρτυρεῖ μοι Προκόπιος ῥητῶς λέγων «*Σεισμοὶ δὲ καθεῖλον Ἀντιόχειαν Λυχνιδόν τε τὴν ἐν Ἡπειρώταις καὶ Κόρινθον*» (2). Καὶ παρακατιῶν μετὰ δισταγμοῦ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ αὕτη πόλις ἐπεκλήθη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ Πρώτη Ἰουστινιανὴ ἔνθα λέγει «*erat fortasse is honor mere externus, sine re*». Ἀλλὰ περὶ τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος τοῦ συμβάντος τούτου, ὅπερ ἰδιαιτέρως πραγματείας προὔκალεσεν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις, οὐδεὶς ἔστιν, ὃς τῇ ἱστορίᾳ πειθόμενος καὶ ἐπ' ἐλάχιστον διστάζει (3).

Φορβίγερος δὲ λίαν συνοπτικῶς, ὡς προεῖρηται, ἐκθεῖς τὴν Μακεδονικὴν γεωγραφίαν ἐν 20 μόναϊς σελίσιν, πολλὰ μὲν παρέλειψε τῶν μνείας τινὸς τοῦλάχιστον χρηζόντων, τινὰ δὲ καὶ οὐκ ὀρθῶς ἐνόησε πεισθεῖς τοῖς παρεννοήσασιν αὐτὰ νεωτέροις. Ἄλλ' ἦν μὲν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον εἶπη τις ὅτι γενικὴν τῶν ἀρχαίων γεωγραφίαν φιλοπονήσας οὐκ ἡδύνατο ἄλλως ποιῆσαι, εἰ μὴ διὰ βραχέων μὲν ἐκθεῖναι τὰ περὶ Μακεδονίας, πολλο-

(1) Tafel de via Roman. Egnatia p. 32.

(2) Historia arcana edit. Bonnae lib. 18.

(3) Ὅρα τὴν ἐμὴν πραγματείαν περὶ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ τὴν τοῦ νῦν ἐπισκόπου Χίου περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

στον τοῦ ὅλου ἀποτελούσης, πολλὰ δὲ τῶν ἀσημοτέρων παραλείψαι. Οὗτος ὅμως ὁ ἐνδεχόμενος ἰσχυρισμὸς φαίνεται μοι οὐκ ἀποχρῶν, πρῶτον μὲν ὅτι ἡ Μακεδονία, ὡς προεξέθηκα, ἐπισημοτέρα πολλῶν ἄλλων τῆς ἀρχαιότητος χωρῶν ἀναδειχθεῖσα, πλείονα καὶ ἔκτασιν ἐκείνων δικαιωματικῶς ἀπῆτει ἐντῇ γεωγραφικῇ περιγραφῇ, εἴτα δὲ ὅτι, πάντας σχεδὸν ἀναφέρων τοὺς σταθμοὺς τῶν Ὀδοιπορικῶν ὁ συγγραφεὺς οὐκ ὤφειλε παραδραμεῖν ὅσα ἐπὶ ἀρχαίων καὶ δὴ ἐπισημοτέρων μαρτυριῶν στηριζόμενα παρέλειψε (1). Τῶν δὲ παρρηνοθέντων διορθωτέα φαί-

(1) Ὅρων μὲν οὐδόλως ἀναφέρει 1) τὸ Βερτίσκον τοῦ Στράβωνος (7, 329, 10) καὶ τοῦ Πτολεμαίου, καλῶς μὲν περιγράφοντας (2, 17. «ρεῖ δὲ ὁ Δρείλων ποταμὸς ἀπὸ τε τοῦ Σκάρδου ὄρους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὄρους, κειμένου παρὰ μέσσην τὴν ἄνω Μυσίαν») ἀγνοῦντος δὲ τοῦνομα αὐτοῦ, κειμένου πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου ὡς μεθόριον τῆς Ἰλλυρίας καὶ Δαρδανίας. Grisebach t. 2. S. 115. 119—20. Desdèvises-du-dezert p. 16. 17. 29. 31. 34, κτλ. ἔνθα παρεννόησας Στράβωνα καὶ Πτολεμαῖον ἐννοεῖ ἀντὶ τοῦ Σκάρδου χωρίζοντος τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίδος. A. Boué Hin. t. 2. p. 25. καὶ πρὸ πάντων τὴν νεωτάτην περιήγησιν τοῦ Ἀγγλου Tozer Researches in the Highlands of Turkey t. 1. p. 330—5 καὶ τὸν χάρτην αὐτοῦ, ὅς, καίπερ καταπολεμῶν τὴν τοῦ Στράβωνος γνώμην, παραδέχεται ὅμως τὸν Βερτίσκον αὐτοῦ καὶ τίθει παρὰ τῷ Σκάρδῳ.

2) Τὸν Βερτίσκον τοῦ Πτολεμαίου (2, 13), κείμενον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ μεταξὺ τῆς Κρηστωνίας καὶ Βισαλτίας ἔνθα Φορβίγερὸς τίθησι τὰ δῦσῳρον. Sickler t. 2. S. 208. Mannert t. 7. S. 433. Grisebach. t. 2. S. 115 Hahn Alban. Stud. p. 22. καὶ χάρτας Mannert. Keipert καὶ Cousinèry.

3) Τὸν μεταξὺ Σκάρδου καὶ Σκομίου κείμενον βῆρρον Ὀρβηλον τοῦ Στράβωνος (7, 329. 10), ἡ μὴ περὶδοχὴ τοῦ ὁποίου χρήζει μαρτυρίας καὶ οὐχὶ εἰκαστολογίας.

4) Τὸ Σκάρδον δυτικὸν τῆς Μακεδονίας ὄρος, ὅπερ μόνον ἐν Ἰλλυρίᾳ ἀναφέρει καὶ ἀντ' αὐτοῦ μόνον τοῦ μεταξὺ Λυχνιδῶς ἢ ὀρθότερον μεταξὺ τῶν Βρυγῶν (Ῥέσνης καὶ Ῥέσπης) καὶ Πελαγονίας (Πρακλείας, Βιτωλίων) κειμένου Βαρνοῦντος μνημονεύει.

νονταί μοι ὅτι ὁ Ἀλιάκμων πηγάζει ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Βοΐου (Γράμμου) ὄρους καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐν Ἡπείρῳ κειμένης Τύμφης, καὶ διέρχεται πρῶτον τὴν Ὀρεστίδα καὶ οὐχὶ τὴν Ἐλίμειαν, ὅτι ἡ Κερκίνη διάφορος οὔσα τοῦ Βερκετησίου καὶ ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῆς Μακεδονίας κειμένη οὐδόλως ὀνομάζεται Καρὰ-δάγ, ὅπερ κεῖται οὐχὶ μεταξὺ τῆς Σιντικῆς καὶ Παιονίας, ἀλλὰ κλάδος ὃν τοῦ βορρείου Ὀρβήλου καθήκει μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ πλησίον τῶν Σκούπων καὶ ἐπομένως κεῖται ἐν τῇ βορρείῳ Παιονίᾳ, ὅτι ὁ Λουδίας οὐδὲν κοινὸν ἔχων τῷ ἀπώτατα ἐν τῇ ἐλληνικῇ Ἰαλυρίδι κειμένῳ Ἐορδαϊκῷ τοῦ Ἀρρίανου πηγάζει ἐκ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Νίτζου, διέρχεται μόνον τὴν Ἡμαθίαν καὶ ἀποτελεῖ τὰ ὅρια ταύτης καὶ τῆς Βοττιαίας, ὅτι ὁ Νέστος πηγάζει οὐχὶ ἐκ τῆς Ῥοδόπης, ἀλλ' ἐκ τοῦ Σκομίου, ὅτι

5) Τὸν Ὑψίζωνον (Χολωμόνδα) (Plin. 4, 16) πρὸς ἄρκτον τῆς Χαλκιδικῆς κείμενον. Desdevises-du-dezert p. 353. 357. 381. 383.

6) Καὶ τὸ Σύμβολον (Δίων Κασσ. 47, 35), ὅπερ νῦν βουνὰ τῆς Καθάλλας καλεῖται Desdevises-du-dezert p. 25. 48. 80. 110. 112. 137. 203. 395. 415.

Πόλεις δὲ πάντῃ ἀμνημόνευτοί εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι· Μίεζα μετὰ τοῦ Νυμφαίου (Πλουτάρχ. Ἀλεξ. 7. 4, 10, 17. Πτολεμ. 3, 13, 39. Στεφαν. Β. ἐν λ.). Περσηῆς κτισθεῖσα πρὸς τιμὴν τοῦ Περσέως (Liv. 39, 53) ἐν Δευριόπῳ. Ἀλμάνα (Liv. 44, 26) παρὰ τὸν Ἀξιόν. Ἀμυδὸν (Ὁμ. Ἰλ. 2, 849. Στραβ. 7, 380. 23. Juvenal. 3, 69. Στεφ. Β. καὶ Σουίδ. ἐν λ.) παρὰ τὸν Ἀξιόν. Πισαῖον (Στεφ. Β. ἐν λ.) Πελαγονίας. Αἶνα (Στεφ. Β. ἐν λ.). Ἡράκλεια (Στραβ. 7. 326.). Λεβαῖα (Ἡροδοτ. 7, 137). Τύρρισα (Πτολεμ. 3, 13. Plin. 4, 17. Στεφ. Β. ἐν λ.). Τίρσαι Μυθονίας. Λητὴ (Πτολεμ. 3, 13. Στεφ. Β. ἐν λ.). Καλίνδοια (αὐτόθι). Βισαλτία (Στεφ. Β. ἐν λ.). Ὀρεσκία (ὡσαύτως καὶ Cousinéry vol. 2. p. 185). Καραβία, Τέρπουλλας, Εὐλόπολις (Πτολεμ. 3, 13. Plin. 4, 17). Παρθενόπολις (ἕως τὸ Γυναικόκαστρον τῶν Βυζαντινῶν Καντακουζ. 2, 39. 4, 20. Νικηφ. Γρηγ. 13, 1, 5). Αἰγίνιον Πιερίας (Liv. 35, 57). Πέτρα

Σκιρτίαννα οὐχὶ ἡ νῦν Ἰστιργα (Στρούγα) κειμένη ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ἐξόδου τοῦ Δρεϊλῶνος, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λυχνιδοῦ ζητητέα, ὅτι ἡ Πελαγονία οὐδαμοῦ παρὰ Στράβωνι εὔρηται ὡς πόλις, ἀλλ' ὡς ἐπαρχία, μόνος δὲ Λιούϊος καὶ Διόδωρος ἀναφέρουσιν αὐτὴν ἴσως ἐσφαλμένως ὡς πόλιν πρωτεύουσαν τοῦ τετάρτου τῆς Μακεδονίας τμήματος, ὅτι ἡ Μακεδονικὴ Ἄρνισσα ἔκειτο περὶ τὴν λίμνην τοῦ Ὀστροῦ ἐν τῇ Ἑορδαίᾳ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Λυγκηστίδι, ἔνθα ταυτίζεται πρὸς τὸν Βαρνοῦντα, εἰ αὕτη πόλις ἦν, καὶ οὐχὶ ὅρος μόνον, ὅτι αἱ Αἶγαί ἔμεινεν ὡς ἀκρόπολις τῆς Ἐδέσσης καὶ νεκρόπολις τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ οὐκ ἦν διάφορος τῆς Ἐδέσσης, οὐδ' ἔκειτο ἀλλαχοῦ μεταξὺ Ἐδέσσης καὶ Κιτίου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς θέ-

Πιερίας (Liv. 39, 22. «Ita Petram in Pieria»). Ἀπολλωνία τῆς ἐν Θράκῃ Πιερίας (Plin. 4, 18. Pomp. Mel. 2, 2). Ceramosa (Plin. 4, 9). Λίπαξος (Ἡροδοτ. 7, 123). Μάνδαρι (Στεφ. Βυζ. 440.). ἡ χώρα Φυλλίς (Ἡροδοτ. 7, 113. Στεφ. Βυζ. 706). Ῥάκηλος (Λυκοφρ. 1236.). Ἀκεσαμεναί, Μισητός, Ὀλόβαγγρα, Ἐλευθερίσκος καὶ ἄλλαι τινές.

Ποταμοὶ δέ, ὧν οὐδεμία γίνεται μνεία, οἱ ἐξῆς. Πόντος (Στρούμιτσα, Tafel Thess. p. 247. Letronn. Journ. des Sav. 1834. p. 687). Ἀσκορδος (Liv. 447). Αἷσων, Λεῦκος (Πλουτάρχ. Αἰμυλ. Παυλ. κ. 16. Liv. 44, 35). Βαφύρας (Liv. 44, 6). Ἐλικὼν (Παυσαν. Βοιωτ. 9, 30, 4.). Σῦς (αὐτόθι 9, 30, 11). Ἀνθεμοῦς (Ἡσυχ. ἐν λ. Ἑτυμολ. Σχολ. Ὀμηρ. Ἰλ. 20. 307). Χαθρίας (Πτολεμ. 3, 13.). Ψυχρὸς (Ἀριστοτ. ἱστορ. ζ. 8, 12. φυσ. ἱστ. 3, 9, 12). καὶ ἄλλοι.

Λίμναι δὲ πηραλειφθεῖσαι αἱ ἀκόλουθοι· ἡ τοῦ Δρενόβου καὶ Πρέσπης κείμεναι ἐν τῇ πεδιάδι μεταξὺ Λυχνιδοῦ καὶ Ἡρακλείας καὶ ἡ τοῦ Μαλικίου πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λυχνίτιδος λίμνης, αἵτινες οὐδὲν μὲν φέρουσιν ἀρχαῖον ὄνομα ἐννοοῦνται ὅμως ὑπὸ Στράβωνος (7, 327). «αἷ τε λίμναι αἱ περὶ Λυχνιδὸν» Πολυβ. 5, 108, 8). Καὶ τελευταῖον ἡ τῆς Δοδύρου (Δοριάνης) Παιονικῆ καὶ ἡ τοῦ Λαγκαδᾶ παρὰ τῇ Βόλβῃ.

σεως τῆς νῦν πόλεως Βοδενῶν, ὅτι ἡ Ἀνθεμοῦς ὡς χώρα μὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν νῦν Καλαμαριάν, ὡς πόλις δὲ πρὸς τὴν Γαλάτισταν ἢ πρὸς τὰ Βασιλικά καὶ ἐπομένως οὐκ ἔστιν ἄγνωστος, ὅτι ἡ Θέρμη ἐπὶ ἄλλης θέσεως ἔκειτο παρὰ τὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ὅτι ὁ Κίσσος (Χορτιάτης) ὄρος καὶ ἡ Κισσὸς πόλις ἔκειτο οὐχὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολάς, ὅτι τῶν Σερρών μνεῖα γίνεται οὐχὶ ἀπὸ τοῦ Ἱεροκλέους κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα μ. Χ. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος π. Χ. παρ' Ἡροδότῳ καὶ ἀκολουθῶς παρὰ Λιουῖον καὶ ὅτι ἡ Μαυδικὴ τελευταῖον οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὰς ἀπώτατα εἰς τὸν Σκάρδον κειμένας πηγὰς τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἔκειτο εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας παρὰ τὸν Ὀρθηλον καὶ τὸ Σκόμιον ὄρος ἐκατέρωθεν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ.

Ταῦτα ὑποβάλλων τῇ κρίσει τοῦ σοφοῦ γεωγράφου ἵνα σοφώτερος γένηται, πέποιθα ὅτι ἐν ἄλλῃ τοῦ συγγράμματος ἐκδόσει ἐκτενέστερον περιγράψει τὰ τῆς Μακεδονίας, πλείονα δοὺς προσοχὴν καὶ τῇ ἐν 7—8 μόνον στίχοις συμπυκνείσῃ ἐθνογραφίᾳ.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς γνωστόν, ἡ γεωγραφία καὶ ἱστορία στενῶς συνδέονται καὶ ἀμοιβαίως συνδρομῆς ἀνάγκην ἔχουσι, πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι, σφαλλομένης ἐκείνης, ἐπόμενον καὶ ταύτην ἀστοχεῖν τοῦ σκοπομένου, ἦτοι τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς ἄτοπα περιπίπτειν. Οὕτω π. χ. Γρότιος μὲν (1) ἀναγνούς παρὰ μὲν Διοδώρῳ, (2) κατ' ἐπανάληψιν ἱστοροῦντι τὴν ὑπὸ Φιλίππου ἄλωσιν τῆς Μεθώνης, πικρὰ Στεφάνῳ δὲ τῷ Βυζαντίῳ (3), ἀναφέροντι ὅτι

(1) Geschichte Griechenl. t. 6. S. 628—9.

(2) Διοδώρ. 16, 31, 6. 16, 34, 5.

(3) Στεφ. Β. ἐν λ. «Μεθώνη πόλις Θράκης... ἔστι δὲ καὶ Μακεδονίας.

ἐκτὸς τῶν τριῶν λοιπῶν ὁμωνύμων πόλεων μία Μεθώνη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχε καὶ μία ἐν Θράκῃ, στηριχθεὶς δὲ καὶ ἄλλοις τὴν τοῦ Στεφάνου καὶ Ψευδο-Πλουτάρχου παραδεχθεῖσι γνώμην ὡς ὀρθήν, περιήλθεν εἰς τὸ ἀκροσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι πράγματι μία Μεθώνη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἄλλη ἐν Θράκῃ ὑπῆρχε, τῆς ὁποίας καὶ τὴν θέσιν μὲν ὀρίζει μεταξύ τῆς Ὀλύνθου καὶ Ἀπολλωνίας, ἀνευ ὅμως προσαγωγῆς ἀρχαίας τινὸς καὶ ῥητῆς μαρτυρίας (1). Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν κριτικὴν ἐρευναν καὶ συζήτησιν, ἣν περὶ τοῦ πράγματος ποιεῖται ὁ σοφὸς ἱστορικός, ἀναντιδρόγητως ἡπατήθη δι' ἔλλειψιν γεωγραφικῆς ἐξакριβώσεως τῆς χώρας, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων ἐξελέγχεται. Ἐπειδὴ ἡ χώρα, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Μεθώνη, ἀρχικῶς κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Πιέρων Θρακῶν, οἱ μὲν τῶν ἀρχαίων Θρακικὴν (2) καλοῦσιν, οἱ δὲ Μακεδονικὴν (3), ὅπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων πόλεων συνέβαιεν,

(1) Grote αὐτόθι. «Es gab noch ein anderen Methone genannten Platz das Thrakische Methone-auf der Chalkidischen oder Thrakischen Halbinsel gelegen, in der Nähe von Olynthos und Apollonia».

(2) Σκυλ. 67. ἀπλῶς ἐλληνίδα πόλιν καλεῖ ὡς ἀποικίαν Ἑρετριέων οὖσαν, κατὰ Πλούταρχον ἑλλην. ζητ. «Ἑρετριεῖς . . . ἐπὶ Θράκης ἔπλευσαν καὶ κατασχόντες χωρίον . . . τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασαν Μεθώνην» Θουκυδ. 6, 7. «Καὶ εἰς Μεθώνην τὴν ὁμορον Μακεδονίαν» Στεφ. Β. ἐν λ. ὅς, ἀντὶ Μαγνησίας, Θράκης μνημονεύει. Στραβ. 8, 436, 16. «ἡ μὲν οὖν Μεθώνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς Θρακίας, ἣν κατέσκαψε Φίλιππος».

(3) Διοδώρ. 16, 34, 6. 16, 34, 5. Στραβ. 7, 330. 20. 22. 8, 376. 15. «Μέθανα . . . παρὰ Θουκυδίδῃ δὲ ἐν τισιν ἀντιγράφοις Μεθώνη φέρεται, ὁμωνύμως τῇ Μακεδονικῇ, ἐν ἣ Φίλιππος ἐξεκόπη τὸν ὀφθαλμὸν πολιορκῶν.». Ἐκ τῆς παραθέσεως τούτου καὶ τοῦ προηγουμένου χωρίου τοῦ Στράβωνος ἐξάγεται ὅτι ἡ ὑπὸ Φιλίππου κατασκαφὴ καὶ πολιορκία τῆς Μεθώνης, ἥτοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συμβῆναι ἀναφέρεται εἰς δύο πόλεις, ἥτοι εἰς τὴν Θρακίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονικὴν καὶ οὕτω ἐξελέγχεται ἡ ἀλήθεια ἐκ τῆς ἀντιφάσεως ταύτης.

(1). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἱστορικὴ βαρύτης τοῦ ἀνδρὸς μεγάλη καὶ τὸ κριτικὸν κῦρος ἐπίσημον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου φαίνονται μικραὶ καὶ ἀνεπαρκεῖς αἱ παρατεθεῖσαι μαρτυρίαι, ἀνάγκη προσαγωγῆς ἄλλης ἰσχυροτέρας καὶ ἐπισημοτέρας, ἥτις, ὡς ὀξεῖα κοπὴς τῶν λόγων αὐτοῦ, πάρεστιν, ἡ τοῦ αἰοδίου Βοικχίου, πᾶσαν ἀμφιβολίαν αἵρουσα ἐκ τοῦ μέσου. Οὗτος γὰρ ἀκριβέστατος τῶν Ἀθηναϊκῶν προσόδων λογιστὴς καὶ ὀξυδερκέστατος τῶν φόρου ὑποτελῶν πόλεων τῶν Ἀθηναίων ἀνιχνευτὴς, καὶ ἐν ἀριθμοῖς ποιούμενος τὰς ἀποδείξεις, οἷ ἀείποτε παντοδύναμοι ὄντες, βασιλεύουσι τοῦ κόσμου «die Zahlen regieren die Welt» κατὰ τοὺς Γερμανούς, μηδεμίαν συμμαχίδα τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀφῆκεν ἄγνωστον καὶ ἀτελῆ, καὶ δὴ μηδὲ τὴν κατὰ Γρότιον ὀριστικῶς ὑπάρχουσαν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ Μεθώνην παραδραμεῖν ἡδύνατό ποτε, περὶ ἧς δι' ὀλιγίστων λέξεων ἀποφαίνεται (2) «Μεθωναῖοι. Unweit Pydna in Pieria, ein anderes in Thrake, wie man nach Steph. Byz. glauben könnte giebt es nicht»· τὴν δὲ γνώμην τοῦ Βοικχίου ὑποστηρίζει καὶ ἄλλος ἀνὴρ, ὅς τρεῖς ὀγκώδεις τόμους μόνον περὶ Δημοσθένους καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μετὰ πολλῆς κρίσεως γράψας, οὐδὲν ἀνεξέταστον κατέλιπε τῶν σχέσιν τινὰ ἐχόντων πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Μακεδονικὰ πράγματα,

(1) Στεφ. Β. ἐν λ. «Θέρμη, πόλις Θράκης. Ἀπολλόδωρος δὲ Μακεδονίας φησὶ καὶ Θουκυδίδης «Tafel Thessal. p. 111. «Utrumque recte. Primi Thraces eo loca tenuerunt, his successere Graeci (Macedones)». Popp εἰς Θουκυδ. μερ. 1. τ. 2. σ. 344—348. Real-encycl. t. 4. p. 1894. ἐνθα Forbiger κατὰ Groskurd 11. S. 237. καὶ κατὰ τῆς πλάνης Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Mannert 7, S. 507. Consinéry voy. dans la Maced. vol. 2. p. 133. Leake vol. 3. p. 435.

(2) A. Böckh Staatshaushaltung der Athener Bd. 2. S. 707.

καὶ οὗτός ἐστιν ὁ Σχαίφερος (1). Ἄλλως γάρ, εἰ ὄντως κατὰ Γρότιον ὑπῆρχεν αὕτη, ὡς πόλις ἑλληνὶς παρὰ τὴν κραταιοτάτην καὶ βασιλίδα τῶν Χαλκιδικῶν πόλεων Ὀλυνθον ἀναμφιδόλως οὐκ ἂν ὅλως ἄγνωστος ἔκ τινος ἐνεργείας ἔμενε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ μάλιστα ὡς ἐκ τῶν πρὸς τὴν γείτονα σχέσεων αὐτῆς, ὣν οὐδὲ γρῦ τις ἀναφέρει περὶ αὐτῆς.

Ἐκ τούτου τοίνυν τοῦ γεωγραφικοῦ σφάλματος ἀπατηθεὶς ὁ Γρότιος ὑπέλαβεν ὅτι, ἐπεὶ δὲ ὁ Διοδώρος ἐπαιλημμένως ἱστορεῖ τὸ αὐτὸ συμβεβηκὸς κατὰ τὸ 354—353 καὶ κατὰ τὸ 353—352, ἐννοητέον δύο Μεθώνας διαφόρους, ὅτι ὁ Φίλιππος ἀπώλεσε τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἐν Θράκῃ Μεθώνης (2) καὶ οὐχὶ τῆς ἐν Πιερίᾳ Μακεδονικῆς, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων καὶ ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου ἀδύνατον ἦν τῷ Φιλίππῳ ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει καταλαβεῖν καὶ τὰς Παγασάς (3). Ἀλλὰ ταῦτα γενόμενα ἤδη καὶ μηδεμίαν

(1) A. Schäfer Demosthenes und Seine Zeit Bd. 2. S. 28. Not. 4. «Das Pierische Methone ist nach ältere Redeweise eine Thrakische Stadt, bei späteren wird es zu Makedonien gerechnet und die Bezeichnung schwangt. Mit Recht hat Böckh Sth. 2, 707. ausgesprochen dass es keine andere Stadt des Namens in Thrakien gab, wie Böhnecke S. 1. 204, 244. nach der Fälschung des Pseudo-Plutarch und nach Steph. v. Byz. annahm». ὅπερ καὶ Flathe (Gesch-Mak. t. 1. p. 150) ἀβασανίστως ἱστορεῖ.

(2) Grote αὐτόθι «Dies Scheint sich nachher ereignet zu haben, beim Thrakischen Methone» ἐπιφέρων εἰς μαρτυρίαν τὸν Ἰουστίνον (7, 6) καὶ Πολύαινον (4, 2, 15), ὧν ἡ ἀξιοπιστία ὡς πρὸς τὴν τοῦ Στράβωνος καὶ Διοδώρου ἐπισφαλὴς φαίνεται.

(3) Ὁ αὐτός αὐτόθι. «Unter dem Jahre 354—353 erwähnt Diodor nicht allein die Einnahme durch Philippos, sondern auch die Eroberung von Pagasä... Mir scheint es unmöglich dass Philippos... hatte genommen haben

ἐπιδεχόμενα μετατροπὴν ἀναμφίβολά εἰσι καὶ ἐπομένως πᾶσα περαιτέρω ἔρευνα καὶ συζήτησις περὶ αὐτῶν ἀποβαίνει ματαία.

Φλάθεος δὲ ὁ εἰδικῶς τε καὶ λεπτομερῶς εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους τὴν τῆς Μακεδονίας ἱστορίαν φιλοπονήσας, οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ ὅ,τι παθὼν ὅλως ἐπελάθετο τοῦ προμνησθέντος στενοῦ συνδέσμου, καθ' ὃν ἡ τε ἱστορία χώρας τινὸς ἢ ἔθνους προαπαιτεῖ τὴν γνῶσιν καὶ ἔχθουσιν τῆς γεωγραφίας κατὰ τὴν δοξασίαν καὶ ἐκδοχὴν τοῦ ἱστορικοῦ, καὶ ἡ γεωγραφία πάλιν ἀνάγκην ἔχει ἐκείνης ἐν τῇ περιγραφῇ, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν τῶν 1200 σελίδων τῆς ἱστορίας ἐπέτρεψε τῇ γεωγραφίᾳ τῆς ἐκτενέστατα ἱστορηθείσης χώρας, ἥς καὶ τὸν προσήκοντα χάρτην ὤφειλεν ἐπιτάξαι, ὡς Μύλλερὸς καὶ Δρωῦσένιος, καὶ οὕτως ἂν παραδεχθῇ τις ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ γεωγραφία καὶ χρονολογία ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας εἰσὶν, ἀναμφίβολον καθίσταται ὅτι ἡ περὶ ἥς ὁ λόγος ἱστορία στερουμένη καὶ τῆς ἐλαχίστης γεωγραφικῆς σκιαγραφίας καὶ περιγραφῆς ἔμεινε μονόφθαλμος, καὶ ἐπειδὴ ἡ γεωγραφία ποικιλοτρόπως ἐρευνᾷ τὴν τῆς γῆς ἐπιφάνειαν, ἐκείνη πάντῃ ἀνερευνήτον καταλιποῦσα αὐτὴν ὁμοιάζει πρὸς οἰκοδομὴν ἄνευ ἐδραίας βάσεως καὶ ὠρισμένου ἐδάφους.

Τὴν δὲ ὀρθότητα τῶν λόγων μοι ἐπιβεβαιούσι πάντες οἱ γράψαντες εἴτε γενικὰς καὶ παγκοσμίους ἱστο-

kann vor seinen Kriegen in Thessalien». Ὡς ὁμοίως ἀληθέστατόν ἐστι κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἄλλων καλῶς ἐξακριβωσάντων τὰ τῆς ὑποθέσεως (Schäfer Bd. 2. S. 29) ὅτι ὁ βῆρβιρος Φίλιππος τὸ μὲν θέρος τοῦ 353 ἐκυρίευσεν τὴν Μεθώνην, τὸ δὲ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέκτησε τὰς Παγασὰς καὶ οὐχὶ μετὰ δύο ἔτη ὡς διατείνεται ὁ Γρότιος «Welche Ereignisse erst ein bis zwei Jahre nachher eintreten».

ρίκς ὡς Σλόσσερος, Οὐέβερος, εἴτε ἰδίαις τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης ὡς Γρότιος, Δύγκερος, Κούρτιος, Νειδοῦρος καὶ Μωμμυσένιος, εἴτε μόνον μέρος τῆς Μακεδονικῆς πραγματευθέντες ὑφ' οἰανδῆποτε ἔποψιν ὡς Ἀβέλιος, Μύλλερος καὶ Δρωῦσένιος, οἵτινες πάντες καλῶς ποιήσαντες προέταξαν γεωγραφικὴν περιγραφὴν τῆς χώρας, ἥς τὴν ἱστορίαν γεγράφασι. Ταῦτα δὲ λέγων οὐδεμίαν ἔχω πρόθεσιν τὴν τοῦ συγγράμματος ἀξίαν ὑποτιμῆσαι, ἀλλὰ μόνον ὑποδηλῶσαι ὅτι ἡ τῆς γεωγραφίας ὀλιγωρία καὶ παραμέλησις ἐπιφέρει σύγχυσιν καὶ τῆς ἀληθείας διαστροφὴν ἐν τῇ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀφηγήσει, καθ' ὅσον πᾶσαι τοῦ ἀνθρώπου αἱ ἐνέργειαι καὶ πράξεις ἐν χώρῳ τε καὶ χρόνῳ κατὰ τοὺς φιλοσοφοῦντας γίνονται, ὧν τοῦ μὲν τὴν ἔρευναν καὶ ἐξακρίβωσιν ἐπαγγέλλεται ἡ χρονολογία, ἐκείνου δὲ ἡ γεωγραφία.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων ἀνάγκη πᾶσα καὶ διὰ τινων παραδειγμάτων ἀποδείξαι τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ὅπως πεισθῇ περὶ αὐτῆς ὁ ἀμερόληπτος ἀναγνώστης καὶ κριτής· οὕτω λ. χ. ὁ Φλάθεος ἀναγκασθεὶς ἐν παρόδῳ μνεῖαν ποιῆσαι τοῦ ὄρους Σκάρδου λέγει (1) «ὅτι ὁ Σκάρδος ἐκπέμπων κλάδους εἰς τὴν Θράκην καθήκει μέχρι τῆς θαλάσσης ἀνατολικῶς τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου» ὅπερ ἀναγινώσκων τις καὶ μὴ δυνάμενος κατανοῆσαι ὅτι βούλεται εἰπεῖν ὁ ἐν εἰδικῇ τῆς Μακεδονίας ἱστορίᾳ οὕτω

(1) Flathe Geschichte Makedoniens Bd. 1. S. 12. «Der Skardos läuft in der Nähe des Meeres östlich über der chalcidisch-thrazischen Halbinsel, nachdem er mächtige Zweige nach Thrazien ausgesendet hat, aus». Μετ' ὀλίγου (4—5) στίχους κατωτέρω παρατίθεται παραπομπὴ ἀναφερομένη οὐχὶ εἰς ὠρισμένην τινὰ σελίδα τῆς Μυλλερσίου πραγματείας, ἀλλ' εἰς ὅλην, ἐν ᾗ καίπερ ὀλιγοσελίδῳ (62 σελ.), προτάσσει ὁμοῦς ὁ συγγραφεὺς τὴν γεωγραφικὴν τῆς χώρας καὶ τοῦ ἔθνους περιγραφὴν, ὅπως αὐτὸς ἐννοεῖ.

γεωγραφῶν ἱστορικὸς εἰς ἀπορίαν περιέρχεται καὶ διακαίως ἀναβοῇσαι ἀναγκάζεται « Ἀλλὰ τί κοινὸν μεταξὺ τοῦ βορραιοδυτικοῦ ἄκρου τῆς Μακεδονίας, ἔνθα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐδρεύει ὁ γηραιὸς Σκάρδος, καὶ τῆς ἀπώτατα εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Μακεδονίας κειμένης Θράκης, εἰς ἣν ἐκπέμπει κλάδους ὁ Σκάρδος; ἢ προσέτι τί κοινὸν μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἀντιθέτου νοτιανατολικοῦ ἄκρου τῆς Μακεδονίας τοῦ ἀνατολικῶς τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου κειμένου, ἔνθα πρὸ αἰώνων κυμαίνεται ἡ θάλασσα τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου; εἴτα δ' ἐπιφέρει κατωτέρω (1) « ὅτι τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας ἐξετείνεται ποτε ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, μεθορίου τῆς Θετταλίας, ἀνατολικῶς ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀξιοῦ ». Καὶ αὕτη ἡ ἱστορικὴ καὶ γεωγραφικὴ συνάμα ἀπόφανσις Κάλχαντος δεῖται ἐρμηνευτοῦ· ἐμοὶ γὰρ ἐρευνήσαντι πολλὰ περὶ τούτου ἀδύνατον ἦν εὑρεῖν ὅτι ποτὲ τὸ τῆς Μακεδονίας βασίλειον περιωρίζετο ὑπὸ τῶν προμνησθέντων ὁρίων ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Ἀξιοῦ· εἴτα δὲ πάραυτα ἐπισυνάπτει ὅτι ἐξετάθη τὸ βασίλειον μέχρι τοῦ Δυσώρου καὶ περαιτέρω εἰς τὴν βάρβαρον Παιονίαν (2).

Ἀλλὰ ποῦγῃς ἡ ὀρθότερον ποῦ τῆς Μακεδονίας ἢ ποῦ ἐκτὸς αὐτῆς τὸ Δύσωρον τοῦτο κεῖται, περὶ τῆς θέσεως τοῦ

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 13. « Das nachmalige Königreich Makedonien dehnte sich von den Grenzgebürgen Thessaliens, in denen der erhabene Olympos thront, östlich an den Küsten des Meerbusens von Thermä aus bis an die Mündung des Stromes Axios ».

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι « die jedoch ebenfalls bald überschritten ward, westlich aber reichte es bis zu dem Gebürge Dysoron und ging noch etwas darüber hinaus in das Land der barbarischen Paeonien hinein ».

ἔποίου, ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡροδότου ἅπαξ (5, 16) μνημονευόμενου ὡς περὶ τὸν Στρυμόνα καὶ τὴν Πρασιάδα λίμνην κειμένου, αὐτὸς μὲν οὐδὲν λέγει, οἱ δὲ νεώτεροι διαφωνοῦντες πολλὰ εἰκοτολογοῦσι; Ὁ μὲν γὰρ Μύλλερ^{ος} (1) ὑπολαμβάνει ὡς Δύσωρον ἐναντίον τῆς τοῦ Ἡροδότου δοξασίας τὸν βορρειανατολικὸν κλάδον τοῦ Βερμίου ὄρους, τὸν πρῶτον μὲν καθέτως τῷ Ἀξιῷ, εἴτα δὲ παραλλήλως αὐτῷ καθήκοντα, ἥτοι τὸν νῦν Πάϊκον καλούμενον, ὅστις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης (Βοδενῶν) ὑπεράνω τῆς Ἰανιτσᾶς μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ· ὁ δὲ Ταφέλιος (2) ἀποδέχεται ὡς τοιοῦτον τὸν ἀνατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης κείμενον Κίσσον (Χορτιάτην), ὁ δὲ Ἀβέλ^{ιος} (3), Φορβίγερ^{ος} (4) καὶ Κουσινερῦς (5) ἱστοροῦσι συμφώνως τῷ Ἡροδότῳ ὅτι τὸ Δύσωρον ἔκειτο ἐν Βισαλτίᾳ.

Ὅθεν ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων ὁ ἀναγνώστης μένει ταλαντευόμενος περὶ τῆς γνώμης, ἣν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσιν, παραδεχόμενος κατακαλουθεὶ ὁ ἡμέτερος ἱστορικός, ὅστις περὶ τοῦ ὄντως δυσόρου τούτου Δυσώρου οὐδὲ γρῦ λέγει, καὶ συνεπιεῖα τούτου ὁ ἀναγνώστης ἀπορῶν τίνι τούτων τῶν γνωμῶν πιστευτέον, οὐδὲν ὀριστικὸν ἐννοεῖ περὶ τῶν οὕτως ἀσαφῶς καὶ ἀορίστως ἱστορουμένων ὀρίων τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Ἄλλ' οὕτω παραμεληθείσης τῆς γεωγραφικῆς ἐρεῦνης καὶ ἐξακριβώσεως, ὁ ἱστορικός οὐδὲν λέγει καὶ περὶ τῆς χρονολογικῆς δηλ. πότε καὶ ἐπὶ τίνος βασιλείᾳ τοιαῦτα ὅρια τὸ κράτος ἔσχεν, οὐδὲ παραπομπὴν τινα ἀναφέρει ἢ ἀναδράμῃ ὁ

(1) O. Müller über die Wohnsitze, die Abst. u. die ältere Geschichte des mak. Volkes S. 19.

(2) Tafel Thessalonica p. 258—70.

(3) O. Abel Makedonien p. 60. not. 6.

(4) Forbiger Geographie Bd. 3. S. 1052.

(5) Cousinéry vol. 1. p. 167.

ἀναγνώστης καὶ εὖρη τὸ ζητούμενον· ὥστε καὶ τὸ ἀνευ μνείας πηγῶν ἱστορεῖν ἔχει τὸ πλεονέκτημα τοῦ λέγειν ὅ,τι βούλεται τις, ὅπερ ἀσύγγνωστον τῷ τὴν ἀλήθειαν εἰς φῶς ἐνεγκεῖν ἐπαγγελλομένῳ ἱστορικῷ.

Ἐκ πάντων· τοίνυν τῶν ἄχρι τοῦδε εἰρημένων ἐπεται ὅτι ἡ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν συνεχομένων αὐτῇ χωρῶν μὴ προσήκουσα γνῶσις αἴτιον ἔχει πρῶτον μὲν τὴν τῶν ἀρχαίων πηγῶν ἔνδειαν, εἶτα δὲ τὴν τῶν ὕστερον ἐπισυμβᾶσαν πολλῶν συγγραμμάτων ἀπώλειαν καὶ τελευταῖον τὴν ἔτι ἐπιπόλαιόν τε καὶ μὴ ἀποχρῶσαν τῶν νεωτέρων κριτικὴν ἔρευναν. Τούτων δ' οὕτω δυστυχῶς ἐχόντων οὐδὲν παράδοξον εἰ πρὸ τῆς τοῦ ἔργου ἐπιχειρήσεως ταῦτό μὲν συνέβη μοι, ὅπερ ποτὲ καὶ τῷ Ἡρενίῳ (1), ἐξ ἀντιστρόφου ὅμως αἰτίου· οὗτος μὲν γὰρ συντελέσας τὴν περὶ τῶν Ἀσιατικῶν ἔθνων συγγραφὴν καὶ συμπληρῶσαι τὸ ἔργον προτιθέμενος κατελήφθη ὑπὸ φόβου περὶ Ἑλλήνων γράψαι, καὶ τοῦτο ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἔγραψαν περὶ αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους δὲ μὴ βουλόμενος τὸ ἔργον ἀτελὲς καταλιπεῖν καὶ διαλογιζόμενος ὅτι μόνον περὶ τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιμιξίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἑλλήνων γράψαι προὔτιθετο, ἐξενίκησε τὸν κατ' ἀρχὰς αὐτὸν καταλαβόντα φόβον καὶ οὕτω συνεπλήρωσε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ (2). Ἐμοὶ δὲ μέλλοντι τὴν ἀρχαίαν τῆς Μακεδονίας

(1) Heeren Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der Vornehmlichsten Völker der alten Welt, Bd. 3. 1. Abt. Vorred. S. IO. «Die wahre Ursache dieses langen Aufschubs lag in seiner Scheu über die Griechen zu schreiben. Er kannte seine Vorgänger».

(2) Αὐτόθι. «Er wollte kein Vollständiges Gemälde von Griechenland, wie Barthelémy, keine Geschichte wie Gillies Mitford, keine allgemeine Betrachtung über

γεωγραφίαν συντάξαι σὺν τῷ φόβῳ καὶ δειλία ἐπῆλθεν, ἐξ ὧν προϋμνήσθη αἰτιῶν. Ἀναλογισθεῖς ὅμως ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐπρόσδεκτόν ἐστι πᾶν τὸ μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας τῇ φίλῃ πατρίδι προσφερόμενον, καὶν τε μικρὸν καὶν τε μέγα τοῦτο ἦ, πάραυτα χαίρειν εἶασα τὴν δειλίαν τὸν ἄλογον ἀποθέμενος φόβον, ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πρὸς τοῖς προμνησθεῖσι πολλὰ ἐν γένει εἰποῦσι τε καὶ γράψαι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καὶ αὐτὸς ὑστάτος πάντων προτίθεμαι ἰδιά καὶ ἐν ἐκτάσει διαλαβεῖν, οὐδέ γε μεμπτέον ἂν κατ' ἴδιον τρόπον πραγματευόμενος φανῶ περὶ τοῦ ὅλου· ὑπολαμβάνω δὲ ὅτι ἄλλων ἄλλο τι διαπραξάντων πολὺ μέρος ἔτι τοῦ ὅλου λείπεται, οὐπὲρ μικρόν τι ἂν δυνηθῶ κατορθῶσαι ἱκανὴν νομίζω ἀφορμὴν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄλλως τε καὶ τῆς πατρίδος πρὸς τοῦτο καλούσης. Καὶ γὰρ αὕτη ἀρχὴ τῆς ἐκάστου γεννήσεώς ἐστιν, ὥσπερ ὁ πατήρ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ.

Τὴν δ' ἀνάγκην ταύτην καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Βυζαντίου Φιλολογικὸς Σύλλογος πρό τινων ἐτῶν συναισθανθεὶς, φιλοτίμως ὑπέδειξε καὶ διεκήρυξεν, ἰδιαίτερα ὀρίσας διαγωνίσματα καὶ ἐπὶ τούτων ἄθλα τιθεῖς· Ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἱ σοφοὶ τοῦ προγράμματος τούτων συντάχται ὑπὸ πολλοῦ καὶ ὑπερβάλλοντος ἴσως ὀρμώμενοι ζήλου, οὐδόλως πρὸ ὀφθαλμῶν ἔθεντο τὴν ἐν ἣ διατελοῦσι θέσιν τὰ ἡμέτερα, τούτου ἕνεκα τοσοῦτον περιεκτικὸν κατέστησαντο αὐτό, ὥστε πᾶς τις ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἀναγνοὺς ὠμολογεῖ ὅτι πάντῃ ἀνέφικτα ζητοῦσιν οἱ τοῦ Βυζαντίου σοφοὶ ἀγωνοθέται, ὅπερ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀρκούντως καὶ ἀπεδείχθη. Παρελ-

die Griechen wie Herder, keine rhapsodie wie Joh. Müller schreiben. er wollte geben was der Titel seines werks anzeigt».

θούσης γὰρ οὐ μόνον τῆς πρώτης προθεσμίας, ἀλλὰ καὶ τῆς δευτέρας, ἢ κατ' ἀνάγκην ἐπετράπη τοῖς προσδοκωμένοις ἀγωνισταῖς, ὅλως ἄκαρπος ἔμεινεν ὁ ἀγὼν μέχρι τοῦδε, ὡς εἰ μὴ προὔτεθη. Καὶ οὕτως ὁμῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἔτ' ἐπιμένουσιν οἱ ἀγαθοὶ ὅτι κάλλιστα ἔχει τὸ πρόγραμμα, οἷονεὶ πανάκειά τις θεωρούμενον, καὶ οὕτως ἀπὸ διετίας εἰς διετίαν εἰς μάτην ἐπεκτείνοντες τὴν τῆς κρίσεως προθεσμίαν εἰσέτι ἀναμένουσιν ἔργα ἀγωνιστῶν καὶ οὐ βούλονται κατανοῆσαι ὅτι ἡ τῶν πολυαρίθμων τοῦ προγράμματος ὄρων πραγματοποίησις δυσχερεστάτη οὔσα ἀκατόρθωτος ἀποβαίνει καὶ ἀδύνατος, τὸ δὲ τοιαῦτα ζητεῖν ἴσον τῷ μὴδὲν ζητεῖν ἐξελέγχεται ἐκ τῶν πραγμάτων (1).

Ἀλλὰ τοιαῦτα φρονοῦντος καὶ ἀξιοῦντος τοῦ Βυζαντίου Συλλόγου, ὁ ἐν Ἀθήναις νεώτερος Συνάδελφος τὴν διὰ παντὸς μέσου καὶ τρόπου διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐπιδιώκων καὶ δεόντως ἐκτιμῶν τὰς τῆς

(1) Τὴν δὲ ἀλήθειαν καὶ ὀρθότητα τῶν λεγομένων μοι εὐκόλως κατανοῆσαι δύναται τις, ἐὰν ἀποβλέψῃ τὸ μὲν εἰς τὰ παρ' ἡμῖν τιθέμενα διαγωνίσματα καὶ μάλιστα τὰ παρὰ τοῦ ἐνταῦθα Συλλόγου τῶν γραμμάτων ἀρτίως προταθέντα καὶ δημοσιευθέντα, ἅπερ ἁπλᾶ καὶ περὶ μιᾶς μόνον ὑποθέσεως πραγματευόμενά εἰσιν, εἴτα δ' ἂν ἀναλογισθῇ ὅτι πρὸς ὀλίγων ἐνιαυτῶν ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἔθηκε διαγώνισμα μόνον περὶ τῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπιδραμόντων βαρβάρων ἐθνῶν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὅπερ πολλοστὸν μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου Συλλόγου προταθέντος ἀποτελεῖ, καὶ τελευταῖον ἂν ἀναγνώσῃ ἐν τῇ τῶν Συζητήσεων ἐφημερίδι (*Journal des Débats* 28 Décembre 1869) τὰ τε κριθέντα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ προταθέντα πρὸς διαγωνισμόν ἐν τῷ προσεχεῖ ἐνιαυτῷ 1870. Οἱ ἀγωνοθέται καὶ ἀγωνοδίκαι ἀείποτε πρὸς ὀφθαλμῶν ἔχουσι τὸν βαθμὸν τῆς διανοητικῆς τοῦ ἐθνους ἀναπτύξεως, ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ ὁποίου προκαλοῦνται οἱ ἀγωνισταί, καὶ οὐ ζητοῦσι πράγματα ὑπέρτερα τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καὶ ἀπολύτως τέλεια, ἀλλὰ πάντοτε σχετικὰ καὶ ἀνάλογα τῇ γενομένῃ προόδῳ, καὶ οὕτω βραχυμῆδον ἐκ τῶν μικρῶν εἰς τὰ μεγάλα προβαίνουσι.

ἡμέρας ἀνάγκας καὶ περιστάσεις μᾶλλον ἢ ἐπ' ἀόριστον ἀνέφικτα ζητῶν, εὐστοχώτερα φαίνεται βαίνων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοπούμενου καὶ ἄνευ διαγωνίσματος, τῇ ἀξιεπαίνῳ ἐνισχύσει τοῦ ὁποίου καὶ ὑποστηρίζει ἀναντιρρήτως ὀφείλεται ἐν μέρει καὶ ἡ δημοσίευσίς τοῦ φιλοπονήματος τούτου, ἐκ τῶν σπλάγχων τῆς περιγραφομένης χώρας ἐξελθόντος, ἥτοι τῆς Μακεδονίας ἐκ τῆς Μακεδονίας.

Τοῦ ὅλου τοίνυν σχεδιασθέντος ἤδη περὶ Μακεδονίας ἔργου συγκειμένου ἐκ τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, δύο περιλαμβανούσης μέρη, ἥτοι τὴν χωρογραφίαν καὶ τοπογραφίαν ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν γεωγραφίαν, καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας μέχρι τοῦ ἰε αἰῶνος συνισταμένης ἐκ τῆς ἐθνογραφίας, πολιτικῆς τε καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιολογίας, ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ μέρει εἰδικῶς ἐκτίθεται ἡ χωρογραφία, ὅπερ, καίπερ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ κόπων φιλοπονηθὲν, οὐδεμίαν ὅμως ἀξίωσιν παπικῆς ἀναμαρτησίας καὶ τελειότητος ἔχει, ἀλλὰ μᾶλλον παντελοῦς ἐλλείψεως θεραπείαν ἀφορῶν καὶ ἐπαισθητῆς ἀνάγκης πλήρῳσιν ἐπαγγελλόμενον ἴσως κατὰ τι συντελέσει ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἄχρις οὗ ἄλλο τι τελειότερον ὑπὸ δεξιοτάτης χειρός τε καὶ γραφίδος φιλοπονηθὲν ἐκνικήσει καὶ τὴν τούτου χρῆσιν ἀντικαταστήσει. Τοιούτου δ' ὄντος τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου, οἱ φιλόμουσοι ἀναγνώσται, ἦν τι οὐκ ὀρθῶς ἔχον ἐν τῇ ἀναγνώσει ἀνακαλύψαντες εὖρωσι, βέβαιοι ἔστωσαν ὅτι τὸ τοιοῦτον τῷ συντάκτῃ αὐτοῦ εἴτε ἰδίᾳ εἴτε δημοσίᾳ φιλικῶς ἀνακοινώσαντες πρὸς ἐπανόρθωσιν, τὴν προσήκουσαν συγκομίσουσιν εὐγνωμοσύνην. Ἄν δὲ λάθωσιν ὑπ' ὅψιν ὅτι τοῦτο συνετάχθη ἐν Μακεδονίᾳ, ἔνθα σπάνις μὲν βιβλίων βασιλεύει, πάσης δ' ἀπορίας ἐπικουρία ἐλλείπει, πάντως

συγκαταβατικώτεροι περί τὰς ἑαυτῶν κρίσεις ἔσονται, μηδὲ ὧς ἐπιλανθανόμενοι ὅτι πάντα τὰ πρὸς σύνταξιν αὐτοῦ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἐκ μόνης τῆς πενιχρᾶς διδασκαλικῆς βιβλιοθήκης ἠρύσθησαν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ συντάξαντος ἐκλεχθέντα διετάχθησαν.

Καὶ τελευταῖον ἐπιπροσθίεις ὅτι τότε μόνον ὅσον οἶόν τε τελειότερα τὰ περί Μακεδονίας ἔσονται, ὅταν οἱ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῆς ἑλληνοδιδάσκαλοι, ὡς ἀγαθοὶ καὶ φιλόπονοι γεωργοί, πρὸς τῇ διδασκαλίᾳ ἀσχοληθῶσι κατὰ τὰς λοιπὰς ὥρας ἐν ἣ διατελοῦσιν ἐπαρχία εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὄρων, ποταμῶν, λιμνῶν πεδιάδων ἡθῶν, ἐθίμων, ἀρχαίων μνημείων καὶ οὐτινος ἄλλου ἀξιοσημειώτου αὐτόπται καὶ αὐτηκοοὶ εἰσι, καὶ εἰς τὴν συλλογὴν λέξεων, μύθων παροιμιῶν, δημοτικῶν ἁσμάτων καὶ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ἀδελφικῶς παρακελεύομαι αὐτοῖς ἵνα τὰ μέχρι τοῦδε παρημελημένα ἐπανορθώσωσιν, οὐχὶ μὲν τοσοῦτον ἐπίζηλον, αὐταρκες ὅμως ἐμὲ προσησάμενοι παράδειγμα, καὶ ἱκανὸν ἐν μέρει πρὸς τὸν σκοπὸν ἔχοντες βοήθημα τὸ ἀνὰ χεῖρας, ἐν ᾧ ἐπίτηδες πανταχοῦ σχεδὸν πολλὰ ἐναπεταμειύθησαν χωρία τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων (1), ὅπως ταῦτα χρησιμεύσωσιν ἐπὶ τῷ προμνησθέντι σκοπῷ, καθάπερ καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ δευτέρῳ καὶ σπουδαιότερῳ μέρει, οὐπερ ἡ τύπωσις ἄρχεται ἤδη καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀποπερατοῦται, ἢν μὴ κώλυμά τι ὑλικὸν ἐπέλθῃ ἐν τῷ μεταξῷ. Οὕτω δὲ καλῶς ποιήσαντες καὶ τὰ φιλοπονηθέντα διὰ τοῦ τύπου δημοσιεύσαντες δαπάνη συνδρομῶν τῆς ἡν ἀφόρῳσιν ἐπαρχίας, σοφώτεροί τε αὐτῶν γενήσονται καὶ τῇ πατρίδι μεγάλην ἀποίσονται τὴν ὠφέλειαν, ἧς ἡ τε γεωγραφία καὶ ἱστορία οὕτω καὶ μόνον προσηκόντως ἐξακριβωθήσεται.

Ἐν Ἀθήναις, 10 Φεβρουαρίου 1870.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ.

(1) Ὅσοι δὲ τυχὸν ἀήθεις πρὸς ἀνάγνωσιν σημειώσεων δυσχεραίνουνσι ἐπὶ τῇ τούτων παραθέσει καὶ συσσωρεύσει, οὗτοι ἔχουσι τὸ κείμενον ἄνευ αὐτῶν ἐκτετυπωμένον ἰδιαιτέρως καὶ μάλιστα ἐν μέρει ἐπιτετυμημένον, πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας προωρισθὲν κατὰ προτροπὴν λογίων φίλων τῆς προόδου τῆς Μακεδονικῆς νεολαίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.
ΠΗΓΑΙ.
ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

σελ. γ'.—ζ'.
» ζ'.—νβ'.
» νγ'.—νη'.
» νθ'.—ξ'.
» ξα'.—ξδ'.
» ξε'.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΟΡΟΓΡΑΦΙΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

- § 1. Γενική ἔποψις τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου. Σελ. 1—3
§ 2. Ἑκτασις καὶ ὅρια τῆς Μακεδονίας. » 3—7
§ 3. Γενική ἔποψις τῶν βορρῶν ὁρῶν αὐτῆς. » 8—9

Ὅρη πρὸς βορρᾶν.

- § 4. α) Βερτίσκοι (Μπαμπαδάγ). » 10—12
§ 5. β) Σκάρδοι (Σιγρδάγ). » 12—15
§ 6. γ) Ὀρεηλοὶ (Σπάτσο). » 15—18
§ 7. δ) Σκόμιον (Κούρμπετζκα, Βίστοτςκα καὶ
Ῥιλοδάγ). » 18—21
§ 8. ε) Αἷμοι (Βαλκᾶμ καὶ Γοτζίβκλαμ). » 21—27

Ὅρη πρὸς δυσμᾶς.

- § 9. α) Σκάρδοι (δυτικὸς καὶ πολυώνυμος) » 27—30
§ 10. β) Περίαι καὶ Πυρηνάϊα. (Πετρίνα). » 30—33
§ 11. γ) Κανδαουῖα (πολυώνυμος παρὰ τοῖς νεω-
τέροις). » 33—36

§ 12. δ) Βακροῦς (Περιστέρη).	» 36—41
§ 13. ε) Βόϊον (1) (Γράμμος, Βουσόταρις καὶ Σμό- λικας).	Σελ. 41— 45
§ 14. ς) Τόμορος (Τόμορ).	» 45— 46
§ 15. ζ) Ἄσναος (Τρέβουτζιν).	» 46— 47
§ 16. η) Ἀέρωπος (Πέλαγο).	» 47— 49
"Ο ρ η π ρ ὸ ς μ ε σ η μ β ρ ί α ν.	
§ 17. α) Καμβούνια (Βωλούτσα καὶ Ἀμαρβίς).	» 49— 51
§ 18. β) Ὀλυμπος (Ἐλυμπο)	» 51— 57
"Ο ρ η π ρ ὸ ς ἀ ν α τ ο λ ά ς.	
§ 19. α) Ῥοδόπη (Δεσποτοβοῦνι καὶ Δεσποτοδάγ)	» 57— 60
§ 20. β) Ὀρβηλος (Περινδάγ).	» 60— 62
§ 21. γ) Παγγαῖον (Πινάρι).	» 62— 65
§ 22. δ) Κερκίνη (Σουλτανίτσα).	» 65— 67
§ 23. ε) Βερτίσκον (Ἰζέγγελδαγ).	» 67— 68
§ 24 ς) Κίσσος (Χορτιάτης).	» 69— 71
§ 25. ζ) Ὑψίζωνος (Χολωμόνδα).	» 71— 72
§ 26. η) Ἀθως (Ἄγιον Ὅρος).	» 72— 78
"Ο ρ η κ ε ν τ ρ ι κ ά.	
§ 27. α) Μουστάτζος.	» 78— 80
§ 28. β) Βόρας, Βέρνον καὶ Βέρμιον.	» 80— 85
§ 29. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν προηγουμένων.	» 86— 89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

§ 30. Ἀκρωτήρια ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει.	» 89— 91
§ 31. Ἀκρωτήρια ἐν τῇ Ἀδριατικῇ θαλάσσῃ.	» 92— 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πεδιάδες καὶ Λεκανοπέδια πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου.

(1) Τὸ δεύτερον ὄνομα Βερκετήσιον, ὅπερ κατὰ Destevises du -dezert προσέθηκε τῇ ὁρεινῇ ταύτῃ γραμμῇ, φαίνεται ἀνήκον εἰς ἄλλο μέρος μὴ δυνάμενον ἀκριβῶς ὀρισθῆναι ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθ' ὅσον διαφωγοῦσιν οἱ νεώτεροι καὶ περὶ αὐτοῦ.

- § 32. 1) Ἡ μεταξὺ τῆς Σκόδρας καὶ Λισσοῦ. Σελ. 93— 94
 2) Ἡ μεταξὺ Λισσοῦ καὶ Δυρράχίου. » 94— 95
 3) Ἡ μεταξὺ Κανδαουρίας καὶ Τομάρου, 4) ἡ
 μεταξὺ τούτου καὶ Ἀσνάου, 5) ἡ με-
 ταξὺ Ἀσνάου καὶ Ἀερώπου » 95— 96
 6) Ἡ τῆς Δασσαρητίας (Δυχνιδοῦ καὶ Κο-
 ριτσᾶς). » 96— 97
 7) Ἡ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέππης (Βρυγῶν). » 97— 98

Λεκανοπέδια μεταξὺ Σκάρδου καὶ Ἀξιοῦ.

- § 33. 1) Τὸ τῆς μεσημβρ. Δαρδανίας (Τετόβου). Σελ. 98— 99
 2) Τὸ τῆς Πελαγονίας (Βιτωλίων, Πριλά-
 που καὶ Φλωρίνης). » 99—102
 3) Τὸ τοῦ Ἀλιάκμονος (Ὀρεστίδος καὶ Ἐ-
 λιμείας). » 102—104
 4) Τὸ τῆς Ἐορδαίας (Ὀστρόβου). » 104—105
 5) Τὸ τῆς Ἡμαθίας (Βοδενῶν καὶ Βερρόας). » 105—106
 6) Ἡ πεδιάς τῆς Πιερίας (Ἐλευθεροχωρίου
 καὶ Κατερίνης). » 107—108

Πεδιάδες καὶ Λεκανοπέδια μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος.

- § 34. 1) Ἡ τῆς μεσημβρινοανατολικῆς Δαρδανίας
 (Σκοπίων). Σελ. 108—109
 2) Ἡ τῆς βορρείου Παιονίας (Μουσταφᾶ)
 πεδιάς. » 109—110
 3) Ἡ τῆς ἀνατολικῆς Παιονίας (Ἰστιπίου) » 110—111
 4) Τὸ λεκανοπέδιον τῆς κεντρικῆς Παιο-
 νίας (Στρουμνίτης). » 111—113
 5) Τὸ μέγα λεκανοπέδιον τῆς Βισαλτίας, Σιντι-
 κῆς καὶ Μαιδικῆς. » 113—114
 6) Τὸ τῆς Κρηστωνικῆς (Ἀβρετ-Χιστάρ) » 114—115
 7) Τὸ τῆς Μυγδονίας (Λαγκαδᾶ καὶ Βόλβης) » 115—116
 8) Τὸ τῆς Ἀνθεμουῦντος (Καλαμαριᾶς καὶ
 Γαλατίστης). » 116—117
 9) Τὸ τῆς Κρουσαίας (Καρδίας, Πορταριᾶς
 καὶ Πολυγύρου). » 117—118

- 10) Τὸ τῆς Ἠδωνίδος καὶ Ὀδομαντικῆς
(Μελενίκου, Σεῦρων καὶ Φιλίππων). » 118—120

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΤΑΡΟΓΡΑΦΙΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ποταμοὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἀδρίαν.

§ 1.1) Ὁ Ὀριούνδης (Μοράτζας).	Σελ. 121—122
2) Ὁ Δρείλων (Δρίν).	» 123—127
3) Ὁ Μάτης (Μάτ).	» 127—128
4) Ὁ Ἰσανος (Ἰσμος).	» 128—129
5) Ὁ Οὐλούλεος (Σπίρνατσα).	» » »
6) Ὁ Πανύασος (Πάνισσα).	» 130—131
7) Ὁ Πάλαμνος (Δάρτζις).	» 131—132
8) Ὁ Γενοῦσος (Σκούμβι).	» 132—134
9) Ὁ Ἀψος (Βεργέντης καὶ Βερατινός).	» 134—136
10) Ὁ Ἀῶος (Βοϊούσα).	» 137—138

Ποταμοὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὸ Αἰγαῖον.

§ 2. 1) Ὁ Ἀξιός (Βαρδάρης).	Σελ. 139—147
2) Ὁ Ἐριγών (Τσάρνα καὶ Κουτζουκ-Καρασσοῦ).	» 147—151
3) Ὁ Ἀλιάκμων (Ἰντζέ-Καρασσοῦ καὶ Βίστριτσα).	» 151—153
4) Ὁ Λουδίας (Μαυρονέρι καὶ Καρασμάκ).	» 154—155
5) Ποταμοὶ τῆς Πιερίας	
α) Ὁ Ἀπίλας (Πλαταμών).	» 156—
β) Ὁ Σῦς (Ζίλιανα).	
γ) Ὁ Ἐνπεὺς (Λιτόχωρον καὶ Βυθός).	» » —157
δ) Ὁ Ἑλικών (Ποτόκι).	
ε) Ὁ Αἴσων (Μαυρονέρι).	» 157—158
ς) Ὁ Αεῦκος (Πέλικας).	
καὶ ζ) ὁ Μίτυς (Κατερίνα).	» 158—159
6) Ὁ Ἐχέδωρος (Γάλλικον).	» 159—160

Ποταμοὶ τῆς Χαλκιδικῆς.

7) 'Ο 'Ανθεμῶν.	»	160—161
8) 'Ο Χαβορίας.	»	161—162
9) 'Ο 'Ολύνθιος (Πολίερον ἢ Πολύγυρος). 10) ὁ 'Αμνίας καὶ 'Αμμίτης.	»	» — »
11) 'Ο 'Ορμυλίας ('Ορμύλια). 12) 'Ο Ψυχρὸς (Πλατάνης).	»	162—163
13) 'Ο 'Ρήχιος.	»	164—165
14) 'Ο Στρυμῶν (Στρυμὰ καὶ Καρασσοῦ).	»	166—172
15) 'Ο Νέστος (Καρασσοῦ).	»	172—173

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Λίμναι πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου.

§. 3. 1) 'Η Λαβεάτις (λίμνη τῆς Σκόδρας).	Σελ.	174—175
2) 'Η Λυχνίτις (λίμνη τῆς 'Αχρίδος).	»	175—181
3) 'Η λίμνη τοῦ Μελικίου.	»	181—183
4) 'Η τῆς Πρέσπης.	»	183—185
5) 'Η τοῦ Δρενόβου.	»	185—186

Λίμναι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σκάρδου.

§. 4. 1) 'Η Καστορία λίμνη (Celetrum).	Σελ.	186—188
2) 'Η Βεγορίτις (Σκριγιούλ ἤτοι Κυτρίνη).	»	189—190
3) 'Η λίμνη τοῦ 'Οστρόβου.	»	190—191
4) 'Η λίμνη τοῦ Τεχόβου.	»	191—192
5) 'Η Λουδία λίμνη τῆς Πέλλης ('Ιανιτσᾶς)	»	192—195
6) 'Η λίμνη τῆς Δοδέρου (Δοριάνης).	»	195—196
7) 'Η λίμνη Λαγγαδᾶ (Κουτζούκ-Μπεσίκ).	»	196—197
8) 'Η Βόλβη λίμνη (Μπουιούκ-Μπεσίκ).	»	198—199
9) 'Η λίμνη Πρασιάς καὶ Κερκινίτις ('Αχινός).	»	200—204

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Θάλασσα.

§ 5. 1) 'Αδριατική.	Σελ.	204—206
2) Αἰγαῖον πέλαγος,	»	206—207

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Κόλποι.

- § 6. 1) 'Ο τῆς Αὐλῶνος (Golfe d' Avlona). » 207—208
 2) 'Ο τῆς Θεσσαλονίκης (Golfe de Saloniki) 208—210
 3) 'Ο Τορωναῖος (κόλπος τῆς Κασσάνδρας. }
 4) 'Ο Σιγγιτικὸς (κόλπος τοῦ Ἀγίου Ὁρους. } Σελ. 210—211
 5) 'Ο Στρυμονικὸς κόλπος) Ὁρφανον καὶ
 Κοντέσσα. » 211—212
 6) 'Ο Ἀκάνθιος (Ἰστιλάρ). }
 7) 'Ο Κερμοραῖος ἢ ἐπὶ Ποσειδίου. } » 212—213
 8) 'Ο τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλλας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Λιμένες.

- § 7. 1) 'Ο τοῦ Ἀντιβαρίου. }
 2) 'Ο τῆς Ἐπιδάμνου (Δυρράχίου. } » 214—215
 3) 'Ο τῆς Αὐλῶνος (Valona). }
 4) 'Ο τῆς Πύδνης (Κίτρου). }
 5) 'Ο τῆς Μεθώνης (Ἐλευθεροχωρίου. } » 216—217
 6) 'Ο τῆς Θεσσαλονίκης. » 217—220
 7) 'Ο τῆς Ποτιδαίας (Κασσάνδρας. }
 8) 'Ο τῆς Μηκυβέρνης (Μόλυβο). } » 220—222
 9) 'Ο τῆς Τορώνης (Λήκυθος. }
 10) 'Ο Κωφὸς (Κουφὸς). }
 11) 'Ο Πάνορμος (Ἱερισσοῦ). } » 222—223
 12) 'Ο τῆς Σταγείρου (Κάπρου μὲν τὸ πάλαι,
 Σταυρὸ δὲ νῦν). » 223—224
 13) 'Ο τῆς Ἀμφιπόλεως (Ἡϊὼν μὲν τὸ πάλαι,
 Κοντέσσα δὲ νῦν). » 224—225
 14) Καὶ ὁ τῆς Χριστουπόλεως (νέας Καβάλλας) » 225—226
 Ἀλφαριθμητικὸς πίναξ. 227—232
 Κατάλογος τῶν συνδρομητῶν. 233—236
 Διορθωτέα.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ.

Ἐν τῇ συντάξει τῆς μετὰ χειρὸς βίβλου ἐγένετο χρῆσις πάντων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων, οἵονεὶ πηγῶν ἀεννάων καὶ πολυκρούων, οἱ ἀκριβῶς περιγράφουσιν ἢ ἐν παρόδῳ μνημονεύουσί τινος τῶν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν σχέσιν ἔχόντων καὶ ἀναφερομένων ἐν αὐτῇ. Οὗτοι δ' εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι·

Ὅμηρος.	Δέξιππος.	Παυσανίας.
Ἡσίοδος.	Ἀπολλών. Ῥόδιος.	Αἰλιανός.
Πίνδαρος.	Ἀπολλοδώρος.	Λιβάνιος.
Ἑκαταῖος.	Σκύμνος.	Ἀρτοκράτιων.
Αἰσχύλος.	Κόνων.	Ζώσιμος.
Εὐριπίδης.	Διόδωρος.	Χριστόδωρος.
Ἡρόδοτος.	Στράβων.	Στέφανος Βυζάντιος.
Ἰσοκράτης.	Πλούταρχος.	Μάλχος.
Θουκυδίδης.	Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς.	Προκόπιος.
Ἀριστοτέλης.	Διοσκορίδης.	Ἡσύχιος.
Δημοσθένης.	Ἀρρίανός.	Εὐνάπιος.
Θεόφραστος.	Πτολεμαῖος.	Παῦλος Αἰγινήτης.
Σκύλαξ.	Ἀππιανός.	Ι. Διάκονος.
Ἐφρορ.	Δίων Κάσσιος.	Ι. Καμηνιάτης.
Δικαίαρχος.	Ἡρωδιανός.	Κ. Πορφυρογέννητος.
Ἀθήναιος.	Πολύαινος.	Φώτιος.
Καλλίμαχος.	Ζηνόβιος.	Ἱεροκλῆς.
Πολύβιος.	Διονύσιος Περιηγητής.	Μ. Ἐτυμολόγος.

Εὐστάθιος.	Κεδρηνός.	Ἀνώνυμος εἰς Κ. Πορφυρ.
Θεοφύλακτος.	Ἀκροπολίτης.	Καντακουζηνός.
Ι. Τσέτσης.	Παχυμέρης.	Εὐφραΐμιος.
Ἀννα Κομνηνή.	Νικηφόρος Βρυένιος.	Δ. Κυδώνιος.
Ζωναρᾶς.	Νικηφόρος Γρηγορᾶς.	Δ. Ὑποδιάκονος.
Σχολιαστῆς Ὁμήρου.	Νικηφόρος Κάλλιστος.	Κ. Χοῦμος.
» Πινδάρου.	Ι. Ἀναγνώστης.	Γλυκαῶς.
» Ἀπολ. Ῥοδίου.	Ι. Φωκᾶς.	Λ. Χαλκοκονδυλῆς.
» Καλλιμάχου.	Ι. Κομνηνός.	

ΛΑΤΙΝΟΙ.

Virgilius.	Plinius.	Itineratium Antonini.
Cicero.	Valerius Maximus.	Itineratium Hierosol.
Oratius.	Justinus.	Anonymus Ravenna.
Livius.	Pomp. Mela.	Innocentius Papa III.
Caesar.	Aulus Gellius.	Rovertus Monachus.
Ovidius.	Florus.	Vilhelmus Tyrius.
Tacitus.	Solinus Polyhist.	Tabula Peutingeriana.
Lucanus.	Amm. Marcellinus.	Ado Brev. chronicum.
Martialis.	Vibius Sequester.	Hippolytus.
Seneca.	Aethicus Ister.	

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΜΑΤΩΝ.

Βοηθήματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐφαπτόμενα τῆς Μακεδονικῆς γεωγραφίας καὶ ὑπ' ὅψιν ληφθέντα ἐν τῇ τοῦ ἔργου συντάξει, τὰ μὲν ἀμέσως, τὰ δὲ καὶ ἐμμέσως ὡς μὴ πρόχειρα, τ' ἀκόλουθα εἰσὶν·

Pierre Belon les Observations.. en Grèce. Paris. 1555.

Dapper description des iles de l'archipel. Amst. 1703.

Chr. Cellarii Notitiae orbis antiqui etc. Lips. 1706.

Paul Lucas Voyage dans la Grèce . . la Macédoine. Amsterdam. 1714.

Bruzen grand dictionnaire géographique et critique. Paris 1735.

Stritteri memoriae populorum.. Petropoli. 1735.

Thunmanns Untersuchungen über die Geschichte der östl. etc. Leipzig. 1774.

Pocock Beschreibung des Morgen. Erlang. 1792.

Bollborth de Olympe Thessaliæ monte. Sott. 1776.

J. Palmerii Graeciae antiquae descriptio. Lug. Batav. 1778

D' Anville géographie ancienne etc. Paris. 1782.

Belley observations sur l'histoire... de la ville Thessalonique. 1777.

Felix de Beaujour tableau du commerce de la Grèce. Paris. 1800.

Μελετίου γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα. Ἐν Βενετίᾳ. 1807.

Hadschi Calfa Rumeli und Bosna . . übers. von Hammer. 1812.

- Mannert Geograp. der Griech. und Römer. Lands. 1812.
 Braconier Mémoir pour servir à l'hist. du mont Athos.
 Muratori Scriptt. rerum Italicorum.
 Breviarium chronologicum ab orig. mundi.
 Bocharti oppera.
 Pouqueville voyage dans la Grèce. Paris. 1820.
 Schaffarik über die Abkunft der Slaven. 1828.
 » in Wiener Jahrbücher vol. 46.
 Felix de Beaujour voyage millitaire dan l'emp. Ott
 Paris. 1829.
 Pauly Real - encyclopädie der class. Alterthumsw.
 Stuttgart. 1839.
 Katanczichius ad Tabula Peutingeriana.
 Précis des guerres de César par Napoléon.
 Henri de valensiennes Chronique.
 Sickler Handbuch der alten Geographie. Cassel. 1832.
 Niebuhr historische und philol. Votr. über. alt. Länd.
 u. Völkerk. 1828.
 O. Müller über die Wohnsitze . . des Maked. Volkes.
 Berlin. 1828.
 A. Stahr Aristotelia. Halle. 1830.
 L. Flathe Geschichte Macedoniens. Leipzig 1832.
 Brückner König Philipp und die Hellenischen Staaten.
 Βάλλη γεωγραφία ἐν Βιέννῃ. 1839.
 Fallmerayer Fragmente aus dem Orient. Stuttg. 1845.
 Ersch und Gruber Encyclopädie. 1839.
 Letronne Journal des Savans. 1834.
 M. de la Golonche Rev. des Soc. Savans.
 A. Humbold Ansichten der Natur. Stuttgart. 1826.
 Leake travels in Northern Greece. London. 1835.
 A. Humbold Kosmos Entwurf einer physischen Welt-
 beschreibung. 1847.
 Caroli Mülleri geographi Graeci minores.
 Tafel de Thessalonica ejusque agro. Berolini 1839.

- » de via militari Romanorum Egnatia. Tübingæ 1842.
 » Editio fragmentorum Strabonis. Tübingæ. 1844.
 A. Forbiger Handbuch der alten Geographie. Leipzig
 1842.
 O. Abel Makedonien vör König Philipp. Leipzig. 1847.
 Grisebach Reise durch Rumelien und nach Brussa.
 1839.
 G. Droyzen Geschichte Alexanders des Grossen.
 Hamburg.
 M. Viquésnel Mém. de la société de Geologie.
 Krieg das Thessalische Tempe. Leipzig. 1835.
 Wachsmuth Hellenische Alterthumskunde. Halle.
 1832.
 A. Boué la Turquie d' Europe. Paris. 1840.
 » Recueil d' Itinéraires dans la Turquie d'Eu-
 rope. Vienne 1854.
 Zachariae Reise in den Orient in den Jahren 1837-8.
 Heidelberg. 1840.
 A. Boeckh corpus Inscriptionum graecarum.
 » Staatshaushaltung der Athener. Berlin 1851.
 M. Cousinéry voyage dans la Macédoine. Paris. 1831.
 G. Grote Geschichte Griechenlands. Leipzig. 1852.
 Born zur Macedonischen Geschichte. 1858.
 Göler die Kämpfe bei Dyrrhachium und Pharsalus.
 Karlsruhe. 1854.
 J. Hahn Albanesische Studien. Vien 1853.
 » Reise von Belgrad nach Salonik. Leipzig. 1868.
 Lapie atlas universel de geographie ancienne et mo-
 derne. Paris. 1828.
 Kiepert Karten zur alten Geschichte. Berlin. 1859.
 » des osman. Reiches. Berlin. 1867.
 Spruner - Menke Atlas antiquus N° VI.
 B. Giesecke de antiquis quibusdam Maced. incolis.
 Meiningen. 1856.

Ἐμὴν πραγματείαν περὶ τῆς Ἀρχιεπ. Ἀχρίδος. 1859.

Γρηγορίου ἐπισκόπου Χίου περὶ τῆς δικαιοδ. τοῦ Πατρ. θρόνου.
1860.

Α. Πολυζωίδου τὰ Γεωγραφικά. ἐν Ἀθήναις. 1860.

Hyacinthe Hecquard hist. et descrip. de la haut. Alban. Paris. 1859.

Schäfer Demosthenes und Seine Zeit. Leipzig. 1859.

Heuzey le mont Olympe. Paris. 1860.

Desdevises-du-dezert geograph. ancien. de la Macédoine. Paris. 1862.

Henry F. Tozer Researches in the Highlands of Turkey. London. 1869.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ὅρισμός τῆς γεωγραφίας.

§. 1. Ἡ γεωγραφία, ἥτις ἐν τοῖς νεωτάτοις καιροῖς μεγίστην λαβοῦσα ἐπίδοσιν κατέστη ἰδία ἐπιστήμη, θεωρουμένη ὡς γέφυρά τις μεταξύ τῆς ἱστορικῆς καὶ φυσικῆς ἐπιστήμης (1), περιγράφει τὴν φυσικὴν κατάστασιν ἢ ὅλης ἐν γένει τῆς γῆς, ἢ μιᾶς μόνον χώρας αὐτῆς ἐν μέρει καθ' ὅλας τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἐν τῇ παρελθόντι ὑπέστη (2).

Διαίρεσις αὐτῆς.

§. 2. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γῆ θεωρεῖται ὡς οὐράνιον σῶμα, ὡς φυσικὸν καὶ ὡς οἰκητήριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,

(1) Bursian Geographie von Griechenland 1, Bd. S. 1.

(2) Ἡ λέξις γεωγραφία συντιθεμένη ἐκ τῶν δύο λέξεων γέα, γῆ καὶ γράφειν ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσι τε καὶ Ῥωμαίοις πρῶτον μὲν τὴν διὰ λέξεων περιγραφὴν τῆς γῆς (Ἀθην. 14. σελ. 657. Διογεν. Λαερτ. 9. §. 48. Σουῖδ. σελ. 808. Cicer. epist. ad Attic. 2, 4, 3.). Ἔτι δὲ τὴν κατὰ διαγραφὴν ἢ ὑποτύπωσιν χάρτου περιγραφὴν αὐτῆς, ὅτε κυρίως παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλήσιν ἐκαλεῖτο πίναξ γεωγραφικὸς καὶ ἀπλῶς πίναξ, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις Pinax tabula (Πλουτάρχ. Θησ. κ. 1. Πτολεμ. 1, 4. Γεμιν. ἀστρ. κ. 13. Στραβ. 1. 5. 7. 2. σ. 87. Πτολεμ. 1, 18. 19. 2, 1. 2. Cassiod. de inst. 25. Cicer. ad Attic. 6, 2. Propert. 4, 3, 35.). Ἐτι δὲ καὶ περίοδος τῆς γῆς, καὶ περιήγησις τῆς οἰκουμένης ὠνομάζετο. Ἡροδοτ. 5, 49. Ἀριστοτ. Μετ. 207. Αἰλιαν. η. ἱστ. 38. Διογεν. Λαερτ. 5. σ. 51). οἱ δὲ τοιούτων συγγραφεῖς ἐκαλοῦντο περιηγηταὶ ὡς Πολέμων (Στραβ. 9. σ. 396. «Πολέμων δ' ὁ περιηγητὴς τέσσαρα βιβλία συνέγραψε». Ἀθην. 9. σ. 372. 12. σ. 552. Στεφ. ἐν λ. Δωδώνη). καὶ Διονύσιος ὁ περιηγητής, (Bernhardy Comm. de Dion. Perieg. p. 489.).

διὰ τοῦτο ἡ γεωγραφία διαιρεῖται Α') εἰς μαθηματικὴν, ἐξετάζουσαν τὴν σχέσιν τῆς γῆς πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, Β) εἰς φυσικὴν, περιγράφουσαν τὴν φυσικὴν κατὰστασιν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καὶ τὴν περικυκλοῦσαν ἀτμοσφαῖραν καὶ Γ') εἰς πολιτικὴν, ἣτις ὑποδιαιρεῖται α') εἰς χωρογραφίαν β') εἰς τοπογραφίαν καὶ γ') εἰς ἐθνογραφίαν (1).

Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν χωρογραφία ὑποδιαιρεῖται πάλιν 1) εἰς ὁρογραφίαν περιγράφουσαν τὰ ὄρη 2) εἰς ὑδρογραφίαν πραγματευομένην περὶ τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὰς φλέβας τῆς γῆς. Ἡ δὲ τοπογραφία περιγράφει τὰς διαφόρους διακρίσεις τῆς γῆς, τὰς διαφόρους τοποθεσίας τῶν χωρῶν καὶ τόπων καὶ τὰς εἴτ' ἐκ φυσικῶν αἰτίων εἴτε διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐργασίας γενομένης μεταβολᾶς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Καὶ ἡ ἐθνογραφία ἐξιστορεῖ τὰ διάφορα ἔθνη, ἅπερ κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ ἐποχὰς κατέκχησαν αὐτήν (2).

Χρονολογικὴ διαίρεσις τῆς πολιτικῆς γεωγραφίας.

§. 3. Ἐν ᾧ τὰ φυσικὰ τῆς γῆς ὅρια διαμένουσι σχεδὸν ἀμετάβλητα, ἐξ ἐναντίας τὰ πολιτικὰ ὑπὸκεινται εἰς μεταβολὰς συνεχεῖς κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ κατὰ συνέπειαν τούτων, ὡς ἡ ἱστορία, καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία συνήθως διαιρεῖται εἰς τέσσαρς χρονικὰς περιόδους ἧτοι 1) εἰς ἀρχαίαν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν ἀρ-

(1) Πτολεμ. 1, 1. βύσταθ. προοιμ. εἰς Διον. Περιηγ. σ. 78. Bernhard. σχολ. εἰς Διον. Περιηγ. σ. 317. Casaub. εἰς Στράβ. 1. σ. 7.

(2) Sickler Handbuch der alten Geographie 1. Bd. S. 11. Forbiger Curzer Abriss der alten Geographie S. 1.

χαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους—476 μ. Χ. 2) εἰς μέσῃν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς 476—1492 φθάνουσιν, 3) εἰς νέαν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς ἐν Παρισίοις εἰρήνης 1492—1815 καὶ 4) εἰς νεωτάτην ἀπὸ τῆς ἐν Παρισίοις εἰρήνης μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐξικνουμένην.

Ἱστορικὴ διαίρεσις τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας.

§. 4. Ὡςπερ ἡ ἱστορία πρὸς περιγραφὴν τῆς χώρας ἔθνους τινὸς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον βοήθημα τὴν γεωγραφίαν ἔχει, οὕτω καὶ αὕτη χρῆζει ἐκείνης πρὸς ἐξιστόρησιν τῶν μεγάλων ἀναστατώσεων, αἵτινες συνέβησαν ἐν τοῖς προῖστορικοῖς χρόνοις, καὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων μεταβολῶν, ἃς ἡ τῆς γῆς ἐπιφάνεια ὑπέστη ἐν τῇ πολυχρονιότητι τοῦ παρελθόντος. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ μὲν ἀρχαία γεωγραφία, ἐν ᾗ περιέχεται καὶ ἡ τῆς Μακεδονίας, περιγράφει τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν ἐκείνων τῆς γῆς τῶν μερῶν, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἐγίνωσκον, ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων μυθικῶν χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· ἡ δὲ ἱστορία ταύτης ἀφηγεῖται τὴν βαθμιαίαν ἐπαύξησιν καὶ σχετικὴν ἐπέκτασιν τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων παρ' αὐτοῖς (2), παρ' οἷς ἕνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων αἰτίων ἀδύνατος ἦν ἡ συστηματικὴ προαγωγὴ τῆς γεωγραφίας εἰς ἰδίαν ἐπιστήμην (3), ὥς παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐγένετο, καὶ

(3) Ὁ αὐτὸς Handbuch der alten Geographie Bd. 3. S. 2.

(2) A. Baumstark. ἐν Real-encycl. Bd. 3. S. 712.
«die Entwicklung der Geographie zu einer Wissen»

οὕτως ἱστορικῶς διαιρεῖται ἐκείνη εἰς τέσσαρας περιόδους, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Ἡροδότου — 444 π. Χ. ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ Ἐρατοσθένους 444—276 π. Χ. Ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Πτολεμαίου 276—161 μ. Χ. καὶ ἡ τετάρτη ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους 161—476 μ. Χ. Τούτων δὲ ἡ μὲν πρώτη ἀποτελεῖ τὴν μυθικὴν γεωγραφίαν, ἡ δὲ δευτέρα τὴν ἱστορικὴν, ἡ δὲ τρίτη τὴν συστηματικὴν καὶ ἡ τετάρτη τὴν μαθηματικὴν.

Ὁφελος τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας.

§. 5. Ὅτι μὲν μέγα ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ γνώσεως τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας προσγιγνόμενον ὄφελος (1), οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἀμφιβολία τοῖς ἐν τοῖς γράμμασιν ἀσχολουμένοις. Τοῦτο δὲ τριπλοῦν ὄν, τὰ μέγιστα συμβάλλεται πρῶτον μὲν τῇ καθόλου γεωγραφίᾳ, καὶ ἰδίᾳ τῇ μέσῃ καὶ νέᾳ, ἅτε ἐπὶ τῆς ἀρχαίας στηριζομένη καὶ ἐξ αὐτῆς ἀναπτυχθεῖση (2). Δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία γεωγραφία στενότατα συνδεδεμένη ἐστὶ τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ, λυσιτελεστάτῃ ἀποβαίνει ταύτῃ. Καὶ τελευταῖον πρὸς ὀρθὴν καὶ ἀσφαλῆ τῶν ἀρχαίων συγγραφῶν κατάληψιν ἀναγκαιοτάτῃ ἐστὶ καὶ ἀναπόφευκτος.

schaft, wie dies jetzt der Fall ist, haben die alten aus verschiedenen Ursachen nicht zu Stande gebracht».

(1) Στραβ. 1, 1. «Τῆς τοῦ φιλοσόφου πραγματείας εἶναι νομίζομεν, εἴπερ ἄλλην τινά, καὶ τὴν γεωγραφικὴν, ἣν νῦν προηγήμεθα ἐπισκοπεῖν».

(2) Sickler Geogr. Bd. 1. S. 11. Forbiger Geogr. εἰς Στραβ. 1, 1.

Ὅθεν ὁ σοφὸς Οὐόλφιος ὀρθότατα ἀπεφάνητο (3) «ὅτι ἡ ἀρχαία γεωγραφία οὐ μόνον σπουδαῖον βοήθημα τῆς ἱστορίας ἐστίν, ἀλλὰ καὶ μέρος ἀναπόσπαστον αὐτῆς ἀποτελεῖ καὶ δυσκολώτατον».

Διαίρεσις τῆς γεωγραφίας κατὰ τοὺς νεωτέρους.

§. 6. Οἱ νεώτεροι ἀκριδέστερον τῶν ἀρχαίων ἐρευνήσαντες τὴν γῆν διακροῦσι τὴν περὶ αὐτῆς διδασκαλίαν εἰς τρία διακεκριμένα μέρη, ἥτοι εἰς τὴν γεωγωνσίαν, γεωλογίαν (γεωγονίαν) καὶ γεωγραφίαν. Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν γεωγωνσία διδάσκει τὰ περὶ τῶν συστατικῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ σώματος τῆς γῆς κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἥτοι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς· ἡ δὲ γεωλογία πραγματεύεται θεωρητικῶς περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐρμηνείας τοῦ σώματος τῆς γῆς. Ἀλλ' ἀμφοτέρω τόσον στενῶς συνδεδεμένα εἰσίν, ὥστε τὸ ἐν ἅνῳ τῆς τοῦ ἄλλου ἐξετάσεως ἀκατανόητόν ἐστίν, καὶ τούτου ἕνεκεν ἀμφοτέρω ἐν μέρος ἀποτελοῦσι, ἥτοι τὴν γεωλογίαν.

Καὶ ἡ γεωγραφία περιγράφει τὴν γῆν καὶ ἰδίως τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, θεωροῦσα ὡς ἴδιον σῶμα οὐράνιον, ἔχον ἰδιαιτέραν διοργάνωσιν, καὶ ὡς οἰκητήριον καὶ παιδευτήριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προωρισμένον, καὶ ὡς τοιαύτη διαιρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων εἰς τρία μέρη Α') εἰς μαθηματικὴν ἢ ἀστρονομικὴν Β') εἰς φυσικὴν καὶ Γ') εἰς πολιτικὴν γεωγραφίαν.

Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν μαθηματικὴ γεωγραφία ἐξετάζει τὴν γῆν ὡς μέρος τοῦ κόσμου, ὡς μέλος τοῦ ἡλια-

(3) Fr. Aug. Wolf Alterthumswissenschaft. 1807. S. 50. «Die alte Erdkunde ist nicht bloss hülfweise wichtig, zum Behuf der Geschichte, sie ist selbst ein Theil der Geschichte und einer der schwierigsten für gelehrte Bearbeitung».

κοῦ συστήματος καὶ ὡς ἴδιον πλανήτην· ἡ δὲ φυσικὴ θεωροῦσα αὐτὴν ὡς ὅλον τι αὐτοτελές, ἰδιαίτερον ἔχον ὀργανισμόν καὶ ὡς φυσικὸν σῶμα, καὶ παραχωρήσασα τὰ περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ σώματος τῆς γῆς καὶ τὴν περὶ τῆς γενέσεως καὶ μορφώσεως αὐτῆς ἱστορίαν τῇ γεωγνώσει καὶ γεωλογίᾳ, ἐξετάζει τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς συμβάσας μεταβολὰς τῆς γῆς καὶ διαιρεῖται α) εἰς ἡπειρογραφίαν, περιλαμβάνουσιν 1) τὴν ὀρογραφίαν 2) τὴν ὑδρογραφίαν καὶ 3) τὴν ὠκεανογραφίαν· β) εἰς ἀτμοσφαιρογραφίαν καὶ κλιματολογίαν γ) εἰς προϊοντογραφίαν, ὑποδιαιρουμένην 1) εἰς ὀρυκτολογίαν, 2) εἰς βοτανικὴν καὶ γ) εἰς ζωολογίαν. Καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία, θεωροῦσα τὴν γῆν οὐχὶ ὡς ἀπλοῦν οἰκητήριον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς παιδευτήριον πάντων τῶν διὰ τοῦ ἡθικοῦ συνδέσμου τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας, τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ δικαίου συνδεομένων ἔθνων καὶ κρατῶν, ὡς γυμνάσιον πάσης ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ὑποδιαιρεῖται 1) εἰς ἔθνογραφίαν 2) εἰς χωρογραφίαν 3) εἰς τοπογραφίαν καὶ 4) εἰς στατιστικὴν.

Ἐκ τούτων δὲ βλέπει τις ὅτι οἱ νεώτεροι συμπεριλαμβάνουσι τὴν χωρογραφίαν, ἥτοι τὴν ὀρογραφίαν καὶ ὑδρογραφίαν καὶ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν γεωγραφίαν, ἐν ᾧ οἱ ἀρχαῖοι μόνον εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ μὲν μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ γεωγραφία περιλαμβάνει μόνον τὸ ἀμετάβλητον καὶ εἰς αἰώνιους φυσικοὺς νόμους ὑποκείμενον μέρος τῆς γῆς, ἡ δὲ πολιτικὴ τὸ διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐπιδράσεως τῶν ἔθνων καὶ ἐπικρατειῶν συνεχῶς μεταβαλλόμενον μέρος αὐτῆς, καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἱστορία τῆς γεωγραφίας, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν, μέσην, νέαν, καὶ νεωτάτην, ἐν τῇ πρώτῃ

τῶν ὁποίων ἀνάγεται καὶ ἡ ἱερὰ γεωγραφία πρὸς περιγραφὴν τῶν χωρῶν καὶ τόπων, ἐν οἷς ὁ τοῦ κόσμου Σωτὴρ ἐγεννήθη, ἔζησε καὶ ἔπαθε τὸν διὰ τοῦ στυροῦ θάνατον, προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλαργύρου μαθητοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου καὶ ὑπὸ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων θανατωθεὶς.

A) Ὁρογραφικὴ ἀποψὶς τῆς Μακεδονίας.

§. 7. Λαμβάνων τις ὑπ' ὄψιν τὰ ἐκτενῆ ὄρια, τὰ ὁποῖα τὸ Μακεδονικὸν κράτος ἔλαβεν ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλέων αὐτοῦ, πρὸς δυσμὰς μὲν ἐπεκταθὲν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τοῦ Νέστου ποταμοῦ καὶ τοῦ Αἴμου, πρὸς μεσημβρίαν δὲ μέχρι τῶν Καμβουνίων ὄρων καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Σκάρδου, Ὀρβήλου καὶ Σκομίου ὄρους, εὐκόλως κατανοεῖ ὅτι τὸ σχῆμα αὐτοῦ ὡς ἔγγιστα παραλληλόγραμμόν ἐστι (1), καὶ εἰ καὶ περιβάλλεται ἐκ δυσμῶν καὶ μεσημβρινοανατολικῶς ὑπὸ θαλάσσης, οὐχ ἦτιον ὅμως καὶ τὰ παράλια ταῦτα, ὡς τὰ λοιπὰ τῆς χώρας μέρη, κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ὄρων πληροῦνται, τὰ μάλιστα συντελούντων τῇ ὀχυρώσει καὶ ἐξασφαλίσει αὐτῆς (2).

Πάντων δὲ τῶν τῆς Μακεδονίας ὄρων, διαφόρους ἔχόντων διευθύνσεις, τὰ μὲν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 9. «Καταγράφει δὲ καὶ τι σχῆμα παραλληλόγραμμον, ἐν ᾧ σύμπασα ἡ Μακεδονία ἐστίν». καὶ ἀποσπ. 10. ἔνθα ἐκτείνει μὲν τὰ πρὸς ἀνατολὰς ὄρια μέχρι τοῦ Ἑβρου ποταμοῦ, ἐσφαλμένως δὲ πρὸς νότον ὀρίζει τὴν Μακεδονίαν διὰ τῆς ἀπὸ Δυρράχίου μέχρι Θεσσαλονίκης ἐκτεινομένης γραμμῆς τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ αὐτὴς ἐπιφέρει «Καὶ ἔστι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας παραλληλογράμμου ἔγγιστα». Πτολεμ. 3, 13.

(2) Desdevises-du-desert p. 11. «Des golfes vastes et profonds, protégés par des chaines de montagnes, presque entièrement fermes et à toutes les expositions».

ἐκτείνονται, οἷον τὰ ἐξ ἄρκτου καὶ μεσημβρίας περιορίζοντα καὶ καλῶς αὐτὴν ἐξασφαλίζοντα ἀπὸ τῆς τῶν βαρβάρων ἔθνων ἐπιδρομῆς, τὰ δὲ ἐκ τοῦ βορραιοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος ἐξκπλούμενα, ὥσπερ τείχη φυσικὰ τὰς ἐκατέρωθεν αὐτῶν κειμένας χώρας ἀμυνόμενα καὶ ἐπαρχίας τοῦ κράτους διευθύνονται· ἄλλα δὲ κλάδοι τούτων τῶν μεγάλων ὄρων ὄντα καὶ εἰς πολλοὺς διακλαδιζόμενα κλῶνας καί, ἢ ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὰν ἀπάλιν, ἢ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀντιστροφῶς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς περιφερείας εἰσδύοντα εἰς τὸ κέντρον καὶ τὴν καρδίαν τοῦ κράτους, τὰ κεντρικὰ τῆς Μακεδονίας ὄρη ἀποτελοῦσι καὶ τὰ τε μικρὰ καὶ μεγάλα λεκανοπέδια τῆς χώρας σχηματίζουσιν, ἅπερ σπανίως τις εἰς ἄλλην τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου χώραν εὐρίσκει.

Οὕτω τοίνυν διατέμνοντα τὴν Μακεδονίαν συνετέλεσαν μὲν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις εἰς τὸν σχηματισμὸν πολλῶν μικρῶν βασιλείων καὶ εἰς τὴν σύστασιν ἀνεξαρτήτων ἡγεμονειῶν (1), τὰ ὅποια μόνον οἱ ἰσχυροὶ τῶν βασιλέων καθυπέταττον, πολλὰς ὅμως δυσκολίας παρῆχον τῇ ἀμοιβαίᾳ ἐπιμιξίᾳ καὶ κοινωνίᾳ αὐτῶν, ἥτις συνήθως ἐγίνετο διὰ τῶν κλεισσωριῶν, τῶν κοιλάδων καὶ ἐνιαχοῦ δι' αὐτῶν τῶν ὄρων καὶ τούτου ἕνεκεν οἱ κάτοικοι τῶν μεσογείων χωρῶν κατὰ κώμας (2) οἰκοῦντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικρὰς εἶχον πόλεις, ἢ ἐν παρόδῳ μόνον ἐξ ἀκοῆς

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 54. «C'est ainsi que l'on trouve, du sixième au quatrième siècle avant Jésus-Christ, plus de quarante États libres dans un espace, qui ne dépasse pas en superficie deux de nos départements». ἐνθα λόγος γίνεται μόνον περὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου.

(2) Desdevises-du-dezert p. 6. «La vie de canton était si fortement organisé en Macédoine, et répondait si bien à la nature de pays, qu'elle s'était perpétué sous

ἀναφερομένας ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἢ καὶ ἐντελῶς ἀγνοου-
μένας, καὶ ὁ πολιτικὸς βίος ἦν λίαν περιορισμένος.
Ἐκτὸς δὲ τούτων τὰ πλεῖστα τῶν ὄρων ἔχουσιν ἀφθο-
νίαν ξυλικῆς πρὸς οἰκοδόμησιν, καυσίμου τε καὶ ναυπη-
γησίμου, πλουσίας νομάς καὶ παχείας βοσκάς, εἰς κτη-
νοτροφίαν ἐπιτηδειοτάτας, καὶ τὰς πηγὰς πάντων τῶν τὴν
χώραν ἀρδευόντων ποταμῶν καὶ εὐφορωτάτην καθιστών-
των αὐτὴν περιέχουσι, καὶ τὸ πάντων κυριώτατον πολυτί-
μους θησαυροὺς διαφόρων μετάλλων (1) καὶ μάλιστα χρυ-

les Macédoniens et sous les Romains». p. 28. 52—53.
«que la vie politique s'y soit de bonne heure étagée par
cantons, et que cet isolement volontaire se soit perpetué
obstinément sur plus d'un point, même au milieu de la
domination romaine».

(1) Ἡροδοτ. 5, 18. «Τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τά-
λαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοίτα». 7, 112. «Ἐν
τῇ χρύσειά τε καὶ ἀργύρεα ἐνὶ μέταλλα». Ἀριστοτελ. περὶ θρυμ.
ἀκουσμ. κεφ. 46. «Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συνεχεῖς οἱ ὄμ-
βοι γίνωνται, εὐρίσκεσθαι, περιττηκομένης τῆς γῆς, χρυσόν, τὸν
καλούμενον ἄπυρον. Λέγουσι δ', ἐν τῇ Παιονίᾳ οὕτω χρυσαίνει τὴν
γῆν, ὥστε πολλοὺς εὐρηκέναι καὶ ὑπὲρ μνᾶν χρυσοῦ ὀλκήν. Τῷ δὲ
βασίλει φασιν εὐρόντας ἀνενεγκεῖν δύο βώλους, τὸν μὲν τρεῖς μνᾶς,
ἄγοντα, τὸν δὲ πέντε». Καὶ κατωτέρῳ «Λέγεται δὲ καὶ ἐν Πισρίᾳ
τῆς Μακεδονίας ἄστημόν τι χρυσίον καταρορυγμένον ὑπὸ τῶν ἀρ-
χαίων βασιλέων· χασμάτων δὲ τεττάρων ὄντων. ἐξ ἐνὸς αὐτῶν ἀνα-
φανῆναι χρυσίον τὸ μέγεθος σπιθαμιαῖον». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ.
33. Δάτον, ὅπερ καὶ ἀρίστην ἔχει χώραν καὶ εὐκαρπον καὶ ναυπή-
για καὶ χρυσοῦ μέταλλα ἀφ' οὗ καὶ παροιμία» Δάτον ἀγαθῶν «ὡς
καὶ» ἀγαθῶν ἀγαθίδας α 34». ὅτι πλεῖστα μέταλλά ἐστὶ χρυ-
σοῦ ἐν ταῖς Κρησίσι, ὅπου νῦν οἱ Φίλιπποι πόλεις ἱδρύται, πλησίον
τοῦ Παγγαίου ὄρους· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πάγγαιον ὄρος χρυσεῖα καὶ
ἀργυρεῖα ἔχει μέταλλα καὶ ἡ πέραν καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ Στρομόνος πο-
ταμοῦ μέχρι Παιονίας· φασι δὲ καὶ τοὺς τὴν Παιονίαν ἀροῦντας
εὐρίσκεν χρυσοῦ τινα μόρια». Liv. 35, 29. «Metalla quoque
auri atque argenti non exerceri: ferri et aeris permitti». Plin. 37, 4, 15. «Unum ex iis vocant cenchron, quod est

τοῦ τε καὶ ἀργύρου καθὼς καὶ ἀδάμκντας καλύπτουσι.
Ἀλλὰ πάντων τούτων τῶν πλεονεκτημάτων ἡ προσή-
κουσα χρησιμότης ἦν ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις (1),
καθ' οὓς μόνον οἱ νοημονέστεροι τῶν βασιλέων μικρὰς
ἐπορίζοντο ὠφελείας ἐξ αὐτῶν.

B) Ὑδρογραφικὴ ἀποψις αὐτῆς.

§. 8. Ἡ Μακεδονία ἐκ δυσμῶν μὲν περιβαλλομένη
ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ἓνα μόνον κόλπον ἔχει
τὸν τῆς Αὐλῶνος καὶ τρεῖς λιμένας τὸν τοῦ Ἀντιδραρίου
τὸν τῆς Ἐπιδάμνου καὶ τὸν ὁμώνυμον τῷ κόλπῳ τῆς
Αὐλῶνος, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως πολλῶν καὶ καλῶν
ὀρμητηρίων φαίνεται ὅτι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὀλίγισται συνε-
στήθησαν ἀποικίαι καὶ πόλεις ἰδρύθησαν ἐν τῇ παραλίᾳ
ταύτῃ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰς τῶν ἄλλων θαλασσῶν πα-
ραλίας τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, καὶ μάλιστα τρεῖς μόνον
ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Ἐπίδαμνος καὶ ἡ Λισσός. Μεσημβρινοα-
νατολικῶς δὲ περικλυζομένη ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους
περιέχει καὶ κόλπους μεγάλους καὶ ἐπισήμους ὡς τὸν
Θερμαϊκὸν καὶ Στρυμονικὸν μεταξύ τῶν ὁποίων ἐξαπλοῦ-
ται ἡ Χαλκιδικὴ χερσονήσος μετὰ τῶν τριῶν μικρῶν χερ-
σονήσεων καὶ κόλπων, καὶ λιμένας πολλοὺς καὶ καλοὺς, καὶ
ἐν γένει ὅλη ἡ παραλίᾳ αὕτη ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν ἐκβο-
λῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῆς τοῦ Νέστου ποταμοῦ ἐκβο-
λῆς φύσει λαμπροτέρα τῆς Ἰλλυρικῆς οὖσα (2) καὶ ἐν

milli magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico
aureo repertum. et hic est cucumis semini par».

(1) Desdevises p. 54. «Mais dans l'antiquité, ces mê-
mes ressources faisaient défaut».

(2) Ὁ αὐτὸς σελ. 11. «An sud-est, la côte de la mer
Egée, échancrée et hospitalière, semble une image de la
Grèce, et la Chalcidice rappelle le Peloponnèse par sa
forme comme par ses villes nombreuses et sa florissante
population». O. Abel. p. 21.

πολλοῖς ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν φυσικὴν διάπλασιν καὶ καλλονὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα πρὸς τὴν Πελοπόννησον, πρωϊμώτατα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑρετριέων τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Ἀνδριῶν πρὸς σύστασιν ἀποικιῶν καὶ πρὸς κτίσιν πολυαρίθμων ἐλληνίδων πόλεων, αἵτινες εἰς μέγαν βαθμὸν ἀκμῆς φθάσασαι μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐγένοντο Μακεδονικαί.

Ποταμὸς δὲ τοσούτους καὶ τηλικούτους χειμάρρους τε καὶ ἀεννάους περιέχει ἡ Μακεδονία, ὅσους οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς χερσονήσου, ὣν τινες καὶ ναυσίποροι μέχρι τινὸς ἦσαν ὡς ὁ Δρείλων μὲν μέχρι τῆς Δαρδανικῆς, ὁ δὲ Ἀλιάκμων μέχρι τῆς Βερρόιας, ὁ δὲ Λουδίας μέχρι τῆς Πέλλης καὶ ὁ Ἀξιὸς καὶ Στρυμὼν ὡσαύτως. Πάντες δ' οὗτοι, εἰ καὶ ἐν καιρῷ πολυομβρίας ἐκχειλίζοντες καὶ πλημμυροῦντες βλάβας τινὰς ἐπιφέρουσι, πολὺ ὅμως συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐφορίαν τῶν χωρῶν, ἃς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διαρρέουσι καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀλιευομένων πολυειδῶν καὶ πολυαρίθμων ἰχθύων καὶ ἐγγέλεων δεόντως ὠφελοῦσι τοὺς παροικοῦντας κατοίκους (1).

Καὶ λίμναι δὲ πολλαὶ μικραὶ τε καὶ μεγάλαι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πεδιάδων καὶ λεκανοπεδίων, αἵτινες διὰ τῆς πληθύος καὶ ἀφθονίας τῶν διαφόρων ἰχθύων τὰ μάλιστα συνεισφέρουσιν εἰς τὰς τῶν κα-

(1) Καμηνιατ. κεφ. 6. «Ποταμοὶ δὲ τινες παμμεγέθεις ἐκ τῆς Σκυθῶν ὁρμώμεναι καὶ τὸ προλεχθὲν πεδίον καθ' ἑκαστοὺς διελόμενοι, πολλὴν δαψίλειαν καὶ αὐτοὶ τῇ πόλει παρέχονται ταῖς τε χορηγίαις ταῖς ἀπὸ τῶν ἰχθύων καὶ ταῖς δι' αὐτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν νεῶν ἀναδρομαῖς δι' ὧν ἐπινοεῖται ποικίλη τις πρόσδοξ τῶν χρεῶν, τοῖς ὕδασιν ἐκείνοις συγκαταρρέουσα». ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ Λονδίου, Ἀξιῶ καὶ Ἐχιδώρου ποταμοῦ.

τοίκων χρειᾶς πρὸς διατροφήν (1) καὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἔλλειψιν ἀναπληροῦσαι μετριάζουσι καὶ τὴν τοῦ θέρους θερμότητα καὶ τὸ τοῦ χειμῶνος ὑπερβολικὸν ψύχος καὶ οὕτω ποικίλλουσι τὴν τῆς μεσογείου μονοτονίαν, ἣτις ἐν ταῖς λοιπαῖς τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου μεσογείοις χώραις συνήθως ἐπικρατεῖ.

Γ) *Κλιματικὴ ἀποψις.*

§. 9. Αἱ χῶραι ἢ ἐπαρχίαι τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως διαφέρουσαι κατὰ τὴν θερμοκρασίαν, διαιροῦνται εἰς παραλίους καὶ μεσογείους, ὑποδιαιρουμένας εἰς πεδινὰς καὶ ὀρεινὰς, εἰς βορρείους καὶ νοτίους καὶ εἰς δυτικὰς καὶ ἀνατολικὰς καὶ ἔχουσι τὸ κλίμα διάφορον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀπ' ἀλλήλων. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς παραλίαις ἐπικρατεῖ μὲν ἐν γένει ἡ θερμότης, παρατηρεῖται ὅμως διαφορὰ τις αὐτῆς μεταξύ τῶν δυτικῶν παραλίων, ὅπου δι' ἔλλειψιν δένδρων, φυτῶν καὶ συνεχῶν ὀρῶν ἐξαπλουμένων κατὰ μῆκος τῆς παραλίας καθίσταται ὑπερβολικὴ καὶ ἀφόρητος ἡ θερμότης καὶ ἀντὶ τῆς κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας πιπτούσης χιόνος ἐπικρατεῖ ὁ τῶν βροχῶν καιρὸς, καὶ τῶν νοτιανατολικῶν παραλίων τοῦ θερμαϊκοῦ, τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου καὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἔνθα συμβαίνει τὰνάπαλιν, ἥτοι μετριάζεται μὲν ἡ ὑπερβολικὴ θερμότης ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν φυτῶν, τῶν δένδρων, τῶν ὑψηλῶν καὶ συνεχῶν σχεδὸν ὀρῶν καὶ ὡς ἐκ τοῦ μετὰ μεσημβρίαν πνέοντος θαλασσίου ἀνέμου κατὰ τὸ θέρος, καταπίπτει δὲ καὶ χιὼν ἀφθονος ἐν

(1) Νικηφορ. Χουμν. ἐν ἑλλ. ἀνεκδ. τ. 2, σ. 140. «Καὶ ἀμὶλῶνται λίμναι πρὸς ποταμούς, καὶ ποταμοὶ πρὸς λίμνας, ὅπότεροι μᾶλλον πλείω καὶ κρείττω δωρηφορήσουσι».

καιρῷ χειμῶνος, ἥς ὁ βίος βραχύς. Ὅθεν οἱ νομάδες καὶ ποιμένες τῶν μεσογείων καὶ ὀρεινῶν ἐπαρχιῶν τὸν μὲν χειμῶνα καταφεύγουσι μετὰ τῶν πολυαρίθμων ποιμνίων ἢ εἰς τὰς δυτικὰς ἢ εἰς τὰς νοτιανατολικὰς παραλίους ἐπαρχίας ἢ καὶ εἰς τὰς εὐρείας πεδιάδας τῆς Θετταλίας καὶ κατὰ τὸ ἔαρ πάλιν ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν, ἔνθα ἡ φύσις θάλλει καὶ ἀκμάζει καθ' ὅλον τὸ θέρος.

Τῶν δὲ μεσογείων αἱ μὲν ὀρειναί, ἐν αἷς μείζον μὲν τὸ ψύχος, ἐλάσσων δὲ ἡ θερμότης, διαφέρουσι καὶ τῶν παραλίων καὶ τῶν πεδινῶν καθ' ὅσον ἐν μὲν ταῖς πρώταις ἡ θερμότης μείζων ἐστὶ τὴν νύκτα ἢ τὴν ἡμέραν, ἐν δὲ ταῖς πεδιναῖς συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον, ἥτοι τὴν μὲν ἡμέραν ἰσχυρά ἐστιν ἡ θερμότης, τὴν δὲ νύκτα ἐλαττοῦται καὶ ὑπερβαλλόντως μετριάζεται ἐκ τοῦ ἀπογείου ἀνέμου. Μεταξὺ δὲ τῶν βορρείων καὶ νοτίων ἐπαρχιῶν καθὼς καὶ μεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν, αἵτινες πᾶσαι σχεδὸν περικυκλοῦνται ὑπὸ ὁρῶν, μικρά τις διαφορὰ τοῦ κλίματος ὑπάρχει μόνον ἐκ τοῦ διαφόρου βαθμοῦ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους προερχομένη. Προσέτι δὲ διαφορὰ τις κατὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸ ψύχος παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν λίμνας ἐνεχουσῶν καὶ τῶν μὴ τοιαύτας περιεχουσῶν, ὅπου ἐν μὲν ταῖς πρώταις μετριάζεται ἐκ τῶν λιμνῶν καὶ τὸ ψύχος κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἡ θερμότης κατὰ τὸ θέρος, ἐν δὲ ταῖς δευτέραις οὐδὲν τοιοῦτον συμβαίνει.

Συγκριτικὸν συμπέρασμα.

§. 10. Κατὰ ταῦτα τοίνυν παραβαλλομένης τῆς Μακεδονίας πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου χώρας κατὰ τὴν φυσικὴν διάπλασιν, εὐκόλως κατανοεῖται ἡ μεγάλη διαφορὰ καὶ μάλιστα ἡ ἐν πολλοῖς ὑπε-

ροχή, ἣν ἡ Μακεδονία ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς κειμένη ἔχει. Ἡ μὲν γὰρ ἰδίως Ἑλλάς τὸ μεσημβρινώτατον αὐτῆς μέρος κατέχουσα καὶ μικρὰν οὕτω χερσόνησον ἀποτελοῦσα περικλύζεται πανταχόθεν, πλὴν τοῦ πρὸς βορρᾶν, ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἥτις εἰσδύουσα εἰς τὴν ἡπειρον σχηματίζει πρῶτον μὲν τὴν Πελοπόννησον, εἶτα δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας μικροτέρας, καὶ κατὰ τοῦτο πλεονεκτεῖ μὲν τῆς Μακεδονίας ἐχούσης ἐν μόνον μέρος ὅμοιον αὐτῇ τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, καὶ μεγάλας παρέχει εὐκολίας πρὸς συγκοινωνίαν τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Δύσεως ὡς γέφυρά τις μεταξὺ αὐτῶν κειμένη, ὑπολείπεται ὅμως ἐκείνης πρῶτον μὲν κατὰ τὴν τοῦ ἐδάφους ποιότητα, καθ' ἣν ὀλίγιστα μέρη αὐτῆς ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ πλεῖστα τῆς Μακεδονίας, εἶτα δὲ κατὰ τὴν φυσικὴν ὀχυρότητα τῆς περιφερείας καὶ ὅλης ἐν γένει τῆς χώρας, καθ' ἣν πανταχόθεν ὑπ' ὀρῶν, οἰονεὶ φυσικῶν τειχῶν, περικυκλουμένη εὐκόλως ἀμύνεται, ἡ δ' Ἑλλάς πανταχόθεν, πλὴν τοῦ βορρείου μέρους, ἐκτεθειμένη τῇ θαλάσσῃ οὔσα, ἡ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα ὄρη ἢ οὐδόλως τοιαῦτα ἔχει καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν περιφέρειαν αὐτῆς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μεγάλη ἀφθονία τῆς ξυλικῆς, ναυπηγησίμου τε καὶ καυσίμου ἑλλείπει καὶ ἡ κτηνοτροφία ὑποδεεστέρα ἐστὶ· τρίτον δὲ κατὰ τὴν πληθὺν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ὀρῶν, πολυτιμότατα, ὡς προεῖρηται, περιεχόντων μέταλλα, ἐπιτηδειοτάτων πρὸς κτηνοτροφίαν ὄντων καὶ μεγάλην ἀφθονίαν ξυλικῆς διαφόρου παρεχόντων. Ἐπειτα δὲ καὶ κατὰ τὴν ποσότητα, τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητα τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν ἔτι δὲ καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν φυσικῶν λεκανοπεδίων, διακρινομένων ἐπὶ εὐφορίᾳ ἡ Μακεδονία ὑπερτερεῖ τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἣ πάντες σχεδὸν οἱ ποταμοὶ τὸ θέρος ἢ ὅλως ξηραίνονται καὶ χεῖμαρροι γίνονται ἢ ὀλίγιστον περιέχουσιν ὕδωρ καὶ οὐ ναυσί-

ποροι, ὡς ἐν Μακεδονίᾳ, εἰσὶν, οὐδὲ ἀρδεύουσι τὰ παρα-
κείμενα μέρη καὶ τὰς χώρας, δι' ὧν διέρχονται· τὸ αὐτὸ
δὲ σχεδὸν λεκτέον καὶ περὶ λιμνῶν καὶ λεκανοπεδίων,
ὧν πλουσία μὲν ἡ Μακεδονία ἐστίν, ὀλίγιστα δὲ καὶ ἀσέ-
μαντα ἡ Ἑλλὰς ἔχει· ὥστε ἐν ἀμφοτέραις μὲν ταῖς χώ-
ραις εὐρίσκεται ἡ ποικιλία, αὕτη ὅμως ἐν Μακεδονίᾳ ἐν
μείζονι καὶ ἀδροτέρῳ μέτρῳ ἐκ φύσεως ὑπάρχει.

Ὅτι μὲν οὖν αὕτη ἡ ποικίλη φυσικὴ διάπλασις τῆς
χώρας μεγάλην ἔσχεν ἐπιρρόην ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν
κατοίκων αὐτῆς, ἱκανῶς μαρτυρεῖται ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστο-
ρίας. Ὅτι ὅμως ἡγνόουν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τὴν προ-
σέηκουσαν χρῆσιν τῶν φυσικῶν τούτων πλεονεκτημάτων
ἐνεκα τῆς ἐπικρατοῦσης βαρβαρότητος κατὰ τοὺς παν-
αρχαίους χρόνους, εἴρηται προηγουμένως. Βραδύτερον
δὲ συναισθανθέντες τὴν μεγάλην σημασίαν καὶ δύναμιν
τῆς κατ' ἀρχὰς μικρᾶς χώρας αὐτῶν καὶ ἀξίων ἐπιτυ-
χόντες βασιλείων, δυναμένων νοῆσαι τε καὶ πράξει με-
γάλα ἔθραυσαν τὰ στενὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν
περιωρισμένοι, καὶ βαθμηδὸν διὰ τῶν ὅπλων ἐπεκτεί-
ναντες τὸ κράτος εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν
ἐγένοντο εἰσηγηταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ παντα-
χοῦ τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν διαδόντες τὴν ἑλληνικὴν
γλῶσσαν καὶ δι' αὐτῆς προπαρασκευάσαντες τὴν ὑποδο-
χὴν καὶ διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνεδείχθησαν ὡς
πρόδρομοι καὶ προάγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἄσημοι
κατ' ἀρχὰς ὄντες, παγκόσμιον ἐκτήσαντο ἱστορικὴν ἐπιση-
μότητα καὶ δόξαν ὅτι ἐξετέλεσαν τὴν ἐντολήν, ἣν ἐπ'
ἀγαθῇ τῆς ἀνθρωπότητος ἀνέθηκεν αὐτοῖς ἡ Θεία Πρό-
νοια.

ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΟΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Γενική ἑποψις τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου.

§. 1. Τῶν τριῶν μεγάλων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης χερσονήσων ἡ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν μάλιστα κειμένη καὶ ἐκ τῆς 45^ο μὲν ἀρχομένη, τῇ 36^ο δὲ σχεδὸν καταλήγουσά ἐστιν ἡ Ἑλληνική, σχῆμα τριγώνου ἔχουσα, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν βάσις κεῖται πρὸς ἄρκτον, ἡ δὲ κορυφή πρὸς μεσημβρίαν καὶ μείζων μὲν τῆς ἀπέναντι κειμένης Ἰταλικῆς, ἐλάσσων δὲ τῆς δυτικωτάτης Ἰβηρικῆς (Ἰσπανο-πορτογαλλικῆς) οὔσα, φυσικῶς διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἀνίσους χώρας, αἱ ὁποῖαι βαθμηδὸν στενοῦνται ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ εἶχον ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς καὶ νῦν ἔτι κατὰ δυστυχίαν, τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως κατὰ λόγον ἀντίστροφον τῆς θέσεως καὶ ἐκτάσεως αὐτῶν. Ἡ μὲν γὰρ βορραιοὺς πρὸς ἄρκτον τοῦ Σκάρδου, Ὀρδῆλου καὶ Αἴμου κειμένη ἐν τῇ βάσει τοῦ

τριγώνου καὶ καλουμένη Μοισία ἄνω τε καὶ κάτω καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα διέμεινε βάρβαρος καὶ νῦν ἔτι, διάφορα λαβοῦσα ὀνόματα, ὥς μὴ ὠφελε, βάρβαρός ἐστιν, ἵνα μή τις ὀρθότερον εἴπῃ καὶ τρισβάρβαρος. Ἡ δὲ πρὸς μεσημβρίαν κειμένη πολλὰς μὲν καὶ αὕτη καὶ μικρὰς ἀποτελοῦσα χερσονήσους (1), ὅλον δέ τι συμπαγὲς κατὰ τε τὴν φύσιν γῆς χώρας καὶ τὴν τῶν οἰκούντων ἔθνων ἱστορίαν ἀπαρτίζουσα καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καλουμένην σχηματίζουσα, σύμπαντα τὸν ἀρχαῖον καὶ νέον κόσμον εἰς μέγαν θαυμασμὸν ἐκίνησε διὰ τῆς ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμας προόδου. Καὶ τελευταῖον ἡ μέση ἐν μέσῳ τῶν δύο ἀντιθέσεων, τῆς τε βαρβαρότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ κειμένη, πλειότερον μὲν τῆς πρώτης προϊόντος τοῦ χρόνου πολιτισθεῖσα, ὀλιγώτερον δὲ τῆς δευτέρας καλεῖται Μακεδονία. Πολλῶν γὰρ καὶ διαφόρων κατὰ διαφόρους χρόνους ἐπιδραμόντων ἔθνων εἰς αὐτήν, κατ' ἀρχὰς μικρὰν οὖσαν, οἱ ἀρχικοὶ κάτοικοι αὐτῆς Μακεδόνες ἐπικρατήσαντες καὶ πολλὰ μέρη τῆς Ἰλλυρίας, Ἡπείρου, Θετταλίας, Ἑλλάδος καὶ Θράκης διὰ τῶν ὅπλων κατακτήσαντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἤρξαν τῆς χώρας καὶ εἶτα θαυμασίως ἐπεκτείναντες τὸ κράτος

(1) La péninsule de la Grèce est tellement échancrée sur son pourtour qu'elle paraît comme divisée en trois autres pénisules: l'une bornée au nord par l'Isthme de Corinthe, l'autre par une ligne tirée du golfe Pelasgique, et la troisième par une ligne tirée du golfe d'Aulone au fond du golfe therméen. Quant on veut occuper la Grèce militairement, il est nécessaire d'occuper au moins un de ces trois Isthmes. Voyage militaire dans l'Empire Othoman, par le Baron Félix de Beaujour. C. 331.

αὐτῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ Ἀσίαν καὶ μεταφυτεύσαν-
τες οὕτως εἶπεν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ πολιτι-
σμὸν εἰς τὰ ἀπώτατα ἐκεῖνα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐξέ-
πληξαν τὸν κόσμον, ὥς μετὰ ταῦτα καὶ οἱ διάδοχοι αὐ-
τῶν Ῥωμαῖοι.

Ἐκτασις καὶ ὅρια αὐτῆς.

§. 2. Τὸν πυρῆνα τῆς Μακεδονίας ἀρχικῶς ἀπετέ-
λει οὐ μόνον ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Λουδίου
ποταμοῦ κειμένη χώρα ὡς ὁ Ἡρόδοτος καὶ τινες τῶν
νεωτέρων, παρακολουθοῦντες αὐτόν, ἐξέλαβον (1), τὴν
ὁποῖαν ὁ μὲν Ὅμηρος (2) Ἡμαθίαν καλεῖ, ὁ δὲ Ἡρό-
δοτος πρῶτος ἀπαξ μὲν (3) Μακεδονίδα πολλάκις δὲ
Μακεδονίαν καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (4)

(1) Ἡροδοτ. 7, 127, «μέχρι Λουδίῳ τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκ-
μονος οἱ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαίδα καὶ Μακεδονίδα εἰς ταῦτό
ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες». O. Müller über die Wohnsi-
tze des Makedonisches Volkes S. 11. Flathe Geschichte
Macedoniens 1, 3. 30. Brückner, König Philipp und
die Hellenischen Staaten S. 13. Grote, geschichte grie-
chenlands 2, S. 335 καὶ 338. σημ. 22. Tafel, Strab. fragm.
p. 27. «Macedonia primo ævo finem orientalem habuit
Axium» ἐσφαλμένως ἀντὶ Λουδίου καὶ Sickler geograph. t.
2. p. 212 ἔχει Ἐριγῶνα ἀντὶ Ἀλιάκμονα.

(2) Ἰλιάδ. 14, 225. Justin 7, 1. Πλιν. 4, 17.

(3) Ἡροδ. 7, 127. 5, 17. 18. 6, 45, καὶ 8, 137. «ἔστι
δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην».
ὅπερ ὄνομα ἐλήφθη ἀπὸ Μακεδόνης τοῦ Διὸς Αἰλίου. 10, 48.
Εὐσταθ. εἰς Διον. Περ. σ. 79. Κωνσταντ. Πορφυρ. περὶ Θεμ. 2.
Στεφ. Βυζ. ἐν λ. τὸ δὲ παρὰ Κωνστ. Πορφυρογ. περισωθὲν ἀπό-
σπασμα τοῦ Ἡσιόδου θεωρεῖται ὡς νόθον ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

(4) Περὶ Θεματ. 2. «Ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην Μακεδονίαν Μακε-
τίαν οἶδεν ὀνομαζομένην Κλειδήμιος ἐν πρώτῳ Ἀτθίδος». Καὶ
ἐξωκίσθησαν ὑπὲρ τὸν Αἰγιαλὸν ἄνω τῆς καλουμένης Μακετίας».

Μακετίαν κατὰ Κλείδημον, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἀνατολικὴ παραλία πεδιάς, ὡς βασιμώτερον τῶν νεωτέρων τις ἐρευνήσας ὀρθῶς ἀπέδειξε (1), πρὸς διαστολὴν τῆς δυτικῆς ὀρεινῆς χώρας Ὀρεστίδος (2). Βραδύτερον δὲ περὶ τὰ τέλη τῶν Περσικῶν πολέμων ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλέλληνος ἐπικληθέντος ἡ Μακεδονία ἐξετάθη πρὸς μεσημβρίαν μὲν μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων ὀρέων, διὰ τῶν ὁποίων ἐχωρίζετο τῆς τε Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας (3) πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἀπετέλει τὰ πρὸς τὴν Θράκην ὄρια αὐτῆς (4)· πρὸς βορρᾶν δέ, εἰ καὶ ἀόριστα διέμειναν τὰ ὄρια τῆς Μακεδονίας, μέχρι Δοδῆρου πόλεως τῆς Παιονίας (5) καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Πελαγονίας, ἔνθα ἐχωρίζετο τῆς Ἑλληνικῆς Ἰλλυρίδος διὰ τινος τόπου, κειμένου ἐπὶ τινος κλάδου τοῦ Σκάρδου καὶ καλουμένου Πυλῶνος (6).

Ἦσυχ. ἐν λ. Εὐσταθ. εἰς Διονυσ. Περ. σ. 79. Gellius IX, 3. καὶ οἱ κάτοικοι Μακέται Stat. Silv. IV, 6, 106. Auson. de clar. urb. 2, 9. ἀλλὰ περὶ τῶν ὀνομάτων ἀκολούθως.

(1) O Abel, Makedonien vor König Philipp S. 26. 144. Θουκυδιδ. 2, 99. Born Zur Maked. Geschichte S. 1. Στραβ. ἀποσπ. 11. «ἦν δὲ καὶ πόλις Ἠμαθία πρὸς θαλάσση» Müller p. 15.

(2) Müller, p. 14—15. «die ohne Zucifel von ihren Bergen den Namen haben, nicht von Agamenons Sohne».

(3) Ἡροδοτ. 7, 173. Mannert, geograph. der griech. u. Römer 7, 436. Pauly Real-encyclopädie 4, 1332. Conversations-lexicon t. 10. p. 51.

(4) Θουκυδιδ. 2, 99. «Καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος τὴν Μυγδονίαν καλουμένην Ἠδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται». 1. 137. Ἡροδοτ. 8, 16. Justin. 7, 4. Born, S. 4. 18. Abel, 152—54.

(5) Θουκυδιδ. 2, 98. 99. 100. Mannert, 7, 432. Ἡροδοτ. 7, 113. Born, S. 6.

(6) Στραβ. 7, 323. «Π δὲ πρώτη ἐπὶ Κανδαουίας λέγεται

Καὶ αὕτη μὲν ἐστὶν ἡ κυρίως καὶ πρὸ Φιλίππου Μακεδονία (1). Ἀπὸ Φιλίππου δὲ καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων βασιλείων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες, καθελόντες τὸν τελευταῖον βασιλέα, διεῖλον αὐτὴν εἰς 4 τμήματα, φυσικὰ ὅρια ἔσχε πρὸς βορρᾶν μὲν, τῆς Παιονίας κατακτηθείσης, τὸν Σκάρδον, τὸν Ὁρβηλον, τὸ Σκόμιον ἢ Σκόμβρον καὶ ἐν μέρει τὸν Αἷμον (2), τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου ἀρχόμενα διήκουσι κατ' εὐθείαν γραμμὴν σχεδὸν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς ἀνατολὰς δέ, κυριευθείσης καὶ τῆς μεταξὺ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ Νέστου χώρας, τὸν Νέστον, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου ὥριζε τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, καὶ τὴν Ῥοδόπην μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἐνοῦται μετὰ τοῦ Σκομίου καὶ Αἷμου (3), πρὸς μεσημβρίαν δέ, προσλη-

θους Ἰλλυρικοῦ, διὰ Λυχνιδοῦ πόλεως καὶ Πυλῶνος, τόπου ὀρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τήν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν». Διοδώρ. Σικελ. ἀποσπ. 27. Πολύβ. Ἱστορ. 34, 12. 7. ἐν θησαυρῷ Ἑρρίκου Στεφάνου ἐν λ. «Πυλὼν nomen loci in via Egnatia ubi Illyria distinguitur a Macedonia» Mannert, 7, 435. Tafel, de Egnatia, Prolegom. p. 3.

(1) Sicklers geographie t. 2. p. 206. «Im allgemeinen kann ihr Umfang, dreifach bestimmt werden, nämlich 1) als Macedonia propria 2) als Macedonia amplificata et adjecta 3) als Macedonia provincia Romana».

(2) Θουκυδιδ. 2, 96. Στραβ. ἀποσπ. 10. καὶ 7, 3. Mela 2, 2, 15. Memnert 2, 96. Desdevise-du-desert, geograph. ancien. p. 9.

(3) Σκυλακ. κεφ. 67. Στραβ. ἀποσπ. 33. «εἴτα τὸ Νέστου στόμα τοῦ διορίζοντος Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ὡς Φίλιππος καὶ ὁ τούτου παῖς διώριζον ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς χρόνοις» καὶ 35. «μέχρι Νέστου τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἀφορίζοντος τὴν κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον Μακεδονίαν». Τούτοις ἀντιφάσκοντά εἰσι καὶ ἐπομένως ἐσφαλμένα τὰ εἰρημένα ἐν ἀποσπ. 10. «ἐξ ἀνατολῶν δὲ

φθείσης τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, τὸν Πίνδον, τὰ Καμβούνια, τὸν Ὀλύμπον καὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ ἀπὸ τῆς στενῆς διεξόδου τῶν Τεμπῶν μέχρι τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ (1). Καὶ πρὸς δυσμὰς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' τὴν Λυχνίτιδα λίμνην (2). εἶτα δὲ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Γ' καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἢ Δυρράχίου μέχρι Πεφυλίχνου ἢ Κελύδνου ποταμοῦ (3). ἢ κατ' ἄλ-

τῇ παραλλήλῳ ταύτης γραμμῇ τῇ διὰ τῶν ἐκβολῶν Ἑβρου ποταμοῦ καὶ Κυψέλων πόλεως». Mannert, 7, 433. Sickler, 2, 206—207. Desdèvises-du-dezert p. 9—10. Tafel, fragm. Strab. p. 2. «postea Strymonem, postremo Nestum». Grote, t. 2. 339. σημ. 23. Conversation lexicon t. 10. 51.

(1) Στραβ. ἀποσπ. 12. Pauly, Real-encyclopäd. t. 4. 1332. Καὶ τούτοις ἀντιφάσκοντα καὶ ἐσφαλμένα εἰσιν, ἃ λέγει ἐν ἀποσπ. 10. «ἐκ νότου δὲ τῇ Ἑγνατία ὁδῷ κτλ.» Πτολεμ. 3, 13. Ἀλλ' ἔσως διὰ ταύτης τῆς γραμμῆς διακρίνει τοὺς Ἑλληνας καὶ Μακεδόνας τῶν Παιόνων, Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν. Desdèvises-du-dezert. p. 184.

(2) Διοδωρ. Σικελ. 16, 4, 8. «Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς μεγάλην παρατάξει νενικηκώς τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ πάντας τοὺς μέχρι τῆς Λυχνίτιδος καλουμένης λίμνης κατοικοῦντας ὑπηκόους πεποιημένος ἀνέκαμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν». Desdèvises-du-dezert, p. 183. παρεννοήσας τὸν Στράβωνα καὶ παριδὼν τὸν Διοδωρον ἐσφαλμένως λέγει «la frontière de la Macédoine à l'ouest du côté de l'Illyrie est située dans les montagnes de la Candavie entre Lychnidus et Pylon» ἐν ᾧ ἡ Κανδαυτὶα κεῖται ἐκεῖθεν δυτικῶς τῆς Λυχνίδου καὶ ὁ Πυλὼν ἐντεῦθεν ἀνατολικῶς αὐτῆς. Mannert, 7, 435. Sickler, 2, 207. Thunmans Untersuch. über die Geschichte der Oestl. Europ. Völker t. 1. 256. ἐνθα λέγει ὅτι Φίλιππος τῷ 358 π. Χ. Βάρδουλιν ἐνίκησε. Müller p. 46. σημ. 46. O. Abel, 227.

(3) Στραβ. 7, 326. «Εἴτ' ἐπικρατούντων αἰεί τινων κατέστρε-

λους ἔτι μακρότερον ἀπὸ Λισσοῦ μέχρι Ὠρικοῦ (1). Τὸ δ' ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ἀχανὲς καὶ ἀπέραντον κράτος τῆς Μακεδονίας λαμπρότατα ἐξεικονίζει Πλίνιος (2).

ψεν ἅπαντα ἐς τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν» καὶ ἀποσπ. 10. «ὅτι ἡ Μακεδονία περιορίζεται ἐκ μὲν δυσμῶν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἀδρίου» Διοδωρ. 69, 93. 19, 72. 89. Δίων Κασ. 41, 49. Πτολεμ. 3, 13, 1. «Δέξιππος ἐν χρονικῷ δεκάτῳ» καὶ Μακεδόνων Ἐπίδαμνον «Πλουταρχ. ἐν 6. Ἀλεξάνδρου. Κωνσταντῖνος Πορφυρογ. περὶ Θεμ. 2, 9. Forbiger Geographie der alten t. 3, p. 835 καὶ 846. O. Müller, S. 47. Thunmanns Geschichte. t. 1. p. 247. Palmerii descriptio graeciae p. 78. «Sed postquam everso Macedonum regno in manus Romanorum concessit Macedonia et facta est provincia, tum Illyris nostra Macedoniae facta est accessio, et ideo Ptolemaeus sub Macedoniae nomine eam comprehendit» καὶ ἄλλοι ὅση σκόνις. Desdevises-du-dezert p. 185. ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνει τὸν Πεπύλτηνον ποταμὸν ὡς τὸν Δρεῖλωνα περὶ Λύχνον.

(1) Plinius N. H. 3, 26. O Müller p. 47. σημ. 56. καὶ Πευτεγγεριανοὶ πίνακες ἀπὸ Δαλματίας μέχρις Ἠπείρου ἐκτείνουσιν. Στράβων δὲ (7, 324) μέχρι Κερκύρας.

(2) Plinius, 4, 17. «Haec est Macedonia terrarum imperio potita quondam: haec Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurum, Caucasum transgressa: haec in Bactris, Medis, Persis dominata, toto oriente possesso: haec etiam Indiae victrix per vestigia Liberi Patris atque Herculis vagata: haec eadem est Macedonia, cujus uno die Paulus Aemylus, imperator noster septuaginta duas urbes direptas vendidit, tantam differentiam sortis praestitere duo homines! τοῦτοις ἐπιπροσθέτων καλῶς Σίγκλερος (2, 229) λέγει τὰδε «So schrieb Plinius kaum vier Jahrhunderte vor Roms, der Stolzen Weltegebiterin, Sturtz durch den Heruler Odoaker und die übrigen germanischen zu seiner Zeit noch sehr gering geschätzten Völker! — Traf Rom nicht ein gleiches Schicksal, wie Macedonia?

Γενική ἐποψις τῶν βορρείων τῆς Μακεδονίας ὄρων.

§. 3. Ἡ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ ὄρεινὴ γραμμὴ, ἥ ὁποία πρὸς ἄρκτον τῆς Ἰλλυρίδος, Μακεδονίας καὶ Θράκης ὡς μέγιστον φυσικὸν τεῖχος ἐξαπλοῦται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινομένη ἐκ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἔχει διάφορα ὄρων ὀνόματα· τὸ μὲν γὰρ βορρειοδυτικὸν μέρος αὐτῆς καλεῖται Βερτίσχος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τὸ τοῦτῳ συνεχὲς Σκάρδον, τὸ δὲ μέσον Ὀρβηλος καὶ Σκόμιον ἢ Σκόμβρος, μέγας τοῦ ὁποίου κλάδος ἐστὶν ἡ Ῥοδόπη ἐκτεινομένη πρὸς μεσημβρίαν ἢ μᾶλλον μεσημβρινοατολικῶς καὶ ἐν μέρει χωρίζουσα τὴν Μακεδονίαν τῆς Θράκης, καὶ τὸ ἀνατολικὸν Αἷμον, τὸ ὁποῖον κατὰ μῆκος τῆς Θράκης καθῆκον παραλλήλως τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ, ἀπολήγει ἐλασσούμενον κατὰ τὸ ὕψος εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν (1). Τὴν δοξασίαν ταύτην τοῦ κορυφαίου τῆς ἀρχαιότητος γεωγράφου οἱ μὲν τῶν νεωτέρων ἀποδέχονται ὡς ὀρθῶς καὶ καλῶς ἔχουσιν (2), οἱ δέ, δυσπιστοῦν-

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 10. καὶ 7, 13. «Τρόπον τινὰ τῷ Ἰστρῳ παράλληλα τὰ τε Ἰλλυρικὰ καὶ τὰ Παιονικὰ καὶ τὰ Θράκια ὄρη μίαν πῶς γραμμὴν ἀποτελοῦντα, διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι πρὸς Πόντον».

(2) Mannert, 7, S. 433. θεωρεῖ τὴν γραμμὴν ὡς συνέχειαν τῶν Ἀλπεων, ὅπερ κατὰ τοὺς νεωτέρους (Grisebach t. 2. S. 110) οὐκ ἀληθές· O. Müller Maked. S. 5. «Axios Kommt von den grossen Scardischen gebürge, welches weiterhin Orbelos und Scomios und Haemos heisst». Dörrie t. 1. S. 2. Wachsmuth's Hellen. Alterthumskund. t. 1. S. 10. «Von dem mächtigen Berggürtel, der sich unter den Namen Haemos, Skomios und Skardos (Scordus, Scodrus) vom Pontus bis nach Istrien erstreckt» ἐνθα παραλείπεται ὁ Ὀρβηλος καὶ Βερτίσχος. Grise-

τες αὐτῇ καὶ εἰς τὴν ἐναντίαν περιπίπτοντες ἀκρότητα, ἀποφαίνονται ὡς καθαρὸν μῦθον τὴν γνῶμην τοῦ Στράβωνος (1). Ἡ δὲ ἀλήθεια, νομίζω, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀντιθέσεων καὶ ἀκροτήτων· ἡ γὰρ γραμμὴ, εἰ καὶ ἐνιαχοῦ μὲν χαμηλοῦται, ἐνιαχοῦ δ' ἐκ σεισμῶν ἢ ἄλλων φυσικῶν αἰτίων ἢ ὑπὸ ποταμῶν διαρράγει· ἡνέωξεν ὁδὸν καὶ οἶονεὶ πύλας φυσικὰς ἐσχημάτισε (2), οὐχ ἥττον ὅμως γεωγνωστικῶς ὑφίσταται ἢ ὀρεινὴ σειρὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, ὅστις τὸ μὲν Σκόμιον οὐδόλως ἀναφέρει, τὴν δὲ Ῥοδόπην ἐσφαλμένως ἐννοεῖ μόνον ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ καὶ μὴ καθήκουσαν πρὸς μεσημβρίαν καὶ μεσημβρινοατολικῶς, ὡς οἱ νεώτεροι ἐξετάσαντες εὗρον· τούτων οὕτως ἐχόντων ἐν γένει, ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν ἰδίᾳ καθ' ἐν ἑκαστον τῶν προμνησθέντων τῆς γραμμῆς ὀρῶν.

bach, t. 2. S. 29. καὶ S. 110—111. «Diese Ansicht, die aus dem Standpuncte des Strabo betrachtet keineswegs naturvidrig erscheint».

(1) Hahn J. G. Reise von Belgrad nach Salonik, S. 1. «Auch den Mythus der westoestlichen Centralkete aus seinen grossen Kartenvverke...» καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ συγγράμματος ἵνα διευκολύνῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ καταστήσῃ τὴν Βιέννην κέντρον ὅλου τοῦ κόσμου! Literarisch. Centralblatt, N° 44. S. 12. «Denn die Meinung, dass sich durch die Balkanhalbinsel eine undurchbrochene Centralkette vom adriatischen bis zum schwarzen Meere zöge, ist mythisch». Ἀλλὰ μήπως οἱ νεώτεροι οὐχ ὑπέλαβον καὶ τὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας πολυτιμώτατον σύγγραμμα πρὸ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεῦνης τῶν ἱστορουμένων ὡς μυθιστόρημα;

(2) Grisebach, t. 2. S. 109—145· ἐφ' οὗ στηριζόμενος ὁ Γρότιος (ιστορ. τῆς ἑλλ. t. 1. σελ. 558 καὶ 2. σ. 329. σημ. 2). ἀδίκως καταφέρεται κατὰ τῆς ὁρθότητος τοῦ Στράβωνίου χωρίου. B. Giseke, de antiqu. quib. incol. Macedon. p. 1.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΣΑΛΤΑΤΣΕ

*Ορη πρὸς βορρᾶν.

α) ΒΕΡΤΙΣΚΟΣ. (Μπαμπαδάγ).

§. 4. Ὅτι μὲν ἡ μεγάλη ὄρεινὴ γραμμὴ ἐκτείνεται καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ μάλιστα μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης κατ' εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν, χωρίζουσιν τὴν βάρβαρον ἢ Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίδα τῆς ἄνω Μοισίας, μαρτυροῦσι τῶν μὲν ἀρχαίων ὁ Στράβων, Πολύβιος καὶ Λιούϊος (1). ἐπιβεβαιουσι δὲ τὴν ἀξιωματικὴν τούτων καὶ οἱ νεώτεροι περιηγηταί, κατοπτεύσαντες τὴν ὄρεινὴν ταύτην γραμμὴν ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν (2).

(1) Στραβ. 7, 329· ἀποσπ. 10. καὶ 7, 13. Πολύβ. ἐκλογ. 76. «οἱ δὲ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ὑπὲρ τὸ Σκάρδον (οὕτω καλεῖ τὸ μέρος τῆς γραμμῆς, ἀγοσὼν τὸ παρὰ Στράβωνι ἰδιαιτέρον αὐτῆς ὄνομα Βερτίσκος) ὄρος . . . μετὰ πολλῆς κακοπαθείας ἤλθον εἰς Σκόδραν»· ταῦτά μεταφράζων ἐκ Πολυβίου καὶ Λιούϊος λέγει «*Hi transgressi jugum Scordi montis per Illyrici solitudines Scodram labore ingenti tandem pervenerunt*». βλ. 43. 20. καὶ Πτολεμ. 2, 16. 1.

(2) Palmerii descript. graec. p. 105. Pouqueville voyag. t. 3. liv. 8. ch. 3. p. 180. «*de Prisrendi pendant trois jours dans un desert jusqu'à Scutari*» αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ ἄνθρωποι διελθόντες τὸ δύσβατον τοῦτο μέρος. Γρισέβαχος δὲ (τ. 2, σ. 111—119) πάντων τῶν νεωτέρων κάλλιστα γινώσκων τὰ μέρη ταῦτα, ἀδίκως καὶ παραλόγως ψεύγεται ὑπὸ Ἀνίου, περὶ οὗ κατωτέρω, ὡς παριδὼν καὶ μὴ ἐννοήσας τὸν Πτολεμαῖον, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀνιος δίκην πρεσβύωπος ἐξελέγχεται περιπεσὼν εἰς τὸ τῆς παρεννοήσεως ἀμάρτημα, δι' ὃ τοῦ Γρισέβαχου κατηγορεῖ. Desdevises-du-dezert, (σελ. 15. 16. 17. 29. 31. 34. 44. 184. 218. 227. 312) καίπερ ὕστατος τῶν νεωτέρων πάντων καὶ ἰδίᾳ ἀρχαίαν γεωγραφίαν τῆς Μακεδονίας συγγράψας, οὐχ ἥττον ὅμως δείκνυσιν ἐν ὅλῳ τῷ συγγράματι μὴ κρὴν ἐπιπολαιότητα, καὶ δὴ φαίνεται παρεννοήσας τὸν Στράβωνα περὶ Βερτίσκου· διότι τίθησιν αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Σκάρδου

Ὅτι δὲ τὸ μέρος τοῦτο τῆς γραμμῆς καλεῖται Βερτίσκος, πρόδηλον γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος (1), τὸ ὁποῖον αὐθαιρέτως καὶ παραλόγως ὁ Ἄνιος θεωρεῖ ὡς νόθον (2). διότι ὁ κριτικώτατος τῶν

καθήκοντα, καὶ οὐχὶ πρὸς δυσμάς, ὡς ῥητῶς ὁ Στράβων, Πολύβιος καὶ Διούσιος λέγουσι, κατ' εὐθείαν γραμμὴν μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ἐκτεινόμενον παρὰ τὴν Σκόδραν, εἰς ἣν ἐπορεύθησαν οἱ τοῦ Περσέως πρεσβευταί.

(1) Στράβ. 7, 329. ἀποσπ. 10. «ἐκ βορρᾶ δὲ τῇ νοουμένη εὐθείᾳ γραμμῇ τῇ διὰ τοῦ Βερτίσκου ὄρους καὶ Σκάρδου καὶ Ὀρόβηλου καὶ Ῥοδόπης καὶ Αἰμου. Τὰ γὰρ ὄρη ταῦτα ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου διήκει κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἕως τοῦ Βύξεινου».

(2) Hahn, Albanesische Studien σελ. 22. «Wie hiess dieses Gebirg vor Alters? Grisebach der es, gestützt auf Strabo excerpt. VII. 3. Bertiscus täuft, übersach Ptolem. lib. 3, 13, 19 und 15, welche diesen Namen nach Bisaltia verweisen. Dies Fragment kommt mir überhaupt verdächtig vor» τοῦτοις παραθετέα καὶ τὰ τοῦ ὁξυδερκεστάτου Γρισεβάχου, ἐξ ὧν προδήλως ἐξελέγχεται πρεσβυωπῶν ὁ Ἄνιος «was den Bertiscus (der Macedonis. Bertiscus des Ptolem. 3, 13. ist von dem des Strabo offenbar ganz verschieden. Ptolemaeus kannte jene Albanischen Alpen sehr gut, beschreibt deren Lage genau, legt demselben aber keinen Namen bei) betrifft, den ich sonst nicht erwänt finde, so scheint der Umstand, dass dieses Gebirge nach jener Stelle dem Adriatischen Meere zunächst lag, zu genügen, um die Albanischen Alpen, die heutzutage Keinen gemeinsamen Namen führen, mit jener alten Benennung zu bezeichnen» Reise, C. 13. p. 115. Διὸ δικαίως ἐπαινεῖται ὁ Γρισεβάχος ὑπὸ τοῦ Γροτίου (2, 330. «das dreizente Capitel von grisebach's Reisen liefert die beste Nachricht die bis jetzt über die Scardos und Pindos Kette gegeben worden ist»). Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κατηγοροῦ ἐπαινεῖται καὶ συνιστᾶται τῷ ἀναγνώστῃ ἐν σελ. 23. «wir verweisen den Leser... auf grisebach's meisterhafte Beschreibung». A. Boué, t. 2. p. 25. Pouqueville Voyag, t. 2. p. 412.

τοῦ Στράβωνος ἀποσπασμάτων ἐκδότης Ταφέλιος οὐδὲ ὑπόνοιάν τινα νοθείας περὶ τούτου ἐκφράζει· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὅρος καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει αὐτό, κατ' εὐθείαν καθήκον γραμμὴν ἀπὸ τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ Τετόβου καὶ Πρισδρενίου κόμβου τοῦ Σκάρδου μέχρι τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐπιδάμνου πλησίον τῆς Σκόδρας παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης (1) καὶ τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ ὄνομα Βερτίσκος πρὸς διαστολὴν τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μακεδονίας ἐν Βισαλτίᾳ κειμένου καὶ οὐδετέρως λεγομένου ὁμωνύμου ὅρους, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει μὲν ὁ Ἡρόδοτος καὶ Πτολεμαῖος, ἀγνοεῖ δ' ὁ Στράβων, καθὼς καὶ τάνάπαλιν, τοῦτο ἀναφέρει μὲν ὁ Στράβων, ἀγνοεῖ δ' ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ Πτολεμαίου ἀνωνύμως ἀναφέροντος καὶ ἀκριδῶς περιγράφοντος αὐτό (2). Οὐδεὶς δὲ τῶν νεωτέρων (3), ἐξαιρουμένου τοῦ Γρισεβάχου, ἐνόησε τὸν Στράβωνα καὶ Πτολεμαῖον καὶ ἀπέδωκε τῷ ὅρει αὐτῷ τὴν ἀληθῆ θέσιν καὶ τὸ πραγματικὸν ἀρχαῖον ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ μόνος ὁ Στράβων διέσωσεν ἡμῖν.

6) ΣΚΑΡΔΟΝ. (*Σκαρδάγ*).

§. 5. Τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς καλεῖται Βερτίσκος· ἡ δὲ

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 10. Νικηφορ. Γρηγορ. 8, 14. «ἀ κατὰ τὸ συνεχὲς παρατείνει μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους».

(2) Πτολεμ. 2, 6. «ρεῖ δὲ ὁ Δρείλων ποταμὸς ἀπὸ τε τοῦ Σκάρδου ὅρους καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὅρους κειμένου παρὰ μέσσην τὴν ἄνω Μυσίαν».

(3) Desdèvises-du-desert, p. 17 καὶ ἀλλαχοῦ ἐσφαλμένως, ὡς προεῖρηται ἐν σελ. 15. 16. καὶ ἀλλαχοῦ ἐννοεῖ τὸν Βερτίσκον καθήκοντα πρὸς μεσημβρίαν καὶ οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ἐκτεινόμενον πρὸς δυσμὰς.

πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη συνέχεια αὐτοῦ ὀνομάζε-
ται Σκάρδον καὶ Σκάρδος (1) μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις,
τῶν δὲ νεωτέρων, παροικούντων αὐτῷ ἔθνῳ, οἱ μὲν
Βούλγαροι Σιάρσκα πλάνινα (διατηρήσαντες μὲν τὴν
ρίζαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, προσθέσαντες δὲ αὐτῇ
τὴν Βουλγαρικὴν κατάληξιν σκα καὶ τὴν λέξιν πλάνινα

(1) Πολυβ. 28, 8. Στραβ. 7, 329 ἀποσπ. 10. Πτολεμ. 2, 16.
1. 6. Ἀρρίαν. Ἰνδικ. 4, 16. ὅπερ ὁ μὲν Πολύβιος (ἐν ἐκλογ. 76)
καὶ Σκόρδον καλεῖ· ἀλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ διορθοῦντες τὴν τῶν
χειρογράφων γραφὴν μεταβάλλουσιν εἰς Σκάρδον· ὁ δὲ τοῦ Πολυ-
βίου ἀντιγραφεὺς Λιούϊος ὅτε μὲν Σκόδρον, ὅτε δὲ Σκάρδον (44,
31. 44, 21) συμπεριλαμβάνων τῷ ὀνόματι τούτῳ καὶ τὸν Βερ-
τίσκον, ὡς γίνεται ὁ δὴλον ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου «mons Scor-
dus, longe altissimus rigionis ejus ab Dardaniam subje-
ctam habet, a meridie Macedoniam ab occasu Illyricum»
(44, 31)· καὶ ἐμφανέστερον δηλοῦται ἐκ τοῦ παρατεθέντος προη-
γουμένως χωρίου 43, 20 «Hi transgressi jugum Scordi
montis per Illyrici Solitudines Scodram . . . pervene-
runt». Ἀλλὰ καὶ τούτου τὰ χωρία, ἐν οἷς εὔρηται ἡ λέξις, διορ-
θοῦσιν οἱ κριτικοὶ καὶ ἐκδέχονται τὴν ὀρθὴν γραφὴν Scardus καὶ οὐχὶ
Scordus καὶ Scodrus· περὶ τούτων δὲ ὅρα τὴν ὑπὸ Schweig-
häuser λαμπρὰν καὶ σοφὴν ἔκδοσιν τοῦ Λιούτου καὶ Μάννερτον
(7, 434) ἐνθα λέγει «wahrscheinlich ist es aber die etwas
veränderte Benennung des Scardus selbst, welcher im
Anfang der Trennung den Namen noch erhält. In ei-
ner anderern Stelle, wo das Gebirg unter dem verdor-
benen Namen Scodrus vorkommt, ist wenigstens ganz
gewiss der Scardus Mons verstanden» καὶ Σίκλερον (alte
geograph. t. 1. 462. 466. 472. t. 2. 208) «Scardus,
Scordus oder Scodrus, Liv. 40, 57. das gegen Dalma-
tia und Moesia hin sich erstreckende Gebirge, τὸ Σκάρ-
δον ὄρος Πολυβ. 28, 8.» ἐναντίον πάντων τούτων διατεινόμενος ὁ
νέος Γαλάτης, (Desdevise-du-dezert p. 10. 12. 14. 27.
33. 62. 64. 68. 82. 108. 218. 222. 223. 230), ὑπὸ τοῦ
ἀπατηθέντος Λιβίου ἀπατηθεὶς καὶ εἰς οὐδέναν ἄλλον στηριζόμενος,
διακρίνει δύο ὅρα διάφορα καὶ Σκόδρον μὲν ὀνομάζει τὸν ἄγνωστον

δηλοῦσαν ὄρος) οἱ δὲ Ὅθωμανοὶ Σχάρδαγ ὡσαύτως καλοῦσι, τὴν μὲν ρίζαν διατηρήσαντες, τὴν δὲ λέξιν δάγ δηλοῦσαν ὄρος συνθέσαντες. Τὸ ὄρος τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ καλουμένη Λιουβατρίνη (1) καὶ τὸν πρῶτον ζυγὸν ἀποτελοῦσα ἔχει ὕψος 8000 ποδῶν, ἱκανῶς μὲν ἐκτείνεται πρὸς ἀνατολάς, ἐκπέμπει δὲ εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ Μακεδονίαν πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους, διακλαδιζομένους εἰς πολλοὺς βραχίονας, κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐκτεινομένους καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἰλλυρίας, Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θετταλίας καὶ Ἑλλάδος ἀποτελοῦντας λαμβάνει πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα καὶ οὕτω καθίσταται πολυώνυμον (2). Ἐκ τοῦ μεγάλου δὲ τούτου ὄρεινοῦ στελέχους ἐξέρχονται οἱ ποταμοί, οἵτινες ἐκ δυσμῶν μὲν καταβρέχοντες τὴν Ἰλλυ-

αὐτῷ Βερτίσκον τοῦ Στράβωνος, Σκάρδον δὲ τὴν πρὸς μεσημβρίαν καθήκουσαν ὄρεινὴν γραμμὴν, καὶ τὸ χεῖριστον πάντων ἐστὶν ὅτι τὴν συνέχειαν τοῦ Σκάρδου ὀνομάζει Λῆμον! Bursian, geograph. von Griechenl. t. 1. S. 6. «Die Identität der Schardags mit dem von den alten Σκάρδος Scordus oder Scodrus genannten Gebirge ist überzeugend nachgewiesen». Grisebach, t. 2. S. 115.

(1) Grote, 2, 329—330. O. Abel, p. 2. 15. «die Ljubatrin (Frau, Dorn) eine herrliche dem Wazmann vergleichbare Alpenspize über 7900 hoch bildet den nördlichen Schlusspunct des Tetovo und zugleich den letzten Gipfel des Skardos».

(2) O. Müller, Makedon. p. 5. Sicler geograph. t. 2. p. 9. «Alle Gebirge Griechenlands ziehen sich vordem grossen an der grenze von Macedonien und Thessalien hin streichenden, von osten gegen Westen zu sich fortbewegenden Gebirge (dem Haemos, Rhodope, Scomius, Orbelus und Scordus), das weiter südlich die Berge Pierius, Pæus, litius, Stymphe und Lacmus enthält, als von ihrem Schultergebirge gegen Süden».

ρίαν καὶ Ἡπειρον, εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἐκβάλλουσι θάλασσαν, ἐξ ἀνατολῶν δὲ τὴν Μακεδονίαν ἀρδεύοντες καὶ Θεσσαλίαν, χύνονται εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ οὕτω καθιστῶσι τὰς πεδιάδας καὶ κοιλάδας τῶν ὀρεινῶν τούτων χωρῶν εὐφορωτάτας καὶ εἰς κτηνοτροφίαν ἐπιτηδαιοτάτας.

γ) ΟΡΒΗΛΟΣ. (Σπάτο).

§. 6. Ὁ Ὀρβηλος (Σπάτο) ἀποτελῶν τὸ τρίτον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς καὶ ἐκπέμπων πολλοὺς κλάδους πρὸς μεσημβρίαν μὲν εἰς τὴν Μακεδονίαν, λαμβάνοντας ἐπιτοπίως διάφορα ὀνόματα, πρὸς ἀνατολὰς δὲ εἰς τὴν Θράκην, συνέχεται μετὰ τοῦ Σκομίου πρὸς ἀνατολὰς καὶ σχηματίζει τὰ πρὸς βορρᾶν ὄρια τῆς Μακεδονίας καὶ Μοισίας (1). Διὸ τῶν μὲν ἀρχαίων, ἐν παρόδῳ μνεῖαν τοῦ ὄρους ποιουμένων, οἱ μὲν τὴν βορρείαν γραμμὴν ἐννοοῦσιν (2) οἱ δὲ κλάδον τινὰ τῶν εἰς τὴν Θράκην καθηκόντων (3). Τῶν δὲ νεωτέρων, τοὺς ἀρχαίους παρακολουθούντων, οἱ μὲν τοῦτο (4), οἱ

(1) D'Anville *geograph. ancienn.* t. 1. p. 233—34 «les monts Scardus et Orbelus . . . couvrent le pays, dont la Macédoine est terminée vers le nord».

(2) Στράβ. 7, 329. ἀποσπ. 10.

(3) Ἡροδοτ. 5, 16. Διοδώρ. 20, 19. Ἀρρίαν. Ἀναβ. 1, 1. Πτολεμ. 3, 9, 1. 2, 1. Plin. 4, 10, 17. Mela 2, 2, 2. Στεφαν. Βυζ. σελ. 512.

(4) Mannert, 7, 498. «Auf der Nordostseite begleitet ihn eine andere Bergkette, welche aus der Rhodope herunter steigt und den Namen Orbelus führt» ἔνθα λίαν ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνει τὸν Ὀρβηλον ὡς κλάδον τῆς Ῥοδόπης, ἐν ᾧ ἐν τῇ χάρτῃ φέρει αὐτὸν ἐκ τοῦ Σκομίου. O. Abel, p. 2. συνάπτει αὐτὸν μετὰ τοῦ Σκομίου, Ῥοδόπης, καὶ Παγγαίου.

δὲ ἐκεῖνο τοῦ ὄρους τὸ μέρος ἀναφέρουσιν (1) καὶ ἄλλοι ὅλως συγχέουσιν αὐτό (2). Ἐκ τῆς βορρείας ταύτης γραμμῆς τοῦ Ὀρβήλου ἀποσπῶνται πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς πολλοὶ καὶ διάφοροι κλάδοι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἐπισημότεροι τῶν ὁποίων τέσσαρές εἰσι. Τούτων δὲ οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι ἄγνωστοι ὄντες τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐπομένως ἀνώνυμοι, διάφορα φέρουσιν ὀνόματα ἐπιτόπια παρὰ τοῖς νεωτέροις· διότι ὁ μὲν πρῶτος αὐτῶν καλεῖται Καραδὰγ (τουρκικῶ ὀνόματι, δηλοῦντι μέλαν ὄρος) ἐκτεινόμενος μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ (3), ὁ δὲ

(1) D'Anville t. 1. p. 233—34. Sickler, *geograph.* t. 2. p. 208. «Orbelus Zwischen Macedonia und Dardania». Γεωγραφ. Βάλλη τ. 1. σελ. 142. «Ὀρβήλος μεταξὺ Σερβίας καὶ Μακεδονίας».

(2) Desdevises-du-dezert, οὗτος ὅλως συγχέει τὰ περὶ Ὀρβήλου καὶ Αἵμου· διότι ἀναφέρων αὐτογνωμόνως δύο ὄρη φέροντα τοῦνομα Αἶμον, τὸ μὲν λίαν παραλόγως καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς μαρτυρίας ἀρχαίας ἢ νεωτέρας τοποθετεῖ ἐν τῇ τοῦ Ὀρβήλου θέσει παρὰ τὸ Σκάρδον ὡς ἐν σελ. 27. ἐνθα λέγει «L'Hémus décrit une seconde courbe, moins prononcée, autour du bassin supérieur de l'Axius (Vardar) depuis le mont Orbelus (Spatz) jusqu'au Scardus (Schar)» ἐν σελ. 13. «Depuis le Dormitor jusqu'au Scardus, qui commense la chaîne de l'Hémus (Balkan)» καὶ ἐν σελ. 285. «au nord, la chaîne de l'Hémus depuis le mont Orbelus jusqu'au mont Scardus» ὅρα καὶ σελ. 53. 60. 108. 322. τὸ δὲ ἕτερον ἐπίσης ἐσφαλμένως τίθησι μεταξὺ Ὀρβήλου καὶ Σκομίου καθῆκον πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Θράκην καὶ οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ἔχει μετὰ τὸ Σκόμιον καὶ πρὸς ἄρκτον τῆς Θράκης διῆκον μέχρι τοῦ Κυζεῖνου. Τὸν δὲ Ὀρβήλον ἅπαξ τοποθετεῖ ἐν τῇ χάρτῃ μόνον ἐν τῇ βορρείᾳ γραμμῇ μεταξὺ τοῦ καθ' αὐτὸν Αἵμου (ἀντὶ Σκάρδου) καὶ Σκομίου παριδὼν τὰ προμνησθέντα χωρία τῶν ἀρχαίων, μνημονευόντων αὐτοῦ παρὰ τὴν Πρασιὰδα λίμνην μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου, καὶ ἀπλῶς μνημονεύων αὐτοῦ ἐν Θράκῃ.

(3) Desdevises-du-dezert. p. 27. «dans cette section

δεύτερος Δοβανίτσα (1) ὁμωνύμως τῷ τοῦ Ὀρβήλου μέ-
ρει, ἐξ οὗ ἀποσπᾶται καὶ καθήκει πρὸς μεσημβρίαν μέ-
χρι τῶν Στόδων, καὶ ὁ τρίτος Σέρτα (2) ἀποτελῶν τὰ
πρὸς ἀνατολὰς ὅρια τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Στρουμνίτης·
ὁ δὲ τέταρτος καὶ τελευταῖος κλάδος τοῦ Ὀρβήλου διευ-
θυνόμενος μεσημβρινοανατολικῶς μεταξὺ τοῦ Στρυμό-
νος καὶ Νέστου ἐκτείνεται μέχρι τῶν παραλίων τοῦ
Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ καλεῖται Ὀρβήλος ὁμωνύμως
τῆς ἐξ ἧς ἀποσπᾶται βορρείας ὀρεινῆς γραμμῆς καὶ
οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τοῦ Ἡροδότου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρ-
χαίων τῶν προμνημονευθέντων (3) ἐννοούμενος, ἐκ τοῦ
ὁποίου καὶ ἡ παρακειμένη χώρα κολεῖται παρὰ Πτολε-
μαίῳ μὲν Ὀρβηλία, παρὰ Στράβωνι δὲ Παρορβηλία,
ἥνπερ τῶν νεωτέρων τις, παρεννοήσας τὴν ἀληθῆ θέσιν
τοῦ Ὀρβήλου, ἀπώτατα μετατοπίζει εἰς τὴν Παιονίαν (4).
Ἐνὸς γὰρ ἀτόπου δοθέντος, μυρία ἔπονται. Ἐκ τούτων

on remarque le Kara-Dagh, qui s'étend du mont Or-
belus à l'Axius» καὶ ἐν σελ. 28. 31, 32. 42. 43. 44. 100.
323. 327. 329.

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 30. «Parallèlement à la double chaîne
du Pontus (Stroumnitza) depuis le mont Dovanitza jus-
qu'à la remonte du mont Serta» καὶ σελ. 44.

(2) Ὁ αὐτὸς 30. 43.

(3) Ἡροδοτ. 5, 16. «καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην Πρασιάδα . . . ἐξ
οὔρεος, τῷ οὐνόμα ἐστι Ὀρβήλος» Διοδώρ. 20, 19. Ἀρρίαν. Ἀναβ.
1, 1, 6. Plin. 4, 10, 17. Mela, 2, 2, 2. «Haemon, et
Rhodopem et Orbelon».

(4) Desdevises-du-dezert τὸν μὲν βορρείον Ὀρβήλον πλει-
στάκις (10. 27. 29. 31. 32. 50. 77. 100. 107. 111. 184.
185. 285. 323. 387. 390.) μνημονεύων ὡς ὄρος τῆς Μακεδο-
νίας, ἐν ᾧ τῶν ἀρχαίων μόνος Στράβων τούτου μνείαν ποιεῖται,
συχῆς πολλάκις μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ· τοῦτον δ' ἐπισημότερον
παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δις (25. 112.) μόνον ἐν παρόδῳ ἀναφέρει καὶ
ἀπλῶς διακρίνει τοῦ ἄλλου ὀνομάζων ὄρος τῆς Θράκης· ἀλλὰ καὶ

τοίνυν τῶν τοῦ Ὀρβήλου κλάδων τῶν πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς ἀνατολὰς καθηκόντων ἀποσπῶνται πολλαὶ καὶ χαμηλαὶ διακλαδόσεις καὶ σχηματίζονται πολλὰ λεκανοπέδια οὕτως εἰπεῖν, τὰ ὁποῖα διέρχεται ὁ ἐκ Μακεδονίας εἰς Σερβίαν μεταβαίνων· τοιαῦτα δὲ εἰσιν τὸ τῆς Δαρδανίας ἀριστερόθεν καὶ πρὸς ἄρκτον τῶν Σκοπίων καὶ τοῦ Ἀξιοῦ, τὸ τοῦ Μουσταφᾶ μεταξὺ Βελεσσοῦ, Νεγοτινῆς, Κουμανόβου, τὸ τοῦ Ἀστύβου (Ἰστιπίου), καὶ τὸ τῆς Στρουμνίτσης καὶ Ῥαδοβιχίου, περὶ ὧν ῥηθήσονται τὰ δέοντα ἐν οἰκείῳ τόπῳ· ταῦτα μὲν ἀρκείωσαν περὶ τοῦ περιγραφέντος ἤδη βορρείου Ὀρβήλου καταφύτου μὲν καὶ συδένδρου ἐν μέρει, καταξήρου δὲ καὶ πετρώδους εἰς μέρη, καὶ ἔχοντος ὕψος 6000 ποδῶν κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων καταμέτρησιν (1)· περὶ δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ Ὀρβήλου γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Μακεδονίας ὁρῶν.

δ) ΣΚΟΜΙΟΝ καὶ ΣΚΟΜΒΡΟΣ (*Κούρμπετσα καὶ Βίστοσκα πλάινα καὶ Ριλοδάγ*).

§. 7. Τὸ τέταρτον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμ-

οὔτω πάλιν σφάλλεται, διότι, ὡς προείρηται, καὶ ἡ Παιονία μετὰ τοῦ βορρείου Ὀρβήλου ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου κατακτηθεῖσα προσελήφθη ἐν τῇ κυρίως Μακεδονίᾳ καὶ ἡ μεταξὺ Στρουμόνος καὶ Νέστου χώρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπὸ βορρᾶν πρὸς μεσημβρίαν ἐκτείνεται τὸ ὅρος, ἐγένετο Μακεδονική, πρότερον οὖσα Θρακική· ἐσφαλμένως λοιπὸν καλεῖ Ὀρβηλίαν (320. 323. 353. 387) καὶ οὕτω τοποθετεῖ ἐν τῷ χάρτῃ τὴν παρὰ τῷ βορρείῳ Ὀρβήλῳ κειμένην χώραν, ἐν ᾗ οἱ ἀρχαῖοι διαρρήδην ἀναφέρουσιν αὐτὴν παρὰ τῷ ἀνατολικῷ Ὀρβήλῳ· οὕτω λ. χ. ὁ Στράβων (7, 331. ἀποσπ. 36. «Ὑπὲρ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως... ὃν διαρρεῖ ὁ Στρομὼν ὠρυμμένος ἐκ τῶν περὶ Ῥοδόπην Ἀγριάνων, οἷς παράκειται τῆς Μακεδονίας ἡ Παρὸρβηλία» Πτολεμ. 3, 13, 25. Forbiger ἐν Real-encyclopädie t. 5. p. 962.

(1) Desdèvises-du-dèzert, p. 27. «au mont Orbelus mont Spatz) haut de 6000 pieds».

μῆς ἀποτελεῖ τὸ Σκόμιον (1) ὄρος, κείμενον ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ πρὸς δυσμὰς μὲν τῷ Ὀρβήλῳ, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῷ Αἰμῷ συναπτόμενον. Τοῦτο, καίπερ ἱκανὸν ἔχον ὕψος 6900 ποδῶν (2), περὶ τοῦ ὁποίου ἐσφαλμένως λέγει τις τῶν νεωτέρων ὅτι Φίλιππος ὁ τελευταῖος προσεπάθει νὰ ἴδῃ ἀμφοτέρως τὰς θαλάσσας τὴν τε Ἀδριατικὴν καὶ Μαύρην θάλασσαν (τῷ 181 π. Χ.) (3), ὀλίγοι ὅμως τῶν ἀρχαίων γινώσκοντες ἀναφέρουσιν, οἱ δὲ νεώτεροι καὶ περὶ τῆς ἀληθοῦς θέσεως διαφωνοῦσι (4) καὶ περὶ τοῦ νέου ὀνόματος ἀμφισβητοῦσι (5) καὶ περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ἀρ-

(1) Θουκυδιδ. 2, 96. «ὅς ἐκ τοῦ Σκόμβρου βεῖ» καὶ «πρὸς βορέαν τοῦ Σκόμβρου ὄρους» ἔστι δὲ ἐρῆμον τὸ ὄρος καὶ μέγα ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης». Ἀριστοτελ. μετεωρολογ. 1, 13. «ὁ δὲ Στρυμὼν καὶ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου». Plin. 4, 10, 17. «Scopius» ὅπερ ὁ μὲν Ἡρόδοτος ὅλως ἀγνοεῖ, ὁ δὲ Στράβων φαίνεται ἐννοῶν τὴν Ῥοδόπην ἀντ' αὐτοῦ.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 27.

(3) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι «le Scomius (Vitocha), un peu en, dehors de la ligne, mais très-voisin et de haut duquel Philippe essaya de voir les deux mers» φέρων εἰς μαρτυρίαν Λεβίου χωρίον (40, 21) λέγον «Cupido eum ceperat in verticem Haemi montis adscendendi, quia vulgatæ opinionione crediderat, Ponticum simul et Hadriaticum mare, et Histrum amnem et Alpes conspici posse» ἐνθα οὐδαὶς λόγος περὶ Σκομίου γίνεται, τελέως ἀγνοουμένου ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον περὶ Αἰμοῦ.

(4) Mannert, 7, p. 4. ὁρθῶς ἐννοεῖ ὡς συνέχειαν τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς. Sickler, 1, 482. ἐσφαλμένως ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθῆκον. O. Abel, 2. συμφωνεῖ Μαννέρτῳ θεωρῶν αὐτὸ ὡς συνέχειαν τοῦ Σκάρδου. Forbiger, ἐν Real-encyclopädie t. 6. p. 872. ἐσφαλμένως Σίκλερον παρακολουθεῖ.

(5) Mannert, 7, 4. «Witoscha Berg und Rulla gebirg». Sickler 1, 482. ὡσαύτως προσθέτων ἐσφαλμένως καὶ τρίτον ὄνομα Dupandscha, ὅπερ οὐδαὶς ἄλλος τῶν νεωτέρων

χαίου ὀνόματος ἀπίθανα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, εἰκοτολογοῦσιν (1). Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὡς τὰ λοιπὰ τῆς γραμμῆς ὄρη, οὕτω καὶ τοῦτο πολλοὺς ἐκπέμπει κλάδους καὶ πρὸς ἄρκτον ἐκείθεν τῶν ὀρίων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην. Τούτων δ' ἐπισημότερός ἐστιν ὁ κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς μεσημβρίαν καθήκων, εἴτα δὲ στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς παραλλήλως τῷ Αἴμῳ, διακλαδίζεται εἰς τὴν Θράκην εἰς πολλὰς διακλαδόσεις καὶ καλεῖται Ῥοδόπη, περὶ ἧς γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῇ τῶν ἀνατολικῶν ὁρῶν τῆς Μακεδονίας περιγραφῇ. Ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὄρους, ἐρήμου μὲν (2) ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ χιονοσκεποῦς, καταφύτου δὲ καὶ συδένδρου

ἀναφέρει. O. Abel, p. 2. καλεῖ αὐτὸ προσέτι καὶ Curbetscaplanina, ὅπερ φαίνεται ὅτι παρέλαθεν ἐκ τοῦ Wiener Jahrbh. Bd. CXIV. S. 116. ἐνθα οὕτω καλεῖται τὸ ὄρος· ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ διάφορα ὀνόματα φαίνεται μοι ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄρος ἀποδιδόμενα ἐπιτοπίως εἰς διάφορα μέρη ἢ καὶ εἰς κλάδους τοῦ αὐτοῦ ὄρους· διὸ ἀλόγως (Desdevisis-du-desert p. 27.) καὶ ἀκρίτως διαστέλλει τὸ Σκόμιον ἀπὸ τοῦ Rilodagh καὶ τοῦ Kourbetska.

(1) Sickler, t. 1. p. 482, «Dieses gebirge . . . scheint es durch die Phönicier seinen Namen von Schom» die Schulter, der Rücken» bekommen zu haben, so dass es den Rücken-oder Schulterberg bedeutet hat· ἀλλὰ ταῦτα, ἅτε εἰς οὐδεμίαν στηριζόμενα μαρτυρίαν, οὐδεμίαν καὶ ὑπόστασιν δύνανται νὰ ἔχωσι· τὸ δὲ ὄνομα Σκόμβρος ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου καὶ Ἀριστοτέλους ἐλληνικώτατόν ἐστιν.

(2) Θουκυδίδ. 2, 96. ἀέστι δὲ ἐρήμον τὸ ὄρος καὶ μέγα» Ami Boué itinéraire dans la Turquie t. 1. p. 64». A l'O. trône le sommet pointu et nud du haut Vitosh ou Vitoshka-Planina. Cette massive pyramide a au moins 4500 de haut. abs. au plus de 3000 p. sur Sophie et est couverte de bois sur le coté oriental, mais elle est plus déboisée vers le haut surtout sur le versant opposé».

ἐν μέρει πρὸς ἀνατολάς, πηγάζουσιν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Θράκης ἢ ἐπικτήτου Μακεδονίας ὅτε Στρυμῶν ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος (1) καθὼς καὶ ὁ Σκίος ἢ Ὅσκιος πρὸς βορρᾶν.

ε) ΑΙΜΟΣ καὶ ΑΙΜΟΝ. (Βαλκάμ).

§. 8. Ὁ Αἶμος (Βαλκάμ καὶ Γοτζια-Βαλκάμ τουρῆκιστί) (2) ἀποτελεῶν τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς ἄρχεται μὲν ἐκ τοῦ κόμβου τοῦ Σχομίου, ἐκ τοῦ ὁποίου λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ μέγιστος τῶν πρὸς μεσημβρίαν καθηκόντων κλάδων τοῦ ὄρους καί, ὡς προεῖρηται, καλεῖται Ῥοδόπη, τελευτᾷ δὲ εἰς τὰ παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης μεταξὺ τῶν πόλεων Ναυλόχου καὶ Μεσημβρίας (3) πλησίον τῶν Κροβύζων (4) καὶ σχηματίζων τὰ βορρεια ὄρια τῆς Θράκης,

(1) Θουκυδίδ. 2, 96. «οἰκοῦσι δ' οὗτοι πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκόμβρου ὄρους καὶ παρήκουσι... μέχρι τοῦ Ὅσκιου ποταμοῦ· ῥ. ἢ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους ὅθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος» καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους διὰ Γρααίων καὶ Λαιαίων ρεῖ». Ἀριστοτελ. Μεταβολ. 1, 13. «ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου».

(2) Bekker. Anecd. p. 362. «Αἶμον τὸ ὄρος οὐδετέρως Ἐκαταῖος διὰ παντός καὶ Διονύσιος καὶ Ἑλλάνικος καὶ Εὐδοξος» οὕτω καὶ παρὰ Θουκυδίδην (2, 96) καὶ παρὰ Στράβωνι διαφορούμενον (7, 208. 301. 313. 318. 319. 323. 329. ἀποσπ. 10. 331. ἀποσπ. 36. καὶ 440).

(3) Στράβ. 7, 319. «Καὶ Ναύλοχος Μεσημβριανῶν πολίχνιον εἶτα τὸ Αἶμον ὄρος μέχρι τῆς δεῦρο θαλάττης διῆκον· εἶτα Μεσημβρία». Ἀνωνυμ. περιπλ. σ. 14. Ἀρρίαν. περιπλ. 24. Πλιν. 4, 48.

(4) Ἀνωνυμ. περιπλ. σ. 13. «Ἀπὸ τῶν Κροβύζων τῶν τε Ποντικῶν ὄρων ἄχρι τῶν Ἀδριατικῶν» Ἀμμian. Μαρκελιν. 21, 10, 3. Ὁ Ἡρόδοτος (4, 49), Ἀμμian. Μαρκελιν. (21, 10) καὶ ἄλλοι ἐσφαλμένως ἐπεκτείνουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ πολὺ δυτικώτερον ἐκείθεν τοῦ Σχομίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται ὁ Σκίος ἢ κατὰ Θουκυδίδην

χωριζομένης δι' αὐτοῦ τῆς κάτω Μοισίας (τανῦν Βουλγαρίας), ἔχει ἐν τῷ πρεμνησθέντι κόμβῳ μέγιστον ὕψος 8—9000 ποδῶν, τὸ ὁποῖον καθ' ὅσον προβαίνει ἀνατολικῶς πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν βαθμηδὸν ἐλαττοῦται καὶ ὅλως ἀσήμαντον καταντᾷ, καὶ εἶναι κατὰ μὲν τὴν δοξασίαν τῶν ἀρχαίων τὸ μέγιστον καὶ ὑψηλότετον πάντων τῶν λοιπῶν οὐ μόνον ταύτης τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς, ἀλλὰ καὶ ξυμπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τούτου ἕνεκα οἱ ἀρχαῖοι (1) ἐσφαλμένως ἐπίστευον ὅτι ἐκ τῆς κορυφῆς τούτου τοῦ ὄρους καὶ οὐχὶ τοῦ προηγουμένου, ὡς ἐσφαλμένως τις τῶν νεωτέρων γεωγραφεῖ (2) καθορῶνται ἀμφοτέραι αἱ θάλασσαι ἢ τε Μαύρη καὶ Ἀδριατικὴ. Κατὰ γὰρ Στράβωνα καὶ τοὺς νεωτέρους περιηγητὰς καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν διάστημα μέγα ἐστὶ καὶ τὰ παρεμπίπτοντα καὶ δὴ ἐπισκοτιζόντα πολλά εἰσιν· τὴν δ' αὐτὴν εὐπιστίαν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι καὶ περὶ τοῦ Βοΐου ὄρους, περὶ οὗ ἐν οἰκείῳ

Ῥοσκίος ποταμός, περὶ οὗ ὁ Ἡρόδοτος λέγει «ἐκ Παιόνων καὶ Οὐρίος Ῥοδόπης Σκίης ποταμός μέσον σχίζων τὸν Αἴμον ἐκδίδοι εἰς αὐτὸν» ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης ῥητῶς λέγει «πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκόμβρου ὄρους καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Ῥοσκίου ποταμοῦ· βεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους, ὅθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος». Mannert, 7, 5. Hansen. ἐν Real-encyclopädie t. 3. p. 1048.

(1) Θεόπομπος καὶ Πολύβιος παρὰ Στράβωνι (7, 313). «Ἀφ' οὗ φησι Πολύβιος ἀμφοτέρως καθορθῆναι τὰς θαλάσσας οὐκ ἀληθῆ λέγων». Liv. 40, 21. τοῦ ὁποίου τὸ χωρίον παρετάθη ἐν τῇ τοῦ προηγουμένου ὄρους περιγραφῇ. Pomponius Mela 2, 2, 2. «Montes . . . Haemon et Rodopem et Orbelon . . . e quis Haemos in tantum altitudinis abit, ut Euxinum et Hadriam ex summo vertice ostendat». Plin. 4, 11. Sickler. t. 1. p. 482. Tafel ἐν ἐκδόσει τῶν τοῦ Στράβωνος ἀποσπασμάτων σελ. 9. σημ. 17.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 27.

τόπω τὰ δέοντα ῥηθήσονται, ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ ὁποίου ἐπίστευον ὅτι καθορᾶται τό τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον, ὅπερ δικαίως δὲν παραδέχεται ὁ Στράβων καὶ οἱ δοκιμώτεροι τῶν νεωτέρων περιηγητῶν (1) καὶ κριτικῶν. Καὶ τὸ ὅρος τοῦτο, ὡς πάντα τὰ προηγούμενα, ἐκπέμπει πολλοὺς κλάδους καὶ πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς μεσημβρίαν καθ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Θράκης, τῶν ὁποίων ἐπισημότερός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν Ῥοδοστὸν καὶ Γάνον καθήκων καὶ εἰς ὅλην τὴν παραλίαν ἐκείνην ἐξαπλούμενος κλάδος (2). Προσέτι δὲ καὶ πολλοὶ ποταμοὶ πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ὅρους τούτου, ἀλλὰ πάντες σχεδὸν ἀποδαίνουσιν ὅλως ἀσήμαντοι· διότι οἱ μὲν πρὸς ἄρκτον ἀμέσως ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Ἰστρον, οἱ δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμᾶς εἰς τὸν Ἑβρον καὶ ἄλλοι εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον (3). Τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ τούτου, καίπερ ἀνήκοντα εἰς τὴν τῆς Θράκης περιγραφὴν. Περὶ δὲ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οἱ μὲν νεώτεροι καὶ αὖθις εἰκοτολογοῦντες (4) παράγουσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ

(1) Στράβ. 7, 315. ἀποσπ. 6. «ἐνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι καλεῖται Βόϊον τὸ ὅρος, κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστιν· φασὶ δ' ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων σκοπιῶν ἀφορᾶσθαι τὸ τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον πρὸς ὑπερβολήν, οἶμαι, λέγοντες». Tafel edit. fragm. Strab. p. 9. «Jam vero magnum habemus tractum, inter Macedoniam stricti sensus et mare Adriaticum. de Haemo eadem veteres fabulabantur Graeci et Latini».

(2) Mannert, 7, 5 «Aber andere, obgleich schon niedrigere Nebenzweige strecken sich in der Nähe des Pontus Euxinus gegen Südosten nach Konstantinopel und zur Thracischen Meerenge... und erheben sich bei Ganos nochmals zum beträchtlichen Gebirge».

(3) Mannert, 7, 5.

(4) Sickler t. 1. p. 482. «Will man seinen Namen,

Hāmas δηλοῦντος τὸ ὑψοῦν, φέρειν, οἶονεὶ φέρον τὸ ὄρος ἐπ' αὐτοῦ χιόνα, νέφη καὶ οὐρανόν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἐμυθολόγουν περὶ τοῦ ἙΑτλαντος· καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης (1) καὶ δὴ ἐκ τῆς λέξεως himan, héman, ἐξ οὗ καὶ Ἱμαλαΐα καὶ Ἱμαος παραγόμενον εἰκάζουσιν· ἐγὼ δὲ δυσπιστῶν ταῖς εἰκασίαις καὶ εἰκοτολογίαις ταύταις, ἅτε οὐδεμιᾷ μαρτυρίᾳ στηριζομέναις, θεωρῶ καὶ τούτου τοῦ ὄρους τὸ ὄνομα, ὡς καὶ τοῦ προηγούμενου, ἐλληνικόν, ἐλληνικώτατον, ἐρειδόμενος τῇ μαρτυρίᾳ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (2), ἀνάγοντος αὐτὸ ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ὀνόματα ὄρων, ποταμῶν καὶ πόλεων, εἰς τὴν μυθολογίαν, καθ' ἣν ἐλήφθη τὸ τοῦ ὄρους ὄνομα ἀπὸ τοῦ Αἴμου βασιλέως τῆς Θράκης υἱοῦ μὲν τοῦ Βορρέα, ἀνδρός δὲ τῆς Ῥοδόπης, μετὰ τῆς ὁποίας μετεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τὰ ὁμώνυμα ὄρη τῆς χώρας Αἴμον καὶ Ῥοδόπην ὡς ἐπιθυμήσαντες νὰ καλῶνται τέκνα τοῦ Διός (3). Οὕτω τοίνυν ἡ μεγάλη αὕτη ὀρεινὴ γραμμὴ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Σκόδραν καὶ Ἐπίδαμνον παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης

gleich dem Namen des Landes und Hauptflusses, aus dem Phönicischen ableiten, so bietet sich das wort Hāmas», heben tragen, «dar, woraus Haemus» der Träger «gebildet worden, dem Begriffe eines Himmelswolken-und Schneeträgers, oder dem Sinn eines Atlas in der Mythe der Griechen entspend. Häufig wird er auch, χιονώδης und glacialis genannt».

(1) Hansen, Réal-encyclopédie t. 3. p. 1048. «der Name Haemus . . . mag, so lange wir von Thracischen Sprache noch nichts sicheres wissen, als verwandt mit dem Sanskritischen himan, héman angesehen werden wovon bekanntlich Himalaya, wahrscheinlich Imaus, abgeleitet sind».

(2) Στεφ. Βυζ. ἐν λ.

(3) Ovid. metamorph. VI. 87. Lucan. Salt.

μέχρι τῆς μεταξὺ Ναυλόχου καὶ Μεσημβρίας παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου (1) καὶ οἶονεὶ μέγα τι καὶ ὑψηλὸν τεῖχος φύσει περιβάλλουσα ἐξ ἄρκτου τὸ μέγα Μακεδονικὸν κράτος καὶ τὴν Θράκην, ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσελήφθη ἡ Ἰλλυρία, Παιονία καὶ τὸ δυτικὸν τῆς Θράκης μέρος, καθίσταται πολυώνυμος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοῦτι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀπαραλλάκτως, καθὼς καὶ ἡ ἐξ ἄρκτου ἀπὸ τῆς Λιουβατρίνης, κορυφῆς τοῦ Σκάρδου, πρὸς μεσημβρίαν καθήκουσα ὀρεινὴ γραμμὴ καὶ τελευτῶσα εἰς τὸν Πίνδον, ἐξ οὗ ἐξέρχονται πάντες οἱ κλάδοι, οἱ διακλαδιζόμενοι καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ὄρη αὐτῆς ἀποτελοῦντες· τὰ δὲ ὀνόματα τῆς γραμμῆς ταύτης εἰσὶν ἐκ δυσμῶν γενομένης ἀρχῆς, Βερτίσκος (Μπαμπαδάγ), Σκάρδον (Σιαρδάγ), Ὀρβηλος (Σπάτο), Σκόμιον (Βίστοσκα, Κούρμπετσκα πλάνινα καὶ Ριλοδάγ) καὶ Αἶμος (Βαλκὰν καὶ Γοτζα-Βάλκαν). Ἡ γραμμὴ αὕτη ἐκατέρωθεν πολλοὺς ἐκπέμπει κλάδους καὶ πρὸς ἄρκτον εἰς τὴν Μοισίαν, ὣν ἡ περιγραφὴ δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, καὶ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν Παιονίαν καὶ Θράκην. Ἐν μὲν τῇ Ἰλλυρίᾳ ἐπισημότεροί εἰσι δύο, οὓς ἐκπέμπει ὁ Βερτίσκος, ἀμφοτέρω ἀνώνυμοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀγνοοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μεσόγεια καὶ βάρβαρα μέρη, καλοῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων (2) ἐπιτοπίοις ὀνόμασιν, ὁ μὲν δυτικὸς Παστρὶκ ἐκτεινόμετος μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχτης τοῦ λευκοῦ

(1) Στραβ. 7, 8, 1. καὶ 7, 5, 1. «τρόπον τινὰ τῷ Ἰστροφ παράλληλόν ἐστι τὰ τε Ἰλλυρικά καὶ τὰ Παιονικά καὶ τὰ Θράκια ὅρη μίαν πῶς γραμμὴν ἀποτελοῦντα διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι πρὸς τὸν Πόντον» Ἀνωνυμ. περιπλ. σ. 13. Ἀμμιν. Μαρκελ. 21, 10, 3. Στραβων. Χρηστομαθ. σ. 695. «τὰ δὲ Μακεδονικά Βερτίσκος, Σκάρδον, Ὀρβηλος, Ροδόπη, Αἶμος· ταῦτα τὰ ἔσχατα δύο Θράκιά εἰσιν».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 14. «Elle est bordée à

Δρίλωνος, ὁ δὲ ἀνατολικὸς πρὸς τὸν Σκάρδον, Ἦσος ἐκτείνόμενος ὡσαύτως μέχρι τῆς ἀριστερᾶς ὄχτης τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον τοσοῦτον στενὸν δρόμον καταλείπουσιν, ὥστε φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι οἱ δύο οὗτοι κλάδοι τοῦ Βερτίσκου ἦσαν ἀνέκαθεν ἠνωμένοι, ἐχωρίσθησαν δὲ ὑπὸ τινος σεισμοῦ ὡς συνέβη ποτὲ καὶ μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν (1). Εἰς δὲ τὴν Μακεδονικὴν Παιονίαν ὁ Ὀρβηλος, τοῦ Σκάρδου ἐκπέμποντος κλάδους πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς, ὧν μνεία γενήσεται ἀκολούθως, τέσσαρας, ὡς προεῖρηται, κλάδους ἐκπέμπει τὸν Καραδάγ, τὴν Δοβανίτσαν, τὸν Σέρταν καὶ τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ ἀνατολικὸν Ὀρβηλον. Εἰς δὲ τὴν Θράκην ἐκ τοῦ κόμβου τοῦ Σκομίου καὶ Αἴμου ἐξέρχεται ἡ Ῥοδόπη διευθυνομένη κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν εἴτα δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς στρεφομένη. Ἐκ τῶν ὁρῶν τούτων λαμβάνουσι τὰς πηγὰς καὶ πολ-

l'ouest par un prolongement très-âpre du Scordus (ἐσφαλμένως ἀντὶ Βερτίσκου), qui porte le nom de mont Partrik et se continue sans interruption jusqu'à rive droite du Drin blanc, tandis que, sur la rive opposée, un contrefort non moins élevé du Scardus (Schar) (ἐσφαλμένως ἀντὶ Βερτίσκου, διότι ὁ μέλας Δρίλων ἐκτείνεται παραλλήλως τῷ Σκάρδῳ καὶ οὐχὶ ὁ λευκὸς πηγάζων ἐκ τοῦ Βερτίσκου καὶ συμβάλλων τῷ μέλανι) qui porte le nom de mont Hess (4500), étend jusqu'au fleuve ses énormes escarpements, ne laissant aux eaux du Drin blanc qu'un passage étroit ou plutôt une fonte.

(1) A. Boué, Turquie d'Europe 1, 69, 70. «Selon toute apparence, le Hess et le Partrik étaient anciennement réunis, et leur separation actuelle est une langada, effectuée par un tremblement de terre, comme celle qui consiste entre l'Olympe et l'Ossa le défilé de Tempé».

λοι ποταμοί, οἱ μὲν πρὸς ἄρκτον εἰς τὴν Μοισίαν διευ-
 θυνόμενοι, οἱ δὲ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν,
 Μακεδονίαν καὶ Θράκην, οἷον ἐκ μὲν τοῦ Βερτίσκου ὁ
 λευκὸς Δρίλων, ἐκ δὲ τοῦ Σκάρδου ὁ Ἀξίος, ἐκ δὲ τοῦ
 Ὀρβήλου ὁ Πόντος καὶ ἄλλοι μικροὶ ποταμοί, ἐκ δὲ
 τοῦ Σκομίου ὁ Στρυμών, ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος.

Πρὸς τούτοις δὲ τὰ ὄρη ταῦτα εἰς μέρη χαμηλούμε-
 να εὐκολύνουσι τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἐκ τῆς Μακεδο-
 νίας εἰς τὴν Μοισίαν μεταβαινόντων, εἰς ἄλλα μέρη
 διαβράγέντα ὑπὸ σεισμῶν ἢ ἄλλων φυσικῶν αἰτίων κα-
 ταλείπουσι στενὰς διόδους καὶ εἰς ἄλλα τελευταῖον
 μέρη πρὸς συντομίαν τῆς ἀποστάσεως οἱ κάτοικοι τῶν
 χωρῶν ἐκεῖνων ἀναγκασθέντες εὐρῆκαν ὁδὸν καὶ εἰς
 αὐτὰ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων, τὰ ὅποια διέρχονται, ἐκτὸς
 τοῦ χειμῶνος, κατὰ πᾶσαν ἄλλην τοῦ ἔτους ὥραν·
 ἀλλὰ περὶ πάντων τούτων ἀκολούθως γενήσεται λόγος
 ἐν τῇ τοῦ δρομολογίου περιγραφῇ.

Ὅρη πρὸς δυσμὰς.

α) ΣΚΑΡΔΟΝ.

§. 9. Ἐκ τῶν ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν κατ' εὐ-
 θεῖαν γραμμὴν καθηκόντων κλάδων τοῦ Σκάρδου μέγι-
 στος καὶ ἐπισημώτατός ἐστιν ὁ τὴν δυτικὴν πλευρὰν
 τῆς Μακεδονίας ἀποτελῶν καί, ὡς μέγα καὶ ὑψηλὸν
 τεῖχος, χωρίζων ταύτην τῆς τε βαρβάρου καὶ Ἑλληνι-
 κῆς Ἰλλυρίδος καὶ κάλλιστα ἐξασφαλίζων αὐτὴν ἐκ
 δυσμῶν ἀπαράλλακτως, ὡς ἐξ ἄρκτου ἢ περιγραφεῖσα
 ὀρεινὴ γραμμὴ, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βορραιοτάτου καὶ
 ὑψηλοτάτου κόμβου τοῦ καλουμένου Λιουβατρίνη (1), ἐξ

(1) O. Abel, p. 2. «Die Liubatrín... bildet den
 nordlichen Schlusspunct... und den letzten Gipfel des
 Skardos» Grote, t. 2. p. 329—330.

οὐ ἄρχεται ὁ πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενος κλάδος τῆς βορρῆου γραμμῆς καὶ καλούμενος ἤδη Βερτίσκος, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑποδιαιρούμενος εἰς δύο κλάδους (1) φθάνει μέχρι τῆς Πίνδου καὶ πάλιν ἔπειτα ἐκπέμπων ἐκατέρωθεν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους (2) λαμβάνει πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα ἀρχαῖά τε καὶ νεώτερα ἐπιτοπίως, ὡς ἡ βορρῆα ὄρεινὴ γραμμὴ, καὶ οὕτω καθίσταται καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὅρος πολυώνυμον (3).

Αὕτη τοίνυν ἡ μεγάλη καὶ συνεχῆς δυτικὴ ὄρεινὴ γραμμὴ σχηματίζει τέσσαρας ὄρεινοὺς κόμβους, τὸν μὲν πρῶτον ἐν ἀρχῇ τοῦ ὅρους πρὸς ἄρκτον καλούμενον ἤδη Λιουβατρίνην, τὸν δὲ δεύτερον Κόραβον ἐν Κριτσόβῳ, μικρᾷ πόλει τῆς Μακεδονίας, τὸν δὲ τρίτον ἀνώνυμον πρὸς ἄρκτον τῆς κωμοπόλεως Ῥέσνης καὶ τὸν τέταρτον μεσημβρινώτερον ἐν ἀρχῇ τοῦ Βόρα καὶ Βερμίου. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς γραμμῆς τὸ μεταξὺ τῆς Λιουβατρίνης καὶ τοῦ Κοράβου κείμενον μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου κόμβου, καλεῖται τῷ γενικῷ μὲν ὀνόματι Σκάρδον (Σιχαρδάγ), ἐπιτοπίῳ δὲ πρὸς ἄρκτον μᾶλλον Λιουβατρίνη ὁμωνύμως τῇ κορυφῇ τοῦ ὅρους καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Πρισοδρενίου καὶ Τετόδου

(1) Grisebach, t. 2. p. 114. «Der Schardag besteht nämlich aus Zwei Axen . . .» die Südlich gelegene Axe läuft, von Corab und geht nach dem Passe zwischen Monastir und Ochrida in einer Meridianrichtung und geht auf solche weise in den Pindus über».

(2) Forbiger, t. 3. p. 1052. «Von diesen Grenzgebirgen aus streichen mehrere Südlichere Zweige durch das Land hin».

(3) O. Müller, Makedoner, p. 5. Mannert, t. 7. p. 434. «Und von Scardos eine andere Hauptbergreihe, welche gegen Süden läuft, sich durch alle Theile Grie-

ἡ Καλχανδελίου μέχρι τοῦ Κριτσόβου. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος τῆς γραμμῆς ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Κοράβου τοῦ δευτέρου κόμβου μέχρι τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης τρίτου κόμβου καλεῖται Βουλγαρικοῖς ἐπιτοπίοις ὀνόμασι Τούριανσκα καὶ Σλίβοβα ἐκ δύο παρακειμένων χωρίων, καὶ ἔχει ὕψος 3500, ὥπερ ἐσφαλμένως τῶν νεωτέρων τις ἀπέδωκε τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Βερτίσκον (1). Τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀρχόμενον ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης κόμβου τελευτᾷ εἰς τὸν Βόραν καὶ καλεῖται Πιερία καὶ Πυρηναιῖα ἐν τέλει συναπτόμενον μετ' ἄλλων κλάδων καὶ τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Βόρα μέχρι τοῦ Λάχμου, πλησίον τῆς Πίνδου, ὅπου ἄρχεται ἡ σειρά τῶν Ἑλληνικῶν ὄρων, ὀνομάζεται γενικῶς μὲν ὀνόματι Βόιον εἰδικῶς δὲ Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον.

Αὕτη δὲ ἡ ὄρεινὴ γραμμὴ οὕτως ἐκτεινομένη καὶ εἰς τέσσαρα μέρη διαιρουμένη ἐκπέμπει πολλοὺς καὶ διαφοροὺς κλάδους ἐκατέρωθεν καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν αὐτῆς καὶ οὕτω σχηματίζονται ἐξ αὐτῶν πρὸς δυσμὰς μὲν τὰ ὄρη τῆς Ἰλλυρίδος καὶ Ἠπείρου πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Μακεδονίας. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρώτου μέρους ἀποσπῶνται πρὸς δυσμὰς μὲν πολλοὶ κλάδοι ἀσήμενοι ὄντες διὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν καὶ φθά-

chenlands verbreitet... Sie hat in den einzelnen Theilen des Landes, in dem Hauptstamme und vielen Nebenzweigen eine Menge einzelnen Namen».

(1) Desdevises-du-dezert, p. 14. 16. 31. 44. 218. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἐπιτόπιον νέον ὄνομα καλῶς ἔχει καὶ ὀρθῶς ἀποδίδόμενον εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ Σκάρδου. Τὸ ἀρχαῖον ὅμως οὐχί, ἅτε ὡς προεῖρηται πρὸς δυσμὰς καὶ οὐχὶ πρὸς μεσημβρίαν διευθυνόμενον.

νοντες μέχρι τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ μέλανος Δρίλωνος, πρὸς ἀνατολάς δὲ ὡσαύτως, ἀλλὰ καὶ τούτων εἰς μόνον μέγας, φθάνων μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ καὶ οὐδὲν φέρων ἀρχαῖον ὄνομα. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος ἐκ τοῦ Κοράβου ἐκπέμπει πολλοὺς κλάδους ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς δυσμᾶς, ἔνθα, ὡς οἱ προηγούμενοι, ἐκτείνονται μέχρι τοῦ Δρίλωνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ πρὸς ἀνατολάς, οἵτινες ἐπισημότεροί εἰσι τῶν προηγουμένων, τὸν Μουστατζον, τὸν Βάβουναν καὶ τὰ τοῦ Μορυχόβου (Σέρτα) καλούμενα ὄρη, ὧν ἡ περιγραφή ἔπεται ἐν τῇ τῶν κεντρικῶν ὁρῶν ἐκθέσει. Τὸ δὲ τρίτον μέρος τῆς γραμμῆς ἀρχόμενον ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης κόμβου καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Βόρα ἐπισημότερόν ἐστι τῶν δύο προηγουμένων καὶ ὀνομάζεται.

6) ΠΙΕΡΙΑ καὶ ΠΥΡΗΝΑΙΑ. (*Περίτρα*).

§. 10. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Σκάρδου παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις Πολυβίῳ, Στράβωνι καὶ λοιποῖς ἀνώνυμόν ἐστιν, ὑπὸ τῶν ὁποίων τόπος τις μόνον Πυλῶν καλούμενος καὶ ἐπ' αὐτοῦ κείμενος γινώσκεται ὡς μεθόριον τῆς τε Μακεδονίας καὶ Ἰλλυρίδος (1). Τῶν δὲ Βυζαντινῶν οὕτως ἀνώνυμον εὐρόντων τὸ ὄρος καὶ κάλλιον τῶν ἀρχαίων ἐξ αὐτοφίας γινωσκόντων τὰ μέρη ταῦτα ὁ μὲν Καντακουζηνὸς Πιερίαν καλεῖ (2), ὁ δὲ Ἀκροπολίτης Πυρη-

(1) Πολυβ. 34, 12, 7. Στράβ. 7, 323. «Ἡ δὲ πρώτη . . . διὰ Λυχνιδίου πόλεως καὶ Πυλῶνος τόπου, ὀρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τὴν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν». *Itinerarium Hierosolymitanum*» *Finis Macedoniae et Epiri* «ἀντὶ Ἰλλυρίδος» διότι αὕτη, ὡς ἐν οἰκίῳ τόπῳ γενήσεται λόγος, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Νέα Ἡπειρος. Mannert, 7, 435. *Tafel, de via Egnatia* p. 36—37. *Desdèvises-du-dèzert.* (p. 312) ἐσφαλμένως μετατοπίζει τὸν Πυλῶνα εἰς τὴν Κανδαουῖαν ἐκ τῆς Πιερίας καὶ τὴν Κανδαουῖαν συγχέει μετὰ τοῦ Βαρνοῦντος.

(2) Ἱστορ. 2, 21, «Τῇ Ἀχρίδι πόλει ἐσπερίῳ ὑπὸ τὴν Πιε-

ναῖα (1), οἱ δὲ νεώτεροι ὅτε μὲν Πιερίαν, ὅτε δὲ Πυρηναιῖα προσαρτῶντες αὐτῷ καὶ τὴν λέξιν Ἑλληνικὸν ὄρος

ρίαν τὸ ὄρος κειμένην· προδήλου ὄντος ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῷ ὀνόματι τοῦτο ἐκάλουν κυρίως τὴν παρὰ τὸν Ὀλυμπον παραλίαν τῆς Μακεδονίας, ζητεῖται νῦν πόθεν ἄρα γε κέκληται τὸ ὄρος τοῦτο ὁμωνύμως τῇ παραλίᾳ ἐκείνῃ· ὁ μὲν Παλμέριος (ἐν σελ. 107) μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ λύσῃ τὴν ἀπορίαν ταύτην διορθοῖ τὴν λέξιν Πιερίαν εἰς Πυρηναιῖα ἐκ τοῦ παρατεθησομένου χωρίου τοῦ Ἀκροπολίτου· ὁ δὲ Ταφέλιος τολμηρότερος Παλμερίου τρεῖς ἱστορεῖ (*de via Egnatia* p. 30), τὴν μὲν παρὰ τὴν Λυχνιδόν, τὴν δὲ παρὰ τὸν Ὀλυμπον καὶ τρίτην πέραν τοῦ Στρυμόνος. Ἀβέλιος δὲ (*Real-encyclopädie*, t. 5. p. 1613) τὴν μὲν περὶ Λυχνιδὸν ἀγνοεῖ, ἀντὶ δὲ ταύτης δύο ἄλλας προσέτι ἀναφέρει, τὴν μὲν ἐν Συρίᾳ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εἰς πόλιν καὶ παρακειμένον αὐτῇ ὄρος κατὰ Στράβωνα (16, σ. 749. 751) καὶ Πτολεμαῖον (5, 15) τὴν δ' ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ Λιούτιον (32, 15. 36, 14)· ἐγὼ δὲ οὐδεμίαν τῶν εἰκασιῶν τοῦ Ταφελίου περὶ τῆς παρὰ τὴν Λυχνιδὸν παραδεχόμενος ὡς ἀληθῆ, ἅτε οὐδεμιᾶ ἱστορικῇ μαρτυρίᾳ στηριζομένων, νομίζω καλῶς ἔχοντα τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ Ἀκροπολίτου ὀνόματα τοῦ ὄρους· διότι οὗτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνώνυμον τοῖς ἀρχαίοις εὐρόντες τὸ ὄρος καὶ καταθελχθέντες ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης θέσεως, ἣν παρέχει τῷ θεατῇ ἐκ τοῦ ὄρους ἢ τε λίμνη καὶ ἢ συνεχῆς ταύτῃ λαμπρὰ πεδιάς (*Ami Boué, Turqu. t. 4. p. 483. «Belle vue endescendant»*) τῆς Ἀχρίδος ἀπαρραλλάντως ὡς ἢ παρὰ τὸν Ὀλυμπον, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἀρχαίzzειν σπουδαζόντες, ὁ μὲν Πιερίαν, ὁ δὲ Πυρηναιῖα ἐκάλεσαν τὸ ὄρος· τὴν δὲ ὀρθότητα τῆς γνώμης ταύτης καὶ Ταφέλιος βεβαιοῖ μοι ῥητῶς λέγων «*Talia purissimum scriptorum Byzantinorum circa graecas voces spectant. Barbaricis urbium nominibus, id quod nemo notabit, uti revera debebant. nonnunquam tamen veteribus vocibus, sc. ne antiquitatis plane obliti viderentur. Cantacuzenus tamen puritatis studiosior aliis fere semper Edessae nomine utitur pro Bodinis, bis tamen Bodinis*» *de via Egnatia*, p. 32. *de Thessal.* p. 308.

(1) Γ. Ἀκροπολίτ. σελ. 176. ἐκδ. Βονν. «Συνεστάλησαν οὖν μέχρι τῶν Πυρηναιῶν ὄρων, ἃ δὴ διορίζει τὴν παλαιάν τε καὶ νέαν Ἠπειρον» ἐνθα ἐπεκτείνεται τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς ἀποσπώμενον κλάδον τὸν τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς λίμνης περιβάλλοντα καὶ ἐσφαλμένως ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλούμενον Ξηροβού·

ἡ δάσος (1) καὶ οἱ Βούλγαροι τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ ὄρους, 4000 ποδῶν ἔχοντας ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης Γαλίτζιτσαν ὀνομάζουσι (2). Τὸ ὄρος τοῦτο καθῆκον ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ περιβάλλον τὴν πεδιάδα τῆς Ἀχρίδος καὶ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ἐξ ἀνκτολῶν, ἐκπέμπει ἐκ τοῦ βορρείου μέρους ἓνα μὲν κλάδον πρὸς δυσμὰς, ὁ ὅποιος πρῶτον μὲν περιβάλλει τὸ βορρῆιον μέρος τῆς πεδιάδος, εἶτα δὲ στρεφόμενος πρὸς μεσημβρίαν καὶ διαιρῶν εἰς δύο μέρη αὐτὴν ἀπολήγει εἰς τὸ μέσον τῆς βορρείου ὄχθης τῆς λίμνης· ἕτερος δὲ κλάδος τοῦ ὄρους ἀποσπᾶται ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης, ἐνθα χωρίζεται διὰ τινος κοιλάδος, ἐφ' ἧς ἡ ἐξ Ἀχρίδος εἰς Κοριτσάν ἀγούσα ὁδός, καὶ περικυκλόνων τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς λίμνης καλεῖται Λιθανίσκος μὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, Ξηροβοῦνι δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων (3), Γόρα δ' ἀπλῶς ὑπὸ τῶν ἑγ-

νιον (Σουάγορα ἢ ἀπλῶς Γόρα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων). Ὅσα δὲ λέγει ὁ πάμπαν ἀλβανίζων Ἄνιος (Hahn, Albanes. Stud. p. 244) περὶ τούτου, κεναὶ καὶ ὅλως ἀνυπόστατοι καὶ ἀνεμώλιοι εἰκασίαι ὄντα, ἀλλότρια τοῦ προκειμένου ἐστί. Παλμέριος δὲ (p. 107) φαίνεται μοι ἀληθῆ περὶ αὐτῶν λέγων «et id nomen accepisse eos montes à Francis, qui illic sub Roberto Guiscardo et ejus filio Boemundo contra Alexius militaverant et ab iis confirmatum, qui . . . in omnibus fere Graeciae partibus morati sunt, cum imperio, qui ob similitudinem cum montibus Pyrenaeis, qui Galliam ab Hispania disternant, ita eos montes nominaverant».

(1) Felix Beaujour, t. 1. p. 340. Ami Boué, Turqu. t. 1. p. 76.

(2) A. Boué, Turqu. t. 4. p. 577. «mont Galischitza (Hetres) 4000'».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 17. «ses somets, les plus élevés (mont Xerouni, mont Karadagh, 5000 à 6000)».

χωρίων Βουλγάρων τε καὶ Ἀλβανῶν καὶ εἶτα πρὸς ἄρκτον στρεφόμενος καὶ πᾶσαν τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς Λυχνίτιδος περιβάλλων, ἔνθα ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ὀνομάζεται Μόκρα ἐκ τῆς περιοχῆς, ἣτις καλεῖται Μόκρος (1), συνέχεται μετὰ τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς, ἣ ὁποία πληροῖ ὅλην τὴν Ἰλλυρίδα διὰ τῶν κλάδων καὶ παραφυάδων αὐτῆς καὶ καθιστᾷ λίαν ὀρεινήν, τραχεῖαν καὶ δύσβατον, καὶ αὕτη καλεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων (2).

γ) ΚΑΝΔΑΟΥΙΑ.

§. 11. Τὸ ὄρος τοῦτο ἐκτεινόμενον ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον παραλλήλως τῷ Δρίλῳ καὶ τῇ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ἐπικληθεῖσθαι ἤδη Πιερίᾳ, διὰ τῶν ὁποίων σχηματίζεται ἡ στενὴ κοιλὰς τοῦ Δρίλωνος, καλεῖται παρὰ Θεοφυλάκτῳ μὲν Βαγορά (3), παρ' Ἀννῇ δὲ τῇ Κο-

(1) Θεοφυλακ. ἐπιστολ. 65. «τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα φόβου μεστά. Καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Μόκρου μέρος (ὃ δὲ Μόκρος τῆς Ἀχρίδος τμημα)» Tafel, de Egnatia p. XI.

(2) Πολυβ. 34, 12, 7. Στραβ. 7, 323. 327. Cicer. ad Attic 3. 7. Caes. B. C. 3, 11, 79. Plin. H. N. 3, 23, 26. Senec. epist. 31. Lucan. Phars. 6, 331. Μαλχ. σελ. 250. Tabul. Peutig. καὶ Itinerarium Hierosolymitanum παραφθαρμένῳ ὀνόματι Grandavia, ὡς καὶ παρὰ τῷ Ἀωνύμῳ Ῥαουέννης 4, 9. Candura.

(3) Θεοφυλακτ. ἐπιστολ. ξέ. «τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα φόβου μεστά, . . . ἡ δὲ Βαγορά, ὄρος δὲ αὕτη πάμμεγα, καὶ τοῖς Βουλγαρικοῖς καὶ Δυρράχινοις μεσιτεῦον, παρὰ τοῦ ἀντάρτου φυλάσσεται». Τὴν τῆς Κανδαουίας καὶ Βαγορᾶς ταυτότητα Βεσελίγιος μὲν (Ἱεροκλ. Συνεκδ. 607. 600.) παραδέχεται, Ταφέλιος δὲ (de via Egnat. p. XI. καὶ 25) ἀλόγως ταυτίζων τοῖς Βουλγαρικοῖς ὄρεσιν, ὃ ἐστὶ τῇ Πιερίᾳ ἐσφαλμένως ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ταυτότητος· ἐγὼ ὅμως καλῶς γινώσκων ὅτι καὶ νῦν ἐτι, ὡς προείρηται, τὸ αὐτὸ ἀποκεκομμένη τῇ πρώτῃ συλλαβῇ Βα καλεῖται Γόρα βουλγαρικῇ ἴσως ὀνόματι, δηλοῦντι ὄρος, ἀδιστάκτως πι-

μνηνῇ Βαθαγόρα (1) καὶ οἱ νεώτεροι ἀκριβῶς ἄγνοοῦν-
τες αὐτὸ ἐσφαλμένως συγχέουσι καὶ συνταυτίζουσι μετὰ
τῆς Πιερίας (2) καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου ταύτης Βαρ-
νοῦντος, περὶ οὗ κατωτέρω. Ὅτι δὲ τὰ Καναλούϊα ὄρη
τοῦ Πτολεμαίου (3) αὐτὸ τοῦτό ἐστι τὸ ὄρος ἡ Κανδαοῦϊα
μαρτυροῦσί μοι καὶ ἄλλοι διαρρήδην (4). Τὸ ὄρος τοῦτο

στεύων ὑπολαμβάνω ὅτι ὁ Θεοφύλακτος, ἀνωνόμου ἔτι τοῦ πρὸς
ἀνατολὰς τῆς λίμνης κειμένου ὄρους ὄντος, καλεῖ Βουλγαρικά μὲν
ὄρη τὰ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ Ἀκροπολίτου βαпти-
σθέντα Πιερία καὶ Πυρηναια, ὡς ὑπὸ Βουλγάρων καὶ νῦν ἔτι κατε-
χόμενα καὶ οἰκούμενα, Βαγοράν δὲ τὴν Κανδοῦϊαν, ἥτις τινὰ τῶν κλά-
δων αὐτῆς, ἥς πάντως ἠγνῶσι τὸ ἀρχαῖον ὄνομα· διότι οὐδὲν ἄλλο
ὄρος πάμμεγά ἐστι μετὰ τῶν Δυρράχινων, διακλαδώσεων τῆς
Κανδαοῦϊας ὄντων, καὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δυχνίτιδος λίμνης
κειμένων ὄρων, ἐν ᾧ τὴν Κανδοῦϊαν ᾤκουν καὶ νῦν ἔτι οἰκοῦσιν
Ἀλβανοὶ καὶ οὐχὶ Βούλγαροι.

(1) Ἄνν. Κομνην. τ. 1. σελ. 221. «ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἐλιγ-
μοὺς τῶν παρακειμένων ὄρων καὶ πᾶσαν τὴν δύσβατον ἀτραπὸν ἐν
δυσὶ νυχθημέροις διεξελθὼν καταλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα· ἐν δὲ τῇ
μεταξὺ τὸν Χαρζάνην διελθὼν καὶ μικρὸν περὶ τὴν καλουμένην Βα-
θαγόραν ἐγκαρτερήσας (πέμπος δὲ αὕτη δύσβατον ἐστὶ) ... ἐξε-
φλέγετο· ἐξ ὧν κατὰ δὴλον γίνεται ὅτι ἐλιγμοὺς μὲν τῶν παρα-
κειμένων ὄρων ἐννοεῖ τὴν κυρίως Κανδαοῦϊαν, ἥς ἠγνῶσι τοῦτονομα,
Βαθαγόραν δ' ἐκλαμβάνει τὴν πρὸς ἀνατολὰς συνέχειαν τῆς Καν-
δαοῦϊας, ἥτοι τὸ Ξηροβοῦνι, ἐνθα χωρίζεται ἀπὸ τῆς Πιερίας διὰ
τῆς κοιλάδος, ἐφ' ἥς ἡ ὁδὸς εἰς Κοριτσάν καὶ Καστορίαν ἄγει· ὅτι
δὲ Βαγορά καὶ Βαθαγόρα ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄρος ἐστὶν ἡ Κανδαοῦϊα
μαρτυρεῖ μοι καὶ Ταφέλιος (de Egnat. p. XI. «Bagora...
estque eadem puto cum Babagora Annae coll. loco
supra allato).

(2) Niebuhr, histor. u. Philolog. v. t. 1. p. 288. Desde-
vises-du-dezert, p. 312. τὴν Κανδαοῦϊαν ταυτίζει τῇ πρὸς
ἀνατολὰς τῆς Πιερίας Βαρνοῦντι, περὶ οὗ κατωτέρω, καὶ τῇ Πιερίᾳ
ἐν σελ. 183.

(3) Πτολεμ. 3, 10. «ὁ δὲ Ἀλιάκμων ποταμὸς ἀπὸ τῶν Κα-
ναλούϊων ὀρέων».

(4) Palmerii, descript. Graec. p. 107. «Apud Ptole-

λίαν τραχὺ καὶ δύσβατον ὃν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων (1) ἱκανὸν ἔχει ὕψος 4500'—5000' (2) ἀπέναντι τῆς κομποπόλεως Στρούγας παρά τινι χωρίῳ καλουμένῳ Βέλιτσα (ἄνω) καὶ ὡς μέγα φυσικὸν τεῖχος περιβάλλει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς Λυχνίτιδος, ἔνθα, ὡς προεῖρηται, καλεῖται Λιβανίσκος, Ξηροβοῦνι (Γόρα) καὶ διαβρῆγνυται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεδόλεος) ποταμοῦ (3), ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς

mæum male scriptum ejus montis nomen legitur, quam vocem credo in Κανδαούτων debere mutari facili lapsu praecipue in majoribus litteris manus criptorum codicum ΚΑΝΔΑΟΥΤΩΝ in ΚΑΝΔΑΟΥΤΩΝ». Müller, Maked. p. 6.» es ist wohl klar, dass die Κανδαούτῃ ὄρη des Ptolemæus, wo der Haliacmon entspringt, und die Κανδαούτῃ vor Lychnidos (bei Strab. Caes. Cicer. Tab. Peutig.) ein Name, und Ptolemæus Stelle corrupt ist «Tafel, de Egnat. p. 27.» ubi Κανδαούτων legendum esse nemo non videbit» Valesius in Memor. populor. a Stritt. 1, §. 98. Sicler, t. 1. p. 466. t. 2. p. 208. ἐσφαλμένως διαστέλλει αὐτὰ τῆς Κανδαούτας καθὼς καὶ Mannert, 7, 435. θεωρεῖ συνέχειαν τοῦ Βαρνοῦντος.

(1) Lucan. Phars. 6, 329. «Sic fatus in ortos Phœbeos convertit iter terraeque secutus

Devia, qua vastos aperit Candavia Saltus»;
Senec. epist. 31. Niebuhr, hirtor. u. Philolog. v. p. 288. «Dieses Gebirge ist ein kaltes nicht dass das nördlichere nicht noch kälter wäre, aber dieses war wenig, jenes starck bewohnt, nach der Erzählung von reisenden ist es durchaus kalt und unlieblich».

(2) Ami Boué, Turqu. T. 4. p. 577. «Montagnes à l'o. de Strouga (Hêtres) 4500' à 5000'».

(3) Müller, Maked. p. 6. «der Gebirgszug ist freilich durch den Genusus (ἀντὶ Ἑορδαϊκοῦ ἐσφαλμένως) unterbrochen» καθ' οὗ Ταφέλιος (de Egnat. p. 37.) ἐν μέρει ἀδίκως ἀντιλέγει «id falsissimum esse doceri posse video. Genusus (Scombi) juxta Haliacmonem (Indschekarason) oritur, ille boream petit, hic meridiem, de quo videnda

λίμνης καὶ δυτικὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος, ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ Πιερίᾳ ἐξ ἀνατολῶν καὶ ὁ κλάδος αὐτῆς ἐξ ἄρκτου περικυκλοῦσι τὴν λίμνην καὶ πεδιάδα καὶ οὕτω σχηματίζεται ἐντελὲς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀχρίδος ἔχον σχῆμα ἐπιμήκους κύκλου. Ἐκ δὲ τῶν διακλαδόσεων, τὰς ὁποίας ἡ Κανδαουῖα ἐκατέρωθεν ἐκπέμπει, αἱ μὲν πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸν Δρίλωνα ποταμόν, τοῦ ὁποίου εἰς πολλὰ μέρη στενὴν καταλείπουσι δίοδον, μικραὶ εἰσι καὶ ἀσήμαντοι, τῶν δὲ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης δύο εἰσὶν ἐπισημότεραι, ὧν ἡ μὲν βορραιοτέρα ἐκτείνεται μέχρι τῆς Λισσοῦ, ἡ δὲ νοτιωτέρα μέχρι τῆς Ἐπιδάμνου (Δυρράχίου), αἵτινες ὑποδικιρουμεναι πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν εἰς μικροτέρας, διάφορα ἐπιτόπια Ἀλβανικὰ ὀνόματα λαμβάνουσι οἷον Κιάφα-μαλα, Κράμπα-μπαλκάν, Τζούρα, Τζάπαρι καὶ ἄλλα (1) καθὼς καὶ αἱ κορυφαὶ τῆς κυρίως Κανδαουῖας.

δ) ΒΑΡΝΟΥΣ (Περιστέρη).

§ 12. Τὸ τρίτον μέρος τοῦ Σκάρδου, ἡ Πιερίᾳ, ὡς πρὸς δυσμὰς ἐκπέμπει κλάδους περιβάλλοντας ἐξ ἄρ-

tabula geographica Franco-Galli Lapie fol. VIII»· ὅτι μὲν τὸ ὄρος διαρρήγνυται, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει καὶ ἔχει ἄδικον Ταφέλιος στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης μαρτυρίας τοῦ Λαπίου, ὅτι δὲ αὐτὸ διαρρήγνυται ἐν μὲν τῷ Λιβανίσκῳ ἐπικληθέντι μέρει τῆς Κανδαουῖας ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) καὶ οὐχὶ ὡς Μύλλερὸς λέγει ὑπὸ τοῦ Γενούσου, ἐν δὲ τῇ κυρίως Κανδαουῖᾳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γενούσου, περὶ τούτου καλῶς γινώσκων ἐξ αὐτοψίας παραδέχομαι ὡς ὀρθὰ καὶ ἀκριβῆ ὅσα ὁ Ἀγγλος Λήκ (t. 3. p. 280—3) λέγει.

(1) Desdevises-du-dezert. p. 17. «dont les sommets les plus importants (monts Bagora, Spilion, Ibalea, Kia-pha-Mala, 3000 à 4000) καὶ 18. «le Gabar-Balkhan (2400) le Djourad, le Tschapari».

κτου καὶ μεσημβρίας τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀχρίδος, τὸ ὁποῖον χωρίζει ἀπὸ τοῦ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέσπης λεκανοπεδίου, οὕτω καὶ πρὸς ἀνατολὰς δύο ἐκπέμπει κλάδους, τὸν μὲν ἐκ τοῦ τρίτου ζυγοῦ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης περιβάλλοντα βορρειανατολικῶς τὴν πεδιάδα αὐτῆς καὶ ἐκτεινόμενον εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Βιτωλίων, ὅπου τελευτᾷ εἰς τὸν γήλοφον τοῦ Δραγορίου, χειμάρρου ποταμοῦ, διερχομένου τὴν ἀγορὰν τῶν Βιτωλίων καὶ χυνομένου εἰς τὸν Ἐριγῶνα· ὁ δὲ δεύτερος λαμβάνων τὴν ἀρχὴν μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Ῥέσνης καὶ χωριζόμενος ἐκ τῆς Πιερίας (Πετρίνας) διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Ῥέσνης ἐκτείνεται κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς ἀνατολὰς, εἶτα δὲ πρὸς μεσημβρίαν, καὶ χωρίζων τὴν πεδιάδα τῆς Πρέσπης ἀπὸ τῆς τῶν Βιτωλίων, καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Βαρνοῦς (1), ὃν ἐν τῷ χαμηλοτέρῳ μέρει διαβαίνουν σιν οἱ ἐξ Ἀχρίδος καὶ Ῥέσνης μεταβαίνοντες εἰς Βιτώλια καὶ ὀνομάζεται Διαβατόν, τὸ ὁποῖον πρὸς μεσημβρίαν καθῆκον καὶ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ μέγα ὕψος 7500' λαμβάνον καλεῖται Περιστέρι (2) καὶ Ὀκτώλοφος,

(1) Πολυβ. 34, 12, 18. Στραβ. 7, 329. «Ἐκεῖθεν δέ ἐστι παρὰ Βαρνοῦντα διὰ Ἡρακλείας καὶ Λυγκηστῶν». Τὸ δὲ παρὰ Διοδώρῳ (31, 13) ἀναφερόμενον «τέταρτον καὶ τελευταῖον, ὅπερ ὑπὲρ τὸ Βέρνον ὄρος συνάπτει τῇ Ἠπείρῳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόποις» τοῦτο τὸ Βέρνον ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνεται ὑπὸ Μαννέρτου (7, 435) ὡς ὁ Βαρνοῦς τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα· διότι τὸ τοῦ Διοδώρου ἀναφέρεται εἰς τὸ μεσημβρινώτερον κείμενον Βέρμιον ὄρος τῶν Ἑλλήνων καὶ Βόρρα τοῦ Λιουίου, ὅπερ συνέχεται μετὰ τοῦ προηγουμένου. Ο. Abel, 7. ὡσαύτως ταυτίζει τὸν Βαρνοῦντα τῷ Βερμίου εἰκάζων τοῦτο ἐκ τῆς ρίζης ἀμφοτέρων καὶ ἐκ τῆς συνεχείας αὐτῶν, καί περ τοῦ πρώτου βορραιοτέρων θέσιν ἔχοντος· καὶ ἐν σελ. 17. Forbiger, 3, 1052. Leake, 3, p. 303. O. Müller, p. 62.

(2) M. Viquesnel, Mém. de la Soc. de geolog. 2e Serie, t. 1, 243. Desdevises-du-dezert, p. 15. «Il con-

εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ κώμη Μεγάρο-
 βον καὶ κατωτέρω εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἐν τῇ κοι-
 λάδι, τῇ σχηματιζομένῃ ὑπὸ τοῦ Περιστερίου ἀφ' ἐνὸς
 καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ γηλόφου τοῦ Δραγορίου ἀφ' ἑτέρου,
 ἡ λαμπρὰ πόλις Βιτώλια καὶ Τουρκιστὶ Μοναστηρί (δια-
 δεχθεῖσα τὴν ὀλίγον κατωτέρω κειμένην ἀρχαίαν Ἡρά-
 κλειαν, ἧς ἐρείπια καὶ μνημεῖα καὶ νῦν ἔτι σώζονται).
 Ἐκ τῆς ὑψηλῆς τοῦ Περιστερίου κορυφῆς, καθὼς καὶ ἐκ
 τῆς Λιουδατρίνης, κατοπτεύσας ὁ Γρισέβαχος πάντας
 τοὺς κλάδους καὶ τὰς διακλαδόσεις τοῦ Σκάρδου εὗρεν
 ὅτι ἡ θέσις καὶ διεύθυνσις αὐτῶν πολὺ διάφορός ἐστιν,
 ἀφ' ὅ,τι παρίστανται εἰς τοὺς χάρτας πάντων τῶν γεω-
 γράφων καὶ περιηγητῶν (1), ἐξαιρουμένου, κατ' ἐμέ, μό-
 νου τοῦ χάρτου Μυλλέρου, ὅς ἀκριβέστερον πάντων ὁρο-
 γραφεῖ κατὰ γε τοῦτο τὸ μέρος (2).

Τὸ δὲ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Περιστερίου καθῆκον
 μέχρι τοῦ Βόρα, τρίτου ζυγοῦ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ
 Σκάρδου, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐκπέμπον ἓνα κλάδον,
 περιβάλλοντα ἐκ μεσημβρίας τὴν πεδιάδα τῶν Βιτω-

vient d'attribuer à cette montagne le nom d'Octolophus,
 mentionné par Tite-Live, en effet elle reproduit assez
 bien par ses pics en amphithéâtre et par le lac de Resna
 (ἐσφαλμένως ἀντὶ de Prespa, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ λίμνη), qu'ils do-
 minent, la situation de cet autre Octolophos de Thes-
 salie au pied de l'Olympe» καὶ σελ. 218. 234. 310. 312.
 O. Abel p. 13. «wir haben in dieser Peristeri-kette den
 nordwestlichen Theil des Barnus».

(1) Grisebach, t. 2. p. 111—116. Grote, t. 2. 329.
 Von Grisebach, der bei seinen Untersuchungen von
 den gipfeln der Berge Peristeri und Ljubatrin aus,
 fand dass die karte auf Jedem Schritte von den Lagen,
 wie sie sich seinem Auge boten, abweicht».

(2) Müller Karte von Makedonien.

λίων, καλεῖται Βουλγαρικῶ ἴσως ὀνόματι Νέρετζκα (1) καὶ ἔχει ὕψος 5—6000', ἐκ τῆς ὁποίας, ὡς καὶ ἐκ τῆς τοῦ Περιστερίου, καθορᾶται ἐν ὥρᾳ εὐδία σύμπασα ἡ κεντρικὴ καὶ μεσημβρινὴ Μακεδονία, ἡ τε Πίνδος καὶ ὁ *Ολύμπος (2).

Τὸ ὄρος τοῦτο μετὰ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς κλάδου ἀφ' ἐνὸς μὲν σχηματίζει τὴν ἀνατολικὴν καὶ μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ μεγάλου λεκανοπεδίου τῶν Βιτωλίων (Ἡρακλείας), ἀφ' ἐτέρου δὲ χωρίζει τὴν πεδιάδα καὶ λίμνην τῆς Πρέσπης ἀπὸ τῆς τῶν Βιτωλίων ἀπαρallάκτως ὡς ἡ Πιερία χωρίζει τὴν λίμνην καὶ πεδιάδα τῆς Ἀχρίδος ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Ῥέσνης καὶ τῆς λίμνης τῆς Πρέσπης· τελευταῖον δ' ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ζυγοῦ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης καὶ μικρὸς τις κλάδος, ὅς κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνόμενος ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, στρέφεται εἴτα πρὸς μεσημβρίαν παραλλήλως τῷ Βαρνοῦντι καὶ χωρίζων τὴν πεδιάδα τῆς Ῥέσνης ἀπὸ

(1) Desdevises-du-desert, p. 15. «A la suite de Peristeri nous rencontrons le Neretschka... entre 5000 et 6000», καὶ 32. 35. 157. 310.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «A l'extrémité sud-est du Neretschka, cette montagne se franchit par le col de son nom (4922), d'où l'on voit toute la Macédoine centrale et méridionale, le Pinde et l'Olympe. C'est un des points qui permettent le mieux d'embrasser l'aspect géographique de la contrée, et d'en bien saisir les grandes divisions. Ces deux premières sections correspondent au mont Bertiscus des anciens». Ἐν μὲν τοῖς προηγουμένοις ἱκανῶς ἀνεσκευάσθη ἡ ἐσφαλμένη δοξασία τοῦ Γαλάτου ὅτι οὔτε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Σκάρδου, οὐδὲ τὸ δεύτερον τῆς πρὸς μεσημβρίαν καθηκούσης γραμμῆς οὐδόλως καλεῖται Βερτίσκος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὕς παρενόησεν· ἐνταῦθα δὲ προσθετέον ὅτι πολὺ ὀλιγώτερον τὸ τρίτον μέρος, τὸ ἐπικληθὲν ἀφ' ἐνὸς μὲν Πιερίας, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ πρὸς ἀνατολὰς Βαρνοῦς, δύναται νὰ κληθῇ Βερτίσκος.

τῆς τοῦ Πριλάπου συνεχομένης ἐν μέρει μετὰ τῆς τῶν Βιτωλίων, ἀπολήγει ἐλασσούμενος κατὰ τὸ ὕψος εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς πεδιάδος πρὸ τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως, καὶ οὗτος ὁ κλάδος καλεῖται ὁ γήλοφος τοῦ Δραγορίου, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Περιστερίου πηγάζοντος καὶ διαρρέοντος τὴν ἀγορὰν χειμάρρου ποταμοῦ Δραγορίου (1).

Οὕτω τοίνυν ὁ Βαρνοῦς (Περιστερί) χωρίζων τὴν πεδιάδα τῶν Βιτωλίων ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Πρέσπης καί, ὡς πρὸς ἀνατολάς, οὕτω καὶ πρὸς δυσμὰς ἐκπέμπων ἕτερον κλάδον, περιβάλλοντα πρὸς μεσημβρίαν τὸ λεκανοπέδιον τῆς Πρέσπης συνάπτεται τῇ Πιερῇ, ἥτις ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν διευθύνσει αὐτῆς, ὡς προεῖρηται, διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ ποταμοῦ καὶ σχηματίζεται ἡ κοιλὰς τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) (2). Καὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς συναφείας τῶν δύο ὁρῶν ἀπολήγει τὸ τρίτον μέρος τῆς δυτικῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, ἐν ᾧ τινες τῶν νεωτέρων ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ὁ Σκάρδος ἀπολήγει εἰς τὸ μέρος, ἔνθα διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς μεσημβρίαν ἄρχεται ἡ Πίνδος (3), ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, θεωρῶν

(1) Desdevises-du-dezert, p. 15. «Au nord du Peristéri est le col du Dragor (2400), par lequel on passe le plus ordinairement d'Illyrie en Macédoine» καὶ 235. 312. 313. 313. 315.

(2) Grote, I 2. p. 330. «Mit der einzigen Unterbrechung durch die Klissura des Devol... ein vollständiger Riss, wo der Fluss Devol, ... die Gebirgskette durchschneidet».

(3) Grote, αὐτόθι. «Nach Grisebachs Nomenclatur ist der Skardos so dargestellt, als reiche er vom Ljubatrin... bis zur Klissura des Devol, südlich von diesem Punkte beginnt der Pindos» O Abel, 2. 15.

Ἑσχατιὰν τοῦ Σκάρδου καὶ ἀρχὴν τῆς Πίνδου τὸν Λάκμον (1).

ε) ΒΟΪΟΝ καὶ ΒΕΡΚΕΤΗΣΙΟΝ.

(Γράμμος, Βουσόταρις καὶ Σμόλικας).

§. 13. Τὸ τέταρτον μέρος τῆς μεγάλης ὄρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, διακοπτομένης ἢ μᾶλλον, ὡς προεῖρηται, διαβρῆγνυμένης ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ποταμοῦ ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λυχνίτιδος μέρει τῆς Πιερίας, ἀρχόμενον ἐκ τοῦ μέρους, ἔνθα πρὸς βορρᾶν τῆς Καστορίας συνάπτεται ἡ Πιερία μετὰ τοῦ δυτικοῦ κλάδου τοῦ Βαρνοῦντος, ἀποτελεῖ τὸν τέταρτον ζυγὸν τοῦ Σκάρδου καὶ ἐκπέμπον ἓνα μὲν κλάδον πρὸς δυσμὰς καλούμενον Τόμορον, ἓνα δὲ πρὸς ἀνατολὰς, ὃν ὁ μὲν Λιούϊος (2) Βόραν καλεῖ, ὁ δὲ Διόδωρος Βέρνον καὶ ὁ Ἡρόδοτος καὶ Σιτράβων Βέρμιον (3), κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Λάκμου ἀρχῆς καὶ πρώτου μέρους τῆς Πίνδου. Τοῦτο τὸ μέρος ἐσφαλμένως τινὲς τῶν νεωτέρων καὶ ὅλως ἀβασανίστως ἐκλαμβάνουσιν ὡς τὰ Καναλούϊα ὄρη τοῦ Πτολεμαίου (4). Διότι προηγουμένως τρανότατα καὶ διὰ μα-

(1) Mannert, 7, 434. 436. «Dann folgt weiter, südlich, aber nicht mehr innerhalb Macedoniens Gränze das Gebirg Pindus, der Hauptknoten aller griechischen Berge». Sickler, 2, 209. 176. Müller Maked. p. 5—6. Desdevises-du-desert, p. 16.

(2) Liv. 45, 29. «Ad septentrionem Bora mons obijcitur». Quarta regio trans Boram montem».

(3) Διοδώρ. ἀποσπ. 27. ἐκδ. Βεσσελιγ. Ἡρόδοτ. 8, 138. Στράβ. 7, 330. ἀποσπ. 25. 26.

(4) Sickler, t. 2. p. 208. «Canalovii M. Καναλούϊα ὄρη (Cresta) Grenzgebirge gegen Epirus nova (καὶ τοῦτο ἐσφαλμένον ὃν ἀντιφάσκει· διότι ἡ θέσις, εἰς ἣν ἐννοεῖται ἡ ὄρεινὴ σειρὰ ἐνταῦθα, χωρίζει τὴν παλαιὰν Ἑπείρον τῆς Μακεδονίας καὶ οὐχί

κρῶν ἀπεδείχθη ὅτι τὰ Καναλούϊα τοῦ Πτολεμαίου ταῦτά εἰσι τῇ Κανδαουίᾳ, ἥ δὲ τῶν νεωτέρων εἰκοτολογία δύναται νὰ ἔχῃ μικράν τινα ὑπόστασιν ἀληθείας μόνον ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν θεωροῦσι τὰ ὄρη ταῦτα ἐν γενικωτάτῃ καὶ εὐρυτάτῃ σημασίᾳ, ἀλλὰ πάντοτε συγκεχυμένως καὶ ἐσφαλμένως, ὅπερ τοῖς ἀκριβολογοῦσιν, οἶμαι, οὐκ ἐστὶ θεμιτόν. Διότι οἱ μὲν ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν παρακολουθοῦντες (1) τὴν μεγάλην ταύτην ὄρεινὴν σειράν, θεωροῦσιν αὐτὴν ἐσφαλμένως ὡς σειρὰν τῆς Πίνδου, πρὸς ἄρκτον ἐκτεινομένην μέχρι τῆς Κλεισούρας τοῦ Δεδόλεως, καὶ κακῶς ἐκλαμβάνοντες τὴν Κανδαουίαν ὡς συνέχειαν καὶ κλάδον τῶν Καναλουίων, ὅλως ἀγνοοῦσιν ἐκ βίβλων μεταγράφωντες ὅτι μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων καὶ τῆς κυρίως Κανδαουίας μεσολαβοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Βαρνοῦς καὶ ὁλόκληρος ἡ πεδιάς τῶν Βρυγῶν (Ρέσνης), ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ ἡ Πιερία καὶ ἡ μεγάλη Λυχνίτις λίμνη, τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς ὁποίας περιβάλλει ἡ Κανδαουία. Οἱ δὲ τοῦμπαλιν ἐκ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν ἐξετάζοντες τὴν αὐτὴν σειράν, τούτέστι τὸν Σκάρδον ἐπεκτείνοντες μέχρι τοῦ Λάκμωνος ἀρχῆς καὶ ζυγοῦ τῆς Πίνδου, καὶ τὰ Καναλούϊα θεωροῦντες ὡς συνέχειαν καὶ κλάδον τῆς Κανδαουίας εἰς τὸ αὐτὸ περιπίπτουσιν ἀτόπημα καὶ σφάλμα (2). Διὸ δὴ τὰ

τὴν νέαν, ὡς προείρηται, χωριζομένην τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς Πιερίας)» von ihnen machte weiter nördlich das folgende Gebirge einen Zweig aus, Candavii M. Κανδαουίᾳ ὄρη auf der Grenze von Illyria»

(1) Sickler, αὐτόθι: Grote, t. 2. p. 330. O, Abel, p. 2. 15.

(2) Mannert, t. 7. p. 435. «Die südliche Forsetzung des Bernus Mons, und zugleich die Forsetzung der Gränze, machen die Kanalovii Montes (Καναλούϊα ὄρη), aus

Καναλούϊα ὄρη τοῦ Πτολεμαίου οὐδὲν ἄλλο εἰσίν, εἰμὴ αὐτὴ ἡ Κανδαουία τῶν ἀρχαίων, ὅπερ τρανότατα μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς ἀποσιωπῆσεως τοῦ Πτολεμαίου, μηδὺλως μνημονεύοντος τῆς Κανδαουίας, τοῦ μεγάλου τούτου ὄρους τῆς Ἰλλυρίδος καὶ Μακεδονίας ὑπὸ τοσούτων ἄλλων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων πολλάκις ἀναφερομένου· τὸ δὲ χωρίον τοῦ Πτολεμαίου ἐξ ἅπαντος διεφθαρμένον θεωρητέον, ὡς προηγουμένως διὰ τοσούτων μαρτυριῶν ἀπεδείχθη.

Τούτου τοίνυν οὕτως ὀρθῶς τεθέντος, ὑπολείπεται νὰ ὀρισθῇ πῶς ἐκαλεῖτο τὸ μέρος τοῦτο τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς, τὸ μεταξὺ τοῦ Βόρα καὶ Λάκμου κείμενον, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν Ἠπειρον τῶν δύο μεσημβρινοδυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας ἥτοι τῆς Ὀρεσιτίδος καὶ Ἑλιμείας. Τοῦτο Στράβων μὲν κοινῷ ὀνόματι Βόιον καλεῖ (1) Πτολεμαῖος δὲ καὶ Πλίνιος (2) Βερκετήσιον ἢ

welchen nach Ptolemaeus der Haliakmon Fluss mit südöstlichen Laufe hervorkommt Aus beyden erstreckt sich gegen Osten nach Macedonien hinein der Bermius Mons (Βέρμιον ὄρος)». Οὗτος θεωρῶν μὲν τὴν μεταξὺ Βόρα καὶ Λάκμωνος ὀρεινὴν γραμμὴν ὡς συνέχειαν τοῦ Βαρνούντος λέγει ὀρθά· σφάλλεται δὲ μεγάλως καλῶν αὐτὴν Καναλούϊα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα λίαν ἐσφαλμένως καταλέγων (7, 436) καὶ ἐν τῷ χάρτῃ θέτει πρῶτον μὲν τὴν Ἑλίμειαν πρὸς βορρᾶν, εἴτα δὲ πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς τὴν Ὀρεσιτίδα, ἐν ᾧ ἀληθῶς τὴν ἀντίστροφον κατέχουσι θέσιν, περὶ οὗ ὄρα χάστην Μυλλέρου, Κεϊπέρτου καὶ ἄλλων καλῶς ὀρογραφούντων. Desdevises-du-dezert, p. 13—17. ὀρθῶς θεωρεῖ τὴν ὀρεινὴν γραμμὴν ἀπολήγουσαν εἰς τὸν Λάκμον, ἀρχὴν τοῦ Πίνδου.

(1) Στράβ. 7, 329. ἀποσπ. 6. «Ἡ δὲ Ὀρεσις πολλὴ καὶ ὄρος ἔχει μέγα μέχρι τοῦ Κόρακος τῆς Αἰτωλίας καθήκον. . . . ἐνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι καλεῖται Βόιον τὸ ὄρος, κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστιν».

(2) Πτολεμ. 3, 13, 19. «Τοῦ δὲ Βερμίου ὄρους, τοῦ δὲ (Βερκετήσιου ἢ Κερκετήσιου) ὅπερ Μάννερτος μὲν (7, 437) εἰκοτολο-

Κερκετήσιον καὶ οἱ νεώτεροι (1) διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα ἀπονέμουσιν αὐτῷ τε καὶ ταῖς κορυφαῖς αὐτοῦ οἶον Γράμμον, Βουσόταριν καὶ Σμόλικαν, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἔχοντος ὕψος 3500' καθορῶνται τότε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβραχικὸν καὶ τὸ Ἰόνιον, ὅπερ οἱ μὲν νεώτεροι ἐπιβεβαιουῖσιν (2), Στράδων δὲ ὑπερβολὴν θεωρῶν ἀποποιεῖται (3). Μάννερτος δὲ ἀντιφάσκων ἑαυτῷ κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς προεῖρηται, καλεῖ τὸ μέρος τοῦτο Καναλουῖα, εἶτα δ' ἐπιλήσμων ἑαυτοῦ γενόμενος, λέγει ὅτι τοῦτο μὲν ἀνώνυμόν ἐστι, (4) παριδὼν τὸν Στράδωνα καλοῦντα αὐτὸ Βόιον καὶ πολυώνυμον λέγοντα, τὸ δὲ Βερκετήσιον ἐκσφενδονίζων ὡς μικρὸν καὶ κοῦφόν τινα λίθον εἰς τὸ

γῶν θεωρεῖ κορυφὴν τοῦ Βερμίου, Desdevises-du-dezert δὲ (p. 16—17) καίπερ παριδὼν τὸν Πτολεμαῖον ἀκριβῶς ὀρίζει τήν τε διεύθυνσιν καὶ ἔκτασιν τοῦ ὄρους πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος, περὶ οὗ λέγει «Elles s'étendent depuis les surces de l'Eordéus jusqu'aux sources opposées de l'Aous (Voioussa) et du Pénée (Salamvrias), et, quoique leur élévation soit moindre le plus souvent, elle est encore très considérable. elles répondent au Bercetésius des anciens, placé par Pline aux sources de l'Apsus».

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι· «Et on leur donne aujourd'hui différents noms (monts Grammos, Bushotari, Smolika)».

(2) A. Boué, Turqu. t. 1. p. 61. Desdevises-du-dezert p. 16. «Dans le Bercetésius, le point culminant est le Grammos (4500'), et du mont Smolika, qui unit le Bercetésius au mont Tymphé, on voit les deux mers».

(3) Στραβ. 7, 329 ἀποσπ. 5. «φασι δ' ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων σκοπιῶν ἀφορᾶσθαι τότε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβραχικὸν καὶ τὸ Ἰόνιον, πρὸς ὑπερβολὴν οἶμαι λέγοντες» ὅπερ καὶ Ταφέλιος ἐν ἀποσπ. 6. τοῦ αὐτοῦ «Iam vero magnum habemus tractum montanum, eodem nomine colectivo insignem, inter Macedoniam stricti sensus et mare Adriaticum».

(4) Mannert, 7, 436. «die Landschaft Orestis im höchsten Gebirge, welches aber hier keinen Namen führt».

κέντρον τῆς Μακεδονίας, ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνει κορυφὴν τοῦ Βερμίου, ὅπερ ἀπαράδεκτον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν προμνησθέντων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων· ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ἐκ δὲ τῶν κλάδων, οὓς τὸ ὄρος ἐκπέμπει πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς ἐπισημότεροι μὲν εἰσιν οἱ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸ κέντρον τῆς Μακεδονίας ἐκτεινόμενοι καὶ εἰς πολλοὺς κλώνους κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διακλαδιζόμενοι, ὧν ἡ περιγραφή ἀνήκει ἐν τῇ τῶν κεντρικῶν ὄρων, ἀσημότεροι δὲ οἱ πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ Ἡπειρον ἐξαπλούμενοι καὶ διακλαδιζόμενοι· διότι εἰ καὶ ἱκανὸν ὕψος ἔχουσιν, ἄγνωστοι ὅμως σχεδὸν πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις εἰσίν· τούτων δὲ κυριώτεροί εἰσιν ὁ Τόμορος, ὁ Ἄσναος, καὶ ὁ Ἀέρωπος.

ς) ΤΟΜΟΡΟΣ καὶ ΤΟΜΑΡΟΣ.

§. 10. Ὡς ὁ Βόρας καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος ἀρχόμενον ἐκ τοῦ τετάρτου ζυγοῦ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς διευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς πολλοὺς διακλαδίζεται κλώνους, οὕτω καὶ ὁ Τόμορος ἢ Τόμαρος (1), τὸν ὅποιον δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μετὰ τοῦ παρὰ τὴν Δωδώνην Ἡπειρωτικοῦ Τομάρου, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ζυγοῦ ἐξαπλούμενος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μεταξὺ τῶν δύο ποταμῶν τῆς Ἰλλυρίδος, τοῦ τε Ἀψου (Εργέντου) καὶ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ἐκπέμπει πολλοὺς κλώνους ἐκατέρωθεν καθήκοντας μέχρι τῶν ποταμῶν καὶ ἀπολήγει πλησίον τῆς Ἀντιπατρίας (Βερατίου), ἐνθα σχηματίζει τὰ στενὰ αὐτῆς καὶ εἰς σχῆμα κώνου λαμβάνων μέγα ὕψος 5—6000'

(1) Desdevises-du-dezert, p. 18. «Il ne faut pas confondre le mont Tomor . . . avec le Tomarus des anciens, qui est en Epire, autour de Dodone».

διακρίνεται κατά τινος μὲν (1) εἰς δύο κορυφάς, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τρεῖς (2). ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς κῶνος τοῦ ὄρους τούτου, ἀπαράλλάκτως ἐξέχοντος τῆς πεδιάδος τῆς Ἀντιπατρίας (Βερατίου), ὡς ὁ γηραιὸς Ὀλυμπος τῆς Θετταλικῆς πεδιάδος (3) ἔχων περιφέρειαν 8—9 λευγῶν (4), καὶ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν αὐτοῦ πάντοτε χιονοσκεπῇ ἐκπλήσσει τὸν θεατὴν καὶ χρησιμεύει ἀφ' ἑνὸς μὲν τῇ γεωγραφίᾳ πρὸς κατόπτεισιν τῶν βαρβάρων καὶ ἀγνώστων ἐκείνων μερῶν (5), ἀφ' ἑτέρου δέ, ὡς πᾶσαι αἱ ὑψηλαὶ ὄρειναι κορυφαὶ ἐν Τουρκίᾳ, εἰς καταφύγιον καὶ ἄσυλον πάντων τῶν κακούργων καὶ ληστῶν ἐν καιρῷ τοῦ θέρους (6).

(1) A. Boué, Itiner. t. 2. p. 33. «On peut encore bien saisir depuis là les détails orographiques de la masse du Tomor ou Tomoros, qui est exactement à l'E., de manière que Mr. Kiepert l'a placé un peu trop au N. Il se divise en deux sommets, l'un le grand Tomor et l'autre le petit, ce dernier ayant l'air d'avoir près de mille pieds de moins que le grand» καὶ κατωτέρω «sa plus haute sommité au-delà de 6000 p.».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 18. «Le mont Tomor a la forme d'un cône tronqué avec trois sommets».

(3) A. Boué, Itiner. t. 2. p. 25. «aussi bien que le superbe Tomor ou Tomoros, qui domine environ le pays bas de Bérat comme l'Olympe la plaine thessalienne».

(4) Desdevises-du-dezert, «c'est un massif isolé (peut-être ce nom de Tomor en vient-il), de 8 à 9 lieues de circonférence, que l'on aperçoit à 32 lieues de distance au nord et au nord-ouest»..

(5) A. Boué, Itiner. p. 8. «on est tout-à-coup surpris par la vue du dome ou de la cime neigeuse du haut Tomor près de Bérat». Desdevises-du-dezert, p. 18. «Il peut servir de point d'observation pour la géographie de la contrée». καὶ A. Boué αὐτόθι σελ. 33.

(6) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Comme toutes les grandes mon-

ζ') ΑΣΝΑΟΣ (*Τρεβουτζίνος*).

§. 15. Ἐκ τοῦ Βοΐου ἢ Βερκετησίου ὄρους ἐξέρχεται δεύτερος ὄρεινός κλάδος καὶ διευθυνόμενος πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν Ἰλνυρίδα, ἐκπέμπει ὡς ὁ προηγούμενος, πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν πολλοὺς μικροὺς κλώνους καὶ ἐκτείνεται παραλλήλως ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ προηγούμενου κλάδου καὶ τοῦ Ἀφου ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τοῦ Ἀώου (Βοιοῦσα), ἔνθα σχηματίζονται καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1) περίφημα στενὰ τῆς Ἀντιγονείας ἢ τοῦ Ἀώου. Ὁ κλάδος οὗτος πολὺ χαμηλότερος τοῦ προηγούμενου ὢν τελευτᾷ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀπολλωνίας, ὅπου καὶ διακλαδίζεται εἰς πολλὰς παραφυάδας καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Λιουίου ἐν παρόδῳ μνημονευόμενος καλεῖται Ἀσναος (2). Οἱ δὲ νεώτεροι ὅλως ἄσημον ὑπολαμβάνοντες ὀλίγιστα ἀναφέρουσι περὶ αὐτοῦ ἐπισυνάπτοντες μόνον τὸ νέον ἐπιτόπιον ὄνομα αὐτοῦ Τρεβουτζίνος (3).

η') ΑΕΡΩΠΟΣ (*Πέλαγος*).

§. 16. Ἐκ τῆς αὐτῆς ὄρεινῆς γραμμῆς μικρόν τι πρὸς μεσημβρίαν τοῦ προηγούμενου ἀποσπᾶται ἕτερος

tagnes en Turquie, elle sert de refuge en été à des gens poursuivis ou à des voleurs de profession».

(1) Liv. 32, 5. «quae ad Antigoneam fauces sunt (Stena vocant Graeci) misit». Palmerii graec. p. 251—253. Pouqueville Voyag. t. 1. p. 136. 222. Desdevise-du-desert, p. 18. 35. 167. 176.

(2) Liv. 32, 5. »praeter amnem Aoum. Is inter montes, quorum alterum Aeropum, alterum Asnaum incolae vocant, angusta valle fluit, iter exiguum super ripam praebens». καὶ κατωτέρω «Asnaum Athenagoram cum levi armatura...» Real-encycl. t. 1. p. 865.

(3) Sickler, t. 1. p. 466. t. 2. p. 196. «Aeropus Mons

κλάδος, διαφέρων τοῦ προηγουμένου μόνον κατὰ τὴν διεύθυνσιν· διότι, ἐν ᾧ ἐκεῖνος διευθύνεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, οὗτος ἐκτείνεται ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μέρους πρὸς τὸ βορρειοδυτικὸν καὶ τοσοῦτον προσεγγίζει τῷ προηγουμένῳ, ὥστε μόνον διὰ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ χωρίζεται αὐτοῦ καὶ ἴσως ποτὲ ἀμφοτέρω τὰ ὄρη ταῦτα ἦσαν ἠνωμένα καὶ ἀπετέλουν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄρος, διαρραγὲν ὑπὸ σεισμοῦ ἢ ἄλλης φυσικῆς τινος αἰτίας καὶ ἀνοῖξαν δρόμον τῷ Ἀώῳ, ὡς εἰς ἄλλα μέρη συνέβη τοιοῦτόν τι, π. χ. ἡ Ὅσσα ἀπεσχίσθη τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἠνέωξε δρόμον τῷ Πηνειῷ, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη ἡ περιώνυμος κοιλάς τῶν Τεμπῶν, καὶ ἡ Πιερία διαρραγεῖσά ποτε στενὴν κατέλιπεν ὁδὸν τῷ Ἑορδαϊκῷ (Δεβόλει) καὶ ἀπετέλεσε τὴν Κλεισούραν αὐτοῦ. Ἐκ τοιούτου ἀναμφιβόλως ρήγματος ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐνταῦθα τὰ στενὰ τοῦ Ἀώου, ἐν οἷς ἔκειτο ἡ πόλις Ἀντιγόνεια ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ προσβολῶν τῶν Ἑπειρωτῶν (1). ὁ κλάδος οὗτος τοιαύτην ἔχων διεύθυνσιν καὶ πολλὰς ἐκπέμπων κλάδους ἐκ τῶν δύο πλευρῶν αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Λιουίου μόνον ἀναφέρεται καὶ καλεῖται Ἀέρωπος (2), ὃν οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι Πέλαγον καὶ ἐχρησίμευεν ὡς

und Asnans gegen Illyris graeca im Norden (Mertschika)» ἐνθα ἐπαλμῶς τὸ νέον τοῦτο ὄνομα ἀποδίδεται τῷ ὄρει τούτῳ ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ. Desdevises-du-dezert, p. 18. «le Skrapari, dans lequel sont compris le mont Asnaus (Trébusin)» p. 35. «aux défilés d'Antigonée (col de Clisoura), entre les monts Asnaus (Trébusin).»

(1) Desdevises-du-dezert, p. 1 27. «Antigone de Goni... il fonda une Antigonée sur le cours del'Aous contre les attaques des Epirotes».

(2) Liv. 32, 5. «ipse in Aeropo posuit castra».

μεθόριον τῆς Μακεδονικῆς ἡ ἐπικτῆτου Ἡπειροῦ (1). Ταῦτά εἰσι τὰ δυτικὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας.

ΟΡΗ ΠΡΟΣ ΜΕΣΣΗΜΒΡΙΑΝ.

α) ΚΑΜΒΟΥΝΙΑ. (*Βολούτσα καὶ Ἀμαρβις*).

§. 17. Ἐν τέλει τοῦ Βερκετησίου τελευτᾷ μὲν τὸ τέταρτον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, ἄρχεται δὲ ὁ τῆς Πίνδου ζυγὸς Λάκμων (2), ἐκ τοῦ ὁποίου, ἔχοντος ὕψος 5000', ὡς ἐκ τινος κέντρου (3) ἐξέρχονται τρεῖς μεγάλοι κλάδοι, διαφόρους λαμβάνοντες διευθύνσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρὸς δυσμὰς διευθυνόμενος εἰς τὴν βόρρειον Ἡπειρον καὶ ἐκατέρωθεν διακλαδιζόμενος ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Λιουῖου μνημονευόμενος ἐν παρόδῳ καλεῖται Λίγγος (4), τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφή, ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἡπειρον, παραλείπεται ἐνταῦθα. Ὁ δὲ δεύτερος κλάδος πρὸς μεσσημβρίαν διευ-

(1) Desdevises-du-dezert, p. 18. «le mont Aeropos (Pélagus)» p. 35. «et Aeropus (Pélagus)» καὶ σελ. 219. «Nous terminerions l'Epire épictète au mont Aeropus».

(2) Ἡροδοτ. 9, 92. Ἑκατ. παρὰ Στεφαν. Βυζαντ. σελ. 414. καὶ Λάκμος παρὰ Στραβων. 6, 274. 7, 216. ὃν οἱ νεώτεροι καλοῦσι Λίακκα (Forbiger ἐν Real-encyclopädie, t. 4. σελ. 712.) καὶ Ζυγὸν (Desdevises-du-dezert p. 16. au mont Lacmos (Zygos 5000). Τσετσ. «Λακμωνία ἡ τοῦ Πίνδου ὄρους ἄκρα».

(3) Abel, p. 2. 98. Mannert t. 7. p. 401.

(4) Liv. 32. 13. «In montem Lingon perrexit. Ipsi montes Epiri sunt, interjecti Macedoniae Thessaliaeque» ἐνθα συννοοῦνται καὶ τὰ Καμβούνια ὄρη, τὰ τὴν Μακεδονίαν τῆς Θετταλίας χωρίζοντα· τοῦτο ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλεῖται Παλαιοβοῦνι (Desdevises-du-dezert, p. 18. 218. 253. 255.) καὶ ἐσφαλμένως ταυτίζεται τῷ Πίνδῳ (Forbiger, Real-encyclop. t. 4, p. 1097). Grote, t. 1. p. 557.

θυνόμενος καὶ χωρίζων τὴν Ἠπειρον τῆς Θεσσαλίας καλεῖται Πίνδος (1) καὶ εἰς πολλοὺς κλάδους καὶ κλώνους διακλαδιζόμενος ἀποτελεῖ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος, ὧν ἡ περιγραφή ἐκτὸς τοῦ προκειμένου ἐστίν· καὶ τελευταῖον ὁ τρίτος ἀντίθετον λαμβάνων διεύθυνσιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ χωρίζων τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Θετταλίας συνέχεται πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Λιουῖου μνημονευόμενος καλεῖται Καμβούγια ὄρη (2), ὧν τὸ τελευταῖον πρὸς τὸν Ὀλυμπον μέρος ἰδίᾳ ὀνομάζεται παρὰ Στράβωνι Τιτάριον ὄρος (3) καὶ οἱ νεώτεροι διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα ἀπονέμουν, οἷον Βωλούτσαν, Ἀμαρβιν Βούναςαν καὶ Σιάπκαν (4). Οὕτω μὲν τὸ ὄρος καλεῖται εἰς διάφορα μέρη αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἡ ὑψίστη κορυφή αὐτοῦ ὀνομάζεται Ἀμαρβίς

(1) Ἡροδοτ. 1, 56. 7, 129. Στραβ. 9. 428. 430. 434. 438. 440. κλ. (ἐνθα ὅλον μὲν τὸ ὄρος θηλυκῶς ἡ Πίνδος, ἡ δὲ ὑψίστη κορυφή ἀρσεν. ὁ Πίνδος ἀναφέρεται). Πτολεμ. 3, 16, 6. Mela 2, 3, 4. Πλιν. 4, 1, 1. τοῦτο γενικῶς μὲν ὀνόματι καλεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων (Desdevises-du-dezert p. «La quatrième section, formée par le Pinde proprement dit (Mezzono 6000 à 7000)» Μέτσοβον, δι' οὗ μεταβαίνουν εἰς τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀντιστρόφως, ἰδιαιτέροις δὲ ἐπιτοπίοις ὀνόμασι Κακαρδίτσα, Τζουμέρκα, Καραῖα, Ἀγραφα, Ἰταμον καὶ Βούργαρα (Leake, I, p. 272. 283. 286. 317. 415. 418. t. 2. p. 91. t. 4. p. 111. 113 125. 186. 275. Real-encyclopédie, t. 5. p. 1634).

(2) Liv. 42, 53. «Deinde saltu angusto superatis montibus, quos Cambunios vocant, descendit» 44, 2. «aliis per Cambunios montes» Mannert, 7, p. 436.

(3) Στραβ. 7, 327, 14. «Ἀπὸ τοῦ Τιταρίου ὄρους συμφυεὺς τῷ Ὀλύμπῳ» καὶ 15. «Ἐκ τοῦ Τιταρίου ὄρους, ὅ ἐστι συνεχὲς τῷ Ὀλύμπῳ».

(4). Desdevises-du-dezert, p. 10 «par les monts Cambuniens (Volutza, Amarbis, Chapka)» O. Abel, p. 2—3.

(1) καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὄρους στενὴ δίοδος (Κλεισούρα) Βωλουστάνα (2) ὑπὸ τοῦ Λιουίου, ὅπερ συγκεκομμένον διετηρήθη καὶ τοῖς νεωτέροις Βωλούτσα, ἀποδίδουσιν αὐτὸ εἰς ὅλην τὴν ὄρεινὴν γραμμὴν, καὶ συνετέθη ἐκ δύο λέξεων «βώλου στενὰ» (3) ἔνθα διέρχονται οἱ ἐκ Μακεδονίας εἰς Θετταλίαν καὶ τὰνάπαλιν μεταβαίνοντες καὶ Τουρκιστὶ καλοῦσι Κιλίτ-δερβεν ὥσεί κλειδοῦχόν τινα δίοδον τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας (4).

6) ΟΛΥΜΠΟΣ (Ἑλυμπο).

§. 18. Αὕτη μὲν ἡ σειρὰ τῶν Καμβουνίων ὄρων, ἐκπεμπόντων κλάδους εἰς τὴν Θετταλίαν καὶ Μακεδονίαν, κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνομένη ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, εἴτα δὲ μεταβάλλουσα διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν καὶ παραλλήλως τῷ Ἀλιάκμονι ἐξαπλουμένη μέχρι τῆς Πύδνης (Κίτρου) ἐκτείνεται, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐκπέμπει ἓνα κλάδον εἰς τὴν Ἡεῤῥαιδίαν, καθήκοντα μέ-

(1) Desdevises-du-dezert, p. 19.» à l'est et au nord-est la partie inferieure constitue les monts Cambuniens proprement dit (mont Amarbis) «O. Abel, p. 5.

(2) Liv. 44, 2. «In jugum Cambuniorum montium (Volustana ipsi vocant)».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 10. Leake, t. 3. p. 338.

(4) O, Abel, p. 5. «die Verbindung mit Thessalien ist durch ein natürliches Thor im Kambunischen Gebirge zwischen dem heutigen Servia und dem Thal des Titaresios hergestellt... auf beiden Seiten aber steigen die Berge zu einer bedeutenden Höhe, rechts erhebt sich der Amarbes der höchstste Gipfel und der Mittelpunkt der Kambunischen Kette «καὶ σημ. 3.» Born, zur Macedonischen Geschichte p. 6. Desdevises-du-dezert, p. 10. 21. «Entre le Titarius et les monts Cambuniens se trouve le défilé de Volustana (col du Sarantaporos)».

χρι τοῦ Πηνειοῦ καὶ καλούμενον Κερκήτιον (Καχίαν ἢ Ἄρδαμον) (1).

Ἡ δὲ ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθήκουσα ὄρεινὴ γραμμὴ ἐκ τῶν ἀπέναντι τῆς Πύδνης ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ ἐν τέλει τῆς χερσονήσου Μαγνησίας κειμένου Τισαίου ἀκρωτηρίου καὶ εἰς ἐν μόνον μέρος φυσικῶς διαρράγεισά ποτε ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ (Σαλαμβριᾶ) ποταμοῦ, φέρει τέσσαρα διάφορα ὀρῶν ὀνόματα, ἥτοι Πιερία, Ὀλυμπος, Ὅσσα καὶ Πήλιον (2) καλεῖται.

Ταύτης τοίνυν τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τὸ μὲν βόρρειον μέρος ἐκτεινόμενον καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Πύδνης μέχρι τοῦ Πυθίου ἀποτελεῖ τὴν ἀκρώρειαν τοῦ κυρίου ὄρους (3) καὶ καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Πιερικὸν ὄρος καὶ Ὀλοκρός, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων (4) Φλάμπουρον, τὸ δὲ μέσον τῆς γραμμῆς ὑψηλότατον καὶ διαση-

(1) Sickler, 2, p. 185. Desdevises-du-dezert, p. 20. «Au noeud du mont Stymphé et des monts Cambuniens se détache un contre-fort qui répont au Cercétius (mont Cachias ou Ardham), et étende ses croupes extrêmes jusqu'au Penée».

(2) Ὅρα Μυλλέρου χάρτην Μακεδονίας.

(3) Liv. 44, 43. Plin. H. N. 4, 15, 17. Παυσαν. 9, 29. 2. Σχολ. εἰς Ὅμηρ. Ἰλιάδ. 14, 226. εἰς Ἀπολλ. Ῥοδ. 1, 31. Ἑσυχ. ἐν λ. «Πιερία ἡ ἀκρώρεια τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὄρους» Κεϊπέρτου Χάρτης «Pierii montes» O, Abel, Makedon. p. 9. 10. Real-encyclopädie, t. 5. p. 1612. Πλουταρχ. ἐν Ἑ. Λίμν. Πυλ. 20. Desdevises-du-dezert, p. 292. «A l'est de Petra et un peu au dela du monastère de ce nom commence le mont Olocros, colline étendu qui se prolonge jusqu'au rivage, et expire aux abords de Sphigi» καὶ σελ. 22.

(4) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 19. «La partie superieure répond aux monts Pieriens (mont Flamboro) plateau d'une élévation moyenne».

μύτατον παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις (1) καλεῖται Ὀλυμπος, ὅπερ ἤδη οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι Ἐλυμπον καὶ Τουρκιστὶ Σεμαβατ-εβή (2) καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Πυθίου μέχρι τῶν Τεμπῶν, ἐνθα ἡ συνεχὴς αὕτη σειρὰ διαρρήγαισά ποτε ὑπὸ σεισμοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων (3) καὶ διακοπεῖσα ἀφ' ἑνὸς μὲν

(1) Ὅμηρ. ἐν Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐα πλειστάκις. Ἡρόδοτ. 1, 56. 7, 129. 131. 128. Θουκυδ. 4, 78. Στραβ. 7, 329. 1, 60. 4, 208. 10, 471. 31, 531. πολυβ. 34, 10 Πausan. 6, 5, 5. Πτολεμ. 3, 13, 19. Αἰλιαν. 3, 32. Solin c. 13. Plin. 8, 58, 83. Mela, 2, 3, 2. Lucan. 2, 271. Vib. Sequ. p. 31. Εὐσταθ. εἰς Ὅμηρ Ἰλ. 1, 420. σελ. 96. καὶ ἄλλοι ὅση σκόνις. Grisebach, t. 2. 13. 134. Grote, t. 1, 561. Real-encyclopädie, t. 5, p. 924. ἰδιαιτέρως δὲ ὅρα Vollborth, de Olympo Thessaliae monte. gott. 1776. καὶ νεώτατον M. L. Heuzey, le mont Olympe.

(2) Sickler, t. 2. p. 188. «Olympus, Οὐλυμπος, oder Olympos . . . (gegenwärtig bei den Griechen Elympos bei den Türken Semavat-evi)» ὅπερ σημαίνει κατοικίαν τῶν Οὐρανίων κατὰ Hadschi Chalfa, herausgeg. von Hammer S. 101. Real-encyclopädie, t. 5. p. 924 «er heisst bei den griechen noch immer Elympos, bei den Türken aber Semavat-Evi, d. 1. Wohnsitz der Himmlischen».

(3) Στραβ. 9, 430, 2. «ὑπὸ δὲ σεισμῶν ῥήγματος γενομένου (τὰ νῦν καλούμενα Τέμπη) καὶ τὴν Ὀσσαν ἀποσχίσαντος ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου διεξέπεσε ταύτῃ πρὸς θάλασσαν ὁ Πηνειὸς καὶ ἀνέψυξε τὴν χώραν ταύτην»· ἡ δὲ μυθολογία τὸ ῥήγμα τοῦτο ἀνάγει εἰς τὸν Ποσειδῶνα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ σχολιαστοῦ Πινδάρου εἰς Πυθ. 4, 245.» Πετραῖος τιμᾶται Ποσειδῶν παρὰ Θετταλοῖς, ὅτι διατεμὼν τὰ ὄρη τὰ Θετταλικά, λέγω δὴ τὰ Τέμπη, πεποίηκε δι' αὐτῶν ἐπιτρέχειν τὸν Πηνειὸν «Anonymus Ephemeridum Augustanarum 18 Jun. anni 1844. p. 1354. Desdevi-ses-du-dezert, p. 21.» le défilé de Tempé, langada ou déchirure produite par un tremblement de terre entre l'Octolophe et l'Ossa (Kissovo)»· πρὸς τούτοις Στραβ. 7, 129. Ἡρόδ. 7. 129. Senec. 6, 25. Krieg, das Thessalische Tempe, p. 38. Ἀθην. δειπνοσοφ. 14. 639.

ἡνέωξεν ὁδὸν εἰς τὸν Πηνειὸν (Σαλαμβριάν), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐσχημάτισε τὴν τερπινοτάτην καὶ πολυθρύλητον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κοιλάδα τῶν Τερπῶν (1), τῆς ὁποίας τὸ ἐλάχιστον εὖρος, δύο περίπου ὥρας κατὰ μῆκος ἐκτεινόμενόν ἐστιν 100 ποδῶν ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος (2), ἐκατέρωθεν πρὸς ἀνατολάς τε καὶ δυσμὰς εὐρυνομένης ἀμφιθεατρικῶς.

Ὁ Ὀλυμπος (3) κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους πολλὰς εἶχε κορυφάς, ἕνεκα τῶν ὁποίων πολυδεираς (4) ἐκαλεῖτο, οἱ δὲ νεώτεροι τρεῖς διακρίνουσι καλουμένας ἤδη Ἁγίος Ἡλίας, Καλόγερος καὶ Τζουμᾶ (5), ὧν ὑψηλοτάτη ἐστὶν ἡ πρώτη ἔχουσα ὕψος 8916 ποδῶν καὶ παρέχουσα κατὰ

(1) Ἡροδοτ. 5. 173. Σκυλακ. π. σ. 25. Πολυβ. 18, 10. 23, 4. Στραβ. 7. 329. ἀποσπ. 14. Αἰλιαν. 3, 1. Liv. 32, 15. 33, 18. Plin. 16, 44. 52. 31, 2, 19. Orat. od. 1, 7, 4. Ovid. metamorph. 1, 596. 7, 222. Dodvell, t. 2. p. 109—117. Tafel, fragm. Strab. p. 12.

(2) Αἰλιαν. π. 1. 3, 1. Mannert, 7, 555—58. Krieg, das Thessal. Tempe, Leipzig. 1833. M. L. Heuzey, p. 10—15.

(3) Τὸ ὄνομα Ὀλυμπος παράγεται ἐκ τοῦ ὄλος-λάμπων κατὰ Serv. εἰς Αἴν. 420· διότι πάντοτε χιονοσκεπὴς παρίσταται τοῖς ἀρχαίοις. Ἀριστοτελ. περὶ κοσμ. Sickler, 2, 188. Pauly, 5, 924.

(4) Ὅμηρ. Ἰλ. 1, 499. 8, 3. καὶ ἀλλαχοῦ. τοῦ ὁποίου ἡ ὑψίστη κορυφή ῥίον ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Ἰλ. 14, 154. 225.) καὶ ἀκροτάτη κορυφή (Ἰλ. 8, 3.) ἐξ οὗ καὶ κάρηνα πληθυντικῶς (Ἰλ. 1, 44. 2, 167. 4, 174. 7, 19. 22, 187. 24, 121. ὦδ. 1, 102. 24, 488).

(5) Desdèvises-du-dèsert, p. 20. «Cette dernière montagne ... consiste en un plateau surmonté de trois sommets, dont l'Agios Hiliàs est le plus élevé (8916): les deux autres (le Kalogheros et l'Ichouma) ne lui sont guère inférieurs».

τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀναβάντων ἐπ' αὐτῆς (1) λαμπροτάτην θέαν καὶ ἀπέραντον· διότι ἐξ αὐτῆς καθορᾶται ἀφ' ἑνὸς μὲν σύμπασα ἡ Μακεδονία, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ Θετταλία. Οὕτω δὲ τὸ ὑψηλότατον καὶ μετεωρότατον τοῦτο ὄρος φημιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς κατοικία τῶν θεῶν, ὡς ἔδρα τῶν Μουσῶν καὶ ὡς προσδόρρειον μεθόριον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθὼς καὶ διὰ τὴν γιγαντομαχίαν καὶ διὰ τὸ μέγα ὕψος, ὅτε μὲν διακρινόμενον τοῦ οὐρανοῦ, ὅτε δὲ καὶ ταυτόσημον ἐκλαμβάνομενον, ποικιλοτρόπως ἐπεκοσμήθη ὑπὸ τῆς ποιήσεως μετὰ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἐπιθέτων (2). Ἐπειδὴ δὲ ἔκειτο μεταξὺ τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐκλαμβάνεται ἄλλοτε μὲν ὡς ὄρος τῆς Μακεδονίας (3), ἄλλοτε δὲ ὡς ὄρος τῆς Θετταλίας (4). Διὸ δὴ ἡ διαστολὴ δύο Ὀλύμπων, ἣν τινες τῶν νεωτέρων ποιοῦσι (5) ἄλογός ἐστιν καὶ ἀνυπόστατος.

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. M. L. Heuzey, le mont Olympe. p. 135. «La vue qu'on embrasse de ses differents sommets est immense, on voit d'un coté toute la Macedoine, de l'autre toute la Thessalie, dont les lacs et les rivières semblent tracés comme sur la carte».

(2) Ὅμηρ. ἱλ. 1, 532. 13, 243. Ὀδ. 20, 103. αἰγλήεις. ἱλ. 8. 411. πολύπτυχος. ἱλ. 1, 499. πολυδειράς. ἱλ. 1, 402. 2, 48. 18, 142. Ὀδ. 10, 307. μακρός. ἱλ. 5, 367. 869. 15, 84. αἰπύς. ἱλ. 13, 523. ἄκρος κτλ.

(3) Ἡρόδοτ. 7, 129. 172. 131. Πaus. 6 5, 5, Στραβ. 8, 329. ἀποσπ. 14. Πτολεμ. 3, 13, 19.

(4) Ἡρόδοτ. 7, 128. Πλιν. 4, 8, 15. Στραβ. 8, 356.

(5) Desdevises-du-dezert, p. 7. «le haut et le bas Olympe» p. 11 avec le haut Olympe (Hagios Hiliias) et le bas Olympe ou Octolophe» p. 20». le haut et le bas Olympe» ἐν ᾧ αὐτὸς ὁμολογεῖ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἔδιδον τὸ αὐτὸ ὄνομα εἰς ὅλην τὴν ὄρεινὴν γραμμὴν σελ. 20. «le nom d'Olympe chez les anciens, s'étendait à tout le massif». τὴν διαστολὴν Ὀλύμπου Μακεδονικοῦ καὶ Θετταλικοῦ ἐσφαλμένως ποιεῖ καὶ

Ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἀρκείωσαν περὶ τοῦ περιωνύμου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ὀλύμπου. Τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τῶν Τεμπῶν καὶ τοῦ Πηνειοῦ ἀποσπασθὲν ποτε διὰ σεισμῶν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ καθ' ὅλην τὴν παραλίαν ἐκτεινόμενον ὅρος ὡσαύτως δύο φέρει ὀνόματα Ὅσσα (Κίσσαβος νῦν πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ φεομένου κισσοῦ) καὶ Πήλιον (Ζαγορά). Ἐκ τούτων δέ, τῶν ὁποίων ἡ περιγραφή ἀνήκει εἰς τὰ Θετταλικά ὄρη, τὸ μὲν βόρρειον καλεῖται Ὅσσα (1), τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν καθῆκον μέχρι τοῦ Τισαίου ἀκρωτηρίου καὶ χωρίζον τὴν Μαγνησίαν ἀπὸ τῆς Πελασγιώτιδος Πήλιον, ὅπερ ὑψηλότερον μὲν τῆς Ὀσσης, χαμηλότερον δὲ τοῦ Ὀλύμπου (2), φημίζεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν γιγαντομαχίαν (3), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς κατοικία τοῦ Κενταύρου Χείρωνος (4). Προσέτι δὲ καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν

ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀπολλωνίου Ῥοδίου (1, 598). Pauly, Realencyclopädi. t. 5 p. 924». (Der Schol. des Apoll. Rhod. 1, 578 macht fälschlich Zwei verschiedene Gelirge, eines in Macedonien, das andere in Thessalien, daraus. ὅρα καὶ Salmas. eis Solin. 14, 8. σ. 108.

(1) Ὅμηρ. Ὀδυσσ. 11, 315. Πολυβ. 34, 10. Ovid, Fast. 3, 441. Ἡρόδοτ. 1, 59. 7, 129. Στραβ. 60. 61. 208. 326. ἀποσπ. 14. 15. 426. 430. 445—243. 531. Πτολεμ. 3, 13, 18. Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. 1, 568. Mela 2, 3, 2. Plin. 4, 8, 15. Lucan. 6, 333.

(2) Κατὰ Γεμῖνον (Elem. astr. c. 14 p. 55) ἔχει ὕψος 10 σταδίων, κατὰ Πλίνιον (2, 65, 65). 1250 ῥωμαϊκὰ βήματα καὶ κατ' Ὀβιδιον (Fast. 3, 441) ὑπερβάλλον τὴν Ὅσσαν κατὰ τὸ ὕψος.

(3) Ὅμηρ. Ὀδυσσ. 2, 314. Πινδαρ. Πυθ. 8, 15. Ἀπολλοδώρ. 1, 6. Virgil. geor. 1, 281. Orat. od. 3, 4, 49. Ovid. metamorph. 1, 151. Senec. Agam. 307.

(4) Ὅμηρ. Ἰλ. 2, 743. Πινδαρ. Πυθ. 3, 4, 4, 181. Δικαιαρχ. περιγραφ. Πηλίου παρὰ Οὐδσον. σ. 27. Ὀρφ. Ἀργ. 376. Ovid. Fast. 3, 381. Σχολ. Καλλίμ. 104. Plin. 56, 57.

τοῦ πλοίου Ἀργῶ (1), καθὼς καὶ διὰ τὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἰδρυθέντα ναὸν τοῦ Ἀκταίου Διός, ἔνθα κατὰ πᾶν θέρος ἐν τοῖς κυνικοῖς καύμασι προσεφέρετο θυσιά, καθ' ἣν οἱ θύοντες τοῦ ψύχους ἕνεκα ἦσαν περιβεβλημένοι σισύραις (2). Ταύτης τοίνυν τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς καὶ τῆς Ὀρθρουοῦ συνέχεια δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐκ φυσικῶν αἰτίων ἀποσπασθεῖσά ποτε καὶ διὰ νήσων χωριζομένη Εὐβοία (3).

ΟΡΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ.

α) ΡΟΔΟΠΗ. (*Δεσποτοβοῦνι καὶ Δεσποτοδάγ*).

§. 19. Περιγραφέντων καὶ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Μακεδονίας ὄρων, ὑπολείπεται ἡ τῶν ἀνατολικῶν καὶ κεντρικῶν περιγραφή. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν περὶ τῶν πρώτων, εἴτα δὲ περὶ τῶν τελευταίων.

Ἐκ τοῦ μεγάλου ὀρεινοῦ ζυγοῦ τοῦ Σκομίου καὶ Αἴμου, ὧν ἡ περιγραφή προηγουμένως ἐγένετο, μέγας ἀποσπᾶται ὀρεινὸς κλάδος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν παραλλήλως τῷ Νέστῳ καθήκων, εἴτα δὲ μεταβάλλων διεύθυνσιν καὶ πρὸς ἀνατολὰς στρεφόμενος, πολλοὺς ἐκπέμπει κλάδους ἐκατέρωθεν καὶ διαίρει τὴν Θράκην εἰς δύο μέρη· οὗτος ὁ κλάδος καλεῖται παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις (4) Ῥοδόπη, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέ-

(1) Διοδωρ. 4, 41. Σχολ. Ἀπολλων. 1. 386. 525. Val. Flor. 8, 417.

(2) Ἡροδοτ. 4, 179. Πολυβ. 8, 11. Στραβ. 208. 429. 439. 343. Σχυμν. 605. Πτολεμ. 3, 13, 10. Mela, 2, 3, 2.

(3) Grote, 1, 559.

(4) Ἡροδοτ. 4, 46. Θουκυδιδ. 2, 96. Πολυβ. 34, 19. Στραβ. 4, 208. 7, 313. 319. 329. Πτολεμ. 3, 11, 7. Mela, 2, 2, 2. Plin. 3, 26, 29. 4, 2, 1. 10, 17. Ἀμμιαν. 11, 21, 10. Solinus, 15, 9. Mart. cap. 6. p. 211. οἱ δύο τελευταῖοι ἐσφαλμένως εἰς Μυθδονίαν καθήκουσαν ἱστοροῦσιν.

ρων Ἑλλήνων μὲν Δεσποτοβοῦνι, μὴ Ἑλλήνων δὲ Δεσποτοδάγ (1), ἡ ὁποία ὡς μέγα ὄρεινόν τεῖχος ἀνυψομένη ἐξασφαλίζει τὴν Μακεδονίαν βορειανατολικῶς ἀπαρallάκτως ὡς τὰ πρὸς βορρᾶν, δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν ἐκτεινόμενα ὄρη πανταχόθεν καλῶς ἐξασφαλίζουν αὐτήν.

Ἡ Ῥοδόπη, ἡ ὁποία κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στραβωνος (2) ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς τὸ ὑψηλότεον μετὰ τὸν Αἶμον ὄρος, ἔχει κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων μαρτυρίαν (3) πολλὰς κορυφὰς καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς, ἐπιτοπίως διάφορα νέα ὀνόματα φερούσας οἷον Τζαδέρτεπε, Τζάλτεπε Τζέγλα, Κρούσιοβα, Ἰάλασσι καὶ Δόσπατ, τῶν ὀνομάτων ἡ ὑψηλότερα κεῖται εἰς τὸ βορρῆριον μέρος μεσημβρινοδυτικῶς τῆς Φιλιπποπόλεως (4) ἔχουσα ὕψος 7200' καὶ καλουμένη Τζαδέρ-τεπε. Ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ

(1) Desdèvises-du-dezert, p. 1. 9. 10. 12. 29. 27. 29. 31. O Abel, p. 2. Mannert, 7, 7. Sikler, t. 1, 428. t. 2, 9. 208- ὅς διδει τῷ ὄρει μίαν μόνην διεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενῃ εἰς τὴν Θράκην καὶ οὐκ οἶδα ὅπως εἰκοτολογῶν παράγει τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ Radaph δηλοῦντος τὸ ἀκολουθεῖν, παρακολουθεῖν, ἅτε τῆς Ῥοδόπης παρακολουθείσης παραλλήλως τὸν Αἶμον, ὅπερ οὐκ ἐστὶν ἀληθές, πρῶτον μὲν διότι εἰς οὐδεμίαν ἀρχαίαν ἢ νεωτέραν μαρτυρίαν στηρίζεται, δεύτερον δὲ διότι τὸ ὄρος μόνον πρὸς μεσημβρίαν κεῖται παραλλήλως τῷ Αἷμῳ.

(2) Στραβ. 7, 313, 1. «Ἐπὶ μὲν τὰ Θράκια ἡ Ῥοδόπη ὁμορεῖ. ὑψηλότεον ὄρος μετὰ τὸν Αἶμον».

(3) Desdèvises-du-dezert, p. 24. «La partie inferieure de cette chaine renferme des sommets très-élevés (monts Tchali-tépè, Tchégla. Kruchova) dont la hauteur varie de 3500 à 2000 pieds. la partie supérieure (monts jaïlassi, Dozpat) se maintient à ce niveau, et le point culminant est . . . le Tchadertépé, qui mesure 7200 pieds».

(4) Mannert, 7, p. 6. «Dieses Gebirg ist bei seinem Austritte von Skomius, südwestlich bei Philippopolis

χιονοσκεποῦς τούτου ὄρους, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾶται, ὡς προεῖρηται, ἐκ τοῦ Σκομίου, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) μετ' αὐτοῦ συγχέεται, πολλοὶ κλάδοι ἐξέρχονται καὶ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Θράκην καὶ πρὸς δυσμὰς (2) εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐνθα μεταξὺ τῆς δευτέρας κορυφῆς τοῦ ὄρους Τζάλ-τεπε καὶ τοῦ Νέστου (Καρασοῦ) σχηματίζονται τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενα στενὰ τῶν Κορπίλων (3) ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ.

Ἡ Ῥοδόπη ὁμοιάζουσα κατὰ τὸ πλάτος καὶ κατὰ τὸ ὕψος πρὸς τὰς Γερμανικὰς Ἀλπεις περιέχει καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς μεγάλους δρυμούς, λαμπροὺς λειμῶνας, γελώσας πεδιάδας καὶ χαριεστάτας κοιλάδας (4), σπανίως εὐρισκομένης εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας ὄρη. Τοιαύτη οὖσα ἔχει ἐπισημότητα καὶ ἐν μυθολογικῇ παραστάσει· διότι θεωρεῖται μία πηγαία νύμφη, θυγάτηρ τοῦ ποταμίου θεοῦ Στρυμόνος, σύζυγος τοῦ βασι-

wahres Alpengebirg, wie schon der Beiname der alten nivosa Rhodope und der Anblick neurer Reisenden beweist».

(1) Στραβ. 7, 331, 36. «ὁ Στρυμὼν ὠρμημένος ἐκ τῶν περὶ τὴν Ῥοδόπην Ἀγριάνων» καὶ 37. ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης (2, 96) καὶ Ἀριστοτέλης (Μετεωρολ. 1, 13) ῥητῶς ἀναφέρει τὴν πηγὴν τοῦ Στρυμόνος εἰς τὸν Σκόμβρον ὡσαύτως καὶ Ἀμμιανὸς (21, 10) ἐσφαλμένως περὶ τοῦ Ἀζίου λέγει.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 25. «Tous les contre-forts situés à l'ouest».

(3) Ἀππιαν. ἐμφ. 4, 102. Στραβ. 7, 331, 48. Mannert, 7, 6. B. Giseke, p. 4. Desdevises-du-dezert, p. 25. «Entre le Tchal-Tépè el le Nestus (Karasou) se trouvent les gorges des Corpiles, qui sont voisines du relais de Topiris sur la voie Egnatia».

(4) P. Lucas, second voyage t 1. c. 26. 27. Mannert, 7, p. 7.

λέως Αἴμου ἐν Θράκῃ (1) καὶ μία τῶν συμπαικτριῶν τῆς Περσεφόνης (2).

6) ΟΡΒΗΛΟΣ (Περὶνδαγ).

§. 20. Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴρηται ὅτι τὸ τρίτον μέρος τῆς μεγάλης βορρείου ὁρεινῆς γραμμῆς ἀποτελεῖ ὁ βορρῆιος Ὀρβήλος (Σπάτς) καίμενος μεταξύ τοῦ Σκάρδου καὶ Σκομίου καὶ ὅτι οὗτος τέσσαρας ἐκπέμπει κλάδους εἰς τὴν Μακεδονίαν, τῶν ὁποίων ἐπισημότερός ἐστιν ὁ ἀνατολικός, ὅστις ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ βορρῆιου Ὀρβήλου καὶ Σκομίου ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μεσημβρινοανατολικῶς μεταξύ τοῦ Νέστου καὶ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (3) ἐν παρόδῳ ἀναφερόμενος ἀνατολικὸς Ὀρβήλος, τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι συγχέουσι μετὰ τοῦ βορρῆιου τοῦ ὑπὸ τοῦ Στράδωνος (4) μόνον μνημονευομένου, λαμβάνων τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐκ τοῦ βορρῆιου, ἐξ οὗ ἀποσπᾶται, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Ῥοδόπης, ὡς τινες τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως πιστεύουσιν ὅτι λαμβάνει τὴν ἀρχήν (5), καθὼς καὶ ὅλως ἀδασίμως ὑπολαμβάνει τις (6) ὅτι τὸ ὄνομα

(1) Lucan. Salt. 51. Geog. min. XI. 1.]

(2) Ὁμηρ. ὕμν. εἰς Δημήτρ. 422.

(3) Ἡροδ. 5, 16. Διοδώρ. 20, 19. Ἀρρ. ἀν. Ἀναβ. 1, 1. Πτολεμ. 3, 9, 1. 2, 1. Plin. 4, 10, 17.

(4) Στράβ. 7, 329.

(5) Mannert, 7, 498. «Auf der Nordostseite begleitet ihn eine andere Bergkette, welche aus der Rhodope herunter steigt, und den Namen Orbelus führt». Forbiger ἐν Real-encyclopäd. t. 5. p. 962. «Es zieht sich vom Geb. Rhodope» Desdèvises-du-dèsert, p. 25. ἐσφαλμένως συνάπτει τὸν Ὀρβήλον μετὰ τοῦ Αἴμου.

(6) Sickler, t. 1. p. 483. «Orbelus. Ὀρβήλος (Argentario, ὅπερ ἐσφαλμένον). In Hinsicht auf seinen Namen dürfte es aber wohl die bisher aus dem Semitischen oder

τοῦ ὄρους παράγεται ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ καὶ συντίθεται ἐκ τῶν δύο λέξεων τούτέστιν ἐκ τῶν «ὄρος Βήλου», Ὁρβηλος, περὶ τοῦ ὁποίου, ἅτε εἰς οὐδεμίαν μαρτυρίαν στηριζομένου, ἄμεινον σιγᾶν ἢ ἀεροβατεῖν.

Ὁ Ὁρβηλος οὗτος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τοῦνομα καὶ ἡ παρακειμένη αὐτῷ χώρα Ὁρβηλία, ἡ κατὰ Στράβωνα (1) Παρορβηλία ἐνταῦθα κειμένη καὶ οὐχὶ παρὰ τὸν βόρρειον Ὁρβηλον (2), ἐκπέμπει πολλοὺς κλάδους πρὸς δυσμὰς καὶ ἔχει πολλὰς κορυφάς, τῶν ὁποίων ἐπισημωτεραί εἰσιν τὸ Μπουζ-δάγ, ἡ Σίμινιτσα, τὸ Περίνδαγ καὶ τὸ Τέλ-τεπε (3), τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλοτέρα ἐστὶ τὸ Περίν-

Phöniciſchen gegebenen Ableitungen leicht beſtätigen und . . . die ihn dafür zum Berg des Bel gemacht . . . Im Phöniciſchen lautete dieſer Name wohl Hor-Bel, «der Berg Bel, oder Berg des Bel», woraus in griechiſcher Sprechweiſe mit Wegwerfung des Hauches, Ὁρ-Βηλος (Or-Belos) enſtanden ſei».

(1) Στράβ. 7, 329. ἀποσπ. 35. «οἷς παράκειται τῆς Μακεδονίας ἡ Παρορβηλία» Πτολεμ. 3, 13, 25. Giseke, de antiquis quibusdam incolis Macedoniae p. 5. 7.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 320. 323. 354. 387. ἐν οἷς ἀντιφάσκει καὶ πρὸς ἑαυτὸν διότι, ἐν ᾧ ἐν σελ. 320. λέγει «est l'Orbelie dans le voisinage du mont Spatz» εἶτα ἐπιλήσμων ἑαυτοῦ γενόμενος πρὸς ἀνατολὰς μετατοπίζει τὴν Ὁρβηλίαν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Θράκης, ὅπερ καὶ ὀρθόν ἐστι «les limites de le Thrace épictète sont à l'ouest, l'Orbelie . . . et le mont Cercine» p. 387. ἃ δὲ λέγει Ταφέλιος περὶ ταύτης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Στράβωνος ἀποσπασμάτων σελ. 29. σημ. 77. ὀρθά εἰσιν.

(3) Desdevises-du-dezert, p. 25. «ses pics les plus élevés (Buzdagh, Simmitza, Périn-dagh, Tel-Tepè) n'ont pas d'équivalent chez les anciens. elle est cependant d'une grande importance, car tous les contre-forts courant à l'ouest en proviennent directement».

δαγ ἔχουσα ὕψος κατὰ τινὰς μὲν (1) 6600 ποδῶν, κατ' ἄλλους δὲ 8000' (2) καὶ πάντοτε σχεδὸν χιονοσκεπῆς οὖσα (3), ὅπερ καὶ τὰ Τουρκικὰ ὀνόματα τῶν κορυφῶν Μπούζ-δαγ καὶ Περίν-δαγ δηλοῦσι.

Διὸ δὴ ὁ ἀνατολικὸς οὗτος Ὀρβήλος, ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ Σκομίου καὶ βορρείου Ὀρβήλου, δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετ' ἐκείνου, κειμένου ἐν τῇ μεγάλῃ ὄρεινῇ γραμμῇ μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ Σκόμβρου καὶ ἐκπέμποντος μεσημβρινοανατολικῶς τὸν Ὀρβηλον τοῦτον εἰς τὴν ἐπίκτητον Μακεδονικὴν Θράκην, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (4) ἔκοπτόν ποτε ξύλα οἱ ἐν τῇ παρακειμένη λίμνῃ Πρασιάδι οἰκοῦντες Παῖονες καὶ ἔκτιζον ἐν αὐτῇ καλύβας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπὸ Μεγαβάζου χειρώσεως αὐτῶν.

γ) ΠΑΓΓΑΙΟΝ (Πιρνάρι).

§. 24. Συνέχεια τοῦ Ὀρβήλου πρὸς μεσημβρίαν ἐστὶν ἡ μεγάλη ὄρεινῇ γραμμῇ, ἡ ὁποία ἐξαπλοῦται μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Πρασιάδος ἢ Κερκινίτιδος λίμνης μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου καθ' ὅλην τὴν παρα-

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 26. «Dans la region supérieure de la chaîne secondaire, le Périndag (6600) se continue jusqu'au Strymon par le mont Ploska».

(2) O, Abel, p. 2. «An ihn schliessen die Rhodope (Despotodagh) zwischen Nestos und Hebros und der Orbelos (Perindagh) zwischen Strymou und Nestos sich an, gewaltige Alpenketten, die sich jedenfalls bis zu 8000' erheben».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 25—26. A Boué Itinéraire. t. 1. p. 152. «les montagnes du centre de la Macédoine et le neigeux Perin-dagh».

(4) Ἡροδ. 5. 16. «κομίζοντες ἐξ οὐρεος, τῷ ὀνόματι ἐστὶν Ὀρβήλος».

λίαν (1) καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων (2) Πάγγαιον, Παγγαῖον καὶ Πάγγαιος, τῶν δὲ νεωτέρων διαφωνούντων οἱ μὲν (3) τῷ αὐτῷ ἀρχαίῳ ὀνόματι μετὰ παραλλαγῆς τῆς καταλήξεως Πάγγεα, οἱ δὲ (4) ἐσφαλμένως Πιλὰτ-τεπε, ἄλλοι δὲ (5) ἔτι μᾶλλον καλοῦσιν Ἐγριαζοῦ καὶ Κασταγνάζ, ἄλλοι ὡσαύτως ἐσφαλμένως Κούσνιτσα (6) καὶ ἄλλοι τελευταῖον Πιρνάρι (7), ὅπερ καὶ ὀρθὸν καὶ ἀληθές ἐστίν· τὸ ὄρος τοῦτο ἔχον ὕψος 1500

(1) Mannert, 7, 498. Sein südliches Ende bei der Stadt Philippi und an der nahen Küste trägt den Namen Pangeus «O, Abel, p. 2 Ihr südlichster Ausläufer ist der Pangaeos (Pirnari), östlich von der Strymonmündung». Forbiger, ἐν Real-encyclopädie, t. 5. p. 1116.

(2) Ἡροδοτ. 7, 112. 113. Οὐκυδιδ. 2, 99. Αἰσχυλ. Περσ. 491. Πινδάρ. Πυθ. 4, 320. Εὐριπίδ. Ῥησ. 922. 972. Θεοφραστ. 6, 6. Ἀππικιν. ἐμφ. 4, 106. Δ. Κασσ. 47, 35. Πλουταρχ. περὶ ποταμ. σ. 7. Οὐργιλ. γεωργ. 4, 461. Lucan. 1, 679. Plin. 4, 11, 18. 7, 56, 57. Στραβ. 331. ἀποσπ. 34. 41. καὶ Ἡροδοτ. ἀλλαγῇ 5, 16. Ἀριστοτελ. περὶ Θ. ἀκουσ. 42.

(3) Forbiger. Real-encycl. t. 5. p. 1116. «Es heisst jetzt noch immer Pangea». Clarke Travels 3, p. 57.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 25. «elles se reliant faiblement au nord-ouest au puissant massif du mont Pangée (Pilav-tépê ὅπερ ὀρθότερον νομίζω ἐννοήσας γράφει Pilav-tépê ὁ A. Boué Itiner. t. 1. p. 151.» ou par Orphani au pied sud du mont asser haut de Pilav-tépê ou Pirnari» ὅπερ νομίζω δηλοῖ κορυφὴν πιλαφίου, τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα λαμβάνει τὸ ὄρος.

(5) Sickler, t. 1. p. 482. «Pangaeus, Παγγαῖος (Egriazu Castagnaz)».

(6) A. Boué, Itiner. t. 1. p. 217. «le mont pointu du Kouschnitza ou en grec Pirnari (t. Pilav-tépê).

(7) O, Abel, p. 2. 17. «der Pangaeos (Pirnari) «Leake, North. gr. t. 3. p. 176. Cousinéry, voyage dans la Macédoine, t. 2. p. 118.

—6000 ποδῶν (1) καὶ ὀριζοντείως ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον καὶ πολλοὺς μικροὺς κλάδους ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἐκπέμπον φημίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τὰ πολύτιμα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ μέταλλα καθὼς καὶ διὰ τὰ λαμπρὰ καὶ θαυμαστὰ ῥόδα (2). Εἰ δὲ τοῦνομα αὐτοῦ Φοινικικόν ἐστι παραγόμενον κατὰ τὴν εἰκασίαν νεωτέρου τινὸς (3) ἐκ τοῦ Paga δηλοῦντος τὸ συναντᾶν, συνάπτειν, ἅτε συνεχόμενον τῷ Ὀρδῆλῳ, καὶ εἰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου (4) οἱ Φοίνικες, μάλιστα ὁ Κάδμος τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν μετᾶλλων ἐξορύξεως ἐποιήσαντο, περὶ τούτου οὔτε νὰ βεβαιώσω οὔτε νὰ ἀπαρνηθῶ δυνάμενος, κρεῖττον ὑπολαμβάνω σιγῆσαι ἢ εἰκοτολογεῖν, ἄλλως δὲ καὶ ὁ Στράβων αὐτὸς (5) δυσπιστῶν ἢ μᾶλλον ἀπιστῶν

(1) Ἡροδ. 7, 112. «Ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον οὗρος ἀπέργων, ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν» Desdèvises-du-dezert, p. 29. «sa hauteur varie de 1500 à 6000 pieds».

(2) Ἡροδοτ. 7, 112. «ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρια ἐνι μέταλλα, τὰ νέμοντα Πιέρης τε καὶ Ὀδόμαντοι καὶ μάλιστα Σάτραι». Στράβ. 7, 331. ἀποσπ. 34. «ὅτι πλεῖστα μέταλλά ἐστι χρυσοῦ ἐν ταῖς Κρησίῃσιν, ὅπου καὶ οἱ Φίλιπποι πόλεις ἱδρύται, πλησίον τοῦ Παγγαίου ὄρους· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πάγγαιον ὄρος χρυσεῖα καὶ ἀργυρεῖα ἔχει μέταλλα, καὶ ἡ πέραν καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μέχρι Παιονίας· φασὶ δὲ καὶ τοὺς τὴν Παιονίαν γῆν ἀροῦντας εὐρίσκειν χρυσοῦ τινα μόρια»· περὶ τῶν ῥόδων ὅρα τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ σημειῶσει παρατεθέντας συγγραφεῖς, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς περὶ τῶν μετᾶλλων μνείαν ποιουμένους.

(3) Sickler, t. 1. p. 483. «auch dieses Gebirge seinen phöniciſchen Namen, von Paga» auf oder an etwas stossen, treffen, mit Jemand, oder einer Sache zusammen-treffen, «zuverdanken».

(4) Plin. 7, 57, «Auri metalla et conflaturam invenit Cadmus Phoenix, ad Pangaeum montem».

(5) Στράβ. 14, 680. «πρὸς ταύτην δὲ τὴν φιλοτιμίαν . . . ὁ δὲ Κάδμου ἐκ τῶν περὶ Θράκην καὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος».

τοῖς τοιοῦτοις ἐξελέγχει τὰς τοιαύτας ψευδοδοξίας.

Ἐκ δὲ τῶν κλάδων, οὓς τὸ Πάγγαιον ἐκπέμπει ἐπισημότεροί εἰσι δύο, ὧν ὁ μὲν εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν ἐξαπλούμενος καλεῖται Σύμβολον (βουνὰ τῆς Καβάλας) ἔχων διάφορον ὕψος 500—3000 ποδῶν (1), ὁ δὲ βορρειανατολικῶς ἐκτεινόμενος ὀνομάζεται Μενίκιον (2) ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἔχων ὕψος 2400 ποδῶν.

δ) ΚΕΡΚΙΝΗ (*Σουλταρίτσα*).

§. 22. Ἐκ τῶν τεσσάρων κλάδων, τοὺς ὁποίους ὁ βορρῆιος Ὁρβηλος ἐκπέμπει εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ μὲν τέταρτος καὶ τελευταῖος περιεγράφη ἤδη ἐπικληθεὶς Ὁρβηλος ὁμωνύμως τῇ ἐξ ἧς ἀποσπᾶται βορρεῖα ὄρεινῇ γραμμῇ, ὁ δὲ τρίτος εἴρηται ὡσαύτως ὅτι καθήκων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τινὸς καλεῖται ἐπιτοπίῳ ὀνόματι Σέρτα.

Οὗτος τοίνυν ἀλλάσων διεύθυνσιν στρέφεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ αὕτη ἡ ὀριζόντιος ὄρεινῇ γραμμῇ καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Κερκίνη (3) ἐκ-

(1) Δίων Κασσ. 47, 35. «Ἄστυ τοῦτο παρὰ τῷ Παγγαίῳ καὶ τῷ Συμβόλῳ κεῖται. Σύμβολον γὰρ τὸ χωρίον ὀνομάζουσι, καθ' ὃ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἐτέρῳ τινὶ εἰς μεσόγειαν ἀνατείνοντι συμβάλει καὶ ἔστι μεταξὺ Νέας πόλεως καὶ Φιλίππων». Desdevises-du-desert, p. 25. «Ensuite les collines du Symbole (monts de Cavala, 500 à 3000) qui se prolongent parallèlement au littoral jusqu'aux bouches du Stymon (Strouma)». p. 48. 80. 110. 112. 137. 203. 395. 399. 415. Cousinéry, t. 2, p. 65—66. Tafel, Egnatia, Prolegom. p. LIII.

(2) A. Boué Itiner. t. 1. p. 152. Desdevises-du-desert, p. 51. 83. III. 301. 393.

(3) Θουκυδίδ. 2, 98. «Ἐπειτα δὲ διὰ Κερκίνης ἐρήμου ὄρους, ὃ ἔστι μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων . . . διελθόντες δὲ αὐτὸ ἀφίκοντο εἰς Δόβηρον τὴν Παιονικὴν» τὸ χωρίον τοῦτο ὁ μὲν Ἀλέ-

τεινομένη ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Παιονικὴ πόλις Δόβηρος μέχρι τοῦ Πόντου ποταμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι καὶ ἡ μεσημβρινοανατολικῶς κειμένη, λίμνη ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς Κερκινίτις, ἡ ὁποία καὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι Κερκίνη ὀνομάζεται παρὰ τῶ Ἀρρίανῳ (1) καὶ Πομπωνίῳ Μέλῃ. Οἱ δὲ νεώτεροι (2) τρία διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα ἀπονέμουσι τῷ ὄρει τοῦτῳ ὀνομάζοντες αὐτὸ Σουλτανίτσαν (3) ὅρη τῆς Γουμέντζας (4) καὶ ὅρη τοῦ Λαχανᾶ (5), τῶν ὁποίων κυριώτερόν ἐστι τὸ πρῶτον.

λιος (O, Abel, Macedon. p. 60) παρεννοήσας, ἐσφαλμένως ζητεῖ τὴν Κερκινὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρυμόνος ἔνθα λέγει» *Danach lässt sich auch das Gebirge Kerkine bestimmen . . . und nach Thucydides ganz offenbar östlich von Strymon zu suchen ist* «ἐν ᾧ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Πρασιάδος λίμνης ἐστὶ τὸ περιγραφὲν ἤδη ὄρος Ὀρβήλος καὶ Πάγγαιον. Καὶ Μάννερτος (t. 7. p. 433. 498.) λίαν συγκεχυμένως καὶ ἐπομένως ἐσφαλμένως, εἰς τὴν αὐτὴν τῷ Ἀβελίῳ περιπεσὼν πλάνην, θεωρεῖ αὐτὸ ὡς παρακολουθοῦν τὸν Στρυμόνα. Μύλλερὸς δὲ (Macedon. p. 7. καὶ ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ) ὀξυδερκέστερος Μαννέρτου καὶ Ἀβελίου ὀρθότατα ἐνόησε τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῷ ὄρει ἀποδίδωσιν, ὡσαύτως καὶ Κουσινεῖς (Cousinéry, t. 1. p. 467) καὶ Gieseke (p. 5.). Desdevises-du-dezert, p. 30.

(1) Ἀρρίαν. Ἀναβ. 1, 2. Mela, 2, 2, 9.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 30. 91. 348. 387. A. Boué, Itiner. t. 1. p. 218.

(3) Desdevises-du-dezert, p. 30. «Est le col du mont Serta, . . . la section inférieure renferme le mont Sultanitza (3000) et expire aux bouches du Strymon. C'est à cette section tout entière qu'il faut donner le nom du mont Cercine». A. Boué, Voyag. t. 1. p. 175. Itiner. t. 1. p. 218.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 387. «et le mont Cercine (Sultanitza, Gumendsche), qui la séparent de la Macédoine proprement dite et de la Chalcidice».

(5) Ὁ αὐτὸς σελ. 348. «au sud-est et à l'est le mont

Τὸ ὄρος τοῦτο, ὅπερ μόνος ὁ Θουκυδίδης ἐκ τῶν ἀρχαίων γινώσκει καὶ περιγράφει ὡς ἔρημον, χωρίζον τοὺς Παίονας, οἰκοῦντας βορρειοδυτικῶς αὐτοῦ καὶ τοὺς Σίντας, οἰκοῦντας βορειανατολικῶς, μικρὸν ἔχει ὕψος 3000 ποδῶν (1) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν νεωτέρων, περιγραφόντων αὐτὸ ὡς δασῶδες, μεγαλοπρεπὲς καὶ λαμπρὰν παρέχον θέαν τῷ θεατῇ (2).

ε) ΒΕΡΤΙΣΚΟΝ (*Τζέγγελ-δαγ*).

§. 23. Τὸ περιγραφὲν ἤδη ὄρος Κερκίνη δύο ἐκπέμπει κλάδους πρὸς μεσημβρίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἀνατολικὸς ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθήκων ἀποτελεῖ τὰ ὅρια τῆς Βισαλτίας καὶ Κρηστωνίας καὶ ἀκολούθως διακλαδιζόμενος εἰς πολλοὺς κλώνους ἀποτελεῖ τὰ ὄρη

Cercine (monts de gumendsche et de Lahana) qui la sépare de la Pierie de Thrace, de la Bisaltie et du pays des Sintles» οὗτος ἐσφαλμένως τοποθετεῖ τὴν Κερκίνην (Σουλτανίτσαν) εἰς τὴν θέσιν τοῦ Βερτίσκου, ὃν ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει, καὶ ἀντιστρόφως τὸ Βερτίσκον εἰς τὴν τῆς Κερκίνης, περὶ τοῦ ὁποίου ὄρα Μύλλερων (*Macedon. p. 7.*) καὶ τὸν χάρτην αὐτοῦ. *A. Boué, Itiner. t. 1. p. 216—218. 219.*

(1) *Desdevises-du-dezert, p. 30. 140.* «Il entraîna avec lui à travers les pays des Besses et des Maedes tous ceux qu'il trouva sur sa route franchi le mont Cercine, limite commune (μεθόρων) des Sindes et des Paeoniens, et suivit à travers les forêts la route . . .»

(2) *Ami Boué, Itineraire. t. 1. p. 218.* «entre ces quatre cavités groupées deux à deux de chaque côté s'élève le majestueux Soultanitza, couvert de forêts de hêtres il forme pittoresquement le fond de ce tableau, auquel s'ajoutent les cimes neigeuses du Perin-dagh quand on se place sur les hauteurs à l'O.» *p. 219.* «Il sépare la Soultanitza-Planina à l'O. des bas contreforts du Schingeldagh à l'E. des platanes d'Orient et des chênes orne ça et là les pentes des montagnes».

τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου καὶ ἰδίως τὸν Ἄθω, περὶ οὗ κατωτέρω· ὁ δὲ δυτικὸς ὡσαύτως διευθυνόμενος πρὸς μεσημβρίαν καὶ βαθμηδὸν χαμηλούμενος ἀπολήγει εἰς τὸ Αἶναϊον (Καραμπουρνοῦ) ἀκρωτήριον.

Ὁ πρῶτος τούτων τῶν δύο κλάδων ὀνομάζεται Βερτίσκον καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Πτολεμαίου (1) ἀναφέρεται καὶ λίαν ἀπερισκέπτως ὑπὸ τιμῶν νεωτέρων μετὰ τοῦ Βερτίσκου τοῦ Στράβωνος συγχέεται (2), περὶ οὗ τὰ εἰκότα ἐλέχθησαν ἐν τῇ περιγραφῇ ἐκείνου, ἀποτελοῦντος τὸ δυτικώτατον μέρος τῆς μεγάλης βορρείας ὀρεινῆς γραμμῆς.

Κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον (3) τὸ ὄρος τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐννοηθῇ ὡς τὸ ὑπ' αὐτοῦ μόνου ἐν παρόδῳ μνημονευόμενον Δύσωρον ὄρος, εἰ μὴ πρὸς τοῦτο ἀντέλεγεν ἡ ἱστορία.

(1) Πτολεμ. 3, 19. Sickler, 2, 208. Mannert, 7. ἐν τῇ χάρτῃ ἐσφαλμένως ταυτίζει τὸ Βερτίσκον τῇ Κερκίνη, ἐνθα γράφει «Cercine M. qui et Bertiscus M.» ὀρθῶς ὀρογραφεῖ Μύλλερως (Maced.) καὶ Κεῖπερτος ἐν τῇ χάρτῃ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

(2) Desdèvises-du-desert, p. 390. «Kiepert y place Berta, parcequ'il fait de la partie basse du Cercine le mont Bertiscus. Nous ne croyons pas qu'il faille ainsi comprendre Strabon et Ptolémée, et nous laissons d'autant plus volontiers le Bertiscus au nord-ouest, où nous l'avons placé (mont Tourianska), que Strabon l'associe au Scardus et à l'Orbélus, et que le Cercine, où le place Kiepert, n'aurait pu donner son nom au lac Cercinitis».

(3) Ἡροδοτ. 5, 16. 17. ὅτι μὲν τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου, ἐνθα γίνεται μνεία περὶ τῆς Πρασιᾶδος λίμνης καὶ τοῦ Δυσώρου καὶ Ὀρβήλου ὄρους λίαν συγκεχυμένον ἐστὶ καὶ ἴσως ἐσφαλμένον ἀκολουθῶς ἀποδειχθήσεται ἐκ τῆς ἱστορίας· ὅτι δὲ καὶ τινες τῶν νεωτέρων ἐκ τούτου παραχθέντες περιέπεσαν εἰς ἀτόπους εἰκασίας καὶ τοῦτο ἐν οἰκείῳ τόπῳ δηλωθήσεται.

ς) ΚΙΣΣΟΣ (Χορτιάτης).

§. 24. Ὁ δυτικὸς κλάδος τῆς Κερκίνης ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Δόβηρον πόλιν δυτικῆς ἄκρας τοῦ ὄρους καὶ διερχόμενος τὴν Μυγδονίαν παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην διακλαδίζεται εἰς πολλοὺς κλώνους ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρὸς δυσμὰς αὐτῆς ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Αἰναίου (Καρμπουρνοῦ) ἀκρωτηρίου, ὁ δὲ ἀνατολικώτερον τούτου ἐκτεινόμενος πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν μικρὰν χερσόνησον τῆς Παλλήνης φθάνει μέχρι τοῦ Ποσειδίου καὶ Καναστραίου ἀκρωτηρίου ἀπολήγων, καὶ τελευταῖον ὁ τρίτος ἐξαπλούμενος εἰς τὴν κεντρικὴν χερσόνησον τῆς Χαλκιδικῆς Σιθωνίαν καθήκει μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀμπέλου ἀπολήγων.

Οὗτος τοίνυν ὁ δυτικὸς κλάδος τῆς Κερκίνης, ὁ οὕτως ὑποδιαιρούμενος εἰς τρεῖς μεγάλους κλώνους καὶ τὰ ὄρη τῆς Χαλκιδικῆς σχηματίζων, καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων (1) Κίσσος ὁμωνύμως τῇ εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ κειμένη ἀρχαία πόλει Κισσῷ, ἐξ ἧς τοῦνομα ἔλαβεν, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν (2) ὀνομάζεται Χορταί-

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 21. «τῶν δὲ συνοικισθεῖσων ἦν Ἀπολλωνία καὶ Χαλάστρα καὶ Θέρμα καὶ Αἰνεια καὶ Κισσός, ὧν τὴν Κισσὸν ὑπονόησειεν ἂν τις τῷ Κισσῷ προσήκειν, οὗ μέμνηται ὁ ποιητής» Κισσῆς τὸν γ' ἔθραψε, «τὸν Ἰφιδάμαντα λέγων» καὶ ἀποσπ. 25. «μετόκισε δὲ τὰ πέριξ πολίχνη εἰς αὐτήν, οἷον Χαλάστραν, Αἰνειαν, Κισσὸν καὶ τινα καὶ ἄλλα. Ἐκ δὲ τοῦ Κισσοῦ τούτου ὑπονόησειεν ἂν τις γενέσθαι καὶ τὸν παρ' Ὀμήρῳ Ἰφιδάμαντα, οὗ ὁ πάππος Κισσεὺς ἔθρεψεν αὐτὸν (φρῖν) ἐν Θρήκῃ, ἣ νῦν Μακεδονία καλεῖται».

(2) Καντακουζ. 1, 53. «Ἄμα ἔω κατὰ τὴν τρίτην ἦσαν ἐν Χορταίτου». Νικηφορ. Γρηγ. τ. 1. σελ. 16. ἐκδ. Βον. ἐν ἐπιγραφῇ ἐπιστολῆς λέγει» Μαζίμω, τῷ ὁσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ Χορταίτου «Καντακουζην. 1, 31.» Εἰς τὸ περὶ αὐτὴν φροντιστήριον τὸ Χορταίτου «Νικηφορ. Γρηγ. 8, 11, 6.» ἤλαυνεν

της καὶ Χορταΐτης, παρὰ δὲ Λατίνοις καὶ Φραγγογάλλοις (1) λαμβάνει πολλές μορφάς καὶ παρεφθαρμένως φέρεται, καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις Χορτιάτης λέγεται. Ὅτι δὲ ὁ Κίσσος, τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή κειμένη ἀνατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν ἔχει ὕψος κατὰ τοὺς μὲν (2) 1965 ποδῶν κατὰ τοὺς δὲ (3) 550 ὀργυιῶν, ὁ Χορτιάτης ἐστὶ καὶ οὐχὶ ἡ Χασιὰ ὥς τις τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως ἐκδέχεται (4)

ἔξω πρὸς τὴν τοῦ Χορταΐτου μονήν». Ἰωανν. Ἀναγνωστ. κεφ. 2. «μέχρις οὗ ἡ μονὴ τυγχάνει τοῦ Χορταΐτου».

(1) *Chronique de Henri de Valensiennes* (Buchon. collect. vol. 3. p. 223.) «Corthiac c'est une riche abaye de moines gris». p. 232. «L'empereur. qui fut demouréal Cortihach». Innocent. III. epist. 15, 70. «Coenobium de Curthiat, quod erat in regno suo prope Thessalonicam constitutum». Felix Beaujour, *Tableau du Commerce de la Grèce* vol. 1. p. 20. «Le mont Kourtiach, qui est à deux lieues au nord-est de Salonique» Cousinéry, vol. 1. p. 53. 59. Paul. Lucas *Voyage* ed. 1720. t. 1. p. 51. Hadschi chalfa in Rumel. et Bosnia p. 76. Desdevises-du-dezert, p. 22.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 47. «du principal sommet du Cissus (1965)».

(3) Felix Beaujour, *Tabl. de com.* vol. 1. p. 20. «Le mont Kourtiach... paraît le plus élevé de tous les monts intermédiaires, qui courent au sud: il a cinq cent cinquante toises au dessus du niveau de la mer. ce mont s'incline par degrés en se rapprochant du fond oriental du golfe Therméen et forme là une pente douce, sur la quelle est bâtie Salonique en forme de croissant». Κατὰ Ἀβέλιον (σ. 20.) ἔχει ὕψος 3894'.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 23. cette dernière ramification (1200) qui traverse la contrée appelée présentement Chassia, est vraisemblablement le mont Cissus des anciens» p. 381. «à l'ouest le mont Cissus (Chassia)» p. 382. «sur le versant méridional des derniers prolongements du Cissus (Chassia)».

τοποθετῶν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὸ Δύσωρον τοῦ Ἡροδότου καὶ αὐτῷ ἀποδίδων τοῦνομα Χορτιάτης, μαρτυρεῖ μοι ἄλλος τῶν νεωτέρων ἐπιμελέστερον ἐρευνήσας τὰ περὶ τούτων (1).

ζ) ΥΨΙΖΩΝΟΣ (Χολωμόνδας).

§. 25. Ἐκ τῶν τριῶν κλώνων τοῦ δυτικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης ὁ μὲν πρῶτος ἀπολήγει εἰς τὸ Αἰναῖον ἀκρωτήριο, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸ Ποσειδῖον καὶ Καναστραῖον ἀκρωτήριο τῆς Παλλήνης καὶ οὗτοι σχηματίζουσι τὸν Κίσσον (Χορτιάτην). ὁ δὲ τρίτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς διευθυνόμενος, εἴτα δὲ

(1) O. Abel, Macedon. p. 38. σημ. 1. «Damit ist zugleich auch der Beweis gegeben, dass der heutige Khortiat der alte Kissos ist. Cousinérys Ansicht, der wegen der Zwei hohen Gipfel des Khortiat, in diesem das alte Dysorons gebirge erkennen vill ist durchaus haltlos «p. 61.» aber der Khortiat ist als der alte Kissos erwiesen». Ὅθεν Desdevises-du-desert, p. 47. τοποθετῶν τὸ Δύσωρον ἐν τῇ θέσει τοῦ Κίσσου ἀντιφάσκει ἑαυτῷ λέγων ἐν σελ. 112. «Le lac Prasias, voisin du Dysorum (Kortiasch) est le lac Cercinitis» καὶ οὕτω μεταφέρει τὸ ὄρος πλησίον τῆς πολὺ μακρὰν κειμένης λίμνης Πρασιάδος εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην περιέπεσε καὶ Κουσινερῆς (τ. 1. σ. 33. 60. 109.) καὶ Ταφέλιος (Thessal. p. 252—254). Ὁ δὲ Κ. Πολυζωΐδης ταῦτιζων τὸν Χορτιάτην τῷ Δυσώρῳ μετατοπίζει κατὰ παραδρομὴν βεβαίως τὸν Χορτιάτην ἀπώτατα εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ δὴ εἰς τὴν Πελαγονίαν, ἐκλαμβάνων αὐτὸν ἀντὶ τοῦ Περιστερίου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ πόλις Βιτώλια, περὶ ἧς λέγει (Γεωγραφικ. τ. 2. σ. 135.) «Βιτώλια ἢ Μοναστήρι, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἢ τῆς πάλαι καλουμένης Πελαγονίας, κειμένη παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἄλλοτε μὲν Δυσώρου νῦν δὲ Χορτιάτου ὄρους» περὶ τῆς ἀληθείας δὲ δύναται νὰ πεισθῇ ἂν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χωρίον (5, 17) τοῦ Ἡροδότου ἔνθα λόγος γίνεται περὶ τῆς θέσεως τοῦ Δυσώρου καὶ τοὺς νεωτέρους περὶ τοῦ Χορτιάτου.

μεταβάλλων διεύθυνσιν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἐξαπλοῦται εἰς τὴν κεντρικὴν χερσονήσον τῆς Χαλκιδικῆς Σιθωνίαν καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο Ἀμπέλου.

Οὗτος ὁ τρίτος κλῶνος καλεῖται παρὰ Πλινίῳ (1) μὲν Ὑψίζωνος, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις Σάλωμον, Χολωμόνδα καὶ Χόλωμον (2) καὶ ἐκπέμπων πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν λιμνῶν πολλοὺς μικροὺς κλώνους ἔχει ὕψος κατὰ τινας μὲν (3) 2—3000 ποδῶν. κατ' ἄλλους δὲ (4) 3600' ἐν τῷ ζυγῷ, κειμένῳ ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου.

η) ἌΘΩΣ (Ἁγίον Ὄρος).

§. 26. Εἴρηται προηγουμένως ὅτι ἡ Κερκίνη δύο ἐκπέμπει κλάδους πρὸς μεσημβρίαν, τῶν ὁποίων ὁ μὲν δυτικὸς ἐκλήθη Κίσσος (Χορτιάτης), ὁ δὲ ἀνατολικὸς Βερτίσκον. Τοῦτο τοίνυν καθῆκον μεσημβρινοανατολι-

(1) Plin. 4, 17.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 381. «Peut-être le mont Hypsizorus (Hypsizonus?) est-il le point le plus élevé du Cholomonta, s'est-à-dire le mont Salomon, indiqué par Lapie». αὐτόθι «du mont Hypsizonus (Salomon) καὶ ἀλλαχοῦ, 357. 383. ἐν ᾧ ταυτίζει τὸν Ὑψίζωνον, Σάλωμον καὶ Χολωμόνδα, ἐν σελ. 22. ἀντιφάσκων ἐαυτῷ διακρίνει τὸν Χολωμόνδα ἀπὸ τοῦ Σάλωμον, ὅπου λέγει, «ensuite le mont Cholomonda, appelé aussi Kholomon, et le mont Salomon, point le plus élevé de l'intérieur (3600). εἰμὴ τυπογραφικὸν ἐστὶν ἀμάρτημα τοῦ συνδέσμου εἰ ἐκληφθέντος ἀντὶ τοῦ ῥήματος est. ἂν δὲ τὸ νέον ὄνομα Χόλωμον καὶ Χολωμόνδα Σλαβικὸν εἶναι ὡς διατείνεται ὁ κορυφαῖος τῶν πανσλαβιστῶν Φαλμεράυρος (Fragmente aus dem orient. Stuttg. t. 2, p. 60.) καὶ ἐκδέχεται Ἀβέλιος (Macedon. p. 20. σημ. 1.), περὶ τούτου κρινέτωσαν οἱ σλαβισταί.

(3) O. Abel, S. 20. «dieses Gebirge... über 2000' hohen, aber nirgends 3000'».

(4) Desdevises-du-dezert, p. 22.

κῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν συνέχεται ἐξ ἀνατολῶν μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος διαρρήγνυμένου Παγγαίου ὄρους (1), ἀφ' ἑτέρου δὲ μεσημβρινοδυτικῶς μετὰ τοῦ προπεριγραφέν-
 νος Ὑψιζώνου (Χολωμόνδα) καὶ εἴτα προβαῖνον τελευτᾷ
 πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀκάνθου, καὶ τοῦτο τὸ μεσημ-
 βρινὸν μέρος τοῦ Βερτίσκου ἔπρεπε νὰ ἐννοηθῇ ὡς τὸ
 Δύσωρον ὄρος τοῦ Ἡροδότου, ἀναφέροντος πρῶτον μὲν
 τὸν Ὀρβηλον, εἴτα τὴν Πρασιάδα, ἔπειτα τὸ μέταλλον
 αὐτῆς, καὶ τὸ Δύσωρον (2) καὶ μετ' αὐτὸ τὴν Μακεδονίαν,
 εἰ μὴ ἐκάλυεν ἡ ἱστορία, ἀντιλέγουσα ὅτι πολὺ βραδύ-
 τερον τὸ μεταξὺ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος μέρος προσελή-
 φθη ἐν Μακεδονίᾳ, περὶ οὗ κατωτέρω γενήσεται ὁ προ-
 σήκων λόγος· διότι τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ὄρους τανῦν
 καλεῖται Νίσβορον (3) καὶ ἡ παρακειμένη χώρα Μαδε-
 μοχώρια, ἥτοι μεταλλοῦχος χώρα. Τὴν συνέχειαν τοῦ
 Βερτίσκου παρὰ τὴν Ἀκάνθον διακόπτει ὁ Ἰσθμὸς τῆς
 χερσονήσου Ἀκτῆς ἐνθα πρὸς νότον τελευτᾷ ὁ Ἄθως
 καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν νεωτέρων (4) σχηματί-

(1) Ὅρα Κεϊπέрту χάρτην τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Μυλ-
 λέρου τῆς Μακεδονίας.

(2) Ἡροδοτ. 5, 17. «Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύν-
 τομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λί-
 μνης τὸ μέταλλον, . . . μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλούμενον
 οὗρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ».

(3) O. Abel, p. 20. «Im nordosten hängt mit ihm (Cholomon) der Erzreiche Rücken von Nisworo in glei-
 ches Höhe zusammen: es ist dies das östliche Steil ge-
 gen den Strymonischen Busen abfallende Randgebirge
 des Halbinsel, das ihr durch seinen Reichtum an werth-
 vollen Erzen im Alterttum hielleicvt den Namen gab,
 wie davon heute noch dieses östliche Bezirk Mademo-
 choria (Maden türkisch das Bergwerk) heisst».

(4) Desdevises-du-dezert, p. 22. «Il y a une com-
 plète interruption de la ligne orographique à la nais-

ζεται λαμπρά κοιλάς, ὡς ἡ τῶν Τεμπῶν καὶ τοῦ λευκοῦ Δρεῖλωνος, ἔχουσα μῆκος μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν δώδεκα σταδίων (1) ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους (2) δύο κилоμέτρων, πλάτος δὲ ἑκατὸν μέτρων καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἰσθμῷ κατὰ τινας μὲν (3) ἐπιχειρισθεῖσα ἡ περιώνυμος τοῦ Ξέρξου διώρυξ συνετελέσθη, ὅπερ καὶ πιθανώτερον φαίνεται, κατ' ἄλλους δὲ (4) ἔμεινεν ἀτελής.

Ἐν τῷ ἰσθμῷ τοίνυν διακοπτομένης τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Βερτίσκου, ἄρχεται ἡ ἐκ μεσημβρίας λογιζομένης τῆς ἀρχῆς, ἔνθα τελευτᾷ εἰς τὰ ἀκρωτήρια

sance de la presqu'île septentrionale, ou presqu'île d'Acté (presqu'île d'Hagion-Oros). C'est, dit M. Viquesnel, une vallée».

(1) Ἡροδοτ. 7, 22. «καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων, πεδῖον δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τωρώνης».

(2) Desdesvises-du-dezert, p. 22. «une vallée de deux Kilomètres de long sur cent mètres de large, couverte de prairies presque au niveau de la mer, et selon Grisebach, ce serait, comme les défilés de Tempé et du Drin blanc, une langada.

(3) Ἡροδοτ. 7, 23. Plin. 4, 10. Leake, t. 3. 114—142. Sickler, t. 2. p. 208—209. Tafel, Thessalon. 95. 256. 317. edit. fragm. Strab. p. 26. Anonymus Augustanus in Allgemein. Zeitung a. 1843. Desdesvises-du-dezert, p. 23.

(4) Δημήτριος Σκήψιος παρὰ Στραβ. 6, 331. ἀποσπ. 35. «οὐκ οἶσται πλευσθῆναι τὴν διώρυγα ταύτην· μέχρι μὲν γάρ... οὐκ ἐνὸν ἐκλατομηθῆναι δι' ὅλου μέχρι θαλάσσης» τούτῳ παρακολουθεῖ Cousinéry (Voyage dans la Macédoine t. 2. p. 133). καὶ Grisebach (Reise durch Rumelien, t. 1. p. 227—345). καθ' οὗ Leake, t. 3. p. 133. Tzschukke zu Pomp. Mela, 2, 2, 10. Tafel. fragm. Strab. p. 26. Κατ' ἐμὲ δὲ ἰδόντα ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς τὸν τόπον φαίνεται ἀληθὴς ἡ πρώτη γνώμη.

Ἀκράθως ἢ Ἀκρόθων (1) καὶ Νυμφαῖον, τελευταῖ ἄλλη ὄρεινὴ γραμμὴ, ἡ ὁποία νέον λαμβάνουσα ὄνομα καλεῖται Ἄθως (Ἄγιον ὄρος), ἡ ἐξ Ἄθω υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἢ ἐκ τινος Γίγαντος Ἄθω ὁμωνύμως τοῦ ὁποίου ὀνομάζεται καὶ ὅλη ἡ Χερσόνησος Ἀκτὴ, καὶ λαμβάνει ἐν τῷ ὁμονύμῳ ἀκρωτηρίῳ μέγα ὕψος, 6438 ποδῶν (2).

Τὸ ὄρος τοῦτο, καίπερ σχετικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας ὄρη μὴ ἔχον μέγα ὕψος, οὐχ ἦττον ὅμως περιώνυμόν ἐστι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Βυζαντινοῖς καὶ νεωτέροις· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων (3) φημίζεται καὶ μετὰ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐπιθέτων κοσμεῖται διὰ τὴν θηριωδεστάτην περὶ αὐτὸ γενομένην θάλασσαν, ἐν ἣ διεφθάρη ποτὲ ὁ βαρβαρικὸς στόλος καὶ στρατός, διὰ τὴν ἐν τέλει αὐτοῦ γενομένην βασιλικὴν διώρυχα καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τρεῖς ὥρας πρότερον τῆς ἐν τῇ παραλίᾳ ἀνατολῆς καὶ διότι ἡ σκιὰ αὐτοῦ ἐξετείνετο μέχρι τῆς Μυρίνης, κειμένης ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τῆς νήσου Λήμνου καὶ τελευταῖον διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Δεινοκράτους γενομένην πρότασιν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἵνα μεταποιήσῃ αὐτὸ εἰς ἀνδριάντα (4).

(1) Ἡροδοτ. 7, 22. Θουκυδιδ. 4. 109. Στραβ. 7, 330 ἀποσπ. 32. καὶ 331. ἀπ. 32. 35.

(2) Desdèvises-du-dèzert. p. 23. μικρότερον ὕψος 5100 ποδῶν ἀπονέμει. O. Abel, p. 21. «und im Suden mit dem vorgebirge Athos schliesst, das 6438' hoch».

(3) Ἡροδοτ. 6, 44. 95. 7, 22. «ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ οὖρος μέγα τε καὶ οὐνομαστόν, εἰς θάλασσαν καθῆκον «Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 33». ἐστὶ δὲ ὁ Ἄθων ὄρος μαστοσειδές, ὀξύτατον, ὑψηλότατον. «ἀποσπ. 35. Ἔστι δ' ὁ Ἄθως ὄρος ὑψηλὸν καὶ μαστοσειδές» Θουκυδ. 4, 109.

(4) Ἡροδοτ. 6, 44. «λέγεται γὰρ κατὰ τριακοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων. ὥστε

ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν (1) καὶ Λατίνων τοῦ μεσαιῶ-
νος διὰ τὴν σύστασιν τῶν ἐν αὐτῷ μοναστηρίων καὶ ἐγ-
κατάστασιν τῶν πολυαρίθμων μοναχῶν κλείζεται (2)
καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπαινεῖται διὰ τὴν
λαμπρὰν τοποθεσίαν καὶ εὐφορίαν τῆς γῆς, ἣτις πρω-
μώτατα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς
σύστασιν τῶν ἀποικιῶν καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ θρη-
σκευτικὴν ἐπισημότητα, ἣν ὡς Βατικάνον τῆς Ἀνατο-
λῆς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἀπέκτησεν (3), ἀφ' ἐτέ-

γὰρ θηριωδεστάτης εὐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν
Ἄθων». ὁ αὐτὸς 122. «ὁ μὲν οὖν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη
ὑπὸ Εἰρξου καὶ διεξέπλωσε τὴν διώρυγα τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ γενο-
μένην». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 33. «οὗ οἱ τὴν κορυφὴν οἰκοῦν-
τες ὁρῶσι τὸν ἥλιον πρὸ ὥρῶν τριῶν ἀνατέλλοντα τῆς ἐν τῇ πα-
ρχλίᾳ ἀνατολῆς». Στατ. Θηβ. 5, 51. Ἀπολλων. Ροδ. 1, 604.
Στραβ. 14. 641. 23. Mela. 2, 2, 10.

(1) Εὐσταθ. (opuscc. p. 214—267). Ἰωανν. Κομνην. ἐν τῇ
περιγραφῇ τοῦ Ἄθω (Montfuc. palaeograph. p. 433). Νικη-
φορ. Γρηγορ. 14, 8. Ἰωαν. Κομνηνός.

(2) Innocentius III, pap. Roman. epist. libr. 13, 40.
«custodiam monasteriorum Montis Saucti, quae ad se-
dem apostolicam immediate pertinere dicuntur». καὶ
epist. 13, 39. «cum libera monasteria, quae imperialia
nuncupantur, graecorum quoque dominio....» epist.
16, 168.

(3) Braconier, Mém. pour servir à l'histoire du mont
Athos. Pouqueville voyage, vol. 1. pref. p. X. Zacha-
riae, Reise in den Orient in den Jahren 1837 und
1838. mit einer Karte des Berges Athos. Heidelberg
1840. Mannert, 7, 452. Desdevises-du-desert, p. 23.
O. Abel, p. 21. «Dafür sind sie aber auch für Ackerbau
und Handel geeigneter, fruchtbarer und bevölkert,
Vorzüge, die im Alterthum die dortigen griechischen
Pflanzstädte zu so hohen Blüthe brachten. der Athos
dagegen hat seine hohe politisch-religiöse Bedeutung
als» Vatihān des Orients «erst in der neueren Zeit ge-
wonnen....»

ρου δὲ περίφοβος γίνεται τοῖς ναυτιλομένοις καὶ νῦν ὡς πάλαι ἔνεκα τῆς θηριωδεστάτης γενομένης πολλάκις καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους θαλάσσης.

Ταῦτα τοίνυν καὶ τοιαῦτά εἰσιν τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας ἐξ ἄρκτου, ἐκ δυσμῶν, ἐκ μεσημβρίας καὶ ἐξ ἀνατολῶν. Καὶ ὁ Στράβων ἡ ὁ ἐπιτομεὺς αὐτοῦ συγχέων τὰ ὄρια τῆς Μακεδονίας ὅτε μὲν συνάπτει ταύτῃ καὶ ὅλην τὴν Θράκην ἐξ ἀτατολῶν μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος (1), ὅτε δὲ σμικρύνων αὐτὴν ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ἡ Μακεδονία ἐκ νότου περιορίζεται τῇ Ἐγνατίᾳ ὁδῷ ἀπὸ Δυρράχίου πόλεως πρὸς ἀνατολὰς ἰούση ἕως Θεσσαλονικείας, (2) ἔνθα σφάλλεται πρῶτον μὲν συντέμνων τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν μέχρι Θεσσαλονίκης, ἐν ᾗ αὕτη ἐξετείνεται μέχρι τοῦ Ἑβρου ποταμοῦ ἐξ ἀνατολῶν (3) δεύτερον δὲ ἐλαττόνων αὐτὴν κατὰ τὸ ἡμῖς διὰ τῆς φερομένης γραμμῆς ἀπὸ Δυρράχίου μέχρι Θεσσαλονίκης· διότι διὰ ταύτης τῆς γραμμῆς μένει ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας ἡ ἀρχικὴ Μακεδονία, ἡ ὁποία Ἡμαθία ἐκαλεῖτο καὶ Μακεδονίς ἡ μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ κειμένη, ἡ Ὀρεστίς, ἡ Ἐλίμεια καὶ ἡ Πιερία, ὥστε κατὰ ταύτας τὰς ἡμαρτημένας ὁροθεσίας τῆς Μακεδονίας ἔχει σχῆμα παραλη-

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 9. «ἔστι μὲν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία· νυνὶ μέντοι, τῇ φύσει τῶν τόπων ἀκολουθοῦντες καὶ τῷ σχήματι, χωρὶς ἔγνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τάζαι καὶ συνάψαι πρὸς τὴν ὁμορον αὐτῇ Θράκην μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος».

(2) Αὐτὸς αὐτόθι ἀποσπ. 10. «ὅτι ἡ Μακεδονία . . . ἐκ νότου δὲ τῇ Ἐγνατίᾳ ὁδῷ ἀπὸ Δυρράχίου πόλεως πρὸς ἀνατολὰς ἰούση ἕως Θεσσαλονικείας».

(3) Tafel, edit. fragm. Strab. p. 10. n. 20. «Ista vero Romanorum via medium habuit Thessalonicae, non finem, qui erat ex oriente Hebri (Maritzae)».

λογράμμου ἢ ἐντελὲς ἢ ὡς ἔγγιστα ὡς λέγει ὁ ἐπιτομεύς (1). Καὶ ἡ μεγάλη αὕτη σύγχυσις καὶ ἀντίφασις ἀποδοτέα μᾶλλον εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐβδόμου βιβλίου τοῦ Στραβωνείου συγγράμματος, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ, περὶ ὧν τὰ εἰκότα ἐλέχθησαν ἐν τῷ προλόγῳ, ἢ εἰς αὐτὸν τὸν Στράβωνα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας γεωγραφοῦντα καὶ ὑπὸ ἀπείρου δυστυχῶς καὶ ὅλως ἀδεξίου χειρὸς ἐπιτμηθέντα.

Εἰ μὲν οὖν κατὰ Στράβωνα τὸ σχῆμα τῆς Μακεδονίας, περιοριζομένης πρὸς ἄρκτον μὲν ἐκ τῆς περιγραφείσης ἤδη βαρρείας ὀρεινῆς γραμμῆς, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, παραλληλόγραμμόν ἐστιν, ἐξ ἅπαντος τὸ σχῆμα τῆς διὰ τῶν περιγραφέντων ὁρῶν ὀρισθείσης Μακεδονίας τετράγωνον ὡς ἔγγιστα ἐστὶ, παριστῶν ἔλλειψιν ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ γωνίᾳ, ἣν κατέχει ὁ Στρυμονικὸς κόλπος. Καὶ τούτου ἤδη ἐξελεγχθέντος, τοσαῦτα ἀρκείτωσαν περὶ τῶν βορρείων, δυτικῶν, μεσημβρινῶν καὶ ἀνατολικῶν τῆς Μακεδονίας ὁρῶν· νῦν δὲ ὑπολείπεται ἡ τῶν κεντρικῶν ὁρῶν αὐτῆς περιγραφή.

ΟΡΗ ΚΕΝΤΡΙΚΑ.

α) ΜΟΥΣΤΑΤΖΟΣ, (*Βάβονρας καὶ Μορίχοβορ*).

§. 27. Ἐκ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου Κοράβου πλησίον τοῦ Κριτσόβου, ἔνθα πηγάζει ὁ Ἐριγῶν (Τσάρνα) ποταμός, ἐξέρχεται μέγας ὀρεινὸς κλάδος καὶ κατ' ἀρχάς μὲν διευθυνόμενος πρὸς ἀνατολάς, εἴτα δὲ στρεφόμενος μεσημβρινοανατολικῶς καὶ διαιρῶν τὴν με-

(1) Ἀποσπ. 9. 10. «Καὶ ἐστὶ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας παραλληλόγραμμον ἔγγιστα».

γάλην πεδιάδα τῆς Πελαγονίας καλεῖται (1) Μουστάτζος ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ ὅλως ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπομένως οὐδὲ ἀναφέρεται. Οὗτος προβαίνων ἀνατολικῶς διαιρεῖται εἰς τρεῖς κλώνους μεγάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν διευθύνεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ περιορίζων ἐκ δυσμῶν τὴν πεδιάδα τῆς Δευριόπου, διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ πρὸς μεσημβρίαν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν Βιτωλίων καὶ ἐγχωρίως καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων βουνὸν τοῦ Μοριχόβου καὶ ἐσφαλμένως Σέρτα (2) ὑπὸ τῶν ξένων· ὁ δὲ μέσος ἀνατολικὴν διεύθυνσιν λαμβάνων ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ καὶ περιορίζει πρὸς ἀνατολὰς τὴν Δευριόπον (3) ἢ τὴν νῦν καλουμένην πεδιάδα τοῦ Πριλάπου καὶ διαρρήγνυμενος, ὡς ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος, ὀνομάζεται Βάβουνα (4) ἔχων ὕψος 4000' ποδῶν περίπου καὶ ὁ τρίτος τελευταῖον ἀναβαίνων πρὸς βορρᾶν φθάνει μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ. Ταῦτά εἰσι τὰ ἀνατολικά ὄρη τῆς Πελαγονίας, κείμενα μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Ἐριγῶνος πο-

(1) Abel, 3. 14. 15. «Gegen Norden durch den Musdatsch vom Kritschowo-Becken geschieden, und an ihn reicht in südöstliches Richtung der Babuna».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 30. 32. 43. ἐνθα ἀντιφάσκει ἑαυτῷ· διότι κατ' ἀρχὰς μὲν λέγει ὀρθῶς ὅτι διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ (ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ Ἐριγῶνος) καὶ χωρίζεται τοῦ Βόρα «du mont Serta, dont il n'est séparé que par l'Axius» εἶτα δὲ ὅτι ἐνοῦται «Ainsi la chaine centrale du Bora, très-élevée et jointe par le mont Serta».

(3) Στραβ. 7, 326. 327. Liv. 39, 53. Desdevises-du-dezert, p. 315. 316.

(4) O. Abel, p. 3. «und dessen Verlängerung, dem Babuna», p. 14. der ... in der Nähe von Perlepe aber sich bis auf etwa 4000' senkt» Desdevises p. 31. 43. 44. 72. 157. κτλ.

ταμοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Ἀξιὸν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως Βελεσσοῦ.

6) ΒΟΡΑΣ ΒΕΡΝΟΝ καὶ ΒΕΡΜΙΟΝ.

§. 28. Ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τελευταίου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου ἔνθα τελευτᾷ μὲν ὁ Βαρνοῦς τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος, ἄρχεται δὲ ὁ Βερκετήσιος ἢ Κερκετήσιος τοῦ Πτολεμαίου ἀποσπᾶται κλάδος τις πρὸς ἀνατολὰς διευθυνόμενος καὶ χωρίζων τὴν Λυγκηστίδα ἀπὸ τῆς Ὀρεστίδος παραλλήλως τῶν πρὸς μεσημβρίαν περιοριζόντων τὴν Μακεδονίαν Καμβουνίων ὄρων καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Λιουίου Βόρας (1), ὑπὸ δὲ τοῦ Διοδώρου Βέρνον (2) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ Στράβωνος Βέρμιον (3). Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄρος τοῦτο, ἀποσπώμενον ἐκ τοῦ Βαρνοῦντος (Νέρετζκα) καὶ ἐκτεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ σημείου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὰ ὅρια τῆς Λυγκηστίδος πρὸς βορρᾶν, τῆς Ὀρεστίδος πρὸς μεσημβρίαν καὶ τῆς Ἑορδαίας πρὸς ἀνατολὰς, διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλώνους διευθυνομένους πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς ἄρκτον καὶ λαμβάνει διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα, διὰ τοῦτο ὀρθότερόν ἐστι νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ὁ μὲν Λιουῖος Βόραν καλεῖ τὴν ἀνατολικομεσημβρινὴν ἐκείνην ὀρεινὴν γραμμὴν, ἣ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Βαρνοῦντος μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, ὅπου ὀνομάζεται Βούνασα καὶ χωρίζει τὴν Λυγκηστίδα καὶ Ἑορδαίαν ἀπὸ τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας· ὁ δὲ Ἡρόδο-

(1) Liv. 45, 29. «Quarta regio trans Boram montem ad septentrionem Bora mons obijcitur».

(2) Διοδωρ. Σικελ. ἀποσπ. 27. ἐκδ. Βεζελλιγγ.

(3) Ἡροδοτ. 8, 138. «ὕπερ δὲ τῶν κήπων οὗρος κέεται Βέρμιον σὺννομα ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος» Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 25, 26. ἐκδос. Ταφελ. σημ. 50 καὶ 53.

τος, Στράβων και Διόδωρος Βέρνον και περμιον τὸν κλάδον ἐκείνον, ὅστις ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ Βόρα πλησίον τῆς Βεγορρίτιδος (Σαριγιούλ) λίμνης, ὑποδιαίρεται εἰς δύο κλώνους· τοῦτον λοιπὸν τὸν κλάδον ἐπιτοπίως καλοῦσι Βίτζι (1) καὶ οὐχὶ Νιτζον, ὡς ἐσφαλμένως τῶν νεωτέρων τις ὑπολαμβάνει (2).

Ἐκ δὲ τῶν δύο κλώνων, οὗς τὸ Βέρμιον ἐκπέμπει, ὁ μὲν διευθύνεται πρὸς ἄρκτον καὶ φθάνει πλησίον τῆς Ναούστης πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἐδέσσης κειμένης, τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι καλοῦσιν ἐπιτοπίῳ ὀνόματι Τούρλαν (3) καὶ διαβαίνουνσιν οἱ ἐκ Βιτωλίων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ τάνάπαλιν μεταβαίνοντες ὁδοιπόροι ἄνωθεν τοῦ Ὀστρούβου καὶ πρὸ τῆς Ἐδέσσης εἰς τὸ χωρίον Βλάδοβον τελοῦντες τὸ διόδιον τέλος· ὁ δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς πόλεως Βερρόιας ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομάζεται Δόξα, Ξηρολίβαδον καὶ Βουρίνος (4), τοῦ ὁποίου ἡ ἀκροτάτη κορυφή καλεῖται Τουρκιστὶ Γιότζεπε.

Καὶ οὗτοι μὲν εἰσιν οἱ πρὸς ἄρκτον, ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν διευθυνόμενοι κλάδοι τοῦ Βερμίου ὄρους.

(1) Pouqueville, 2, 360. Leake, 3, 275. Forbiger, 3. 1052. Abel, p. 7. 10. 12.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 32. «le mont Bora (mont Nidsche ...) 41. 101. κτλ.

(3) O. Abel, p. 7. «die höchsten Berge der Kette sind der Turla über Njausta, ein alpiner etwa 5000' hoher Gipfel» 112. Desdevises-du-dezert, p. 42. 327. 329. 332. ἐσφαλμένως καλεῖ Κιτάριον τὸ ὄρος, ἐν ᾧ Μάννερτος (7, 436) οὕτω καλεῖ τὴν ἐπὶ τῆς Βερρόιας καθήκουσαν κορυφὴν αὐτοῦ.

(4) Abel, p. 7. «und der Dhoxa oder Xerolivado über Berrhia der... schliesst sich an den uns schon bekannten Ghoztepe an» Desdevises-du-dezert, p. 32. 40. 304. κτλ.

Ἄλλος δέ τις κλάδος ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Βόρα (Βιτζίου) ἢ ἐκ τοῦ κεντρικοῦ σημείου τῆς Λυγκηστίδος Ἑορδαίας καὶ Ὀρεστίδος καὶ δυτικῶς τε καὶ παραλλήλως τοῦ Τούρλα διευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν μὲν καλεῖται Νιτζος ἔχων ὕψος 7000', μεταξὺ δὲ Ἑδέσσης καὶ Ἰανιτσᾶς Παΐκος, εἴτα δὲ προβαίνων μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ στρέφεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ καθήκει παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τῆς πόλεως Κύρρου, κειμένης μεταξὺ τοῦ Λουδίου καὶ Ἀξιοῦ ποταμοῦ (1). Καὶ οὗτος ὁ κλάδος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ Δύσωρον κατὰ τὴν περὶ τῶν ὀρίων τῆς ἀρχικῆς Μακεδονίας ἐκδοχὴν τῆς ἱστορίας, εἰ μὴ ἐνίστατο τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου (2), τιθέντος αὐτὸ παρὰ τὴν Πρασιάδα λίμνην. Οἱ δὲ νεώτεροι πολλὰ περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ εἰκοτολογοῦσιν, ἀγωνιζόμενοι νὰ συμβιδάσωσιν ὅσα περιστατικὰ ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει· διότι οἱ μὲν (3) ἐξ αὐτῶν τὸν Κίσσον

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι· «das Gebirge ziecht sich vom Bit-schi in einem beträchtlich gesenkten Kamm hin, bis es in den 2000' hohen Gipfeln des Nitschestocks» 10. 12. 179. 1. ὅτι δὲ ὑπὸ τὰ ὀνόματα Βαρνοῦς, Βόρας, Βέρνον καὶ Βέρμιον σημαίνεται μία συνεχὴς ὄρεινὴ γραμμὴ, διαφόρους ἐκπέμπουσα κλάδους πρόδηλόν ἐστίν ἐκ τῆς ρίζης αὐτῶν Müller, Maked. p. 6. σημ. 8 καὶ 62. Leake, 3, 303. Abel. 7. H. Tozer, Researches in the Highlands of Turkey 1869. t. 1. p. 154. καί περ διελθὼν πᾶσαν τὴν ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Βοδενῶν μεγάλην πεδιάδα τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδὼν τὴν ἐξ ἄρκτου περιβάλλουσαν αὐτὴν μεγάλην ὄρεινὴν γραμμὴν ἤτοι τὸν Νιτζον καὶ Παΐκον, ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ χάρτῃ ἄνευ τινος ὅρους καταλείπει τὸ μέρος τοῦτο.

(2) Ἡροδοτ. 5, 17. α' Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα, μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλεόμενον οὗρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίῃ».

(3) Tafel Thessalon. p. 272. «Herodoti (5, 17) Dy-

(Χορτιάτην) ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνουσιν ὡς Δύσωρον. Οἱ δὲ (1) συμφώνως τῷ Ἡροδότῳ θέτουσιν αὐτὸ ἐν Βισαλτίᾳ μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς κοιλάδος τῶν λιμνῶν, Βόλβης καὶ Λαγκαδᾶ καὶ τοῦ Ἀξιοῦ, ἔνθα ὡς προεῖρηται ἐτέθη τὸ Βερτίσκον μεταξὺ τῆς Κερκίνης καὶ Βισαλτίας καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ μετατοπίζουσιν αὐτό (2). Ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν γνώμῶν τούτων ἡ ἁμεινὸν εἰπεῖν εἰκασίῳν ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη ἐκ τῆς γεωγραφίας· διότι μεταξὺ Κίσσου (Χορτιάτου) καὶ Ὀρβήλου, ἐξ οὗ καθ' Ἡρόδοτον (5, 16) ἔφερον ξύλα καὶ σανίδας οἱ καὶ τοικοὶ τῆς Πρασιᾶδος Παῖονες, μεγίστη ἀπόστασις ὑπάρχει, καὶ ὁ Ἡρόδοτος, εἰ μὲν ὑποτεθῇ ὅτι ἄλλα μικρὰ ὄρη καὶ μέρη ἡγνῶσι, οὐδέποτε ὁμῶς δύναται νὰ ἐννοηθῇ τοῦτο περὶ τῆς θέσεως τοῦ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ Ὀρβήλου· ἡ δὲ δευτέρα ἀποδείκνυται ψευδῆς καὶ ἀνυπόστατος

sorum montem inter Orbelum Axiunque inferiorem quaero, ejusque finem esse puto Chortaetum, Thessalonicae imminentem» καὶ σελ. 261. Leake, 3, 444—5. Desdèvises-du-dezert p. 23. 47. Consinéry 1, 109. καθ' οὗ Ἀβέλιος (p. 38. σημ. 1.) ἐπιτίθεται λέγων «Consinèrys Ansicht, der wegen des Zwei hohen Gipfel des Khortiat, in diesem das alte Dysorongebirge erkennen vill, ist durchaus haltlos» καὶ σελ. 60. ὡσαύτως ἐσφαλμένα εἰσι καὶ ὅσα περὶ τοῦ ἐτύμου καὶ τῆς γραφῆς τοῦ ὀνόματος μετὰ ἡ ἀντὶ τὸ εἰκοτολογεῖ ὁ Κουσινερῦς, καθ' οὗ ὁ Desdèvises ἐν σελ. 22. σημ. 3.

(1) Abel, p. 60. «ebenso erhält das Gebirge Dysoron nur bei dieser Bestimmung seine richtige Stelle in Bissaltien Zwischen dem Strymon, dem Thal der Seen und dem Axios». Born, p. 18. Mannert, 7. 495 καὶ περὶ διατάζων, εἰς ταύτην φαίνεται ἀποκλίνων τὴν γνώμην. Sickler, 2, 208. συγχέει αὐτὸ μετὰ τοῦ Σκομίου συνάπτων.

(2) Πολυζωΐδου Γεωγραφικὰ τ. 6'. σελ. 135. Βιτώλια ἢ Μοναστήρι. . . . κεμένη παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἄλλοτε μὲν Δυσώρου νῦν δὲ Χορτιάτου ὄρους».

ἐκ τῆς ἱστορίας, μαρτυρούσης ὅτι ἡ κατάκτησις τῶν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Λουδίου ποταμοῦ κειμένων χωρῶν καὶ ἔθνων ἐγένετο μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους καὶ μάλιστα ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α'. τοῦ καὶ φιλέλληνος ἐπικληθέντος (1), μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι καὶ στάσεις παρέσχον ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρίαν τοῖς κατακτηθεῖσιν ἔθνεσι νὰ ἀποσείσωσι τὸν ἐπιβληθέντα ζυγόν (2). Ἐκ τούτων λοιπὸν ἔπεται ὅτι τὸ Δύ-

(1) Θουκυδιδ. 2, 99. δὲν διακρίνει ἀκριβῶς τίνες χώρας οἱ πρόγονοι τοῦ Ἀλεξάνδρου Τημενίδαι καὶ τίνες αὐτὸς οὗτος, ἐν ᾧ ὁ Ἡρόδοτος (8, 115) ῥητῶς ἀποφαίνεται περὶ τούτου. Justin. 7, 4. «cujus filio et successori Alexandro cognatio Bubaris veluti tempestas quaedam, inter Olympum Haemumque montes totius regionis cum imperio donaverit». ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου τούτου εὔρηται παρ' Ἀβελίφ σελ. 152. Müller, Maked. p. 30. «Später als Xerxes Zug trifft auf jeden Fall die Besitznahme von Bisaltien und Krestonika. der Thrakische König dieser Landschaften floh damals, und überliess sein Reich der Eroberungslust Alexanders, der seine Herrschaft nun schon bis zum untern Strymon ausdehnte» καὶ σελ. 33. Born, p. 18. «die Erweiterung des Reiches über Krestonien und Bisaltien bis zum Strymon und vielleicht sogar bis in die Gegend von Amphipolis war sicherlich Alexanders Werk» καὶ κατωτέρω «so erstreckte sich sein Scepter über die Länder zwischen Pindos, Olymp und Strymon». Abel, p. 153. «So dehnte sich die Herrschaft der Macedonier bis zum Strymon aus und, wenn wir König Philipp glauben dürfen auch noch auf dessen linkes Ufer, wo später Amphipolis lag «καὶ σελ. 155. Φιλίππ. ἐπιστολ. παρὰ Δημοσθεν. σ. 164. Θουκυδιδ. 1, 137.» εἰς Πύδναν τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Born, p. 18. σημ. 32. Grote, 2, 339, Tafel, edit. Strab. p. 29. σημ. 73. Thess. p. 237.

(2) Abel, p. 155. «die Zeiten innerer Zwigigkeiten in macedonischen Reiche nach Alexander mussten eine neue Erstarkung der Selbständigkeit für die obermace-

σωρον δὲν δύναται νὰ τεθῇ οὔτε παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην ὅπου κεῖται ὁ Κίσσος (Χορτιάτης) οὔτε πλησίον τῆς Πρασιάδος παρὰ τῷ Στρυμόνι καὶ Ὁρβήλῳ, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δύναται νὰ μετατεθῇ εἰς τὰ δυτικώτατα μέρη τῆς Μακεδονίας πλησίον τῆς νῦν πόλεως Βιτωλίων, ἔνθα ὡς προεῖρηται ἀνυψοῦται εἰς μέγα ὕψος μία τῶν κορυφῶν τοῦ Βαρνοῦντος, τὸ Περιστέρι. Αἰτία δὲ τῶν διαφορῶν τούτων εἶναι αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος, ὃς κατ' ἄγνοιαν (1) τῶν μεσογειῶν ἐκείνων χωρῶν καὶ μερῶν ἐσφαλμένως συνδυάζει τὸ Δύσωρον μετὰ τῆς Πρασιάδος καὶ ταύτην μετὰ τοῦ Ὁρβήλου. Ὅθεν, παραλειπομένου τοῦ συνδυασμοῦ τούτου ὡς ἐσφαλμένου κατὰ τὴν ἱστορίαν, πρέπει συμφώνως ταύτῃ νὰ ζητηθῇ τὸ Δύσωρον ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς Μακεδονίας ἢ Μακεδονίτιδος τῆς μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος κειμένης, καὶ ὡς τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει, εἰ μὴ ὁ βορρείανατολικὸς κλάδος τοῦ Βερμίου ὅρους ὁ παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ καθήκων μέχρι τῆς πόλεως Κύρρου (Παλαιοκάστρου) κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Μυλλέρου (2), ὁ ὁποῖος ἐνταῦθα τίθησι τὸ Δύσωρον ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ Φλαθέου (3). Ἀλλὰ

donischen Völkesschaften beiwirken und jedenfalls ihre Unterwerfung unmöglich machen» Born, p. 18.

(1) Mannert, 7, 495. «wahrscheinlich hat Herodot ältere und neuere Angaben unrichtig zusammengestellt».

(2) Müller, 7. 30. «offenbar in Macedonien des Ursprunglichen Sinns, da das hinzueroberte Bergwerk ganz deutlich davon ausgeschlossen wird. der Prasische See lag in Päonien, in welchem district, ist unbekannt: das Gebürge aber Können wir nirgends anders als nördlich von Edessa und doch jenseits des Axios suchen. weil an diesen das Eigentliche Makedonien auf Keinen Fall reichte».

(3) Flathe, 1, 13. «das Königreich Maked. ... wes-

τούτου τεθέντος ὡς ἀληθοῦς, τὸ χωρίον τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ἢ ὡς ὅλως ἐσφαλμένον, ὡς προεῖρηται, ἢ ὡς ἀνύπαρκτον, ὅπερ ἄτοπον καὶ ἀδύνατόν ἐστι.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ.

§. 29. Συγκεφαλαιοῦντες πάντα τὰ προηγούμενα εὐρίσκομεν ὅτι ἡ Μακεδονία πανταχόθεν ὑπὸ μεγάλων ὀρῶν περιοριζομένη καὶ ὑπ' αὐτῶν διατεμνομένη ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς σχηματίζει μεγάλας πεδιάδας καὶ λεκανοπέδια, ἔχοντα ἐνιαχοῦ μὲν σχῆμα κυκλικόν, ἀλλαχοῦ δὲ σχῆμα ἀνίσων τετραγώνων (1), καὶ αὕτη ἡ φυσικὴ διάπλασις καὶ ποικίλη διαμόρφωσις, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ εὕρῃ τις οὔτε εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, οὔτε εἰς τὴν Ἡπειρον, οὔτε εἰς τὴν Θεσσαλίαν, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, ἀναμφιβόλως συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν μεγάλην ἱστορικὴν καὶ πολιτικὴν σημασίαν αὐτῆς (2).

Κατὰ ταῦτα τοίνυν ἔχομεν ὄρη μεγάλα τε καὶ ὑψηλά πρὸς βορρᾶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν καλῶς ἐξασφαλίζοντα τὴν Μακεδονίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ χωρίζοντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς

tlich aber reichte es bis zum Gebürge Dysoron» 14. «und reichte hier bis zum Gebürge Dysoros».

(1) Desdevises-du-desert, p. 29. «La Macédoine, c'est encore M. Boué qui en fait la remarque, est coupée du nord au sud et de l'ouest à l'est par des montagnes en sens contraire, qui donnent à ses plaines l'aspect d'anges quadrangulaires allongées dans les proportions très inégales. cette observation est féconde pour la geogr. ancienne du pays». Abel, p. 22.

(2) Abel, p. 22. «Auch der oberflächlichsten Betrachtung ist es klar, wie diese eigenthümliche Gestaltung geschichtlich von den grössten Bedeutung werden musste».

ἄνω καὶ κάτω Μοισίας (νῦν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας) καὶ ἑκατέρωθεν διαφόρους ἐκπέμποντα κλάδους, γενομένης ἀρχῆς ἐκ δυσμῶν, α) τὸν Βερτίσκον (Μπαμπαδάγ), β) τὸν Σκάρδον (Σιάρ, καὶ Τουρκιστὶ Σιάρδαγ) γ) τὸν Ὀρβηλον (Σπάτσ), δ) τὸν Σκόμβρον ἢ Σκόμιον, (Κούρμπετσκα πλάνινα) καὶ ε) ἐν μέρει τὸν Αἶμον (Βαλκάμ καὶ Γότζα-Βάλκαμ).

Πρὸς δυσμὰς δὲ τὸ Σκάρδον αὐτό, λαμβάνον διεύθυνσιν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἐκπέμπον διαφόρους κλάδους πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς καὶ ἐκτεινόμενον ἐκ τῆς βορρείοτάτης καὶ ὑψηλοτάτης κορυφῆς μέχρι τοῦ Λάκμου, ἀρχῆς τοῦ Πίνδου, σχηματίζει, ὡς προεῖρηται τέσσαρας μεγάλους ὄρεινους ζυγούς. Πρῶτον μὲν τὴν Λιουβατρίνην πρὸς βορρᾶν τοῦ νῦν Πρισδρενίου καὶ Καλκανδελίου ἢ Τετόδου, δεύτερον δὲ τὸν Κόραβον πρὸς βορρᾶν τοῦ Κριτσάβου, τρίτον δὲ τὸν πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης, ἀνώνυμον ὄντα καὶ τέταρτον τὸν ἐν τέλει τοῦ Βαρνοῦντος καὶ ἀρχῇ τοῦ Βόρα τελευταῖον ζυγόν, καὶ οὕτω λαμβάνον διάφορα ὀνόματα ἐν τῷ μεταξὺ καθίσταται πολυνύμων. Διότι τὸ μὲν πρῶτον μέρος αὐτοῦ, μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου ζυγοῦ κείμενον καλεῖται τῷ γενικῷ ὀνόματι Σκάρδον (Σιάρδαγ), τὸ δὲ δεύτερον μέρος μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου ζυγοῦ κείμενον ὀνομάζεται βουλγαρικοῖς ὀνόμοσι Τούριανσκα Πλάνινα καὶ Σλίβοβα, ὁμωνύμως δυσὶ παρακειμένοις χωρίοις. Τὸ δὲ τρίτον μέρος ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ τρίτου ζυγοῦ μέχρι τοῦ τετάρτου ἐκτεινόμενον καὶ εἰς δύο κλάδους διαιρούμενον καλεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς δυσμὰς Πιερία ἢ Πυρηναῖα (Πετρίνα), ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀνατολὰς Βαρνοῦς μὲν πρὸς βορρᾶν, τοῦ ὁποίου τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἀποτελεῖ τὸ Περιστέρι, Νέρετζκα δὲ Βουλγαρικῷ ὀνόματι πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀποτελεῖ τὴν δυτικὴν καὶ

μεσημβρινήν σειρὰν τῆς πεδιάδος τῶν Βιτωλίων. Καὶ τελευταῖον τὸ τέταρτον μέρος ἐκ τοῦ τετάρτου ζυγοῦ καθήκον πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τοῦ Λάκμωνος, γενικῶς μὲν ὀνόματι καλεῖται Βόιον, εἰδικῶς δὲ Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον (Γράμμος, Βουσόταρις καὶ Σμόλικας). ὥστε ταύτης τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς ἔχομεν διάφορα ὀνόματα α) Σκάρδον (Σιάρδαγ), β) Τούριανσκα Πλάνινα καὶ Σλίβοδα, γ) Πιερρίαν ἢ Πυρηνάια (Πετρίναν) δ) Βαρνοῦντα (Περιστέρι), ε) Νέρετζκαν, ς) Βόιον, ζ) Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον (Γράμμον, Βουσόταριν καὶ Σμόλικαν).

Ἐκ δὲ τῶν κλάδων, οὓς ἡ γραμμὴ αὕτη ἐκπέμπει πρὸς δυσμὰς, ἐπισημότεροί εἰσιν α) ἡ Κανδαουῖα ἥς μέρη ὁ Λιβανίσκος, ἡ Βαγορά καὶ Βαβαγόρα καὶ Γόρα, β) ὁ Τόμαρος, γ) ὁ Ἄσναος (Τρεβουτζῖνος) καὶ δ) ὁ Ἀέρωπος (Πέλαγος). τῆς δὲ Κανδαουῖας ἐπισημότεροί εἰσιν δύο κλάδοι 1) ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Λισσοῦ ἐκτεινόμενος καὶ 2) ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐπιδάμνου.

Πρὸς ἀνατολὰς δὲ κλάδους τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἔχομεν α) τὸν Μουστατζὸν μετὰ τῶν παραφυάδων αὐτοῦ 1) Βάβουνα, 2) Μορυχόβου, 3) Κοζιάκου φθάνοντος μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ. β) τὸν Βόραν (Βίτζιν) γ) τὸ Βέρνον ἢ Βέρμιον μετὰ τῶν δύο κλάδων αὐτοῦ 1) Τούρλα 2) Δόξα, Ξηρολιβάδου καὶ Βουρίνου. προσθετέα τούτοις καὶ ὁ ἐκ τοῦ Βόρα (Βιτζίου) ἐξερχόμενος κλάδος καὶ καλούμενος Νιτζος Παΐκος καὶ τὸ ἀόριστον Δύσωρον.

Πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὄρη μὲν ἔχομεν α) τὰ Καμβούνια, ὧν ἡ μὲν στενὴ δίοδος Βωλουστάνα καὶ Βωλούτσα (Κιλίτ-δερβεν Τουρκιστί), αἱ δὲ κορυφαὶ αὐτοῦ Ἀμαρβις, Βούνασα καὶ Σιάπκα. β) Τὸ Τιτάριον καὶ τὸν Ὀλυμπον γ) τὴν Πιερρίαν (Φλάμπορον) δ) τὴν Ὀσσαν (Κίσσαβον) καὶ ε) τὸ Πήλιον (Ζαγοράν).

Καὶ τελευταῖον πρὸς ἀνατολὰς ἔχομεν α) τὴν Ῥοδό-

πην (Δεσποτοβοῦνι καὶ Δεσποτοδάγ), β) τὸν Ὀρβήλον (Περίνδαγ), μετὰ τῶν δύο κλάδων αὐτοῦ Συμβόλου καὶ Μενικίου γ) τὸ Πάγγαιον (Πιρνάρι), δ) τὴν Κερκίνην (Σουλτανίτσαν), ε) τὸ Βερτίσκον (Τζεγγέλ-δαγ), ς) τὸν Κίσσον (Χορτιάτην), ζ) τὸν Ὑψίζωνον (Χολωμόνδαν) καὶ τελευταῖον η) τὸν Ἄθω (Ἅγιον ὄρος).

Ταῦτά εἰσι τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας, τοιαῦτα τὰ ὄρια αὐτῆς καὶ τοσαύτη ἡ ἔκτασις, περὶ τῆς ὁποίας ὀρθῶς παρατηροῦντες οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον (1) ὅτι ἡ Μακεδονία τόσον μεγάλη ἐστίν, ὥστε καὶ οἱ Μακεδόνες αὐτοὶ ἡγνοοῦν τὴν ἔκτασιν αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ.

§. 30. Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν εὐρυτάτην ἔκτασιν καὶ περιοχὴν περιοριζομένη ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, μεσημβρινοανατολικῶς δὲ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ Θρακικοῦ πελάγους, ἔχει ὡς εἰκός, καὶ ἀκρωτήρια ἐκ τῶν εἰς τὴν παραλίαν καθηκόντων ὄρων σχηματιζόμενα, τῶν ὁποίων ἐπισημότερά εἰσι τὰ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, ὑποδιαιρουμένης εἰς τρεῖς μικρὰς Χερσονήσους, ἐν ἐκάστη τῶν ὁποίων προβάλλουσιν ἀκρωτήρια εἰς τὴν θάλασσαν.

Τῶν δὲ ὄρων τῆς Χαλκιδικῆς τὰ μὲν πρὸς ἀνατολὰς καθήκοντα εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἀποτελοῦντα τὸν Ἄθω ἐν τῇ Ἀκτῇ, σχηματίζονται, ὡς προεῖρηται, ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης τοῦ καὶ Βερτίσκου ἐπικληθέντος, τὰ δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς Χερσονήσου διακλαδιζόμενα σχηματίζονται ἐκ τοῦ δυ-

(1) Liv. 45, 39. Quanta Macedonia esset, quam divisui facilis, et ut se ipsa quaeque contenta pars esset, Macedo-

τικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης, τοῦ Κίσσου (Χορτιάτου).

Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀνατολικὴν χερσόνησον Ἀκτὴν δύο προβάλλουσιν ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς καλεῖται Ἀκράθως ἢ Ἀκρόθων (Σμύρνα) (1), δεικνύον τὴν εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον εἰσοδὸν καὶ ἔχον ἀπέναντι τὴν νῆσον Θάσον. Τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν ὀνομάζεται Νυμφαῖον (Ἅγιος Γεώργιος) (2) παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου· ἐκτὸς δὲ τούτων μνημονευομένων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οἱ νεώτεροι ἀναφέρουσι καὶ δύο ἄλλα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀκροθώου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Τράχηλος, τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ Καθο-φονιάς. Εἰς δὲ τὴν κεντρικὴν Χερσόνησον τῆς Σιθωνίας ἀνατολικῶς μὲν τὸ ἀκρωτήριο Ἀμπελος (Κάρταλι) (3) κεῖται πλησίον ὁμωνύμου πόλεως, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν, δυτικῶς δὲ τὸ ἀκρωτήριο Δέρρις (Δρέπανον), λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς παρακειμένης πόλεως Δέρρως (4). Καὶ εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Παλλήνης τρία ὑπάρχουσι ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς καλεῖται Θέραμβος ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως (5) τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν Κανα-

nes quoquo ignorabant». Plin. 4, 17. Pomp. Mela. 2, 3.

(1) Ἡροδοτ. 7, 22. 35. Θουκυδιδ. 4, 109. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. καὶ 331. ἀποσπ. 33. 35.

(2) Αὐτὸς αὐτόθι. Desdevises-du-dezert, p. 12. Mannert, 7, 453.

(3) Ἡροδοτ. 7, 122. Στραβ. 7, 122. 123. πλιν. 4, 17. Sickler, 2, 209. Mannert, 7, 454. ἐσφαλμένως καλεῖ Falso. Desdevises-du-dezert, p. 12. 376.

(4) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 31. 32. «ἄκρα δ' ἐστὶν ἀνταίρουσα τῷ Καναστραίῳ, ἡ Δέρρις ἐστὶν ἄκρα πλησίον κωροῦ λιμένος» Mannert, 7, 454. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὸ Dervis. Realencyclopädie ἐν λ. ὡσαύτως ἐσφαλμένως καλεῖ Trapani. Desdevises-du-dezert, p. 11. 376. 385. Sickler, 2, 209.

(5) Ἡροδοτ. 7, 123. Σκύλαξ 66. Στεφφν. Βυζ. 312.

στραῖον (Κάνιστρον καὶ Παλιοῦρι) ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Τορωναίου κόλπου κείμενον (3) καὶ τὸ πρὸς δυσμὰς Ποσειδόνιον ἢ Ποσίδιον (Ποσίδι) ἀπέναντι τῆς Μαγνησίας (4) μεταξὺ τῆς Μένδης καὶ Σκιώνης· ὥστε ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἑπτὰ ἔχομεν ὀνομαστά ἀκρωτήρια παρὰ τοῖς ἀρχαίοις α) τὸν Ἀκράθων ἢ Ἀκρόθων, β) τὸ Νυμφαῖον (Ἄγιον Γεώργιον), γ) τὴν Ἀμπελον (Καρτάλι), δ) τὴν Δέρβιν (Δρέπανον) ε) τὴν Θέραμβον, ς) τὸ Καναστραῖον Κάνιστρον καὶ Παλιοῦρι, ζ) τὸ Ποσίδιον, καὶ δύο παρὰ τοῖς νεωτέροις τὸν Τράχηλον καὶ τὸν Καβο-φονιάν.

Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ δύο ἄλλα ἀκρωτήρια σχηματίζονται ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν μεσημβρινώτερον, ὃν μικρότερον, καλεῖται Γιγωνίς (5) ἐκ τῆς ὁμωνύμου παρακειμένης πόλεως Γιγώνου, τὸ δὲ μεῖζον εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος προβάλλον πολὺ εἰς τὴν θάλασσαν ἀπέναντι τοῦ Πιερικοῦ ἄλσους ὀνομάζεται Αἰναῖον (Καραμπουρ-

(1) Ἡροδοτ. 7, 123. Θουκυδίδ. 4, 110. Σκύλ. 26. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 25. 32. Πτολεμ. 3, 13. Liv. 31, 45. 44, 11. Mella, 2, 3. Plin. 4, 10. Στεφ. Β. 351. Sickler, 2, 209. Desdevises-du-dezert, 11, 24. 369. Mannert, 7, 464.

(2) Θουκυδ. 4, 129. Liv. 44, 11. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. Desdevises-du-dezert, 368. 369.

(3) Πτολεμ. 3, 13. ἔχει Ἡγωνίς ἄκρα ἀντὶ Γιγωνίς. Στεφαν. Βυζ. ἐν λ. Leake, 3, 451. Desdevises-du-dezert ἀντιφάσκων ἑαυτῷ καὶ ταλαντευόμενος ἐσφαλμένως τρία διάφορα ὀνόματα δίδωσι τῷ ἀκρωτηρίῳ τούτῳ· διότι ἐν μὲν σελίδι 23 λέγει «au promontoire Gigonis (cap Kara-Bouroun) καλεῖ Καραμπουρουν (ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Καραμπουρνοῦ), ὅπερ φέρει τὸ Αἰναῖον καὶ οὐχὶ ἡ Γιγωνίς. ἐν δὲ σελ. 47. ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ λέγει» *Entre Thessalonique et le promontoire Gigonis (Gonusa)* καὶ ἐν σελ. 363. *Cependant Gigonis, et le cap Gigonis, du même nom qu'elle correspondent vraisemblablement au cap Aranomi* παρακολουθῶν τὸν Κεῖπερτον.

νοῦ) (1), ὡσαύτως ἐκ τῆς παρακειμένης πόλεως λαβὼν τὸ ὄνομα αὐτό, ἣν οἱ Τρῶες ἔκτισαν· ἐντὸς δὲ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης σχηματίζεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς πόλεως καὶ τοῦ Αἰναίου καὶ ἕτερον μικρὸν ἀκρωτήριο καλούμενον μικρὸν Καραμπουρνοῦ (2).

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΔΡΙΑΤΙΚῇ ΘΑΛΑΣΣῃ.

§. 31. Ἐν δὲ τῇ Ἰλλυρικῇ παραλίᾳ τοῦ Ἀδρίου εὐρίσκονται τρία ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Δρίλωνος ποταμοῦ καλεῖται Νυμφαῖον (3) (Ροδόνη), ὅπου ὁ στόλος τοῦ Καίσαρος, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, προσωρμίσθη ποτὲ ἵνα ἀπατήσῃ τοὺς Πομπηϊαοὺς. Τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ ἀποτελούμενον ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Ἐπιδάμνου καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως κείμενον, νέω καλεῖται ὀνόματι ἀκρωτήριο Πάτι (4)· τούτου μεσημβρινώτερον

(1) Θουκυδίδ. 2, 79. Ἡροδοτ. 7, 123. Διονυσ. Ἀλικαρν. 1, 49. Tafel, Thessal. p. 218. 235. Leake, 3, 438. Desdevises-du-dezert, p. 361. «dont le plus méridional aboutit au cap Aenéum (Karabournu). Τοῦτο Σίκληρος ἐσφαλμένως καλεῖ Δότιον ἐν τ. 2. σελ. 209. ἐνθα λέγει». 6) Dotium an der Grentze von Thessalia, oder am Eingange in den Sinus Thermaicus».

(2) F. Beaujour, Tabl. du comm. de la grec. 1, 20. «Au sud sont deux caps appelés Karabouroun. le grand Bouroun est à trois lieues du port. le petit Bouroun . . . est éloigné de Salonique d'une lieue et demie».

(3) Στεφαν. Βυζ. ἐν λ. καλεῖ Λισσόν. Στραβ. 316. Desdevises-du-dezert, p. 10. 223. Göler ἐν τῷ χάρτῃ τίθησιν πρὸς βορρᾶν τῆς Λισσοῦ.

(4) Ὅρα χάρτην τοῦ ἀκολούθου συγγράμματος «Histoire et description de la Haute Albanie par Hyacinthe Heugard. Desdevises-du-dezert, p. 10. 321. ἐσφαλμένως καλεῖ Pali.

ἀπέναντι τῆς μικρᾶς πόλεως Καβαΐας ὑπάρχει ἄλλο ἀκρωτήριο, τὸ ὁποῖον οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι Λάγι (1) καὶ τελευταῖον εἰς τὰ παράλια τῆς Ἡπείρου πλησίον τῆς νήσου Σάσωνος ἐκτείνεται τὸ ἀκρωτήριο Ἀκροκεραύνια (2) (γλῶσσα Linguelle).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΚΑΙ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΑ.

§. 32. Ἡ Μακεδονία πανταχόθεν ἐξησφαλισμένη ὑπὸ τῶν περιγραφέντων ἤδη ὄρων καὶ θαλασσῶν καὶ ποικιλοτρόπως κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις διατεμνομένη ὑπὸ τῶν διαφόρων διακλαδόσεων αὐτῶν σχηματίζει πολὺν καὶ διαφόρους πεδιάδας καὶ λεκανοπέδια, ἀρδευόμενα ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν καὶ παραποτάμων καὶ κοιωνοῦντα πρὸς ἄλληλα δι' ὄρεινῶν στενῶν ὁδῶν.

Τούτων δ' ἐπισημότεραί εἰσι πεδιάδες μὲν αἱ πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἀδρίου κείμεναι, λεκανοπέδια δὲ μεγαλείτερα καὶ ἐπισημότερά εἰσι τὰ μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ Ἀξιοῦ ποταμοῦ κείμενα ἀπὸ τῆς βορρείοτάτης κορυφῆς αὐτοῦ Λιουβατρίνης μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ, ἐνουμένου πρὸς μεσημβρίαν μετὰ τῶν Καμβουνίων ὄρων, τὰ ὁποῖα συνενοῦνται μετὰ τοῦ Ὀλύμπου ἀπολήγοντος εἰς τὴν Πιερίαν, ἣ ὁποῖα ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου.

Κατὰ ταῦτα τοῖνον, γενομένης ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ βορρειοδυτικοῦ μέρους τῆς μεγάλης ὄρεινῆς γραμμῆς, ἔνθα τελευτᾷ ὁ Βερτίσκος ἐν τῇ πρὸς βορρᾶν τῆς Σκόδρας παραλίᾳ, εὐρίσκονται.

(1) Hyacinthe αὐτόθι.

(2) Δίων Κασ. 41, 44. Πλιν. 3, 10, 26.

1) Ἡ μεταξὺ τῆς Σκόδρας, πλησίον τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ Βαρβάνας (Βουάνας τανῦν) ποταμὸς καὶ ἀπολήγει ὁ Βερτίσκος, καὶ τῆς Λισσοῦ κειμένη, καὶ πρὸς ἄρκτον μὲν ὑπὸ τῶν κλάδων τοῦ Βερτίσκου περιοριζομένη πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τοῦ βορρείου κλάδου τῆς Κανδαουίᾶς τοῦ ἀπολήγοντος εἰς τὴν Λισσόν, ἀρδεύεται ὑπὸ δύο μεγάλων ποταμῶν τοῦ Βαρβάνα πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Δρείλωνος πρὸς μεσημβρίαν, αὐξομένων ὑπὸ πολλῶν παραποτάμων καὶ οὕτω καθίσταται λίαν εὐφορος μὲν καὶ εἰς κτηνοτροφίαν ἐπιτηδεῖα, ἀκαλλιέργητος ὅμως ἔνεκα τῆς ὀκνηρίας καὶ ἀμελείας τῶν κατοίκων, παράγουσα πολλὰ καὶ διάφορα προϊόντα οἷον γεννήματα, ὀρύζιον, ὄσπρια, λινόν, καπνόν, κεράσια, σῦκα, ἔλαιον κτλ. καὶ ἔχουσα ἄφθονον ξυλικὴν πρὸς ναυπηγίαν ἕξα γομένην εἰς Μελίτην, Γένουαν καὶ Τύνιδα (1).

2) Ἡ μεταξὺ Λισσοῦ καὶ Δυρράχίου κειμένη καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ βορρείου κλάδου τῆς Κανδαουίᾶς περιοριζομένη πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ αὐτοῦ ὄρους τελευτῶντος εἰς τὸ Δυρράχιον ποτίζεται, ἐκτὸς πολλῶν παραποτάμων, ὑπὸ δύο ποταμῶν, τοῦ Ἀρδαξάνου (Ματία), ἐκβάλλοντος πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λισσοῦ καὶ τοῦ Ἰσάνου ἢ Ἰσμου (Λισάνα) πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρράχίου χυνομένου. Ἡ πεδιάς αὕτη ἐκτενεστέρα οὔσα καὶ εὐφορωτέρα πασῶν τῶν πεδιάδων τῆς Ἀλβανίᾶς (2) παράγει τὰ αὐτὰ προϊόντα τῇ προηγούμενῃ καὶ προσέτι ξύλον τι καλούμενον παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς σκόδανον καὶ χρησιμεῖον εἰς βαφήν, ἐκ τοῦ

(1) Hyacinthe Hequard, p. 8.

(2) Ὁ αὐτὸς p. 58. «le sol de ce district etait, il y a dix ans à peine le plus fertile de toute Albanie» Des-devises-du-dezert, p. 34.» c'est la seule plaine un peu étendue du versant adriatique.

ὁποίου πολλὰ Γαλλικὰ πλοῖα φορτώνουσι κατ' ἔτος καὶ μεταφέρουσιν εἰς Μασσαλίαν καὶ 'Ρουένην (1).

3) Ἡ μεταξὺ τοῦ νοτίου κλάδου τῆς Κανδαουρίας καὶ τοῦ ἐκ τοῦ Βόρα ἐξερχομένου Τομάρου κειμένη, παραλλήλως τοῦ Ἄψου (Ἐργέντου) διευθυνομένου ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ παρὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ ἀπολήγοντος· αὕτη ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ Γενούσου (Σκούμδι) ποταμοῦ, διερχομένου διὰ τῆς πόλεως Ἐλ-βασανίου εἶναι ὡς ἡ προηγουμένη εὐφορος.

4) Ἡ μεταξὺ τοῦ Τομάρου, ἐκτεινομένου πρὸς δυσμὰς ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἄψου, καὶ τοῦ Ἀσνάου ὄρους, ἐξερχομένου ἐκ τοῦ Βερκετησιῦ κειμένη πεδιάς ἐκτείνεται μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας καὶ διαβρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἄψου ποταμοῦ· αὕτη οὖσα στενόμακρος καὶ πετρώδης ἦττον εὐφορός ἐστι τῆς προηγουμένης (2).

5) Ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀσνάου (Τρεδουτζίνου) καὶ Ἀερόπου (Πελάγου) ὄρους (3) στενὴ κοιλάς ἔχουσα ἐν μέσῳ τὸν Ἀῶν ποταμόν, δεχόμενον ἐκ δεξιῶν μὲν τὸ παραπόταμον Δέσνιτσαν, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὸν Κέλυδνον (Δρύνον) καὶ τὸν Πολύανθον (Σούσιτσαν) καὶ περιοριζομένη ὑπὸ δασῶν ἐπιτηδείων εἰς κτηνοτροφίαν εὐφορώτερα ἐστὶ πασῶν τῶν προηγουμένων (4) καὶ ἐπομένως δυναμένη νὰ θρέψῃ ὅλην τὴν Ἡπειρον καὶ Ἰλλυρίαν.

(1) Hequard, p. 59.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 35. «les vallées supérieures de ces deux rivières sont escarpées et étroites. l'espace intermediaire, âpre et montueux est domine par le Tomor».

(3) Liv. 32, 5. M. Viquesnel, mem. de la Soc. de géol. 2e serie 1, 279. Desdevises-du-dezert, p. 35. «L'Aous (Voiusa) . . . traverse . . . une vallée étroite qui n'est qu'un long defilé».

(4) Grote, 2, 319. «Apollonia . . . an einer sowohl

Αὗται μὲν εἰσιν αἱ παράλαιοι πεδιάδες τῆς Ἰλλυρίας (Ἀλβανίας) ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τῆς Λαβεάτιδος λίμνης μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων περὶ τῆς μυθώδους εὐφορίας τῶν ὁποίων μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι (1) καὶ οἱ νεώτεροι (2).

Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν παραλίων πεδιάδων ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλαι πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου, ἡ τῆς Ἀχρίδος (Λυχνιδοῦ) καὶ ἡ τῆς Ῥέσνης, ἣν πάλαι ποτὲ ὤκουν οἱ Βρύγες.

6) Ἡ τῆς Δασσαρητίας (Λυχνιδοῦ καὶ Ἀχρίδος) ἐν μέρει μὲν πεδιάς ἐστὶν κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ μεγίστη κοιλάς· ἡ μὲν κοιλάς ἐκτείνεται πρὸς ἄρκτον ἐκατέρωθεν τοῦ Δρεῖλωνος ποταμοῦ, ἀποτελεῖ τὸ βορρῆιον μέρος τῆς Δασσαρητίας καὶ περιλαμβάνει τὴν χώραν τῆς νῦν Δίβρας ἄνω τε καὶ κάτω· ἡ δὲ πεδιάς περιορίζεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τῆς Πιερίας ἢ Πυραναίων ὄρων, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑφ' ἐνὸς κλάδου τοῦ Σκάρδου, ἐκπέμποντος δύο ἀποφύσεις πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν πεδιάδα, ὧν ἡ μὲν μακροτέρα ἐκτείνεται μέχρι τῆς λίμνης, διαιροῦσα τὴν πεδιάδα εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἡ δὲ βραχυτέρα διαιρεῖ

ausgedehnten als auch fruchtbaren Ebene am Ufer des Meeres in der Nähe des Flusses Aous Zwei Tagereisen von Epidamnos angelegt». καὶ Leake πρὸς Γροτίον αὐτόθι· «die Cultur dieser herrlichen Ebene, die im Stande ist ganz Ulyrien und Epeiros mit Getreide zu versehen, mit ueberfluss auch an anderen Producten».

(1) Στραβ. 7, 327. Ἀθην. 7. σ. 285. Ἀριστοτελ. ἱστορ. 2, 6, 1. περὶ θαυμ. ἀκ. 140.

(2) Hahn Alban. Stud. p. 20. «die Zum Theil Fabelhaften Berichte der alten von der Fruchtbarkeit von Illyrien möchten auf Illyricum Proprium d. h. die fetten Küstenebene Zwischen dem Labeatis See und den Acroceraunien zu beschränken sein».

τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίλωνος εἰς δύο, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς στενότερον ἄγει εἰς Κρίτσοβον παρὰ τὸν ποταμὸν Σάτεσκα, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς εἰς Δίβραν παρὰ τὸν Δρίλωνα. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς λίμνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ γηλόφου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις, καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς Κανδαουίης· αὕτη ποτιζομένη ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων ποταμῶν, τῶν μὲν εἰς τὴν λίμνην, τῶν δὲ εἰς τὸν Δρίλωνα χυνομένων, ἔχει εἰς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη παρὰ τὴν Κανδαουίαν τὸν μέγιστον ποταμὸν τῆς Ἰλλυρίας Δρίλωνα καὶ λίαν εὐφορὸς ἐστὶ καλῶς καλλιεργουμένη ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς (1). Ἡ δὲ κοιλάς ἀρχομένη, ἔνθα τελευτᾷ ἡ πεδιάς σχηματίζεται ὑπὸ τῆς Κανδαουίης πρὸς δυσμὰς καὶ ὑπὸ τῆς βραχυτέρας ἀποφύσεως τοῦ Σκάρδου πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς μικρὰν ἀποστασιν ἐκτεινομένη πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ μέρους ἐκεῖνου, ὅπου ἐνοῦται ὁ λευκὸς Δρίνος μετὰ τοῦ Δρίλωνος λίαν πετρώδης ἐστὶ καὶ ἐπομένως ἄκαρπος· πρὸς μεσημβρίαν ταύτης ἐκτείνεται καὶ ἡ τῆς μεσημβρινῆς Δασσαρητίας (Πηλίου μὲν τὸ πάλαι, Κοριτσᾶς δὲ τανῦν) πεδιάς χωριζομένη ἀπὸ τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Λυχνιδού διὰ τοῦ Λιβανίσκου ὄρους καὶ περιοριζομένη ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῆς Πιερίας, ἐκ μεσημβρίας δὲ καὶ ἐκ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ Τομάρου καὶ ἐξ ἄρκτου ὑπὸ τοῦ Λιβανίσκου εἶναι ψυχροτέρα τῆς προηγουμένης καὶ ἐπομένως οὐχὶ τόσο εὐφορος.

7) Ἡ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέσπης (τῶν Βρυγῶν) πεδιάς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λεκανοπέδιον περιορίζεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Βαρνουῦντος, ἐκπέμποντος διακλα-

(1) Ami Boué Voy. t. 1. p. 388. «La vallée qu'il arrose en sortant du lac d'Ochrida est très fertile»,

δόσεις εἰς αὐτήν, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῆς Πιερίας ἢ τῶν Πυρρηναίων, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ τρίτου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τῆς Πιερίας, συνεχομένης μετὰ τοῦ Τομάρου καὶ διαρρηγνυμένης ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ποταμοῦ· αὕτη ἡ πεδιάς ἔχουσα δύο λίμνας μικράς τὴν τῆς Πρέσπης καὶ τοῦ Δρενόβου καὶ ἀρδευομένη ὑπὸ χειμάρρων ποταμῶν εὐφορωτέρα ἐστὶ τῆς προηγουμένης.

ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΣΚΑΡΔΟΥ ΚΑΙ ΑΞΙΟΥ.

§. 33. Ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ τοῦ Ἀξιοῦ λεκανοπεδίων τῆς Μακεδονίας μέγιστα καὶ ἐπισημότατα διὰ τὴν εὐφορίαν εἰσὶ τέσσαρα, τὸ τῆς μεσημβρινῆς Δαρδανίας (Καλχανδελίου ἢ Τετόβου), τὸ τῆς Πελαγονίας (Βιτωλίων) καὶ Πριλάπου ἢ Ἐριγῶνος, τὸ τῆς Ἑορδαίας (Ὀστροβίου) καὶ τὸ τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας ἢ Ἀλιάχμονος ποταμοῦ.

1) Τὸ τοῦ Τετόβου (Καλχανδελίου Τουρκιστί) περιορίζεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Σκάρδου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου ἀποσπασθέντος κλάδου καὶ καλουμένου Μουστατζου, τοῦ ὁποίου κλῶνος ἢ συνεχεία ἐστὶν ὁ Βάβουνας ἐκτεινόμενος μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι διερράγη ποτὲ τὸ ὄρος, ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὄρους Σκάρδου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ δεύτερον μέρος τῆς βορρείας ὀρεινῆς γραμμῆς. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἀρχόμενον πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς Λιουβατρίνης καὶ ἐκτεινόμενον μεσημβρινο-ανατολικῶς μέχρι τοῦ πρὸς νότον καθήκοντος κλάδου Καραδίχ, καὶ συνεχομένου τῷ Βάβουνα ἔχει μῆκος μὲν 40 ὥρων, πλάτος δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Μουστατζου 2 ὥρων καὶ ποτιζόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν παρα-

ποτάμων, τῶν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν χυνομένων εἰς τὸν Ἀξιὸν καθίσταται λίαν εὐφορον (1).

2) Τὸ μέγιστον λεκανοπέδιον τῆς Πελαγονίας (Βιτωλίων) ἢ τοῦ Ἐριγῶνος συγκείμενον ἐκ τριῶν πεδιάδων, ἥτοι ἐκ τῆς τοῦ Πριλάπου (Δευριοπίας) πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τινος γηλόφου τοῦ Βάβουνα ἐκ τῆς πεδιάδος τῶν Βιτωλίων, ἐν μέσῳ τοῦ λεκανοπεδίου κειμένης, καὶ ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Λυγκηστίδος (Φλώρινας), τὸ μεσημβρινότατον μέρος ἀποτελούσης, περιορίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου Κοράβου καὶ τοῦ Μουστάτζου, ἐνθα πηγάζει ὁ Ἐριγὼν (Τσάρνα) ποταμὸς πλησίον τοῦ Κριτσόβου, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Βαρνοῦντος, Περιστερίου καὶ Νερέτζικας, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τοῦ Βόρα (Βιτζίου) καὶ πρὸς ἀνατολάς ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τοῦ Μουστατζου, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τῶν βουνῶν τοῦ Μορυχόβου, τὰ ὅποια πρὸς μεσημβρίαν διαρρήγνυνται ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος· τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, ἔχων μῆκος μὲν ἀπὸ τοῦ Κοράβου μέχρι τοῦ Βόρα 12—14 ὥρων, πλάτος δὲ ἀπὸ τοῦ Βαρνοῦντος καὶ Περιστερίου μέχρι τῶν τοῦ Μορυχόβου βουνῶν ὥρων 5—6 (2), τὸ μέγιστόν ἐστιν,

(1) Grote, t. 2. p. 335. «welche sehr ausgedehnt und zur Behauung höchst passend sind—die Ebene von Tetowo oder Kalkandele (die nördlichste) welche die Quellen und den frühen Lauf des Axios oder Vardar enthält» καὶ σ. 336. «alle vier jedoch . . . Zeichnen sich grösstentheils durch Fruchtbarkeit aus besonders die Ebene von Tetowo». Abel, p. 15. «es ist eine 10. St. lange, 2 St. breite Ebene, gleich dem Becken von Bitolia von hohen Alpenketten umschlossen und dieses noch an Fruchtbarkeit übertreffend von Zahlreichen Bächen, die dem jungen Vardar Zuströmen, bewässert».

(2) Abel, p. 12. «den Mittelpunkt des Czernathals

ὠραιότατον καὶ εὐφορώτατον πάντων οὐ μόνον τῶν τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ ξυμπάσης ἴσως τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου (1). διότι τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο πλουσιοπαρόχως παράγον πάντα τῶν μεσογαίων χωρῶν τὰ προϊόντα καὶ πρὸ πάντων ἀφθόνως ὅλα τὰ εἶδη τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἔχον πλουσίας νομάς καὶ βοσκάς πρὸς κτηνοτροφίαν, πυκνότερόν ἐστι κατωκημένον πάντων τῶν λοιπῶν λεκανοπεδίων κατὰ κόμας καὶ χωρία, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων κείμενα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ γραμμὴν κυκλικὴν πρὸ τῶν προπόδων τῶν περικυκλούντων αὐτὸ ὄρων, ἐστολισμένον δὲ ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων φυτῶν καὶ δένδρων καὶ ποτιζόμενον ὑπὸ πολλῶν πηγαίων καὶ ποταμίων ὑδάτων, περικυκλοῦται ὑπὸ ὀρέων ἀφθονίαν δασῶν ἔχόντων, καὶ οὕτω σχηματίζει ἐν μέγα καὶ λαμπρὸν ἀμφιθέατρον (2).

bildet das 10—11 St. lange, 5—6 St. breite Becken von Bitolia» A. Boué Voy. t. 2. 483. «La plaine immense de Prilipi, de Bitolia et de Florina n'est pas représenté (sur les cartes) de manière à ce qu'on ait une idée de son étendue et surtout de sa largeur». Desdevises-du-desert, p. 316. «le coup d'œil n'en souffre pas, on voit de là une vallée de 10 à 12 lieues dominée par les montagnes verdoyantes».

(1) Abel, p. 12. «die fruchtbarste und bevölkerste Gegent vielleicht der ganzen Halbinsel, 1400' über dem Meere gelegen, von zahlreichen Zuflüssen des Czerna bewässert: Wiesen und Kornfelder bedecken die Ebene, Wälder die Berge». M. Viquesnel, Mem. dela Soc. de géol. 2e serie 1, 243. «La plaine de Monastir, qui forme son bassin moyen, est une des plus belles de la Macédoine et présente dans une de 15 lieues sur 3 les plus riches cultures. Desdevises-du-desert, p. 316.

(2) Pouqueville, voy. t. 2. p. 495. «Dans cette route on parcourt des plaines luxuriantes couvertes de moissons, de vastes prairies, remplies de trèfle, des plateaux

Ταῦτα πάντα ἔχων τις πρὸ ὀφθαλμῶν εὐλόγως ἤθελε νομίζει, ὅτι οἱ κάτοικοι τοιαύτης χώρας εὐτυχοῦσιν. Ἄλλ' ὅμως δὲν εἶναι ἀληθὲς τοῦτο. Διότι ἡ χώρα παράγουσα ποικίλα καὶ ἄφθονα προϊόντα καὶ κατ' ἐξοχὴν δημητριακοὺς καρποὺς ἱκανοὺς πρὸς διατροφήν ὅλης τῆς Μακεδονίας (1), εἰσέτι στερεῖται δυστυχῶς τῶν πρὸς ἐξαγωγὴν αὐτῶν ἀπαιτουμένων μέσων τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῆς παραλίας καὶ τούτου ἔνεκα σήπονται μὲν πολλῶν ἐτῶν γεννήματα εἰς ἀποθήκας, μαραίνεται δὲ καὶ ὁ ζῆλος τῶν γεωργῶν καὶ γαιοκτημόνων εἰς προαγωγὴν τῆς γεωργίας· ἂν ὅμως ἡ χώρα ἐκοινῶναι διὰ σιδηροδρόμου ἀφ' ἐνὸς μὲν μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τοῦ Δυρράχίου, τότε καὶ ἡ γεωργικὴ τέχνη ἤθελε βελτιωθῇ καὶ ἡ κτηνοτροφία ἤθελεν ἐμφυχωθῇ καὶ ἡ χώρα ἐξ ἅπαντος ἤθελεν εὐτυχῆσαι ὕλικῶς.

Μετὰ ταύτην τοίνυν τὴν μεμαρτυρημένην πιστοποίησιν περὶ τῆς εὐφορίας τῆς Πελαγονικῆς πεδιάδος ἡ

abondans en paturages inepuisables, où paissent d'innombrables troupeaux de boeufs, des chèvres et de menu betail . . . le blé, le mais et les autres grains sont toujours à très bas prix, à cause de la difficulté des débouchés d'ou l'on exporte une grande quantité de laines, de cotons, de peaux d'agneaux, de buffles et de cheveaux, qui passent par le moyens de caravanes en Hongrie». Desdevises p. 45. «la plaine de Monastir est incontestablement ce qu'il y a de meilleur et de plus fertile». Grisebach, t. 2. p. 125—130. 175. 214—216. Grote, t. 2. p. 336—337. A. Boué Hin. t. 1. p. 254. Mannert, 7, 443. «Alle diese Flächen und Thäler stehen durch ausgezeichnete Fruchtbarkeit den gesegnesten Theilen Griechenlands zur seite, mit welchen es alle Früchte gemeinschaftlich hat».

(1) Desdevises-du-dezert, p. 316. «Et qui a dû nourrir anciennement comme de nos jours une nombreuse population».

ὅλως ἀντίθετος γνώμη τοῦ Λιουίου (1) παριστῶντος αὐτὴν ὡς ψυχράν, ἀνεπιτηδεΐαν εἰς καλλιέργειαν καὶ ἄκαρπον, καθὼς καὶ πάντων τῶν νεωτέρων (2) τῶν παρακολουθησάντων αὐτὸν ἀβασανίστως καὶ ἐξαπατηθέντων, ἀναντιρρήτως ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη καὶ πάντῃ ἀνυπόστατος ἐξ οἷαςδὴποτε πηγῆς καὶ ἂν προῆλθεν αὕτη. Διὸ δικαίως ἐξαίρει ὁ Γρότιος τὴν εὐφορίαν τῆς Μακεδονίας κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν τῆς Πελαγονίας καὶ κατακρίνει τοὺς ἀντιδοξοῦντας περὶ αὐτῆς (3).

3) Τὸ τοῦ Ἀλιάκμονος ἢ Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας (Ἀνασελίτσης Μαυρόβου Σιατίστης καὶ Τρεβενῶν) λεκανοπέδιον, ὅμοιον μὲν κατὰ τὸ σχῆμα τῷ προηγουμένῳ, μικρότερον δ' ἐκείνου κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἅτε ἔχον μῆκος μὲν 8 μιλ. καὶ $2\frac{1}{2}$ ὥρων, πλάτος δὲ 3 μιλ. καὶ $4\frac{1}{2}$ ὥρ. οὐχ ἥττον διακρίνεται τῶν λοιπῶν διὰ τὴν εὐφορίαν. Τοῦτο ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος ἀπὸ τοῦ τετάρτου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου Βόρα (Βιτζίου) μέχρι τῶν Καμβουνίων ὁρῶν καὶ κατὰ πλάτος ἀπὸ τοῦ Κερ-

(1) Liv. 45, 30. «Frigida haec omnis, duraque cultu, et aspera plaga est. cultorum quoque ingenia terrae similia habet. Ferociiores eos et incolae barbari faciunt, nunc bello exercentes, nunc in pace miscentes ritus suos».

(2) Müller, Maked. p. 18.

(3) Grote, t. 2. p. 336—337. σημ. 18. «Ich habe hier das grosse Verhältniss von fruchtbarer Ebene und Thal in alten Makedonien um so mehr besonders heraus, weil es oft (und sogar von O. Müller in seiner Abhandlung über die alten Makedoner, die seiner Geschichte der Dorier beigefügt ist) in Folge der Angaben des Livius (45, 30) als ein kaltes und unebenes Land dargestellt wird, im Beziebung auf die vierte Region Makedoniens, wie es von den Römern abgetheilt war». Desdevises, p. 316.

κετησίῳ μέχρι τοῦ Βερμίου, περιορίζεται πρὸς ἄρκτον μὲν ὑπὸ τοῦ Βόρα, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τῆς μεσημβρινῆς συνεχείας αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος, ὅπου καλεῖται Βούνασα καὶ διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Βερκετησίῳ καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῶν Καμβουνίων ὀρέων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνατολικὴ ἄκρα διερράγη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος, μεταβαλόντος τὴν διεύθυνσιν καὶ πορείαν πρὸς ἀνατολὰς· οὕτω λοιπὸν περιοριζόμενον τὸ λεκανοπέδιον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος (Ἰντζέ-Καρασοῦ) ἀρδευόμενον καὶ πολλῶν παραποτάμων αὐτοῦ, πηγαζόντων ἐκ τε τοῦ Βερκετησίῳ, Βερμίου καὶ τῶν Καμβουνίων, ἐπίσημον μὲν ἐστὶ διὰ τὴν καλλονὴν τῶν περιστοιχούντων αὐτὸ ὄρων, διακρινόμενον δὲ ἐπὶ τῇ εὐφορίᾳ τοῦ ἐδάφους (1), τοῦ ὁποίου τὰ προϊόντα εἰσὶν ὅμοια τοῖς τοῦ προηγουμένου λεκανοπεδίου τῶν Βιτωλίων. Τοῦτο καί περ πολὺ πρὸς μεσημβρίαν ἐκτεινόμενον, δὲν παράγει ὅμως, ἔνεκα τῶν πανταχόθεν περιστοιχούντων αὐτὸ ὄρων, τὰ μεσημβρινὰ λεγόμενα προϊόντα (2). Ὅσα δὲ ἱστορεῖ ὁ Λιούσιος (3) καὶ

(1) Grote, t. 2. p. 335. «und das grössere und wellenförmigere Becken von Greveno und Anaselitzas, den oberen Haliakmon mit den ihm zuströmenden Flüssen enthaltend». Abel, p. 4. «das ganze Thal zeichnet sich ebenso durch seine Schönheit als durch seine Fruchtbarkeit aus: reiche Kornfelder bedecken die Ebene, lohnende Rebenpflanzungen die Hügel». Desdèvises, p. 305. A. Boué voy. t. 1. p. 186. Pouqueville 2. 309. 345. Κ. Παπαρρηγοπ. ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν. τ. 2. σ. 2.

(2) Abel, p. 4. «für die Südlichen Gewächse ist aber das klima zu rauh, Baumwolle, Reis und Oliven gedeihen nicht mehr».

(3) Liv. 45, 29. Müller. p. 16. Elimeia mit den angrenzenden hochgelegenen Gebürgslandschaften war rauh und kalt und schwer zu bebauen».

Μύλλερος περί τῆς ἀφορίας τοῦ λεκανοπεδίου τούτου τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας εἰσὶν ἐσφαλμένα ὡς προηγουμένως εἴρηται.

4) Τὸ τῆς Ἑορδαίας (Ὀστρούβου) λεκανοπέδιον, εἰ καὶ περιέχει τρεῖς μικρὰς λίμνας τὴν τοῦ Ὀστρούβου ὁμῶνυμον, τὴν τῆς Πετρίτσης καὶ τὴν Βεγορρίτιδα (Σαριγιούλ), εἶναι ὅμως καὶ μικρότερον κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ ἦττον εὐφορον τῶν προηγουμένων· διότι ἔκτασιν μὲν ἔχει κατὰ μῆκος 5 ὥρῶν, κατὰ πλάτος 3 ὥρῶν, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει μὲν ἐστὶ πατρῶδες καὶ ἀμμῶδες, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐλῶδες. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο πανταχόθεν κεκλεισμένον ὑπὸ ὄρῶν ἔνεκα τῆς μικρότητος αὐτοῦ σχηματίζει λέσθητα μᾶλλον ἢ λεκανοπέδιον (1) καὶ περιορίζεται πρὸς δυσμὰς μὲν καὶ πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Βόρα ἐξερχομένου κλάδου καὶ καλουμένου Νίτζου, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται τῆς Λυγκηστίδος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένου δευτέρου κλάδου τοῦ Βόρα καὶ μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος ἐκτεινομένου πρὸς μεσημβρίαν, ὅπου καλεῖται Βούνασα καὶ χωρίζει τὴν Ἑορδαίαν ἐκ τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ πρὸς ἄρκτον διευθυνομένου κλάδου μέχρι τῆς Ἑδέσσης καὶ

(3) Abel, p. 6. «Noch eigenthümlicher, als wir es beim Haliakmons Thal fanden, ist die Lage dieses Beckens. es unterliegt nämlich nach Grisehachs Reise gar keinem Zweifel, dass wir hier einen völlig geschlossenen Bergkessel vor uns haben «καὶ σελ. 7.» den Haupttheil unsers Beckens nimmt eine 6 st. lange und im Durchschnitt 3 st. breite Ebene ein, in der sich aber wieder ein 3 st. langer und 1 st. breiter Landsee ausdehnt, von dem die Landschaft ihren türkischen Namen Sarijol (gelber See) hat. es ist diess der lacus Begorites des Livius (42, 58).

καλουμένου Κιταρίου (Τούρλα) ὅπου συνάπτεται μετὰ τοῦ Νίτζου ἐλαττουμένου ἐνταῦθα κατὰ τὸ ὕψος ἀπὸ 7000 εἰς 1745 ποδῶν· οὕτω σχηματισθὲν τὸ λεκανοπέδιον ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Ποτάδα) ποταμοῦ, δεχομένου τὰ ὕδατα τῆς Βεγορρίτιδος λίμνης καὶ χυνομένου εἰς τὴν τοῦ Ὀστρόβου (1).

5) Τὸ τῆς Ἡμαθίας ἢ ἀρχικῆς Μακεδονίας καὶ Μακεδονίδος ἐπικληθείσης λεκανοπέδιον μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος, ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πρὸς ἀνατολὰς περὶ τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν κειμένη δίωρος πεδιάς, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης ἐκτείνεται μέχρι τῶν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀλιάκμονος καθηκόντων ὄρων τῆς Πιερίας καὶ Ὀλοκροῦ καὶ περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους, ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Τούρλα μέχρι τοῦ Βουρίνου καὶ ἔχοντος ἐν μέσῳ τὸν μεταξὺ Ναούστης καὶ Βερρόιας διευθυνόμενον κλάδον πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῆς Πιερίας ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τῶν ποταμῶν μέχρι τῆς Φίλας πόλεως, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τῆς βορρείανατολικῆς παρεκτάσεως τοῦ Βερμίου, ἡ ὁποία καλεῖται κατ' ἀρχὰς μὲν Νίτζος, εἶτα δὲ Πάϊκος, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ Βερμίου καὶ τῶν Πιερικῶν ὄρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέρχεται ὁ Ἀλιάκμων, καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐν μέρει.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἀποτελοῦν κατ' ἀρχὰς μὲν

(1) Desdevises-du-desert, p. 327. «Son bassin, tout interieur, entre ceux de l'Erigon et de l'Haliaemon, est arrosé par l'Eordaicus (Potava) qui reçoit les eaux du lac Bégorritis (lac Sarigul, ou lac jaune) et se perd dans lac d'Ostrov». ὁ Ἑορδαϊκὸς οὗτος διασταλτός τοῦ ἄλλου Ἰλλυρικῆς Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) τοῦ Ἀρρίανου. A. Boué, 2, ch. 62. p. 465.

τὴν κοιτίδα τῆς Μακεδονίας (1), εἶτα δὲ τὸ κέντρον τοῦ ἀπεράντου κράτους, πανταχόθεν ἐπεκταθέντος, καὶ ὑπὸ τῶν κυριωτέρων ποταμῶν τῆς Μακεδονίας ἀρδευόμενον, τῶν ὁποίων τὰς ἐκβολὰς περιέχει, λαμπρόν ἐστι καὶ λίανευφορον (2), μολονότι τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει μὲν πετρῶδες, ἐν μέρει δὲ ἐλῶδες μένει ἀκαλλιέργητον ἔνεκα τῆς ὀλιγανθρωπίας (3), τὰ ὅποια ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τις τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως παριστᾷ τὴν Ἠμαθίαν ὡς ἄκαρπον καὶ ἔρημον, κατὰ τοῦ ὁποίου ὀρθῶς καὶ δικαίως ἀντιλέγουσιν ἄλλοι (4).

(1) Desdevises-du-dezert, p. 175. «les bras font défaut à la culture des terres et dans l'Emathie même cette plaine fertile, qui fut le berceau de ses ancêtres».

(2) M. de la Coulonche Rev. des Soc. Sav. IV. «L'Emathie belle plaine de 15 lieues sur 11 des nos jours encore, la situation de l'Emathie frappe les yeux par sa beauté, et semble unique» Desdevises, p. 344. «le pays était très fertile» 356. «Son territoire est fertile et produit de bon blé» Belley observat. 146.

(3) Desdevises, p. 175.

(4) Ὁ αὐτὸς σελ. 296. «Enfin un savant géologue, Ami Boué veut que l'Emathie tout entière, entre le Paik, le Bora, le Citarion et le Bermius, n'ait été primitivement qu'une vaste baie. Scientifiquement cette dernière conjecture peut être exacte. historiquement elle a dû assez promptement cesser de l'être, au moins en ce qui concerne la contrée au nord du Βόρβορος λίμνη (lac de janitza)» Tafel, Thessal. p. 275. 315. Timarii Notices et extr. des mss. vol. 9. p. 169. «ἔστι δὲ ὁ τόπος λόγου ἐπιεικῶς ἄξιος γεωργοῖς παντοίων σπερμάτων ἀναδοτικὸς ἅμα καὶ τελεσιουργός» Καμηνιατ. κ. 9. «ἐνθεν αἱ τῆς γεωργίας ἀφθονίαι». Νικηφορ. Χουμν. 2. 140. παρὰ Ταρελίω, Θεσσαλ. σελ. 251 «ἔστιν ἕτερον πεδῖον.... ἄξυλον μὲν ὡς τὰ πολλὰ τὴν βλάστην ἔχον, πάσης δὲ γεωργικῆς ἐπιμελείας ἐπιτήδευσιν παρεχόμενον διήκει δὲ τὴν ἡλίου δύσιν ἀποσκοποῦν ἕως τινων ἄλλων ὁρῶν παρατεινόμενον, ἐνθα καὶ πόλις Βέρροια καλουμένη

6) Ἡ παραλία πεδιάς τῆς Πιερίας, ἡ ὁποία σχῆμα ἡμικυκλίου ἀποτελοῦσα ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Λουδίου, ὅπου τελευτᾷ ἡ πεδιάς τῆς Ἡμαθίας, καὶ οὐχὶ μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ ὡς ἐσφαλμένως ὁ Στράβων (1) νομίζει, καὶ μῆκος μὲν ἔχει 9 γεωγραφ. μιλ., πλάτος δὲ ἐν μέσῳ περὶ τὴν νῦν Κατερίνην 2 γεωγραφ. μιλ. αὕτη περιορίζεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπου, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τῆς Πιερίας ἐκτεινομένου εἰς τὴν παραλίαν μέχρι πρὸς βορρᾶν τῆς Πύδνης, ὅπου καλεῖται Ὀλοκρὸς (2), καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ. Ἡ στενόμακρος αὕτη πεδιάς ὀρδευομένη κατὰ πλάτος ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν, οἷον τοῦ Ἐνιπέος, Μίτυος, Αἴσωνος, Λεύκου, Ἐλικῶνος (Βαφύρα) Συὸς καὶ Ἀπίλα ἐξερχομένων τῶν μὲν ἐκ τῶν ὀρῶν τῆς Πιερίας, τῶν δὲ ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ πάντων ἐκβαλλόντων εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον εἶναι εὐφορωτέρα τῆς προηγουμένης,

μετόχισται». Ταῦτα ἐν μέρει καὶ περὶ Βοττιαίας λέγονται συνεχομένης μετὰ τῆς Ἡμαθίας Abel, p. 10—11. Pauly, t. 4. p. 1333. Mannert, 7, 481.

(1) Στράβ. 7, 330. ἀποσπ. 22. «ὅτι μετὰ τὸ Δίον πόλιν ὁ Ἀλιάκμων ποταμὸς ἐστὶν ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἡ πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται ἕως τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ». Tafel, edit. fragm. Strab. not. 44. Pauly, t. 5. p. 1613. «die Angabe Strabos, dass sich Pierien einst bis zum Axios ausgedehnt habe, geht alle Wahrscheinlichkeit ab, ganz haltlos ist des Tsetzes chil. 6, 931—37. dass auch Lynceus einst Pierien geheissen» Abel, p. 8. 38. Πτολεμ. 3, 13.» Ἐχεδώρου ποταμοῦ ἐκβολαί. Ἀξιοῦ ποτ. ἐκβολαί. Πιερίας Λουδίου ποτ.

(2) Πλουταρχ. Αἰμιλ. Παύλ. 20.

ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ Ὀλύμπου, τῶν ὁμω-
νύμων ὄρων καὶ τοῦ Ὀλοκροῦ (1).

ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΚΑΙ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΑΞΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ.

§. 34. Ὡς ἐντεῦθεν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀξιοῦ ποτα-
μοῦ, οὕτω καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ καὶ δυσμὰς
τοῦ Στρυμόνος ὑπάρχουσι μεγάλαι μὲν καὶ ἐκτεταμέναι
πεδιάδες καὶ λεκανοπέδια, σχηματιζόμενα ἐκ τῶν δια-
φόρων κλάδων τοῦ Ὀρβήλου καὶ Σκομίου ὄρους, ἥττον
ὅμως εὐφορα τῶν προηγουμένων πεδιάδων καὶ λεκανο-
πεδίων. Τούτων δ' ἐπισημότεραί εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι.

1) Ἡ τῆς μεσημβρινοανατολικῆς Δαρδανίας (Σκο-
πίων) πεδιάς μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ τοῦ πρώτου κλά-
δου τοῦ Ὀρβήλου, τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος καὶ
καλουμένου Καραδάγ, κειμένη, ἥ ὁποία μῆκος μὲν ἔχει
6 ὥρων, πλάτος δὲ 3 ὥρων καὶ εἶναι ἐπέκτασις τοῦ
ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξιοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Καλχανδελίου
(Τετόδου), ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ Ἀξιοῦ,
ἐφ' οὗ κεῖται καὶ ἡ πόλις Σκόπια (Σκουῖποι) (2). Ἡ πε-

(3) Desdevises-du-dezert, p. 286. «La plaine de Phi-
la, entre l'Hagios-Hilias et le Sipoto, sommets de l'Octo-
lophe, et le littoral Égéen, est fertile, et quand les Ro-
mains y campèrent sous Marcius Philippus, ils y trou-
vèrent du blé». Liv. 44, 7. Pouqueville, t. 3. p. 375.
«on voyage dans une plaine appuyé au vastes ressauts
de l'Olympe et bornée par la mer qui reste a la droite
du voyageur. cette esplanade, dont la largeur moyen-
ne est d'une lieue et demie est couverte par interval-
les de champs cultivés, de vinogles... de bois...»

(1) Abel, p. 15—16. «das, wenn auch nicht gleich
reizende, doch nicht minder fruchtbare Becken von
Ueskuep ist eine horizontale Erweiteirung des Vardar-
thals, die in einer Länge von 6 und einer Breite von
2—3 St...»

διὰς αὕτη πρὸς δυσμὰς μὲν περιορίζεται ὑπὸ τοῦ Σκάρδου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἐνταῦθα μίαν κλεισούραν καλουμένην Κάτζανικ, τὴν ὁποίαν διαβαίνουν οἱ ἐκ Σκοπίων εἰς Πρίστινον μεταβαίνοντες εἰς τὴν μεγάλην Σερβικὴν πεδιάδα τοῦ Ἰβαρίου καὶ τῆς Μοράβας, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ πρώτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, τοῦ καθήκοντος πρὸς ἀνατολὰς τῶν Σκοπίων πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ. Ἐκ τριῶν λοιπὸν μερῶν ὑπὸ ὁρῶν περικυκλουμένη ἡ πεδιάς αὕτη καὶ ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἐπισημότερόν ἐστι τὸ Λέπενατς (1), ἦττον μὲν λαμπρὰ τῆς προηγουμένης, ἦττον δὲ ὑπολείπεται αὐτῆς κατὰ τὴν εὐφορίαν.

2) Ἡ μεγάλη πεδιάς τῆς βορρείου Παιονίας (τοῦ Μουσταφᾶ) κειμένη ὁπισθεν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς προηγουμένης, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ πρώτου κλάδου (Καραδαγ) τοῦ Ὀρβήλου καὶ ἔχει μῆκος μὲν 12 ὥρων, πλάτος δὲ 6 ὥρ. περιλαμβάνει τὴν μεγάλην ἐκείνην πεδιάδα, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ Κουμανόβου, Βελεσσοῦ, Νεγοτίνης καὶ τοῦ Ἰστιπίου, καὶ περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, ὅστις εἰς τοῦτο τὸ μέρος καλεῖται κατὰ τινὰς (2) μὲν

(1) Pouqueville t. 3. p. 163. not. 1. Ami Boué, 1, 120. Desdèvises-du-dezert, p. 27—28. 44. «le Lepenatz, qui sort du col de katschanik, traverse le Karadagh, et a son confluent audessus de Skupi (Uskup). Τὸ παραπόταμον τοῦτο καλεῖ Βραύνιτσα Ἀβέλιος σελ. 16. «Nachdem er (der Axios) die Czerna von der rechten, die Vrawnitza von der linken Seite aufgenommen».

(2) Desdèvises-du-dezert, p. 44. «L'Egri-Deré prend sa source au mont Dowanitza il coule d'abord dans un lit très-encaissé, comme dans une fente, traverse en-

Δοδανίτσα, κατ' ἄλλους δὲ (4) Γλουβοτίνη, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ πλησίον τοῦ Ἰστιπίου, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ, πλησίον τοῦ ὁποίου ἀναβαίνει καὶ ὁ ἐκ τοῦ Βάδουνα πρὸς βορρᾶν διευθυνόμενος κλάδος, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι συνείχετό ποτε μετὰ τοῦ κλάδου τοῦ Ὀρβήλου καὶ διεῖράγη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Ἡ πεδιάς αὕτη, ἡ ὁποία περιστοιχίζεται ὑπὸ γυμνῶν ὄρων καὶ ἔχει σχῆμα σκαφοειδές, εἶναι ὅλως διόλου ἔρημος καὶ ἄκαρπος, καὶ περιγράφεται ὑπὸ τῶν περιηγητῶν ὡς ἡ ἐλκεεινοτάτη πασῶν (2).

3) Ἡ πεδιάς τῆς ἀνατολικῆς Παιονίας (Ἰστιπίου κειμένη ἀνατολικῶς καὶ ὀπισθεν τῆς προηγουμένης, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μὲν 40 ὥρας κατὰ πλάτος

suite la plaine élevée de Mustapha et a son confluent entre Uskup et köprili».

(1) Pouqueville, t. 3. p. 174. «pour traverser le mont Orbelus . . . nous commençâmes à nous élever . . . que les habitants appellent Clubotin».

(2) Abel, p. 16. «Links in die Mustaphaebene . . . dies ist eine muldenförmige unfruchtbare Einöde, ihre höchsten Erhebungen sind kaum 500' über den Vardar. Sie ist etwa 12 St. lang, 6 St. breit und nimmt den ganzen Raum zwischen Kumanova, Köprili, Negotin und Istip ein». Grote, t. 2. p. 340. not. 24. «Besonders in bezug auf die weite aber unfruchtbare Ebene von Mustapha genannte Gegend in geringer Entfernung von linken Ufer des Axios». Grisebach, t. 2. p. 225. A. Boué, t. 1. p. 163. Pouqueville, t. 3. p. 175. «nous laissa apercevoir Coumanova situé dans un enfoncement dépouillé d'arbres. les montagnes voisines nues et calcinées, n'offrent dans le lointin qu'un rideau de tristesse et le Vardar, qui s'enforce . . .»

δὲ 6 περιοριζόμενον ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ προμνη-
σθέντος κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπ' αὐτοῦ
τούτου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὑπὸ τοῦ τρίτου κλάδου τοῦ αὐ-
τοῦ ὅρους, ὁ ὁποῖος κατὰ μῆκος παρακολουθεῖ τὸν
Ἀξιὸν καὶ ἐκ τῆς Δοβήρου στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς
ἀποτελεῖ τὴν Κερκίνην καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ
Ἀξιοῦ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ ὁποῖου κεῖται ἡ πόλις
Ἰστιπὶ (Ἀσταβος). Ἡ στενόμακρος αὕτη πεδιάς ποτί-
ζεται ὑπὸ τινος παραποτάμου τοῦ Ἀξιοῦ κατὰ μῆκος
διερχομένου τὴν πεδιάδα καὶ τὴν πόλιν Ἰστιπὶ, ὅπερ
τινὲς μὲν (1) καλοῦσι Βρεγαλνίτσαν, τινὲς δὲ Βραύνι-
τσαν (2) καὶ δεχόμενον ἐκατέρωθεν ἐκ τῶν κλάδων τοῦ
Ὀρβήλου πολλοὺς μικροὺς παραποτάμους χύνεται εἰς
τὸν Ἀξιὸν μεταξὺ Βελεσσοῦ καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἐρι-
γῶνος ποταμοῦ. Τὸ πεδίον τοῦτο λαμπρότερον μὲν ἔστι
τοῦ προηγουμένου, διότι τὰ περιστοιχοῦντα ὄρη καὶ οἱ
λόφοι καλύπτονται ὑπὸ δένδρων καὶ φυτῶν καὶ ἔχουσιν
ἀφθονίαν βοσκῆς, ἱκανῆς πρὸς διατροφήν ἀπείρων ποι-
μνίων, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ὀλίγον διαφέρει τοῦ προη-
γουμένου καὶ ἐπομένως στερεῖται τῆς εὐφορίας, τὴν
ὁποίαν ἔχουσι τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας λεκανοπέδια (3).

4) Τὸ λεκανοπέδιον τῆς κεντρικῆς Παιονίας (Στρου-

(1) Desdevises-du-dezert, p. 44. «Le Brégálnitza prend sa source dans le mont Fianitza, au sud-est du mont Dovanitza, passe à Istip, et a son confluent entre Izbar et Polotsko».

(2) Ὅρα χάρτην τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἐ τόμον τοῦ Πουκε-
βελλίου.

(3) Desdevises-du-dezert, p. 45. «Les pâturages abondent dans les bassins de la Bregálnitza et de l'Egri-déré, les collines sont herbées jusqu'au fente, et le pays est susceptible de nourrir de nombreux troupeaux mais dans tout ce vaste bassin, la plaine de Monastir...»

μνίτσης καὶ τοῦ Ῥαδοβιχίου) (1) ἔχει σχῆμα τριγώνου, τοῦ ὑποίου ἡ μὲν κορυφή κεῖται πρὸς ἄρκτον εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Ὀρβήλου, αἱ δὲ πλευραὶ αὐτοῦ σχηματίζονται ἐκ τῶν δύο κλάδων τοῦ αὐτοῦ ὄρους καὶ μέγα μέρος τῆς βάσεως αὐτοῦ ἀποτελεῖται ὑπὸ τῆς Κερκίνης, μικρὸν ἀπεχούσης ἀπὸ τοῦ τετάρτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου· περιορίζεται δὲ πρὸς δυσμὰς μὲν ὑπὸ τοῦ τρίτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, ἐκτεινομένου πρὸς μεσημβρίαν μέχρι σχεδὸν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ καλουμένου Σέρτα (2), πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Κερκίνης, ἡ ὁποία συνέχεται μετὰ τοῦ προηγουμένου κλάδου, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ ζυγοῦ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ τετάρτου κλάδου ἐκτεινομένου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρώμόνος καὶ καλουμένου Ὀρβήλου, ὁμωνύμως τῇ ἐξ ἧς ἀποσπᾶται ὀρεινῇ σειρᾷ. Οὕτω σχηματιζόμενον τὸ λεκανοπέδιον ἔχει μῆκος μὲν ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῆς βάσεως 15 ὥρων, καὶ ποτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Πόντου (Στρούμνιτσα) ποταμοῦ καὶ πολλῶν παραποτάμων, πηγάζοντων ἐκ τῶν παρακειμένων ὄρων καὶ χυνομένων εἰς τὸν Πόντον (3), εἶναι λαμ-

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 30. «La chaîne au nord du Pontus (mont Plaschkavitza 5000) renferme le col de Radovitch (2000) : la chaîne au sud (mont Velitza, mont Tchengel) renferme le col de Stroumnitza (2000)».

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Au point où les deux chaînes se rejoignent, c'est-à-dire à leur extrémité occidentale, et le col du mont Sert, qui sert . . .»

(3) Ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τούτῳ ἔπρεπε καθ' Ἡρόδοτον (7, 113). καὶ τὸν αὐτῷ παρακολουθοῦντα Μύλλερων (Makedon. p. 7.) νὰ τεθῇ ὁ Ἀγγίτης ποταμός. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες οἱ νεώτεροι, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς καὶ νῦν ἔτι διατηρηθείσης ὀνομασίας εἰς ἄλλον ποταμὸν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρωμόνος κείμενον, θέτουσιν αὐτὸν ἀλλαχοῦ, ὀρθότερον ὑπολαμβάνομεν νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς νεωτέρους.

πρότερον καὶ εὐφορώτερον τοῦ προηγουμένου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ Σέρτα, τρίτου κλάδου τοῦ Ὁρβήλου.

5) Τὸ λεκανοπέδιον τῆς Βισαλτίας Μαιδικῆς καὶ Σιντικῆς (τανῦν Δεμίρ-Ισάρ Νιγρίτας καὶ Σωχοῦ) συνεχόμενον πρὸς δυσμὰς τῷ προηγουμένῳ ἀποτελεῖ σχῆμα κύκλου, ὀλίγον πεπιεσμένου πρὸς ἀνατολὰς καὶ περιορίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ Ὁρβήλου, καλουμένου ἐπιτοπίως Μαλέσιον, καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Στρουμνίτης, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Κερκίνης καὶ τοῦ Βερτίσκου, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Μυγδονίας καὶ τοῦ Βερτίσκου, τὸ ὅποιον συνεχόμενόν ποτε μετὰ τοῦ Παγγαίου διεβράχθη ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ (1), καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ τετάρτου κλάδου τοῦ Ὁρβήλου, τὸ ὅποιον ἐπιτοπίως ἐνταῦθα ὀνομάζεται κατὰ τινας μὲν Σουλτανίτσα, (2) κατ' ἄλλους δὲ ὄρη τοῦ Ὁρβήλου καὶ Βράστα (3), καθήκοντος μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Στρυμόνος. Τοῦ λεκανοπεδίου τούτου παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος κειμένου καὶ σχηματίζοντος τρία μικρὰ λεκανοπέδια, τὸ μὲν πρὸς ἄρκτον κατεῖχον οἱ Μαῖδοι, τὸ δὲ μέσον οἱ Σίνται καὶ τὸ μεσημβρινὸν οἱ Βισάλται· οὕτω δὲ συντιθεμένον ἀρδεύεται ἐν γένει μὲν ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὅφ' οὗ καὶ κατακλύζεται ἐν καιρῷ πολυομβρίας, κατὰ μέρη δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν παραποτάμων αὐτοῦ, ὧν ἐπισημότεροί εἰσιν ὁ Πόντος καὶ ὁ Βισάλτης, ἔχει μῆκος μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν 18 περίπου

(1) Abel, p. 17. «die Berge von Orsovo und Vrasta rechts und der Pirnari Pangäon links von der Strymonmündung hiengen offenbar ehemals zusammen und wurden erst durch den Schwall des Strymon durchbrochen».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 29.

(3) Abel, p. 17. Desdevises-du-dezert, p. 90.

ὥρων, πλάτος δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 6 ὥρων, εἶναι λαμπρότερον καὶ εὐφορώτερον τοῦ προηγουμένου, μετὰ τοῦ ὁποίου πρὸς ἄρκτον συνέχεται (1).

5) Τὸ τῆς Κρηστωνικῆς (Ἀβρετ-Χισάρ) ἢ Ἐχεδώρου (Γαλλικοῦ) λεκανοπέδιον ἔχει σχῆμα τριγώνου, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν κορυφή κεῖται πρὸς ἄρκτον, ἡ δὲ βᾶσις πρὸς μεσημβρίαν, καὶ περιορίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τῆς Κερκίνης, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης, τοῦ καθήκοντος παραλλήλως τῇ Ἀξιῷ καὶ Ἐχεδώρῳ καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς Μυγδονίας, τῆς ἀποτελούσης τὴν παραλίαν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τοῦ Βερτίσκου, ἐν μέρει δὲ μετὰ τοῦ αὐτῷ συνεχομένου δυτικοῦ κλάδου τοῦ Βερτίσκου.

Τοιοῦτον σχῆμα ἔχον τοῦτο ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μὲν ἀπὸ 18—20 λευγῶν, κατὰ πλάτος δὲ πολὺ στενὸν ἀπὸ 4—5 λευγῶν καὶ μολονότι ἀρδεύεται κατὰ μῆκος μὲν ὑπὸ τοῦ Ἐχεδώρου, κατὰ πλάτος δὲ ὑφ' ἐνὸς παραποτάμου αὐτοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ Χορτιάτου, χυνομένου εἰς αὐτὸν καὶ καλουμένου Λαχανᾶ (2), εἶναι μεταξὺ μὲν τοῦ Ἀξιῶ καὶ Ἐχεδώρου παρημελημένον καὶ σχεδὸν ἀκαλλιέργητον, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Ἐχεδώρου ἐν μέρει μὲν εὐφορον ὡς τὸ προηγούμενον, παράγον ἄφθονον σῖτον καὶ κατάφυτον ὄν, ἐν μέρει δὲ ἀμμῶδες καὶ ἄκαρπον (3).

(1) Στεφάν. Βυζ. ἐν λ. Βισάλται. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 35. 36. «ὕπὲρ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως Βισάλται καὶ μέχρι πόλεως Ἡρακλέους, ἔχοντες αὐλῶνα εὐκαρπον, ὃν διαρρέει ὁ Στρυμών».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 90. «Les Crestoniens occupent à l'ouest des Bisaltes le bassin de la rivière de Lahana, affluent de l'Echedorus».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 45. «Sa vallée est peut fertile, cependant elle renferme quelques terres à blé».

7) Τὸ τῆς Μυγδονίας ἡ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης στενόμακρον λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν Λαγκαδᾶ (Λαγκασᾶ) καὶ Βόλβης (Μπεσικίου), τοῦ ὁποίου τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1) Συλέος πεδίον, ὅπερ διήλθεν ὁ τοῦ Ξέρξου στρατὸς ἀπὸ τῆς Ἀργίλου εἰς Στάγειρον καὶ Ἀκανθον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Χορτιάτου μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἔχει ὄρια πρὸς βορρᾶν μὲν τὸν Κίσσον (Χορτιάτην) καὶ τὸ Βερτίσκον, διὰ τῶν ὁποίων χωρίζεται ἀπὸ τῶν προηγουμένων λεκανοπεδίων τῆς Κρηστωνίας καὶ Βισαλτίας, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸ μέρος τοῦ Κίσσου, ὅπερ ἰδίᾳ καλεῖται Χορτιάτης καὶ διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀπὸ τῆς παραλίας πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τινος κλάδου τοῦ Χορτιάτου, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης δυτικῆς παραλίας πεδιάδος τῆς Χαλκιδικῆς Ἀνθεμουῦντος (Καλαμαριαῆς), ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς χερσονήσου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἔχον ἐν μέσῳ δύο λίμνας συνεχόμενας πρὸς ἀλλήλας περιγράφεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) καὶ νεωτέρων ὡς τὸ λαμπρότερον καὶ εὐφορώ-

(1) Ἡροδοτ. 7, 115. ἀντεῦθεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηίου ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ἔχων ἦε διὰ Συλέος πεδίου καλεσμένου Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος καὶ ἀπίκητο εἰς Ἀκανθον».

(2) Καμηνιατ. κερ. 5. σελ. 321. ἐκδ. Παρισ. «Τὸ δὲ κατὰ λαϊὰν πλευράν τοῦ ὅρους πεδίον ἐστὶ καὶ αὐτὸ τεταμένον εἰς μῆκος πολὺ, εὐρύνεται δὲ μέχρις ἄλλων ὁρέων· οὗτινος ἐν μέσῳ πελαγίζονται δύο τινὲς εὐρεῖαι λίμναι, τὸ πλεῖστον τούτου διακατέχουσαι καὶ τινα μεγάλην καὶ αὗται συνεισφέρουσαι χρεῖαν....» Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ πεδίου ἀνείτῃ τοῖς γεωργοῖς, παραχωρεῖται τοῖς ζώοις, τοῖς τε πειθόμεναις ταῖς τῶν ἀνθρώπων τέχναις καὶ τοῖς ἐλεύθερον ἀφιεῖσι τὸ ἔχνος τοῖς ὄρεσι· ἔλαφοι γὰρ τὰ ὄρη λι-

τερον οὐ μόνον τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος ποταμοῦ κειμένων (1).

8) Τὸ τῆς Ἀνθεμοῦντος (Καλαμαριᾶς καὶ Γαλατίστης) λεκανοπέδιον κείμενον πρὸς μεσημβρίαν τοῦ προηγουμένου καὶ τετραπλεύρου σχῆμα ἔχον, ἐκτείνεται ἐν τῇ παραλίᾳ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Γιγωνίδος, κειμένου ἀπέναντι τῆς Πύδνης καὶ μῆκος μὲν ἔχον 6 ὥρων ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, πλάτος δὲ 4 ὥρων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν (2), περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῆς παραλίας ἐξ

ποῦσαι καὶ ταῖς λίμναις ὥσπερ τῶν ὑδάτων κρήναις ἐπιτερπόμεναι ὁμοῦ τε ἔχουσιν ἄφθονον τὸ ποτὸν καὶ ταῖς βουσίᾳ ἐν αὐτῷ συναγελαζόμεναι κοινὰ τὰ σιτία προφέρονται». Νικηφορ. Χουμν. λογ. πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Boissonad. ἀνεκδ. ἑλλην. τ. 2. σελ. 140. «Αὐθις δὲ πρὸς ἑω πηγὰς ἀνέρόντης μεγάλας καὶ διελομένη τὴν γῆν, τὴν μὲν λίμναις ἀνῆκεν ἐπὶ μακρὰν προϊούσαις, τὴν δὲ γεωργίαις ἀπένειμε, τὴν δὲ βοσκήμασιν ἀφῆκε πόσηφόρον εἶναι ἰδεῖν τε καλλίστην οὕτως ἡμφισμένην καὶ θρέψαι ταῦτα καὶ λιπῆναι πασῶν ἀρίστην· ἔστι γὰρ οὐδὲν ἀργὸν οὐτ' ἄκαρπον τῶν περὶ τὴν πόλιν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ κάλλους καὶ τὸ χρήσιμον εὐθὺς παρέχει. Καὶ τοίνυν τῶν ὑδάτων ταῦτα γονιμώτατα τῶν ἄλλων πάντων καὶ ἀμιλλῶνται λίμναι πρὸς ποταμούς καὶ ποταμοὶ πρὸς λίμνας, ὁπότεροι μᾶλλον πλείω καὶ κρείττω δωροφορήσουσι τῇ πόλει.

(1) Tafel, Thessal. p. 236. «venio ad eam quam mediam dixerim 1. e. terram fertilissimam circa lacum Langazae et lacum Bolbem positam». Paulus Lucas voyag edit. 1720. t. 1. p. 41—45. Cousiner. vol 1. p. 112—115. Hadschi Chalfa in Rumel. et Bosn. p. 79—83. Abel, p. 18. Desdevises-du-dezert, p. 48. «et le paysage en forme de cercle qui l'environne est un des plus animés de la Macédoine».

(2) Abel, p. 20. «Schneidet nordwestlich gerade am Fuss des Chortiat das tiefliegende breite und 6 Stunden lange Thal von Galatista in das Plateauland ein und löst sich an der Küste in die reiche Ebene von Kala-

ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ Χορτιάτου, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λεκανοπεδίου τῶν λιμνῶν καὶ ἐξ ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Σολωμοῦ (Χολωμόνδος) ἀνατολικοῦ κλάδου τοῦ Χορτιάτου, τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐκ μεσημβρίας τὸ λεκανοπέδιον καὶ ἀπολήγοντος εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἄκρωτήριον. Καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο λεκανοπέδιον ποτιζόμενον κατὰ μῆκος ὑπὸ ποταμοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ φημίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) καὶ νεωτέρων (2) διὰ τε τὴν λαμπρότητα καὶ εὐφορίαν αὐτοῦ ὡς τὸ προηγουμένον.

9) Ἡ τῆς Κρουσαίας (Καρδίας, Πορταριάς καὶ Πολυγύρου) καὶ μεσημβρινῆς Χαλκιδικῆς πεδιάς, ἔχουσα ἑκτασιν ἐκ δυσμῶν μὲν πρὸς ἀνατολὰς 10 μιλ. ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ θερμαϊκοῦ κόλπου μέχρι τῆς

meria auf». 37. Felix Beaujour (Tabl. de Com. d. l. gr. t. 1. p. 16). ἐσφαλμένως ἐπεκτείνει πρὸς μεσημβρίαν μέχρι Κασσανδρίας τὴν περιοχὴν αὐτῆς, ἣν Διούτιος ὁρίζει ἀκριβῶς μέχρι τῶν ἀπέναντι τῆς Πύδνης. Tafel, Thessal. p. 254—55.

(1) Liv. 44, 10. «Quindecim millia passuum ea urbs abest, adversus Pydnam posita, fertili agro». Καμηνιατ. κεφ. 5. σελ. 321». ὦν τὸ μὲν πρὸς νότον τοῦ ὄρους ὡς λίαν ἐστὶ παγκαλὲς καὶ ἐράσιμον. Κεκόσμηται γὰρ δένδρεσιν ἀμφιλαφῆσι, παραδείσοις ποικίλοις, ὕδασι ἀπείροις, τοῖς μὲν πηγαίοις, τοῖς δὲ ποταμίοις, οἷς αἱ λόχμαι τοῦ ὄρους τῷ πεδίῳ χαρίζονται καὶ αὐτὴν δὲ δεξιῶνται τὴν θάλασσαν. Ἀμπελοι γὰρ ἀλλήλαις παραπτεφυτευμένοι τὰ χωρία στεφανοῦσι καὶ τὸν φιλόκαλον ὀφθαλμὸν τῇ πληθὺ τῶν καρπῶν εἰς εὐφροσύνην προτρέπονται». Νικηφορ. Χορμν. ἐν ἑλλην. ἀνεκδοτ. (Boissonade t. 2. p. 141.) «ὑπὸ δὲ ταύτην, γῆν ἄλλην ἐξέτεινεν ἀρετῆς ἀπάσης μετέχουσαν, ὅση δὴ καὶ πέφυκεν ἀρετῇ γῆς· ἔρρωται καὶ γὰρ πρὸς καρπῶν γονὰς ἀπάσας καὶ ἔστιν ἀντὶ ταμείου τῇ πόλει».

(2) Tafel Thessalon. p. 254. «Ager meridionalis. Is non alius esse poterit, quam campus ille quem corrupta voce nunc dicunt Kalameria s. Kalameri (latus venustum)». Pocock, Beschreibung des Morgenlands vol. 3. p. 213.

δυτικῆς παραλίας τοῦ Ἀκανθίου (νῦν Μαδεμοχώρια), ἐξ ἄρκτου δὲ πρὸς μεσημβρίαν 2 μιλ. χωρίζεται ὑπὸ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος Σολωμοῦ εἰς δύο ἀνίστους πεδιάδας, ὧν ἡ μὲν μικροτέρα πρὸς δυσμὰς ἢ τῆς Κρουσαίας (Καρδίας καὶ Πορταριάς) ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γιγώνου μέχρι τῆς Ὀλύνθου, ἡ δὲ μεῖζων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Ἀκανθίου κόλπου καὶ περιορίζεται πρὸς δυσμὰς μὲν ἐκ τῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ Σολωμοῦ πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τε τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου τοῦ Κίσσου, τοῦ καθήκοντος εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω Ἀκτὴν καὶ ὑπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Τορρόωναϊκοῦ καὶ Σιγγιτικοῦ κόλπου. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο καταβρεχόμενον πρὸς δυσμὰς μὲν ὑπὸ τοῦ Ῥηχίου (1) ποταμοῦ πηγάζοντος ἐκ τοῦ Κίσσου, εἰς δὲ τὸ κέντρον ὑπὸ τοῦ Χαβρίου ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἐξερχομένου καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Τορρόωναϊκὸν κόλπον εἶναι λίαν εὐφορον ὡς τὸ προηγούμενον (2).

10) Πάσης τῆς μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ χώρας τὸ μὲν ἥμισυ πρὸς βορρᾶν κείμενον κατεῖχον διάφορα βάρβαρα Παιονικὰ καὶ Θρακικὰ ἔθνη, τὸ δὲ λοιπὸν ἥμισυ πρὸς μεσημβρίαν ἀπετέλει

(1) Προκοπ. περὶ κτισμ. 4, 3. «Ῥήχιος ὄνομα . . . ὅς δὲ ἡ χώραν ἀγαθὴν τε καὶ γειῶδη παρερχόμενος . . . ἐν γῇ χθαμαλῇ ἀρόματα πολλά, ἔλος εὖνομον. Καὶ ταύτῃ μὲν εὐδαιμονίας ἡ χώρα εὖ ἔχει».

(2) Πτολεμ. 3, 18. Desdevises-du-dezert, p. 47. Kiepert, ἐν τῷ χάρτῃ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Tafel, Thessalon. p. 213. Consinéry Voyage dans la Macedoine vol. 2, p. 138.

δύο ἐπαρχίας τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἐξ ὧν ἡ μὲν παρὰ τὸν Στρυμόνα ἐκαλεῖτο Ὀδομαντική, ἡ δὲ μεσημβριοανατολικῶς ταύτης κειμένη ὠνομάζετο Ἡδωνίς. Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ διακρίνονται τρεῖς πεδιάδες, τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρὸς ἄρκτον, τοῦ Μελενίκου, ἡ δὲ μέση μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀγγίτου κειμένη ἐστὶ τῶν Σεῦρρων (Σιροπαιόνων) καὶ ἡ τελευταία, τῶν Φιλίππων καὶ τῆς Δράμας κειμένη μεταξὺ τοῦ Ἀγγίτου καὶ τοῦ Νέστου ἐν τῇ Ἡδωνίδι. Τούτων δὲ τῶν τριῶν ἐπισημοτάτη ἐστὶν ἡ μέση πεδιάς τῶν Ὀδομάντων καὶ Σιροπαιόνων (Σεῦρρων), ἥτις, ἐπειδὴ πανταχόθεν σχεδὸν περικυκλοῦται ὑπὸ ὄρων, ἀποτελεῖ μέγα λεκανοπέδιον, ἔχον μῆκος μὲν 12—15 ὥρων περίπου, πλάτος δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 9 ὥρων (1) καὶ περιοριζόμενον ὑπὸ τῶν παραφυάδων τοῦ Ὀρθήλου (2), ὧν ἡ μὲν πρὸς ἄρκτον καλεῖται ἐπιτοπίῳ νέῳ ὀνόματι Τζαῖρλί, ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὰς Μενίκιον ὄρος καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Παγγαίου, ἐκτεινομένου μέχρι τῆς ἐκβολῆς τῆς Πρασιάδος λίμνης εἰς τὴν θάλασσαν (3).

(1) Abel, p. 17. «Nach diesem Austritt aus den Bergen breitet sich die herrliche Ebene von Seres 9. m. lang von Westen nach Osten aus, auf allen Seiten von Bergen umschlossen». F. Beaugour, voy. t. 1. p. 216. «Le Strymon . . . traverse une nouvelle gorge pour entrer enfin vers Demir-Hissar, dans la plaine de Serres et de cette plaine dans le lac de Takinos». Cousinéry, itin. Maced. vol. 2. ch. 11. Letronne, journal des Savans 1835. p. 79. Schaffarik, wien. Jahrbh. vol. 46. p. 55.

(2) Cousinéry, vol. 1. p. 167—170. ἐσφαλμένως μεταφέρει τὴν Κερκίνην, κειμένην μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀζιοῦ, ἐνταῦθα εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ὀρθήλου.

(3) Müller, Maked. p. 7. «das Gebürge welches jenseits des Strymon streicht, hiess wenigstens da, wo

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ποτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Στρυμό-
 νος, ὅφ' οὗ καὶ κατακλύζεται ἐν καιρῷ πολυομβρίας, καὶ
 τῶν πολλῶν παραποτάμων αὐτοῦ, οὓς δεξιόθεν καὶ
 ἀριστερόθεν ὁ ποταμὸς δέχεται καὶ ἐστολισμένον μετὰ
 φυτῶν καὶ ὑδάτων, καλῶς δὲ ὠκημένον ὑπὸ πολλῶν χω-
 ρίων διαπρέπει διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ μεγάλην εὐφο-
 ρίαν αὐτοῦ, παράγον πλουσιοπαρόχως πάντα τὰ προϊόντα
 (1), ἥτοι δημοτριακοὺς καρπούς, βάμβακα καὶ καπνόν,
 μολονότι τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει ἐλῶδές ἐστι καὶ
 ἐπομένως νοσῶδες (2) κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ἐπιπολάζουσι
 καὶ διάφοροι πυρετοί.

es sich an der Küste ausbreitet, das Pangäon» not. 13.
 «Herodot (7, 113) scheint Pangäon auch das Gebürg
 zwischen Strymon und Angites zu nennen».

(1) A. Boné Itin. t. 1. p. 151—152. «et en particulier
 par la superbe et grande plaine de Seres, couverte de
 cultures et de villages». Desdevises, p. 395.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. Malheureusement les voisinages des
 rizières et des marecages rendent Seres malsain en été»·
 περὶ τῆς λαμπρότητος καὶ εὐφορίας τοῦ πεδίου τούτου Mannert,
 t. 7. p. 498. «Zwischen diesen Gebirgen bildet sich an
 beyden Ufern des Strymon ein langes, und wegen sei-
 ner Schönheit und Fruchtbarkeit noch jetzt berühmtes
 Thal, welches vor Herodots Zeiten Paeonische Uölker-
 schaften bewohnten».

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΠΟΤΑΜΟΙ ΕΚΒΑΛΛΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΡΙΑΝ.

§. 4. Ἡ μεγάλη ὀρεινὴ γραμμὴ τοῦ Σκάρδου, ἡ ὁποία ἄρχεται πρὸς βορρᾶν ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς αὐτοῦ Λιουβατρίνης καὶ καθήκουσα κατ' εὐθείαν γραμμὴν πρὸς μεσημβρίαν τελευτᾷ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Πίνδου Λάκμον, διαιρεῖ τὴν Μακεδονίαν εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς μικρότερον ὃν περιλαμβάνει τὴν Ἰλλυρίδα καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου, τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς τριπλάσιον σχεδὸν τοῦ πρώτου περιλαμβάνει πάσας τὰς χώρας τὰς μέχρι τοῦ Νέστου κειμένας.

Κατὰ ταύτην τοίνυν τὴν διαίρεσιν οἱ μὲν τῶν ποταμῶν τῆς Μακεδονίας πηγάζοντες εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου καὶ πολλοὺς παραποτάμους ἐν τῇ πορείᾳ δεχόμενοι ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, οἱ δὲ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ αὐτοῦ ὄρους λαμβάνοντες τὰς πηγὰς καὶ πολλοὺς ὡσαύτως παραποτάμους δεχόμενοι χύνονται εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἐκβάλλοντες ποταμοὶ εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι, ὁ Ὀριούνδης, ὁ Δρεῖλων, ὁ Ματίας, ὁ Ἰσανος, ὁ Πάλαμνος, ὁ Πανύσσος, ὁ Γενοῦσος, ὁ Ἄψος καὶ ὁ Ἀῶς.

1) Ὁ Ὀριούνδης (Μοράτζας) λαμβάνων τὰς πηγὰς πρὸς βορρᾶν τῆς Λαβεάτιδος λίμνης ἐκ τοῦ Βερτίσκου, δυτικοῦ κλάδου τοῦ Σκάρδου, ὃν ὁ Λιούτιος Σκόρδον κα-

λει (1) καὶ πολλοὺς παραποτάμους δεχόμενος, εἰσέρχεται εἰς τὴν λίμνην τῆς Σκόδρας καὶ διερχόμενος αὐτὴν κατὰ μῆκος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἐξέρχεται ὀλίγον πρὸς δυσμὰς τῆς Σκόδρας καὶ ὀνομάζεται Βαρβάννας (Βουάννας), ἔνθα ἐνοῦται μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτερος ποταμὸς ἐξ ἀνατολῶν πηγάζων εἰς τὸ ὄρος Πουλάτι, ὃς καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Κλαύσουλας (2) ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων Δρίναςος ἢ Κείρης, καὶ οὕτως ἡνωμένος ὁ Βαρβάννας (3) μετὰ τοῦ Κλαύσουλα καθίσταται πλωτὸς μέχρι τοῦ χωρίου Ὁβότι, ἀπέχοντος δύο ὥρας ἐκ τῆς πόλεως (4), πρὸς μεσημβρίαν τῆς ὁποίας δεχόμενος

(1) Liv. 44, 31. «Oriandi flumini, quod ortum ex monte Scordo multis et aliis auctum aquis mari Adriatico infertur» Mannert, 7, 355. Desdevises-du-dezert, p. 33. ἀντιφάσκει ἑαυτῷ περὶ τῆς πηγῆς τοῦ ποταμοῦ» L'Oriundes . . . , nait au mont Dormitor» καὶ ἐν σελ. 222. par l'Oriundes, qui part du mont Scordus (Baba-dagh)».

(2) Liv. 44, 31». Duo cingunt eam flumina, Clausula latere urbis, quod in orientem patet, praefluens, Barbanna ab regione occidentis, ex Labeatide oriens» Hi duo amnes confluentes incidunt Oriandi flumini «τὸ τελευταῖον ἐσφαλμένως λέγεται ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «Driloni flumini» ὅρα περὶ τούτου Hahn, alban. Stud. p. 22. G. Dindorf ἐν Θησ. Ἑρρικ. Στεφ.» pro Oriandi flumini leg. vid. «Driloni» Plin. 3, 22. ὥσαύτως εἰς τὸ αὐτὸ περιέπεσε λάθος ἀλάσων τὸν Βαρβάνναν μετὰ τοῦ Δρίλωνος.

(3) Ὁ Βαρβάννας θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς συνέχεια οὐχὶ τοῦ Ὁριούνδου, ἀλλ' ἄλλου παραποτάμου ἐκβάλλοντος ἐξ ἀνατολῶν εἰς αὐτὸν καὶ καλουμένου Ζέντα. ὅρα Hequard, p. 2.

(4) Hequard, αὐτόθι. «La Bojana est navigable pour les batiments ne calant pas plus de huit pieds jusqu'à Hoboti, petite village située à deux lieues de Scutari. elle a dans cette endroit, une profondeur de quatre mètres, mais malheureusement il existe, à son anbouchure une barre, sur laquelle l'eau ne s'élève jamais au-dessus de trois mètres. Au dela d'Hobori on rencontre un bas

ἐκ δυσμῶν καὶ ἄλλον μικρὸν ποταμόν, καλούμενον Σκουπίνα ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς Σκόδρας καὶ εἶτα ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ὀλκινίου (Δουλιτζίου) (1). Ἀλλὰ τὸν χειμῶνα αὐξάνων ἐκ τῶν βροχῶν μεγάλας ἐπιφέρει καταστροφάς καὶ καταπλημμυρεῖ μέγα μέρος τῆς πόλεως (2).

2) Ὁ Δρεῖλων, μέγιστος πάντων τῶν ποταμῶν τῆς Ἰλλυρίας καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν νεωτέρων (3) παραβαλλόμενος πρὸς τὸν Ἑβρον τῆς Θράκης, πηγάζει ἐν τῇ μεσημβρινοδυτικῇ ὑπηρείᾳ τῆς Πιερίας, (Πετρίνας) καθηκούση μέχρι τῆς μεσημβρινοανατολικῆς ὁχθῆς τῆς Λυχνίτιδος λίμνης παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ (4) καὶ κατὰ μῆκος ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον τὴν λίμνην διερχόμενος, διὰ τῆς πολίχνης τῆς νῦν καλουμένης

BIBLIΟΘΗΚΗ
Μ. ΠΑΛΑΤΕΩΣ

fond, qui empêche les batiments d'arriver à Scutari». ἐκ τούτων ἐξελέγχονται ἐσφαλμένα ὅσα ὁ A. Boué, t. 1. p. 81—82. καὶ Desdèvises p. 33. λέγει «le Barbanna porte bateau jusqu'à Scodra (Scutari)».

(1) Liv. 45, 26. Sickler, t. 1. p. 461. «Er fällt, nachdem er den Fl. Clausula (Drinassa) aufgenommen, südlich von Olcinium ins Meer».

(2) Hequard, p. 3.

(3) Felix. Beaujour, t. 1. p. 336. «le Drin porte à Alessio des barques de cinquante tonneaux, et peut-être comparé pour le volume des ses eaux à l'Hébre sous Andrinople». A. Boué, t. 1. p. 52. «la plus grande rivière d'Albanie est le Drin».

(4) Fel. Beaujour, t. 1. p. 340. «Le Drin naît a six lieues au sud-est d'Ochrida au pied du monastère de Saint Naoum, traverse... et en sorte... vers le bourg de Strouga, on regarde dans le pays la source de Saint Naoum, une des plus belle de la Grèce, comme une de charge du lac de Prespa». A. Boué, t. p. 466. διορθωτέος Νειβούρης (histor. u. philol. t. 1. p. 315). ἐνθα λέγει «Der Drin... der aus dem See Labeatis kommt». ὡσαύτως

Στρούγας ἐξέρχεται αὐτῆς. Ἐντεῦθεν δὲ πρὸς ἄρκτον μὲν τὸ πρῶτον διευθυνόμενος διαδρέχει τὴν κάτω καὶ ἄνω Δεύρην (Δίβραν) καὶ πολλοὺς παραποτάμους ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ δεχόμενος, ἀριστερόθεν μὲν ἐκ τῆς Κανδαουίας, δεξιόθεν δὲ ἐκ τοῦ Σκάρδου, φθάνει μέχρι τῆς Δαρδανικῆς (1), ἔνθα ἐνοῦται μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκ τοῦ Βερτίσκου πηγάζων ὁμώνυμος αὐτῷ ποταμὸς Δρίνος (2). εἶτα δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν στρεφόμενος δέχεται ἀριστερόθεν, ἐκτὸς ἄλλων ἀσήμεων παραποτάμων, καὶ τὸν Ἀρδάξανον (3) καὶ ἀκολουθῶς εἰς δύο βραχίονας

καὶ ἐν Ἑγκυκλοπ. Ersch u. Grub ἐν λ. Ἰλλυρ». wieder Drilon von den Maked. Geb. kommt». ὁρᾷ τὰ τοῦ Γρεισεβάχου τ. 1. σελ. 119.

(1) Στραβ. 7, 316. «καὶ Δρίλων ἀνάπλουν ἔχων πρὸς ἑω μέχρι τῆς Δαρδανικῆς». Νικανδρ. Θηρ. 607. αἴριν δ' ἦν ἐθρεψε Δρεῖλων καὶ Νάρωνος ὄχθαι» Θεοφραστ. 9, 7. Σκύλαξ οὐκ ὁρθῶς Ἀρίωνα καλεῖ, ὡς διορθοῦσιν οἱ νεώτεροι, ἔνθα (Περιπλ. ἐκδ. Ζωσιμ. δαπ. τ. 1. σελ. 591. «καὶ Ῥίζων πόλις καὶ Δρίλων ἐφεξῆς πρὸς νότον, ποταμὸς ἀνάπλουν ἔχων πρὸς ἑω μέχρι τῆς Δαρδανικῆς, συνάπτει τοῖς τε Μακεδονικοῖς καὶ Πανονικοῖς ἔθνεσι πρὸς μεσημβρίαν ἅ Ἐρατοσθέν. Στεφ. Β. ἐν λ. Δυρράχιον» ποταμὸς δὲ Δρίλων καὶ Ἀῶος «ἐν ἀποσπ. παρὰ τῷ Μ. ἑτυμ. ἐν λ. Βουθοῖη, πόλις τῆς Ἰλλυρίας Σοφοκλ. Ὀνομακλεῖ. Βουθοῖη Δρίλωνος ἐπὶ προχοῇσι εὐάσθη».

(2) Πτολεμ. 3, 16, 5. «Ῥεῖ δὲ ὁ Δρίλων ποταμὸς ἀπὸ τε τοῦ Σκάρδου ὄρους καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὄρους κειμένου παρὰ μέσσην τὴν Ἀνω Μυσίαν, ἀφ' οὗ ὁ ἕτερος ποταμὸς Δρεῖνος ὄνομα ἐνεχθεὶς ἐμβάλλει εἰς τὸν Σάουον «ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι καὶ τὴν ἀληθῆ πηγὴν τοῦ Δρίλωνος ἀγνοεῖ καὶ ἐσφαλμένως περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Δρίνου γεωγραφεῖ. A. Boué, t. 1. p. 77, «Au dessous du porte et du pont du Schivan-Kiuprisi le Drin noir se reunit au Drin blanc, qui vient d'une autre cavite savoir de cette d'Ipek de Djakova et de Prisren». Mannert, (7, 358) σφάλλει λέγων ὅτι ὁ λευκὸς Δρίλων ἐνοῦται τῷ μέλανι πλησίον τῆς Λισσοῦ, ἔνθα ἐκβάλλει ὁ μέλας Δρίλων.

(3) Πολυβ. 8, 15, 2. «διελθὼν τὰ στενὰ κατέζευξε παρὰ

διαιρούμενος σχηματίζει μικράν νήσον καὶ εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος εἰσβάλλει πλησίον τοῦ φρουρίου Εἰλισσοῦ (1). Οὗτος μάλα ἰχθυοφόρος ὢν καὶ τὰ μέλιστα εἰς τὴν τῆς χώρας εὐφορίαν συντελών, παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις ἀπλῶς Δρίλων (2) καλεῖται, παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἐκτενῶς τε καὶ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας περιγράφουσιν αὐτόν, Δρίνος, Δρεῖνος καὶ Δρυμῶν (3),

τὸν Ἀρδάξανον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως». A. Boué t. 1. 82—83. Desdevises-du-dezert, p. 224», L'Ardayane est un affluent du Drilo à gauche, audessous du Saphus-char».

(1) Bruzen, grand diction. ἐν λ. «il va près d'Alessio, ou il se sépare à deux bras au pays de la Zadrime et formé une isle, il se rend dans la mer Adriatique par deux embouchures dans un golphe auquel il donne son nom». F. Beaujour, t. 1. p. 336.

(2) Ὅρα ἀνωτέρω τὰ ἐν τῇ 3 καὶ 4 σημειώσεσι.

(3) Νικηφορ. Καλλιστ. 17, 28. «ἐξ ἧς (λίμνης) . . . καὶ Δρίνος ποταμὸς ἐκείθεν τὰς σφετέρως ἐκβολὰς ποιεῖται πρὸς ἄρκτον ἰών. ἀπὸ γὰρ τῶν πρὸς Δεάβολιν ἡπιώτερος μερῶν ῥέων καὶ τὴν εἰρημένην διαίρων λίμνην, καθ' ἣ τις Ἀλφειὸς τὸ πέλαγος σχίζων καὶ πρὸς τὴν Ἀρέθουσιν πηγὴν ἡρέμα ὑπερνηχόμενος . . . κατὰ τὸ βόρρειον μέρος ἐκείθεν τὸ ρεῖθρον ἐξίησιν καὶ πρὸς τὸ τέρμα τῆς λίμνης τὰς ἐγχωρίως λεγομένας εὐρηκῶς Στρούδας καὶ ταύταις ἐνωθεὶς μέγιστός τε γίνεται ποταμῶν, ἐπεὶ πρὸς δύσιν νεύων εἰσβάλλει κατὰ τὸ Ὅρινον περὶ φρούριον Εἰλισσὸν ὄνομα ἔχον». Κεδρην. 2, 17. «ἐξ ἧς ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς ὁ Δρίνος ποταμὸς πρὸς ἄρκτον ἰών . . . εἴτα νεύων πρὸς δύσιν καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Ἰόνιον περὶ τὸν Εἰλισσὸν τὸ φρούριον». Ἀννα Κομνην. 12. p. 371 ἐκδ. Παρίσι. «ὁ δὲ Δρυμῶν ποταμὸς ἵνα τε καὶ περὶ τοῦ ῥεύματος τούτου προσιστορήσαιμι. ῥεῖ μὲν ἀνωθεν ἀπὸ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης διὰ τινων τάφρων ἑκατόν, ἅς γεφύρας ἐπονομάζομεν, καὶ γὰρ ἀπορρέουσιν ὥσπερ ἀπὸ τινων ἀρχῶν διαφόρων τῆς λίμνης διηρημένοι ποταμοί, καὶ εἰς ἑκατόν ἤκοντες, οὐ λήγουσι καθ' οὕτως τῷ ποταμῷ τῷ κατὰ τὴν Δεύρην ἐνούμενοι ἐξ οὗ καὶ Δρυμῶν ἐπονομάζεται καὶ συνεχεῖς αὐτῷ γενόμενοι πλατυνοῦσι τε αὐτὸν καὶ

καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις μέλας Δρίλων πρὸς διαστολὴν τοῦ αὐτῷ ἐνουμένου, ὃν λευκὸν Δρίλωνα ὀνομάζουσιν (1).

Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ Δρίλων ἐν τῇ πορείᾳ καὶ τηλικούτος γενόμενος ἐκ τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ποταμῶν καὶ χειμάρρων, τοὺς ὁποίους ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Σκάρδου λαμβάνει, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κανδαουῖας καὶ τελευταῖον ἐκ τοῦ Βερτίσκου τὸν λευκὸν Δρίλωνα μετὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ δέχεται, ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἦν πλωτὸς μέχρι τῆς Δαρδανικῆς ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ παρατεθέντος χωρίου τοῦ Στράβωνος (2) «Καὶ Δρεῖλων ἀνάπλουν ἔχων πρὸς ἑω μέχρι τῆς Δαρδανικῆς» ὡς ῥητῶς μαρτυρεῖ καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (3) καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Λισσὸν ἐκβολῆς αὐτοῦ (4). Ὅσον ἐπωφελὴς ἐστὶν ὁ ποτα-

μέγιστον ἐξεργάζονται». (Τὰ περὶ τάφρων λεγόμενα, τότε ὑπαρχουσῶν, οὐκ ἂν εἴροι τις σήμερον. διότι Σαμουήλ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς συνήγαγεν αὐτάς εἰς ἓν ῥεῖθρον» ὅρα Stritter. *memor. populor.* §. 207. σημ. 4. Κεδρην. σ. 745. Ἰωανν. ἔκφρασις κεφ. 20). ὥσαύτως καὶ παρὰ Λατίνοις. Plin. 3, 27, 26. ἴαν ἀπορον ἐστὶν ὅτι Λιούιος σιγῇ παρέρχεται τὸν μέγιστον τοῦτον ποταμὸν τῆς Ἰλλυρίας. Vib. *sequest.* p. 9. ἐσφαλμένως καλεῖ τοῦτον Drino bianco ἀντὶ negro.

(1) A. Boué, t. 1. p. 52. Desdèvises, p. 33. καὶ ἄλλα-
χοῦ Hequard, p. 2. Mannert, 7, p. 357—8. Bruzen, *Dictionnaire geograph. et critiqu.* t. 3. ἐν λ. διακρίνει τρεῖς ποταμούς. Pouqueville, β.βλ. 7. κεφ. 6. σελ. 66—69.

(2) Στράβ. 7, 316.

(3) Ἄνν. Κομνην. 12. σ. 371.

(4) Hequard, p. 4. «Le Drin est navigable jusqu'à Scela pour des grosses emparcations. des petites navires ne tirent que quatre ou cinq pieds d'eau, peuvent le remonter jusqu'à l'hauteur de Blinisti à trois lieues au dessus d'Alessio» Hahn, p. 94. «der Drin ist auch für schiffe von 50—50 Tonnen noch 3 Stunden Stromauf-

μὸς οὗτος ἀρδεύων τὰς ὁποίας διέρχεται χώρας καὶ λίαν εὐφόρους καθιστῶν αὐτάς (1), τοσοῦτον ἀφ' ἑτέρου ἐπιβλαβὴς ἀποδαίνει πολλαχοῦ ὑπερεκχυλίζων καὶ καταπλημμυρῶν ἐν καιρῷ χειμῶνος (2). ἄλλως νᾶ ἦσαν τὰ πράγματα ἂν μικρά τις πρόνοια κατεβάλετο πρὸς διαβρύθμισιν τῆς πορείας αὐτοῦ καὶ πραγματικῶς ἤθελον εὐτυχῆσαι οἱ κάτοικοι τῶν τῆς Ἰλλυρίας καὶ δυτικῆς Μακεδονίας χωρῶν ἂν καθίστατο ὅλος πλωτὸς ἀπὸ τῆς Στρούγας μέχρι τῆς Λισσοῦ.

3) Ὁ Μάτης ἢ Ματίας ἐκβάλλων εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀδρίου μεταξὺ Λισσοῦ καὶ Νυμφαίου ἀκρωτηρίου καὶ πολὺ μικρότερος τῶν δύο προηγουμένων ὢν, ὅπως ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπομένως οὐδὲν φέρει ἀρχαῖον ὄνομα (3). Οὗτος πηγάζων ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τῆς Κανδαουίας, ἥτις ἐν μέρει ἀποτελεῖ τὰ ὄρη τῆς Δουκατζίνης καὶ Ἀλεσσίου (Λισσοῦ) (4) διέρχεται τὴν χῶ-

wärts der Stadt schiffbar, kleinere Fahrzeuge aber können bis Scela hinaufgehen» Forbiger, t. 3. p. 845.

(1) Ami Boué, t. 1. p. 338. «la vallée, qu'il arose en sortant du lac est très fertile» Hequard, p. 3. «A partir de ce point ses eaux ... cotaient les plaines fertile de Zadrime et de Bouchet jusqu'à Alessio, audessus de la quelle se jettent dans la mer».

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «le fleuve qui deborde tous les ans cause des pertes immenses, et les habitants des plaines de Zadrime ont du renoncer à encultiver la plus grande partie» καὶ σελ. 57.

(3) Ὅσα λέγουσιν ὅ τε Πουκεβίλλιος (κεφ. 24. τ. 1. σελ. 329). παραθέτων χωρίον τοῦ Διούτου (43), «Matis Dyrrachi non longe à Lisso «καὶ Παλμέριος (κεφ. 19. σελ. 112)», Is est (credo) qui Mathis à Livio dictus est» φαίνονται μοι ὅπως ἀνυπόστατα καὶ ἐπομένως «aus der Luft gegrifen» κατὰ τοὺς Γερμανοὺς· οὐδαμοῦ γὰρ Διούτιος μνηστὴν τοῦ ποταμοῦ τούτου ποιεῖται.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 34. «Le Mathis (Mati-

ραν τῶν Μυρδιτῶν καὶ ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ δεχόμενος δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν πολλοὺς μικροὺς ποταμοὺς καὶ χειμάρρους, ὧν ἐπισημότερός ἐστιν ὁ παρὰ Λιουῖου (1) μνημονευόμενος Ἄρτατος, χύνεται διὰ μέσου κλεισούρας τινὸς (2) εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἐν τῷ μικρῷ κόλπῳ, τοῦ ὁποῖου τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον Νομφαῖον. Καὶ τὸ μὲν θέρος μικρὸς ὢν, αὔξει τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῶν βροχῶν, ὅτε γενόμενος λίαν ὀρμητικὸς κυλίνει μεγάλους λίθους καὶ παρασύρει καὶ οὕτω καθίσταται λίαν ἐπικίνδυνος (3).

4) Ὁ Ἰσανὸς (Ἰσμος) χεῖμαρρος μᾶλλον ἢ ποταμὸς πρὸς μεσημβρίαν τοῦ προηγούμενου λαμβάνων τὴν πηγὴν ἐκ τῶν αὐτῶν ὄρων τῆς Δουκατζίνης ἢ Κροΐας (4) καὶ ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μέρους τῆς πηγῆς

naît dans les montagnes de la Doucagine, se grossit de plusieurs affluents» Hequard, p. 4.

(1) Liv. 43, 19. «et majore aliquando, quam cetera, juventute et validum oppidum mœnibus erat, et hinc amnis Artatus nomine hinc mons praealtus et aditu difficilis cingebat».

(2) Desdevises-dn-dezert, p. 18. «Au dessus d'elles s'étagent les monts de la Doucagine (1200 à 1800) qui, en se rapprochant des monts précédents forment les défilés du Mathis (Mati)». A. Boué, t. 1. p. 60. 160.

(3) Ὁ αὐτὸς σελ. 34. «Souvent à sec en été comme la plupart des rivières de cette côte, il est dangereux dans la saison de pluies, à cause des grosses pierres qu'il roule et de la rapidité de ses eaux». Hequard, p. 62.

(4) Ὁ αὐτὸς σελ. 34. «L'Isanus (Hismo) . . . ils prennent tous naissance entre les monts de la Doucagine et le Gabar-Balkan» Pouqueville ch. 24. p. 328. «La route jusqu'au fleuve Lisana ou Isanus» σημ. 1. prend sa source dans les montagnes de Croie, et reçoit une rivière venant des hauteurs de Tyranna, l'une éloigné par ses sources de douxe et l'autre de neuf lieues de Durrazo». Vib. Sequest. p. 13. «Isanus Dyrrhachii ab Isano car-

πρὸς τὸ βορραιοδυτικὸν διερχόμενος τὴν μεταξὺ Λισσῶ
καὶ Δυρράχίου πεδιάδα ἢ μᾶλλον χωρίζων τὴν τοῦ Δυρ-
ράχίου περιοχὴν (1) τῆς τῶν Τυράνων, καὶ πολλοὺς πα-
ραποτάμους δεχόμενος ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς
Κανδαουίαις, ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν
πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως Δένδης (2).

5) Ὁ Οὐλούλεος (Σπίρνατσα) (3) καὶ (Ἀρσένι) κατ'
ἄλλους (4) καλούμενος χείμαρρος ποταμὸς μεῖζων τοῦ
προηγούμενου καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὀρεινῇ σειρᾷ τῆς Καν-
δαουίαις, λαμβανούσης ἐπιτοπίως διάφορα ὀνόματα, πη-
γάζων καὶ πολλοὺς παραποτάμους λαμβάνων ἐν τῇ
πορείᾳ αὐτοῦ, καταδρέχει καὶ ἐνίοτε καταπλημμυρεῖ
τὴν αὐτὴν πεδιάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν
μεταξὺ τῆς τοῦ προηγούμενου ἐκβολῆς καὶ τοῦ Δυρ-
ράχίου (5).

tello dictus». ἴσως ὁ αὐτός ἐστι τροπῇ τοῦ c εἰς s. Ἴσανος καὶ
Ἰκανος.

(1) Pouqueville, αὐτόθι. «Le cour de ce torrent forme
la limite entre les terres du Voivodilik de Dyrrachium
et le Paschalik . . . de Tyranna».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 228. «et l'Isanus, qui
forme le debouché naturel du canton Albanopolis (Croia)
et alors Denda . . . et qui, placée par Lapie sur l'Isanus
à une lieue de son embouchure».

(3) Vib. Sequest. p. 20. «Ululeus Dyrrhachii est. unde
aquae hujus ductae». Göler, die Kämpfe bei Dyrrbach.
p. 17. Pouqueville, ch. 24. t. 1. p. 324. «On arrive au
bord de l'Ululeus ou Spirnatza qui vient du mont Eri-
dem maintenant appelé montagne d'Ischamp de nom de
Scampes ville» Forbiger, Geograph. t. 3. p. 846. καλεῖ
Σπίρνατσα τὸν Πανύασον.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 34. «sont de veritables
torrents: l'Ululeus (Arseni) est le plus considérable».
καὶ ἐν σελ. 219.

(5) Περὶ τῆς θέσεως τοῦ ποταμοῦ τούτου διαφωνοῦσιν ὁ Pou-

6) Ὁ Πανύασος (Πάνισσα) παταμός (1), τὸν ὅποιον ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων μόνος ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει, οἱ δὲ νεώτεροι (2) συγχέουσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ Γενούσου (Σκούμβι) καὶ μετὰ τοῦ Σπίρνασα (3), πηγάζει καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς αὐτῆς ὀρεινῆς σειρᾶς τῆς Κανδαουΐας μεσημβρινώτερον τοῦ προηγούμενου καὶ διατρέχων ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς τὴν μεσημβρινὴν πεδιάδα τοῦ Δυρράχίου ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν μίᾱς

queville καὶ Desdevises. διότι ὁ μὲν πρῶτος τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ χάρτῃ πρὸς νότον τοῦ Δυρράχίου· ὁ δὲ δευτερός πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ὀρθότερόν ἐστι· διότι ὁ Pouqueville ἐν ᾧ ἐν τῷ κειμένῳ ταυτίζει τὸν Ἴσανον (Ἴσμον) καὶ Αἰσανον, ἐν τῷ χάρτῃ διακρίνει ἐσφαλμένως τὸν Ἴσμον καὶ Ἴσανον τοποθετῶν ἀμφοτέρους πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρράχίου, καὶ τὸν τελευταῖον ταυτὸν ὄντα τῷ πρώτῳ τίθησιν ἐν τῇ θέσει τοῦ Οὐλούσου.

(1) Desdevises-du-dezert, p. 34. «Le Panyasus ou Pammisa (peut-être le Tergasa, affluent de l'Hismo) ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον σφάλλων ἀντιφάσκει ἑαυτῷ· διότι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἰσάνου (Hismo) θέτων ἐν τῷ χάρτῃ ὀλίγον πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ματίου (Μάτι) καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς χερσονήσου τοῦ Δυρράχίου καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάτι λέγει ὅτι ὁ Πανύασος κείμενος πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Δυρράχίου παραπόταμόν ἐστι τοῦ Ἰσάνου, μετὰ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἕνεκα τῆς μεγάλης μεταξὺ ἀμφοτέρων ἀποστάσεως. Palmerii, p. 130—33. Ersch. u. Gruber Encycl. ἐν λ. Ἰλλυρία.

(2) Πτολεμ. 3, 13, 3. «Δυρράχιον . . Πανύασου ποτ. ἐκβολαί». Mannert, 7, 397. «Zunächst südlich von Dyrrhachium etwa 3 ge. meilen von der Stadt entfernt, setzt Ptolemaeus die Mündung des Flusses Panyasus an. es ist ohne Zweifel der nemliche Fluss, welchen Livius Genusus und Caesar Genusus nennt». ὅπερ λίαν ἐσφαλμένον ἐστὶν ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ Λιουίου καὶ Καίσαρος.

(3) Desdevises περιπίπτει εἰς μεγάλην σύγχυσιν καὶ ἀντιφασίαν· διότι, ἐν ᾧ ἐν σελ. 34. Δάρτζιν καλεῖ τὸν Πάλαμνον καὶ Ἀρσένι τὸν Οὐλούσον, ὃν Πουκεβίλλιος ἐσφαλμένως Σπίρνασαν καλεῖ, ἐν σελ. 240. πάλιν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι καλεῖ καὶ τὸν Πανύασον.

ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης· λίαν ἄπορον φαίνεται μοι διὰ τί ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ πάσας τὰς κατὰ Πομπηίου στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ ποιησάμενος περὶ τούτους τοὺς τόπους τῆς Ἀδριατικῆς παραλίας τοὺς μεταξὺ Ἀψου καὶ Λισσοῦ κειμένους, οὐδεμίαν ποιεῖται μνηεῖαν οὔτε τοῦ Παλάμνου τοῦ Σκύλακος οὔτε τοῦ Πανυάσου τοῦ Πτολεμαίου, ὥς πολλάκις ἀναφέρει τὸν Γενοῦσον καὶ Ἀψον. Ἀλλ' ἴσως ἡ ἀποσιώπησις αὐτῶν ἀποδοτέα εἰς τὴν μικρότητα καὶ ἀσημύτητα τῶν χειμάρρων τούτων, ὥς ὀρθῶς εἰκάζει καὶ Παλμέριος (1).

7) Ὁ Πάλαμνος (Δάρτζις) ποταμὸς χειμάρρος καὶ μεγαλύτερος τοῦ προηγουμένου καὶ ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενος (2) πηγάζει ἐκ τοῦ τελευταίου μεσημβρινοῦ κλάδου τῆς Κανδαουίας τοῦ ἐξαπλουμένου μέχρι τῆς παραλίας πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ τούτου καὶ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Δυρράχίου καὶ διερχόμενος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πεδιάδος τοῦ Δυρράχίου, χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν 3 ὥρων ἀπὸ τῆς πόλεως, τὸν ὅποιον πολλάκις καταπλημμυροῦντα τὴν πεδιάδα μετὰ μεγάλης δυσκολίας διαβαίνουσιν ἐν καιρῷ χειμῶνος οἱ ἐκ Δυρράχίου εἰς Καβαίαν μεταβαίνοντες καὶ τἀνάπαλιν· τῶν νεωτέρων τις (3) ὀρθῶς μὲν ἱστορεῖ ὅτι

(1) Palmerii, p. 231. et non magni nominis ex aliorum autorum silentio conjicio. Nam nullus antiquorum, vel recentiorum, quos mihi legere contigit, ejus meminit».

(2) Σκύλαξ Καρυανδ. 25. 26. «Κατ' ἀντίον δέ ἐστι τὸ Ἰλλυρικὸν ἔθνος, ἐν ᾧ ἡ Ἐπίδαμνος ἐστὶ καὶ ποταμὸς παρὰ τὴν πόλιν παραρρεῖ, ᾧ ὄνομα Πάλαμνος». Palmerii, p. 113. 121.» Juxta eam urbem fluebat fluvius, qui Scylaci Πάλαμνος dictus est».

(3) Desdevises-du-desert, p. 34. «le Palamnus (Darts-

ἐκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τούτου ἐστρατοπέδευόν ποτε ὁ τε Καῖσαρ καὶ Πομπήϊος πλησίον τῆς Πέτρας, ἐσφαλμένως ὅμως καὶ αὐτῷ ἀντιφάσκων τοποθετεῖ ἐν τῷ χάρτῃ τὴν Πέτραν πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρράχίου, ὅπερ οὐκ ὀρθὸν ἀποδείκνυται ἐξ ἄλλων πειστικωτέρων μαρτυριῶν (1). Εἰς τὴν αὐτὴν περὶ τῆς θέσεως τῆς Πέτρας ἀπάτην περιπίπτουσι καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων (2).

8) Ὁ Γενοῦσος (3) (Σκούμπι) ποταμός, μεῖζων πάντων τῶν μετὰ τὸν Δρίλωνα ἤδη περιγραφέντων ποταμῶν τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀδριατικῆς ἐκβαλλόντων,

ché)» p. 238. «et le Palamnus coulait au delà de ses remparts» Nous ne croyons pas qu'aucun autre auteur que Scylax ait nommé le Palamnus, nous voyons dans ce petit fleuve un de cours d'eau qui se trouvaient entre le camps de César et de Pompée . . . » La colline sur laquelle Pompée s'était établi en face de face de César portait le nom Pétra»,

(1) Göler, die Kämpfe bei Dyrrhach. p. 112. «den hochgelegenen am Meere befindlichen Punkt Petra zunächst der Küste. diese Anhöhe Petra darf nicht verwechselt mit dem kleinen Fischerorte Petra, das 5 Stunden nordlich von Durrbachium liegt». 110. Lucan. 6, 16.

(2) Mannert, 7, 347. «dass aber das Lager des Cäsar und Pomp. bei Dyrrhachium von dieser Stad war . . . Also auf der nordseite . . . und wo an der Küste der kleine Seeort Petra, mit einem schlechten Hafen sich befand». ὡσαύτως καὶ Ναπολέον (Précis des guerres de César par Napoleon Chap. XI. 2. comp. de Dyrrhachium). κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ὅρα λεπτομερείας ἀκριβεστάτας πρὸς Göler, p. 11—24.

(3) Cäs. B. C. 3, 75, 26. Liv. 44, 30. Lucan. 5, 461. Δίων Κασ. 1, 1, 47. Vib. Sequest. p. 10. Tab. Peut. Genesis ἀντὶ Genusus. Rav. 4, 15. Pouqueville t. 1. p. 315. «le Genussus appelé Scampus par les Byzantins, Scombi par les Grecs et Tobi par les Schypetars» Tafel, Egnat. p. X.

πηγάζει ἐκ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τῆς Κανδαουΐας τῆς συνεχομένης πρὸς μεσημβρίαν μετὰ τῆς Πιερίας, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λυχνίτιδος λίμνης (1) ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθηκούσης, καὶ οὐχὶ ὡς οἱ μὲν (2) τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος λαμβάνει τὴν πηγὴν βορρείοτατα ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κανδαουΐας, οἱ δὲ (3) τοῦμπαλιν μεσημβρινώτατα πιστεύουσιν ὅτι πηγάζει ὁ ποταμὸς ἐκ τοῦ Βόρα, ὅπου πηγάζει καὶ ὁ Ἀλιάκμων.

Μεσημβρινοανατολικῶς τοίνυν τῆς Λυχνίτιδος λίμνης πηγάζων ἐν τῇ μεταξὺ ταύτης καὶ Κοριτσᾶς πεδιάδι, (4) δεχόμενος πολλοὺς παραποτάμους, διαβρῆγνύων ἐν

(1) A. Boué, Itin. p. 22. Forbiger, t. 3. p. 846. «Genusus . . . der seine Quellen vestlich neben dem Lacus Lychnidus hat». Hahn, p. 6. «der alte Name des Gebirges war demnach Candavia. An der Sudspitze dieses Gebirges entspringt der Scumbi» Tafel, Egnat. p. 37.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 34. «le Genusus (Scumbi) sort des montagnes de Candavie» καὶ ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ φαίνεται ἡ ὑποτιθεμένη θέσις τοῦ ποταμοῦ. Mannert, 7, 397. «Panyasus an. es ist ohne Zweifel der nemliche Fluss, welchen Livius Genusus und Cäsar Cenusus nennt» ὅπου συνενοῖ τοὺς δύο ποταμοὺς εἰς ἓνα.

(3) Pouqueville, t. 1. p. 315. «Le Genusus . . . prend ses sources dans le mont Bora en Macedoine». εἰς τὸ αὐτὸ περιπίπτει σφάλμα καὶ Ταρέλιος (Egnat. p. 37.) λέγων «Genusus (Scombi) juxta Haliacmonem (Ienidsche ἐσφαλμένως ἀντὶ Ἰντζέ- Karasu oritur. ille boream petit. hic meridiem, de quo videnda tabula geographica Franco-galli Lapie Fol. VII. Candavia omnia Genuso superiori et medio adjacentia, cum ipsa valle spectat, non tantum ea, quae Clodiana et Lychnidum intercedunt».

(4) Pouqueville, t. 1. p. 315. (λίαν ἐσφαλμένως λέγει ὅτι διέρχεται τὰς λίμνας τῆς Πρέσπης καὶ Δρενόβου, αἱ ὁποῖαι καίονται ἀνατολικῶς ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ῥέτσης καὶ Πρέσπης). «Après

μέρει τὸ ὄρος (1) καὶ εἶτα ἀρδεύων τὴν κοιλάδα καὶ πεδιάδα τοῦ Ἑλθασανίου καὶ Πεκινίου, ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν πλησίον τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως. Ὁ ποταμὸς οὗτος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπίσημος ἦν διὰ τε τὰς περὶ αὐτὸν γενομένας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου (2) καὶ διὰ τὴν διέξασιν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, καὶ νῦν ἐτι καθίσταται ἐπικίνδυνος τοῖς ἐκ Δυβράχίου εἰς Μακεδονίαν καὶ τάνάπαλιν μεταβαίνουσιν ἐν καιρῷ χειμῶνος ἕνεκα τοῦ πολλοῦ ὕδατος καὶ τῆς ὀρμητικότητος τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ὥς εὐστόχως τις τῶν ἀρχαίων περιγράφει αὐτὸν (3) ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν περιγραφησόμενον Ἄψον.

9) Ὁ Ἄψος (4) (Ἐργέντης μὲν ἐν ἀρχῇ Βερατινὸς

avoir traversé les lacs Prespa, de Drenovo et de Malich au canton du Chéortscha, grossi par la Donavesti, il débouche dans la vallée d'Elbasan au sortir de la quelle il traverse le territoire de Pekini pour se rendre à l'Adriatique».

(1) Müller, Makedon. p. 6. n. 6. «der Gebürgszug ist freilich durch den Genusus unterbrochen» ὅπερ οὐκ ὀρθῶς ἀποποιεῖται Ταφέλιος (Egnat. p. 37.) «id falsissimum esse doceri posse video» ὅπου ἐν τῇ τελευταίᾳ σημειώσει ἐσφαλμένως ταυτίζει τὸν Γενοῦσον τῷ Ἑορδαϊκῷ Cum Erigone (Tzerna) relicto Eordaicum (Genusum) fluvium peteret» ὡσαύτως καὶ ἐν σελ. 44. ἐσφαλμένως περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖ.

(2) Tafel, Egnat. p. 25. Sickler, t. 1. p. 466. Palmerii, p. 137. Viquesnel, Mém. de la Soc. de geol. prem. Série v. 96. Desdevises-du-duzert. p. 34.

(3) Lucan. 5, 461. «Tellus, quam volucer Genusus, quam mollior Apsus».

(4) Στραβ. 7, 316. Πτολεμ. 3, 13, 3. Δίων Κασ. 41, 47. Cäs. B. C. 3, 13, 19. 38. Πλουταρχ. Φλαμιν. 3. Liv. 31, 27. Lucan. 5, 461. Tab. Peut. G. Rav. 4, 15. Ἄνν. Κομνην. 13, 287. Χαρσάνην καλεῖ. A. Boué Itin. t. 2. p. 31. «dont le nom d'Ergent sur les cartes peut être une denomination Zinzare, tandis qu'en Italien c'est le Beratinos».

δὲ ἐν τέλει) ποταμός, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι ἐσφαλ-
μένως πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα ἀπονέμουσιν (1), πη-
γάζων ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Βερκετσηίου, τῆς
καλουμένης Γράμμος πλησίον τοῦ χωρίου Κουτζόβου
(2), ῥέει ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μέχρι σχεδὸν τῆς
Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καὶ δεχόμενος ἀριστερόθεν καὶ
δεξιόθεν πολλοὺς παραποτάμους — ὧν ἐπισημότερός
ἐστὶν ὁ Ἑορδαϊκὸς (Δέβολις καὶ Δεβόλ) ποταμός (3), πη-

Pouqueville, t. 1. p. 139. «L'Apsus que les indigènes
Ergent».

(1) Sickler, 1, 466. «Apsus (Krevasta)». Palmerii,
p. 136. «Apsum nunc Ureum ab incolis vocari asserit
Dominicus Niger lib. XI. Castaldus Uregum vocat, alii
ex Theveto Spirnassam vocant». Leake North. Gr. t. 1.
p. 336. 4, 113. Uzumi. «Desdevises-du-dezert p. 34.
ὡσχύτως. Mannert. 7, 399.» Auf unsern Charten heisst er
Chrevasta». Paul. Real. encycl. t. 1. p. 648. «Apsus Fluss
Illyricus, jetzt Krevasta». Ersch. u. Gruber, Encyclop. ἐν
λ. Ἰλλυρία «jetzt Chrevesta grande oder Stromiri» Μελετίου
Γεωγραφ. τ. 2. σελ. 252». Ἄψος κοινῶς Καυριόνι λεγόμενος
«Mannert, 7, 397. ἀντιφάσκων καλεῖ Scomini auch Semno.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 34—35. «L'Apsus naît
dans le mont Grammus» A. Boué Itin. t. 2. p. 31. «d'
ou le Lioum descend à l'E. et où se trouve le village
de Koutscho». Pouqueville, t. 1. p. 197. «pourrait sans
danger visiter les monts Bercétésius».

(3) Ἀρρίαν. 1. 4, 9. «καταστρατοπεδεύσας πρὸς τῷ Ἑορδαϊκῷ
ποταμῷ» Ἀνν. Κομνην. 13, 391. Ζωναρ. 2, 228. Stritter.
memor. in Bulgaricis §. 168. Abel, p. 5. 64 A. Boué
Itin. t. 1. p. 74. «le Devol est aussi un torrent curi-
eux. . .». Viquesnel, v. 96. Pouqueville, t. 3. p. 35. «cette
rivière, qui prend ses sources dans le mont Bora» καὶ
ἀλλαχού (ἐπιστολ. πρὸς Ταφέλιον, Egnat. p. 8). ἀντιφάσκων
ἐκνύφ λέγει «aux lacs de Prespa et de Drenovo où la
Dévol prend son origine» καὶ ἐν σελ. 44. ταυτίζει τῷ Γε-
νούσῳ τὸν Ἄψον. Desdevises-du-dezert. p. 35. «et reçoit
assez près de son embouchure l'Eordeus (Dévol) qui

γάζων ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ Βαρνοῦντος ἀπέναντι τῆς λίμνης τοῦ Δρενόβου, τὴν ὁποίαν καὶ διέρχεται — διασημότερός ἐστι τῶν προηγουμένων διὰ τε τὴν ταχύτητα καὶ ὀρμητικότητα τῶν ὑδάτων ἐν τῇ ἐκβολῇ αὐτοῦ καὶ παραβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) πρὸς τὸν Πηνειὸν ποταμὸν ἐπὶ τῇ δυσχωρίᾳ τῶν τόπων, οὓς διέρχεται παρὰ τὴν ἐκβολήν. Ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων τούτου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐστρατοπέδευόν ποτε ὁ τε Πομπηϊὸς καὶ ὁ Καῖσαρ καὶ ἐν τῇ ἐκβολῇ τούτου ἐκινδύνευσεν ὁ Καῖσαρ (2) καὶ οὐχὶ ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Ἀῶου ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου ἔπεται ἡ περιγραφή (3).

part du col du Neretschka, traverse plusieurs lacs et est aussi considérable que lui».

(1) Πλούταρχ. Φλαμιν. 3. «Ὅρων δὲ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἐκατέρωθεν εἰς μίαν φάραγγα μεγίστην καὶ βυθθεῖαν συμπερομένων διεκπίπτων ὁ Ἄψος καὶ σχῆμα καὶ τάχος ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν Πηνειόν, τὴν μὲν ἄλλην ἅπασαν ἀποκρύπτων ὑπώρειαν, ἐντομὴν δὲ πυριαμιώδη καὶ στενὴν παρὰ τὸ βεῖθρον ἀπολείπων». Desdèvises-du-dèsert, p. 35.

(2) Cäs. B. C. 7. «castraque ad flumen Apsus ponit.... et trans flumen Apsum positis castris» Liv. 33, 4. «Consul Sulpicius.... ad Apsum flumen habebat castra». Palmerii, p. 134.

(3) Göler, p. 6—10. ἐνθα περιγράφει λεπτομερέστατα τὰ πράγματα. Πλούταρχ. Καῖσ. 38. «Ἰθι, ἔφη, γενναῖε, τόλμα καὶ δέδιθι μηδέν. Καίσαρα γὰρ φέρεις καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν»· ὅπου φέρεται ἡ κοινὴ γραφὴ «Ἀνίου» περὶ οὗ Sinte-nis Ἀνίου (ἀνίου) PC. αἰνίου M. sed de flumine Aniense cogitari non potest. Scribendum aut Ἀῶου aut Ἄψου cl. Caesaris B. G. 3, 13, 19. Dionis Cassii 41, 47. et interpretes Polybii 5, 110, 1. Livii 33, 4. Pouqueville, t. 1. p. 311. «qui deriverait des camps de César et de Pompée, dont on retrouve de traces au voisinage de l'Apsus» διὸ δὴ ὅσα Παλμέριος λέγει ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ἀῶον, ἐννοητέα περὶ τοῦ Ἄψου.

10) Ὁ Ἀῶς (Βοϊούσα) ποταμός, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι διαφωνοῦντες πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα ἀποδίδουσιν αὐτῷ· διότι οἱ μὲν τῶν ἀρχαίων συμφώνως ἐνὶ ὀνόματι Ἀῶν καλοῦσι (1), οἱ δὲ Αἴαντα (2), οἱ δὲ Λάκμωνα (3), οἱ δὲ καὶ Ἀῶν καὶ Ἄναν καὶ Πίνδον (4). Τῶν δὲ νεωτέρων οἱ μὲν ὀρθῶς Βοϊούσαν (5) ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ ἐσφαλμένως Βάνισσαν (6), Πόλινα, Λάον, Πίνδον, Πύργον καὶ Βαγιούσαν. Ὁ πολυώνυμος οὗτος ποταμός, πηγάζων ἐκ τοῦ Λάκμωνος ἢ Λάκμου (Ζυγοῦ) (7) καὶ διερχόμενος κατ' ἀρχὰς τὴν μεταξὺ Τύμ-

(1) Πολυβ. 5, 110, 1. 27, 14, 3. Στραβ. 6, 271. 7, 316. Πτολεμ. 3, 13, 3. Liv. 32, 5, 10. 33, 3 Plin. 3, 23, 25. Vib. Sequest.

(2) Ἑκατ. ἀποσπ. 70—72. Σκυλακ. Περ. σ. 10. Στραβ. 7, 316. Luc. 6, 362. Plin. 3. 23. «Flumen Aous à quibusdam Aeas nominatum».

(3) Στερ. Βυζ. 414. Mela, 2, 3, 13. Ovid. M. 1, 580. Lucan. 6, 361. Valer. max. 1, 5. Plin. 3, 23, 25.

(4) Κόνων, 30. Πανυσαν. Μεσσην. Δίων Κασ. 41. Florus, 2, 7. «Pindumque amnem» ὅπερ Παλμέριος διορθεῖ «Pindique Aous» Jornandes de regnor. Success. C. XI. Savum quem Amnem, ὅπου ἐννοεῖται ὁ Ἀῶς. Sickler, 2, 10. Pauly Realencyclop. ἐν λ.

(5) Desdèvises-du-dèzert, p. 35 καὶ ἀλλαχοῦ. A. Boué It. 2, 32.36. «Vojutza» Sickler, I, 466». Vojussa «Leake, N. gr. p. 383. 390. 4, p. 116». Viosa, Vuissa, Vovussa παρεμφθαρμένως ἀντὶ Βοϊούσα.

(6) Palmerii. p. 143. «eum Vanisam». Barletius vit. Scanderb. 22. Mannert, 7, 402». Heut zu tage heisst es Polina Fl. auch Lao Fl. Pauly Real-encyclop. ἐν λ. Ἀῶς. «j. Voïussa oder Lao»... Pouqueville, 2, 398. στήμ. 1. «ce fleuve a porté tant de noms différents qu'il est à propos d'indiquer ceux que je n'ai pas fait connaître... ainsi... D. Niger «Pyrgo» Paul. Jove lib. 36. p. 12. 18. Vagiussam amnem superat».

(7) Στραβ. 7, 316, «τὸν δὲ Ἀῶν Αἴαντα καλεῖ Ἑκαταῖος

φης (Σεδριλόκη) καὶ Βερκετησίου (Σμόλικα) στενὴν κοιλάδα καὶ δεχόμενος δεξιόθεν μὲν πολλοὺς παραποτάμους, ὧν ἐπισημότερος ἡ Δέσνιτσα, ἀριστερόθεν δὲ τὸν Κέλυδνον (1), Δρύνον καὶ Πολύανθον (Σούσιτσα), διέρχεται ἔπειτα τὴν περιώνυμον Κλεισούραν τῆς Ἀντιγονείας, σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ Ἀσνάου (Τρεβουτζίνου) καὶ Ἀερῶπου (Πελάγου) καὶ καλουμένην Ἀώου στενὰ (2) καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 σταδίων ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας

καὶ φησιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου τοῦ περὶ Λάκμου μᾶλλον καὶ τοῦ αὐτοῦ μυχοῦ τὸν τε Ἰναχον εἶναι εἰς Ἄργος πρὸς νότον καὶ τὸν Αἴαντα πρὸς ἐσπέραν εἰς τὸν Ἀδρίαν» τὸ χωρίον τοῦτο ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Νειβούρης (histor. u. Philolog. vortr. über alte L. u. völker, t. 1. p. 310.) παρενόησε μὲν αὐτὸ λέγων ὅτι ὁ Ἰναχος καὶ Ἀῶς ἐξ ἐνὸς ὄρους παρὰ τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος πηγάζουσι, δικαίως δὲ καταφέρεται κατὰ τοῦ Ἑκαταίου καὶ Στράβωνος καὶ μάλιστα κατὰ Πουκεβιλλίου λέγων» Hecataeos hatte geschrieben dass der Inachos und der Aaos bei Argos Amphilochicon auf einem Berge entspringen, und dann durch verschiedenen Richtungen auseinandergehen. Diese Notiz, die Strabo fand und abschrieb, hat die grösste Verwirrung in die Geographie von Epiros gebracht, man hat sich gepeinigtlich hesauszuhelfen «Στεφ. Βυζ.» Λάκμων ἄκρα τοῦ Πίνδου ὄρους, ἐξ ἧς ὁ Ἰναχος καὶ ὁ Αἴας εἶς ποταμὸς ὡς Ἑκαταῖος. Λυκαρρον. Ἀλεξάνδρα 1015. καὶ Τσέτσης.

(1) Pouqueville, t. 1. p. 228. Desdevise-du-dezert, p. 35. Ami Boué, voy. t. 1. p. 61. Itin. 33—36. Viquesnel, mém. de la Soc. de geol. 2e Série 1. 279.

(2) Liv. 32, 5. «quae ad Antigoneam fauces sunt (Stena vocant graeci) misit praeter amnem Aoum. Is inter montes, quorum alterum Aeropum alterum Asnaum incolae vocant, angusta valle fluit. iter exiguum super ripam praebens». 10. 13. 33, 4. πολυβ. 2, ... «διὰ τῶν παρ' Ἀντιγόνειαν στενῶν». παρὰ Φωτίῳ κεφ. 30. ἐσφαλμένως λέγεται ὅτι διέρχεται τὴν Ἀπολλωνίαν. «Καὶ ἡ Ἀπολλωνία... καὶ ποταμὸς Ἀῶς διὰ μέσης αὐτῆς ῥέων». Pouqueville, t. 1. 167. 222. Palmerii p. 140. «Post Genusum et Aspara-

(Πόλινα) ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, ὅπου ἦν πλωτὸς μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας (1).

ΠΟΤΑΜΟΙ ΕΚΒΑΛΛΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑἴΓΑΙΟΝ.

§. 2. Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Σκάρδου πηγαζόντων ποταμῶν, τὴν Ἰλλυρίαν ἀρδευόντων καὶ βορρῆιον Ἠπειρον καίει τὴν Ἀδριατικὴν ἐκβάλλοντων, ὑπολείπεται ἡ περιγραφὴ τῶν ἐκ τῆς ἀντιθέτου ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ ὅρους πηγαζόντων ποταμῶν, ὡς καὶ τῶν ἐκ τῆς βορρῆας ὀρεινῆς σειρᾶς, κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἀρδευόντων τὴν Μακεδονίαν καὶ εὐφορωτάτην ἀπεργαζομένων αὐτὴν καὶ εἰς τὸ Αἴγαϊον πέλαγος χυνομένων, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἀκόλουθοι.

1) Ὁ Ἀξιὸς (τανῦν Βαρδάρι), ὁ μέγιστος καὶ κάλλιστος πάντων τῶν ποταμῶν τῆς Μακεδονίας καὶ περιφημότετος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τὸ εὖρος, βάθος, ταχύτητα καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἀπεργάζεται εὐφορίαν τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας διέρχεται (2)· δεόντως δὲ καὶ ὑπὸ τῶν

gium Aous vel Aeas fluvius in mare decurrit» ὅπου ὤφειλεν εἰπεῖν Apsus καὶ εἶτα Aous. Lucan. 6, 362. ὅρα Παλμέριον 321.

(1) Liv. 24, 40. «Philippum primum tentasse lembis biremibus centum viginti flumine adversu subvectum». Palmerii, p. 147. «Navium capacem fuisse usque ad Apolloniam». Desdèvises-du-dezert, p. 35. «son cours inferieur est navigable».

(2) Ὁμηρ. Ἰλ. Β, 849. 850. Π, 288. Φ, 141. 157. 158. Αἰσχυλ. Περσ. 845. Εὐριπιδ. Βακχ. 530. Σκυμν. 621. Ἡρόδοτ. 7, 123. 124. Θουκυδιδ. 2, 99. Σκυλακ. Περ. κεφ. 67. Αἰλιαν. Π. ἱστορ. 15, 1. ἐσφαλμένως λέγει Ἀστραῖον ἀντὶ Ἀξιὸν ὡς ἐκ τῆς συνεχείας ἔπεται καὶ Tafel, Thessal. p. 314. καλῶς διορθοῖ λέγων «Tu igitur apud Aelianum leges Ἀξιός, quod facile corumpebatur» Liv. 44, 43. Mela, 2, 3, 1. Στραβ.

Βυζαντινῶν μνημονεύεται (1) καὶ λεπτομερῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων περιγράφεται, ὧν τοὺς ἐπισημοτέρους προΐων ὁ λόγος ἐν οἰκείῳ τόπῳ δηλώσει.

4, 1, 6. 7, 7, 8. Διοδωρ. ἀποσπ. 6, 27. Πτολεμ. 3, 13. Πλουταρχ. Δημητρ. 42. Παισαν. 5, 1, 3. Ἑσυχ. ἐν λ. Ἑτυμ. Μ. σ. 404. Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Κρητικὸν εἶναι ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Ἀζοῦ, μνημονευομένης ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (4, 54. «ἐστὶ τῆς Κρήτης πόλις Ἀζός») Στεφ. Β. ἐν λ. Ὁαξος. Ἑσυχ. ἐν λ. ἀξός. Ἑτυμ. Μ. ἐν λ. Βόττεια. Στραβ. 6, 3, 6. Πλουταρχ. Θησ. 16. Müller, Mak. 53. Tafel, Thes. 302—303. Desdèvises-du-dezert, p. 43.

(1) Οὗτοι τοῖς ἀρχαίοις ἐπόμενοι διαφόρως μνημονεύουσι τοῦ ποταμοῦ ἀμφοτέροις τοῖς ὀνόμασι. Γεωργ. Ἀκροπολ. ἱστορ. κ. 76. «Ναξειὸν Βαρδάριον». καὶ 76. «Ναξιόν. καὶ 69. ὡσαύτως Καντακουζην. ἱστορ. 3, 58. 59. 4. 22». Ἀξειὸν «Βαρδάριον. ὁ αὐτὸς εἰς Ἀλεξ. υἱὸν Ἰσακ. 3, 1. σελ. 665. ἐκδ. Βενν». Ἀξιὸν «Κεδρην. σ. 706. ἐκδ. Παρισ. σ. 552 ἐκδ. Βενετ. Ἀξειὸν Βαρδάριον». Ἀνωνυμ. εἰς Κωνστ. Πορφ. περὶ Θεμ. 1. (ἐκδ. Παρισ. σ. 10. Βενετ. σ. 6). Ἀξειὸν Βαρδάριον» Λαονικ. Χαλκοκονδ. ἱστορ. βιβ. 1. σ. 14. Παρισ. 2, σ. 116. 5, σ. 133. 8, σ. 229. 10, σ. 282. Ἀξειόν». Τσέτσης ἀποδοκιμάζων ταύτην τὴν γραφὴν χιλ. 10. ἱστ. 316, 187. εὐτραπέλως ἐπιφέρει.

Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι. μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις,

Ἄλλους τινὰς τοὺς Παίονας νομίζειν παρὰ τούτους

Οἱ Ἀξιον νομίζουσιν ἕτερον τοῦ Βαρδάρη.

Καὶ Ἀξειόν, οὐκ Ἀξιόν φασι, γραφῇ διφθόγγῳ

Εὐσταθ. εἰς Ὁμ. Ἰλ. 11, 710. Ἀξιον Βαρδάριον». Θεοφυλακτ. ἐπιστ. 55 (τ. 3. σ. 693 ἐκδ. Βενετ). Ἀξιον Βαρδάριον» καὶ ἐπιστολ. 33. Σχολ. Αἰσχουλ. Περσ. 486. Ἀξὸν Βαρδάρη» Νικηφορ. Γρηγορ. 8, 14, 7. 13, 7, 3. 15, 1, 2. Ἀξιὸν Βαρδάριον». Ζωναρ. ἱστ. 17, 8. Ἀξιὸν Βαρδάριον». Νικηφορ. Βρυεν. 4, 18. Ἀξιὸν Βαρδάριον» Ἀνν. Κομνην. βιβλ. 1. σελ. 18. ἐκδ. Παρισ. «Βαρδάρων καὶ Βαρδάρην». (Leake, 3, 258, ἐσφαλμένως λέγει ὅτι οὐδετέρως εὑρεται παρ' Ἀννῆ Κομνηνῇ). Γεωργ. Παχυμ. εἰς Μ. Παλαιολ. 1, 10. «Βαρδάριον» Ἰωανν. Ἀναγνωστ. 17, 18. «Βαρδάριον» Δαμασκην. ὑποδιακ. ὁμιλ. 35. σ. 513. ἐκδ. Βονν. «Βαρδάρην». Μελετ. Γεωγραφ. τ. 2. σ. 458. «Βαρδάρη καὶ Βαρδάρην» Robert. monach. histor. Hierosolym. lib. 2. «Bar-

Οὗτος ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἀπὸ Ὀμήρου μέχρι τοῦ ἐννάτου αἰῶνος ἐνὶ μόνῳ ὀνόματι διττῶς τονιζομένῳ Ἀξιὸς ἐκαλεῖτο καὶ Ἀξιος, κατὰ δὲ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἐννάτου πρᾶσλαθὼν καὶ τὸ νεώτερον ὄνομα Βαρδάριος, ὅπερ διαφόρως γράφεται, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ὅτε μὲν τῷ ἐτέρῳ μόνον ὀνόματι, ὅτε δὲ καὶ ἀμφοτέροις.

Ὁ Ἀξιὸς ποταμός, ὃν οἱ ἀρχαῖοι μετὰ πολλῶν ἐπικοσμοῦσιν ἐπιθέτων (1) λαμβάνων τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Σκάρδου (2), πρὸς βορρᾶν τῆς σημερινῆς πόλεως Καλ-

darum «Villhelm Tyr. 2. 13. 14. «Bardarium». Muratori SS. rer. Ital. vol. 5. p. 287. Bardal». ἄλλας γραφὰς τοῦ ὀνόματος τούτου ὅρα παρὰ Ταφελίῳ (Egnatia, p. 12). Τὸ δεύτερον τοῦτο ὄνομα ἐσφαλμένως παράγει (Hadschi Chalfa) ἐκ τοῦ τουρκικοῦ βάρ-δάρ, τούτέστιν «ἔχει στενόν», ἀνάγων τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν 15 αἰῶνα (1430), ἐν ᾧ τοῦτο εὑρεται ἀπὸ τοῦ 9 αἰῶνος ἀναφερόμενον καὶ μετηνεχθῆ ἐξ Ἀσιανῶν Τούρκων, Βαρδαριωτῶν καλουμένων ὡς ὀρθότατα ὁ Ταφέλιος (Thessal. p. 79—84) καὶ (ἐν Pauly, Real-Encyclop. ἐν λ. 304—305) ἀποδεικνύει. Pouqueville t. 3. p. 74.

(1) Ὁμ. ἴλ. Π, 288. «ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυρέοντος» καὶ Φ, 141. 157 «Ἀξιὸς εὐρυρέεθρος» ὃν ἐθεώρει πατέρα τοῦ Πηλεγόνοιο ἢ Πελαγόνοιο, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα Πελαγονία ἐκλήθη. 143. «ποταμὸς βαθυδίνης» κατὰ μίμησιν τοῦ ὁποίου καὶ Νικήτας εἰς Ἀλεξ. Κομνην. β, 4. Εὐριπίδ. Βακχ. 569. «τὸν δ' ὠκυρόαν διαβὰς Ἀξιόν» Στραβ. 7, 330. 20—24.

(2) Πτολεμ. 3, 13. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 20—24. Νικηφορ. Γρηγορ. 8, 14, 7. 13, 2, 7. 15, 1, 2. Κεδρην. σ. 205. ἐκδ. Παρισ. Εὐσταθ. εἰς Ὁμ. ἴλ. 2, 248. Hadschi Chalfa p. 85. Clarkius Travels in various Countries part. 11. sect. 3. p. 354. Mannert, 7, 105. 470. Sickler, 2, 210. Pouqueville, t. 2. 487. 5, 437. Müller, Maked. p. 5. Ami Boué, Itin. t. 1. p. 208. 214.. t. 2. 77. Desdèvises-du-desert, p. 43. Tafel, Thessal. p. 294—297. Pauly, Real-encyclop. ἐν λ. ἔτι δὲ Νικηφορ. Βρυσεν. 4, 18. Grote, t. 2. p. 335. Sickler, 2, 110. ἐσφαλμένως καλεῖ Βίστριτσαν. ὡσαύτως

κανδελίου (Τετόβου) εἰς μικράν ἀπόστασιν τῶν Σκοπίων διέρχεται, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνόμενος ἐκ τοῦ βορρείοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν καὶ διατρέχων δρόμον 80 λευγῶν, διαγωνίως διαιρεῖ τὴν Μακεδονίαν εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μέρη, εἴτα δὲ στρεφόμενος πρὸς μεσημβρίαν ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Ἐν τῇ πηγῇ αὐτοῦ μικρὸς ὢν (1) ὁ Ἀξιὸς αὖξεται ἀκολούθως ὑπὸ τῶν πολλῶν παραποτάμων, οὓς ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν δέχεται. Οὗτοι δέ, ἐκτὸς τοῦ Ἐριγῶνος (Τσάρνα), ὃς ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ἀνοίξεως ὑπὸ τῶν βροχῶν καθίσταται διὰ σκαφιδίων μόνον βατὸς ἐκχυλίζων καὶ καταπλημμυρῶν τὴν Πελαγονικὴν πεδιάδα, ἄγνωστοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐπομένως ἀνώνυμοι ὄντες διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα λαμβάνουσι παρὰ τῶν νεωτέρων, οἱ δὲ κυριώτεροι αὐτῶν εἰσιν δεξιόθεν μὲν ὁ Παδάλιστας, πηγάζων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὑπωρείας τοῦ Σκάρδου, καλουμένης Δέρβενσκα ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ παλαιόθεν εἰσπραττομένου διοδίου τέλους, ὅπερ Τουρκιστὶ δερβέν καλεῖται καὶ προσλαβὼν τὴν Βουλγαρικὴν κατάληξιν σκα ἐγένετο Δέρβενσκα ὑπονοουμένου τοῦ προσηγορικοῦ «ὄρους» (πλάνινα). ἡ Τρέσκα ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένου κλάδου καὶ καλουμένου Βάβουνα, ὁ Βάβουνας ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους ἐξερχόμενος καὶ ὁ μέγιστος πάντων Ἐριγῶν, περὶ οὗ κατωτέρω τὰ εἰκότα ῥηθήσονται.

Ἀριστερόθεν δὲ ὁ Λέπενας ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Ὀρβήλου, διατέμνει τὸν πρῶτον κλάδον αὐτοῦ καὶ χύνεται

καὶ σχολιαστ. Καντακουζ. 2, 21. «τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν τὸν νῦν Βαρδάριον καλούμενον ἢ μάλλον Βιστρίτζα».

(1) Νικηφ. Γρηγ. «οὐ τοσοῦτος δ' ὢν ἐκ πηγῶν εὐθύς, ἀλλ' οὖν εἰς τὸ κάταντες ἰὼν καὶ ἄλλοις χειμάρροις τὸ ρεῦμα κοινούμενος».

ὑπεράνω τῆς πόλεως Σκοπίων. Ὁ Ἐγγρίδερес πηγάζων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους, ἔνθα καλεῖται Δοναβίτσα, διέρχεται τὴν μεγάλην πεδιάδα τοῦ Μουσταφᾶ καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀξιὸν μεταξὺ Σκοπίων καὶ Βελεσσοῦ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς τελευταίας, ἡ Βρεγάλνιτσα ἢ Βραύνιτσα (Ἀστυκός) λαμβάνων τὴν πηγὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὄρει, καλουμένῳ ἐν ταῦθα ἐπιτοπίῳ ὀνόματι Πιανίτσα, καὶ διαδρέχων τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀστίβου (Στίπι) καθὼς καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πόλιν διερχόμενος ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀξιὸν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἰσβορ καὶ Πόλοσκου (1). ὑπὸ τούτων τοίνυν αὐξόμενος ὁ Ἀξιὸς γίνεται μέγιστος, πανταχοῦ σχεδὸν διὰ σκαφιδίων ἐν καιρῷ χειμῶνος βατὸς καὶ πάντα τὰ μέρη, τὰ ὅποια διέρχεται, καταπλημμυρεῖ (2) καὶ διατέμνει τὴν Δαρδα-

(1) A. Boué t. 1, p. 196—198, καὶ Itin. t. 1. p. 247. Desdevises-du-dezert, p. 43. Sickler, 2, 210. ἀναφέρει καὶ Ῥαιδίαν καὶ Ἀσκορδον ἐκβάλλοντας εἰς τὸν Ἀξιόν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀσκορδος (Liv. 44, 7). δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, τὸν δὲ Ῥαιδίαν οὐδεὶς μνημονεύει. Πολυαιν. στρατ. Ἀστυκός.

(2) Καμηνιατ. κεφ. 6. «Ποταμοὶ δέ τινες παρυμεγέθεις ἐκ τῆς Σκυθῶν ἐξορμώμενοι». Τιμαρίων. κεφ. 3. «Ποταμῶν δὲ οὗτος τῶν κατὰ Μακεδονίαν μέγιστος. ὃς ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν ὄρων ἀρξάμενος κατὰ μικρὰ καὶ διεστηκότα ρευμάτια, εἶτα καὶ εἰς μισγάγκειαν πρὸς τῇ καθόδῳ συναγόμενος, Ὅμηρος ἂν εἶπεν, ἥς τε μέγας τε παρὰ τὴν παλαιὰν Μακεδονίαν καὶ Πέλλαν κάτεισι». Νικηφορ. Γρηγ. 8, 14, 7. «Καὶ τὸν Ἀξιὸν τεθεάμεθα ποταμόν, ὃς μετὰ Στρυμόνα μέγιστος ἡμῖν ἔδοξεν» τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐσφαλμένον ἐξελέγχεται ἐκ τῶν ἀκολουθῶν. ὁ αὐτὸς 15, 1, 2. Καὶ Ἀξιὸς ποταμὸς ἀνωθέν ποθεν μέγιστος κάτεισι» Tafel, Thessal. p. 307. «Axium, non Strymonem, Axio licet, ut quidam volunt, majorem, Macedonibus fluvium terrae suae principalem fuisse, inde quoque consequitur, quod nomen ejus in Syriam transtulerunt, ubi alius nobis Axius fluvius occurrit». Νικηφορ. Γρηγ. 13, 7, 3. «οὐ μόνον ἐν χειμῶνος τε καὶ ἤρος ὥραις, ὀπηνίκα δαφιλέστερον ἔχει τὸ κράτος ἢ τῶν ὑδάτων φύσις βαπτίζουσα ποτε καὶ κατακλύζουσα τὰ εἰθι-

νίαν, Παιονίαν καὶ μέρος τῆς Πελαγονίας, διέρχεται δὲ πλησίον μὲν τῆς πηγῆς τὴν σημερινὴν πόλιν Καλκάν-
 δελι, εἰς ἀπόστασιν δὲ 6 ὥρων, τὰ Σκόπια καὶ ἀκολου-
 ῶως τὴν Βελεσσὸν καὶ τὴν τοῦ Ὀμήρου Ἀμυδῶνα ἢ
 Ἀβυδῶνα (1), ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Παίονες ἤλθον ἐπίκου-
 ροι εἰς Τροίαν καὶ πλησίον τῆς ὁποίας ἐξήρχετο κρήνη
 τις Αἶα καλουμένη καὶ καθαρώτατον ὕδωρ εἰς τὸν θολε-
 ρὸν Ἀξιὸν ἐκδιδούσα (2) καὶ κάλλιστον, ὅπερ ὁ σχολια-

σμένα μέρη τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ φθινοπώρῃ». Καντακουζην. 2, 58.
 «Παρά τὸν Ἀξιὸν ἐλθὼν καὶ πειρώμενος διαβαίνειν οὐ συνεχωρεῖτο,
 πλημμυροῦντος τοῦ ποταμοῦ ἐξ ὄμβρων βραχδαίων ἀθρόον κατε-
 νεχθέντων». Θεοφυλακτ. ἐπιστ. 55. (τ. 3. σελ. 693). «ὅν ἡ
 παλαιὰ μὲν καὶ Ἑλληνὶς Ἀξιὸν, ἡ δὲ νέα καὶ βάρβαρος Βαρδουά-
 ριον ὀνομάζει, οὗτος . . . τῇ τακείῃ χιόνι νῦν ὀγκωθεὶς καὶ μῆτε
 πεζοῖς διαβαίνειν διδοὺς μῆτε γέφυραν ἔχων διὰ τὰ κακῶς ἀπο-
 λούμενα ποταμοτελῶνια σκαφιδίῳ μονοπήχει πορεύσιμος γίνεται».

(1) Ὀμηρ. Ἰλ. Π. 248. «ἤγαγεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξιοῦ εὐ-
 ρυρέοντος»

τηλόθεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυρέοντος»

Στραβ. 7. 330. ἀποσπ. 20. 23. «Ἐπίκειται δὲ τῷ ποταμῷ χω-
 ρίον ἐρυμνὸν, ὃ νῦν μὲν καλεῖται Ἀβυδῶν, Ὀμηρος δὲ Ἀμυδῶνα
 καλεῖ».

(2) Ὀμ. Ἰλ. Β, 850. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 21. 23. Εὐ-
 σταθ. εἰς Ὀμ. Ἰλ. 2, 850. ὁ μὲν σχολιαστὴς τοῦ Ὀμήρου ἐρμη-
 νεύων τὴν λέξιν κάλλιστον διὰ τῆς λέξεως γονιμώτατον ἀποδί-
 δωσι τῷ Ἀξίῳ καὶ μεταβάλλει τὴν λέξιν Αἶαν εἰς αἶαν δηλοῦσαν,
 γῆν, ἐξ οὗ καὶ ὁ στίχος Ἰλ. Φ. 158. «Ἀξιοῦ ὅς κάλλιστον ὕδωρ
 ἐπὶ γαῖαν ἔησιν» ὅπερ κατὰ Πλίνιον (31, 10) εἶχεν ιδιότητα νὰ
 μεταβάλλῃ εἰς μέλανα τὰ ἐν αὐτῷ λούμενα ζῶα, ὁ δὲ Ταφέλιος
 (Thessal. p. 288). συνωδὰ τῷ σχολιαστῇ ὁρθῶς λέγει ὅτι ὁ
 Ὀμηρος ἐννοεῖ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ποταμοῦ, ἐνθα ἦν καθαρὸν καὶ
 οὐ θολερὸν τὸ ὕδωρ καὶ ἀποδείκνυσι τὴν γνώμην τοῦ σχολιαστοῦ
 ὁρθὴν ἐκ τῆς χώρας, ἣν διερχόμενος καὶ καταβρέχων γονιμοποιεῖ
 ὡς αὐτὸς Ὀμηρος μαρτυρεῖ (Ἰλ. Φ. 154). «Ἐκ Παιονίας ἐριβώ-
 λου» Στραβ. ἀποσπ. ἐκδ. Tafel p. 16. not. 36. Hinc Aeae fon-
 tem a veteribus fictum esse arbitror, ut tot alia» περὶ τοῦ-
 του ὅρα πλείονα ἐν σελ. 19. σημ. 49. ἐκδ. ἀποσπ. Στραβ. ὑπὸ Tafel.

στῆς καὶ τῶν νεωτέρων τις ἀποδίδωσιν εἰς τὸ τοῦ Ἀξιοῦ ὕδωρ γονιμοποιοῦν τὴν χώραν. Εἶτα δὲ προΐων ὁ ποταμὸς πρὸς μεσημβρίαν τῆς Βελεσσοῦ καὶ Ἀμυδῶνος μεταξὺ τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ Ὀρθήλου, καθήκοντος μέχρι τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ πρώτου κλάδου τοῦ Μουστάτζου, ἀνερχαμένου ὡσαύτως μέχρι τοῦ ποταμοῦ, ἀκολούθως κατέρχεται μεταξὺ τοῦ παρὰ τὸ Βέρμιον κατὰ Μύλλερων Δυσώρου πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ πρώτου κλάδου τῆς Κερκίνης πρὸς ἀνατολάς, ἔνθα ἀποτελοῦνται τὰ στενὰ τοῦ ποταμοῦ, ἀρχόμενα παρὰ τὸ κρημνῶδες φρούριον Προύσακον (1), ὅπου ἔκειτο ἡ Ἀμυδὼν τοῦ Ὀμήρου, καὶ τελευταῖον χωρίζων τὴν Βοττιαΐδα τῆς Μυγδονίας (2) καὶ σχηματίζων τὸ παρ' Ἡροδότῳ μνημονευόμενον ἔλος ἐνοῦται μετὰ τοῦ Λουδίου (3), ὃς τὸ πάλαι συνηγοῦτο μετὰ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ εἰς ἀπόστασιν 4

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΤΣ

(1) Νικητ. εἰς Ἀλεξ. υἱὸν Ἰσαακ. 3, 1. (σελ. 665. ἔκδ. Βονν.) ἀφροῦρίον τι... λεγόμενον Προύσακον, ὅπερ ἡ μὲν φύσις ἀρχῆθεν φιλοτίμως ἐξεύρε τε καὶ ἀνέδωκεν. Πέτραι γὰρ εἰσιν ἀπορρώγες δισχιδεῖς, συνεπτυγμέναι ἀλλήλαις, μία δ' ἐστὶν εἰς αὐτάς ἀνοδος στενὴ καὶ βίαιος καὶ ἀμφίερημος... καὶ ποταμὸς βαθυδίνης ὃ Ἀξίος ἀμφιπερικλῶμενος ἐπιτειχίζει ταύτας παραλογώτερον» καὶ σελ. 667—669. Γεωργ. Ἀκροπολ. κ. 44. (σελ. 84. ἔκδ. Βονν.) Νικηφορ. Γρηγ. 9, 5, 3. Καντακουζ. 1, 55. 56. 3, 42. Κεδρην. σελ. 713. Tabula Peut. VII. ἐσφαλμένως τοῦτο καλεῖ Δεμίρ-καπι ὁ Schaffarik (in Wiener Jahrb. vol. 46. p. 54.) F. Beaujour 1, 207. Tafel, edit. fragm. Strab. p. 15.

(2) Ἡροδοτ. 7, 123. «τὸν Ἀξιὸν ποταμόν, ὃς οὐρίζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαΐδα». 7, 114. «παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξιοῦ ποταμοῦ». Pouqueville, t. 3. p. 114. n. 1. Tafel, Thessal. p. 219.

(3) Ἡροδοτ. 7, 127, «μέχρι Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος... ἐς ταῦτ' ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες» Müller, Maked. p. 4. n. 4. Tafel, edit. frag. Strab. p. 18. not. 43. Thessal. p. 219.

ὥρων ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ Χαλάστρας καὶ Θέρμης (1) καὶ οὕτω καθίσταται ἐν μέρει ναυσίπορος (2).

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐκπαλαί τὴν κοίτην αὐτοῦ καταλιπὼν ἐσχημάτισεν ἄλλην νέαν εἰς ἀπόστασιν δύο ὥρων, ἡ δὲ παλαιὰ ὡς διώρυξ τις ἢ φάραγξ γενομένη καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων παλαιὸς Βαρδάρης (3), καί, καίπερ ἐν τῇ ἀρχαιότητι γεφύρας ἔχων (4) πρὸς διάβασιν,

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 20. Πτολεμ. 3, 13. Νικηφ. Γρηγ. 13, 81. Cousinéry, t. 1. p. 62. Leake, t. 3. p. 259. Des-devises-du-desert, p. 43.

(2) Καμηνιάτ. ἱστ. Σαρακ. κ. 6. «Ποταμοὶ δέ τινες... καὶ ταῖς δι' αὐτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναδρομαῖς, δι' ὧν ἐπινοεῖται ποικίλη τις πρόσδος τῶν χειρῶν τοῖς ὕδασιν ἐκεῖνοις συγκαταβρέουσα». Νικηφ. Γρηγ. (ὃν ἐσφαλμένως Μάννερτος 7, 476. ἐκλαμβάνει ἀκμάσαντα εἰς τὴν δ' ἑκατονταετηρίδα) 8, 14, 7. «Ἀλλ' οὖν εἰς τὸ κάταντες... ἤδη καὶ ναυσίπορος ἐνίστε καὶ ἐνιαχοῦ καθίσταται». Wilhelm Tyr. 2, 13. «ad Berdarium fluvium... enavigato amne». Hadschi Chalfa, p. 85. Οὕτω μὲν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, νῦν δὲ οἱ κάτοικοι ὑπὸ τῆς φύσεως ὀδηγούμενοι καὶ τῆς ἀνάγκης ἐλαυνόμενοι σχεδίας κατασκευάζουσι καὶ δι' αὐτῶν πάντα τὰ ἐπιτόπια προϊόντα καὶ μάλιστα σίτον μετακομίζουσιν εἰς Θεσσαλονίκην.

(3) Νικηφ. Βρυεν. ἱστ. 4, 18. «χρόνοις δὲ πρότερον βραχύ τι τῆς ἰδίας ἀπονεύσας πορείας, ἐτέρωσε ἐτράπετο, οὐ πάνυ τι δυοῖν ἢ τριοῖν σταδίων τῆς προτέρας διόδου ἀπεχούσης, ὥστε ξυμβῆναι τὴν πρώτην ἐκεῖνου πάροδον διώρυχα εἶναι αὐτοφυῆ». Ἄνν. Κομνην. βιβλ. 1. σ. 18. ἐκδ. Παρισ. «Τούτων οὖν τῶν δυοῖν παρόδων τῆς τε παλαιᾶς χαράδρας καὶ τῆς ἄρτι γενομένης πορείας... τῇ δὲ παλαιᾷ διόδῳ ἤδη φάραγγι γενομένη ἐκ τῆς τοῦ ρεύματος ἐπιρροίας, καθάπερ αὐτοφυεῖ ἀποχρησάμενος διώρυγι ἐστρατοπεύδευσε». Τοῦτο δ' ἐγένετο μετὰ Στράβωνα κατὰ τὴν εἰρησίαν τοῦ Κουσινερῦ (vol. 1. p. 61—62.) καὶ Ταφελίου (Thessal. p. 293.) «ergo Axii alveum post Strabonis ævum mutatum suspicatus est Cousineryus». καὶ p. 292. «veterem Bardarium ab incolis dictum».

(4) Πλουταρχ. Δημητρ. κ. 42. «ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀξιοῦ γέφυραν».

δύσβατος ὅμως ἦν, ὡς καὶ νῦν ἔτι τοιοῦτός ἐστιν, ὅτε ἐν καιρῷ πολυομβρίας, αὐξομένου τοῦ ὕδατος, διαλύεται ἡ γέφυρα ἢ μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Πέλλης κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ καθίσταται ἐπικίνδυνος τοῖς διαβάταις, οἱ ὅποιοι ἀναγκάζονται, καταλείποντες τὴν συνέχειαν τῆς ὁδοῦ, νὰ τραπῶσι πρὸς βορρᾶν, ἐνθα στενοῦνται ἡ κοίτη, ἵνα ἐν σχεδίαις ἀκινδύνως διαβῶσιν αὐτόν· τούτου ἕνεκα ὁ ποταμὸς ἐχρησίμευσεν ὡς τεῖχος καὶ προπύργιον τοῖς ἀρχαίοις Μακεδόσιν ἐκ μέρους τῆς Παιονίας (1).

2) Ὁ Ἑριγὼν (Τσάρνα μὲν Βουλγαριστί, Κουτζούκ-

ὁδοιπορ. Ἱεροσολ. σ. 605. ἐκδ. Βεσελιγγ.» civitas Thessalonica. Mutatio ad decimum. Mutatio Gephira (ἀντὶ Gephyra). civitas Palli (ἀντὶ Pellae). «Liv. 44, 43.» ante lucem Axium amnem trajicere, cum finem sequendi propter difficultatem transitus fore ratus Romanis». Tafel, Thessal. p. 306. n. 21. «Bellorum tempore is pons solvi solebat, quod Livii locus (44, 43) innuit». Νικηφορ. Γρηγ. 13, 7, 3. «ἐτέραν τῆς ἐγνωσμένης διάβασιν». πάλαι μὲν μία ἦν γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ ἢ προμνησθεῖσα, νῦν δὲ ἐκτὸς ταύτης τρεῖς ἄλλαι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἃς διέρχεται ὁ ποταμὸς, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐν Βελεσσῶ λίαν μεγάλη καὶ λιθίνη, ἐξ ἧς καὶ ἡ πόλις τουρκιστὶ καλεῖται Κιουπουρλί, τοῦτέστι γεφυρωτὴ «(Hadschi Chalfa, p. 90. Kömprili (ἀντὶ Κιουπουρλί) ... der Fluss Vardar Kommt von Uskub, und geht hier durch eine Steinere Brücke durch. daher der Name des Orts». ἡ δὲ τρίτη ἐν Σκοπίοις κτισθεῖσα ἐκ λίθων κατὰ τὸν ἰσ. αἰῶνα. Λαόνικ. Χαλκοκονδ. 10. σ. 282. ἐκδ. Παρισ. «τὴν ἐπὶ τῶν Σκοπίων γέφυραν ἐπ' Ἀξιῷ ποταμῷ» περὶ ἧς ὅρα Tafel, Thessal. p. 306. καὶ ἡ τετάρτη εἰς Καλκάνδελι (Τέτοβον).

(1) Στραβ. 7, 330. ἀνσπ. 4. «Ἡ δὲ Παιονία ... ἔχουσα τὰς εἰσβολὰς ἐπὶ τὰ πρὸς νότον στενὰ (Tafel, edit. fragm. Strab. p. 8. n. 12. 13.) δι' ὧν ὁ Ἀξιὸς ῥέων δυσείσβολον ποιεῖ τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Παιονίας, ὡς ὁ Πηνειὸς διὰ τῶν Τευπῶν φερόμενος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐρμυνοῖ αὐτήν».

Καρασσοῦ δὲ Τουρκιστὶ) ποταμὸς (1) πηγάζων ἐν τῷ δευτέρῳ ζυγῷ τοῦ Σκάρδου, τῷ ἐπικληθέντι ἤδη Κοράβῳ πλησίον τῆς κωμοπόλεως Κριτσόβου (2) καὶ κατ' ἀρχὰς ῥέων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διέρχεται τὴν πεδιάδα τοῦ Κριτσόβου, Πριλάπου καὶ Βιτωλίων καὶ εἴτα στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς διαβρῆγνυσι πρῶτον μὲν τὸν πρῶτον κλάδον τοῦ Μουστατζου Μορίχοβον καὶ εἴτα τὸν Βάβουναν, χωρίζων αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Βερμίου, ὅπου σχηματίζεται τὸ στενὸν καὶ οὕτω μετὰ ταῦτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀξιὸν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Βελεσσοῦ πλησίον χωρίου τινὸς καλουμένου Πόλοσκον (3). Ὁ πο-

(1) Στραβ. 7, 327. 329. ἀποσπ. 12. 330. ἀποσπ. 20. 22, 23. Πτολεμ. 3, 13. Liv. 31, 39. 39, 53. «et ad Osphagum flumen posuerunt castra... vallo super ripam amnis ducto (Erigonum incolae vocant) tendet» Desdevises-du-dezert, p. 316. παρεννοήσας τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λιουδίου ταυτίζει τὸν Ἐριγῶνα ποταμὸν τῷ Ὀσφάγῳ παραποτάμῳ τινὶ αὐτοῦ. Ἀρρίαν. ἐκστρατ. Ἀλεξ. 1, 1. Pauly, Realencyclop. ἐν λ. λίαν ἐσφαλμένως ταυτίζει τοῦτον τῷ παρ' Ἡροδότῳ (4, 90) μνημονευομένῳ Ἀγριάνῃ, ἐνθα σαφέστατα λέγει «ἐκδιδότ' δέ... ὁ δὲ Ἀγριάνης εἰς τὸν Ἑβρον, ὁ δὲ εἰς θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλει». Μελετ. γεωγραφ. τ. 2. σ. 467. Ἐριγώνειον ἀντὶ Ἐριγῶνα ἔχει. Sickler, 2, 210. ἐσφαλμένως καλεῖ Ferina «καὶ Mannert, 7, 477. «er trägt, jetzt den Namen Bistritza» συγχέει τὸν Ἐριγῶνα τῷ Ἀλιάκμονι. Pouqueville, 3, 183. παρεφθαρμένως καλεῖ Zirna ἀντὶ Tzarna. Desdevises, p. 43. ὡσαύτως ἐσφαλμένως τρισὶν ὀνόμασι καλεῖ, καὶ A. Boué, Itin. t. 1. p. 252. Abel, Maked. p. 12. ὁρθῶς καλεῖ.

(2) Πτολεμ. 3, 12. Κεδρην. σ. 708. ἐκδ. Παρισ. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 20. ἐνθα λίαν συγκεχυμένως ὁ ἐπιτομεὺς συνάπτει τὸν Ἐριγῶνα μετὰ τοῦ Λουδίου, περὶ οὗ ὅρα Ταρέλιον ἐν ἐκδ. Ἀποσπ. Στραβ. σελ. 14. σημ. 35. καὶ σελ. 18. σημ. 46. Desdevises, p. 44. ἐσφαλμένως τίθησι τὴν πηγὴν εἰς τὸν Βερτίσκον.

(3) Abel, p. 12. Desdevises, p. 44. Mannert, 7, 476. διορθωτέος ἐνθα ἐσφαλμένως λέγει ὅτι κατὰ Πτολεμαῖον ἡ ἑνωσις τοῦ Ἐριγῶνος μετὰ τοῦ Ἀξιοῦ γίνεται δύο γεωγρ. μιλ. βορρείου-

ταμὸς οὗτος ἔχων δρόμον 60 λευγῶν δέχεται ἐκατέρωθεν ἐκ τῶν τὴν κοιλάδα αὐτοῦ περικυκλούντων ὄρων ἐν τῇ μακρᾷ πορείᾳ ὑπὲρ τοὺς 30 παραποτάμους, ἀγνώστους τοῖς ἀρχαίοις (1), τῶν ὁποίων ἐπισημότεροί εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι, πάντες, δύο μόνων ἐξαιρουμένων, φέροντες Βουλγαρικά ὀνόματα. δεξιόθεν μὲν λαμβάνει ἐκ τῆς ὑπωρείας τοῦ Σκάρδου τὸν παραπόταμον Σλίβοθα-ρεκα, οὕτω ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου, τὸ ὁποῖον διέρχεται, καλούμενον, τὸν Σέμνιτσαν καὶ τὸ Δραγόρι (2), τὸ ὁποῖον, πηγάζον ἐν τῷ Περιστερίῳ διέρχεται πρῶτον μὲν τὴν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ αὐτοῦ κειμένην κώμην Μεγάροβον, εἶτα δὲ τὴν ἀγορὰν τῶν Βιτωλίων, ἡ συγκοινωνία τῆς ὁποίας γίνεται διὰ πολλῶν γεφυρῶν λιθίνων τε καὶ ξυλίνων, ἐφ' ὧν καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα ὑπάρχουσιν ἰδρυ-

τικῆς τῆς Πέλλης, ὡς ἐν τῷ χάρτῃ παρίστησιν αὐτόν, ἐν ᾧ μεγάλη ἀπόστασις ὑπάρχει. Pouqueville, 3, 183. «au N. E. ἀντι au N. ouest». Müller ἐν τῷ παραρτήματι ἐσφαλμένως λέγει ὅτι χύνεται εἰς τὴν λίμνην τοῦ Λουδίου «der Karasou, unstreitig der Erigon, fließt in den See des Ludias».

(1) Στραβ. 7, 327. «Ὁ δὲ Ἐριγὼν πολλὰ δεξάμενος ῥέματα ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν ὄρων καὶ Λυγκηστῶν καὶ Βρύγων καὶ Δευριόπων καὶ πλείονων (ὅπερ ὁ Κοραῆς ὀρθῶς διορθοῖ Πελαγόνων) εἰς τὸν Ἀξιὸν ἐκδίδωσι». ὅρα Tafel, Egnat. p. 41.

(2) Pouqueville, t. 3. p. 183. «Monastir ... est traversé par une rivière appelée Peristera, dont la source principale existe dans le mont Dovletgie. c'est sur les bords de cet affluent du Vardar qu'on découvrait l'emplacement de Stobi...» ἐνθα φύρδην μύγδην συνάπτονται πράγματα λίαν ἀφεστῶτα ἀλλήλων· διότι πρῶτον μὲν ὁ ποταμὸς οὗτος ὑπ' οὐδενὸς καλεῖται Περιστερά, ἀλλὰ Δραγόρι (ὅρα Desdèvises. p. 44)· δεῦτερον δὲ ὄρος Δοβλετζίκι δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ τόπος τις πεδινὸς καὶ κατάφυτος, ἐν ᾧ ἐν τῶν νεκροταφείων Βιτωλίων ὑπάρχει, οὕτω καλεῖται· καὶ τρίτον ὁ ποταμὸς οὗτος δὲν ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀξιὸν ἀπέχοντα 12—15 ὥρων, ἀλλ' εἰς τὸν Ἐριγῶνα, διαρχόμενον πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως εἰς ἀπόστασιν

μένα, καὶ τελευταῖον δέχεται τὸν παρὰ Λιουῖω (1) μνημονευόμενον Βεῦον ποταμὸν πηγάζοντα ἐν τῷ Περιστερίῳ μεσημβρινώτερον τοῦ προηγουμένου, διερχόμενον τὴν τῆς Φλωρίνης (Λυγκηστικῆς) πεδιάδα καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Ἐριγῶνα ἐν τῷ μέρει, ἐνθα ὁ ποταμὸς στρέφεται πρὸς ἀνατολάς· ἀριστερόθεν δὲ τὸν Ὀσφαγον (2), τὸν Κάδρισον καὶ Ῥαίτσιον, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τοῦ Μουστατζου ἀρδεύουσι τὴν πεδιάδα τοῦ Πριλάπου, ὁ δὲ τρίτος μεσημ-

ῆμισιαις ὥραις. A. Boué, *Itin.* t. 1. p. 258. 261. ἐσφαλμένως καλεῖ Δόβριτσαν.

(1) Liv. 31, 33. «Ad Lyncum stativa posuit prope flumen Bevum». Στεφ. Β. ἐν λ. Βεύη, πόλις Μακεδονίας καὶ πρὸς αὐτῇ Βεῦος ποταμός». Μελετ. γεωγρ. t. 2. σ. 467. καλεῖ αὐτὸν Λυγκήστιον, Λύγκιον καὶ Λύντζαν. Müller, *Maked.* p. 17. 47. «wo auch der Fluss Bevus vorkommt, der wahrscheinlich zu den Zuflüssen gehört, die Erigon nach Strab. 7, 327. ἐκ Λυγκηστῶν erhält». Tafel, *Egnat.* p. 41. «de Tzernae affluentibus v. inprimis tabulam geographicam Franco-Galli Lapie, fol. VIII. Bevum flumen (Liv. 31, 33.) Tzernae valli assigno (erat enim Lyncei fluvius, (Liv. l. c.). Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι εἰκοτολογῶν καὶ οὐκ ἀληθῇ λέγων ἐξελέγχεται ὁ Desdevises-du-dezert. p. 18. «Aux sources de la Resna et du Bevus (Liv. XXXI, 22. ὅπου ὅμως οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ Βεύου) dont on retrouve le nom dans le petit village de Bohoun (l'emplacement de Bévum) indiqué par la carte de Lapie». διότι ὁ Βεῦος πηγάζει ἐκ τῆς ἀνατολικῆς γραμμῆς τοῦ Περιστερίου ἀπέναντι τῆς Φλωρίνης πρὸς μεσημβρίαν τῶν Βιτωλίων, καὶ οὐχὶ μακρὰν πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ῥέσνης, ἐντεῦθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει Βουλγαρικὸν χωρίον καλούμενον Μπόουμον, ὅπερ μηδεμίαν σχέσιν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ποταμῷ ἔχει. Καὶ Ταφέλιος καὶ Δεσδεβίτζιος ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν αὐτὸν χάρτην τοῦ Λαπίου· ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ὀρθῶς ἐννοῶν ἀληθῆ λέγει, ὁ δὲ τελευταῖος ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν παροιμίαν «ἄλλο γλαυῖ ἄλλο κορόνη φθέγγεται».

(2) Liv. 31, 39.

βρινώτερον ἐκ τῆς αὐτῆς ὑπωρείας πηγάζων ἐκδίδοι εἰς τὸν Ἑριγῶνα πλησίον τοῦ Βουλγαρικοῦ χωρίου Τροϊάκου (1).

Οὕτω τοίνυν ὁ Ἑριγὼν διατρέχων ὁδὸν 60 λευγῶν καὶ ὑπὸ 30 παραποτάμων καὶ χειμάρρων αὐξόμενος ἀρδεύει τὴν τῆς Πελαγονίας καὶ Δευριόπου πεδιάδα καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ἔαρος ἐκχειλίζων τῆς κοίτης καὶ καταπλημμυρῶν τὰς ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων αὐτοῦ κειμένας πεδιάδας καθίσταται δύσβατος καὶ ἐπὶ τινι καιρὸν διακόπτεται ἡ συγκοινωνία τῶν ἐκεῖθεν καὶ ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ κατοίκων τῆς Πελαγονικῆς πεδιάδος.

3) Ὁ Ἀλιάκμων (2) (Ἰντζέ-Καρασοῦ Τουρκιστὶ καὶ Βίστριτσα Βουλγαριστὶ (3) ἀρχόμενος ἐκ τῆς ἀνατολι-

(1) A. Boué V. t. 1. p. 80. Itin. t. 1. p. 254. «Prilip... elle est arrosée par le petit cours d'eau du Kandrisou, où on jette à Prilip toutes les ordures». Desdèvises, p. 44. «Le Drager arrose Monastir, le Kandris Prilip, le Raetz fortement encaissé entre de hautes montagnes, forme le petit bassin isolé de Trojak».

(2) Ἡσόδ. Θεογν. 341. Ἡρόδοτ. 7, 127. Στραβ. 7, 129. ἀποσπ. 5. 12. 14. 330. ἀποσπ. 20. 22. Ηιτολεμ. 3, 13. Καντακουζ. 4, 18. Κμηνιατ. κεφ. 6. Liv. 43, 53. Cäs. B. C. ἐσφαλμένως θεωρεῖ (3, 36) ὡς ὄριον τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας. Plin. 4, 10. Claud. B. G. 179.

(3) Mannert, 7, 510. πάντα σχεδὸν ἐσφαλμένα ἱστορεῖ καὶ Sickler, 2, 240. ἐσφαλμένως Πλαταμόνα καλοῦσι, Pauly, Real-encyclopäd. ἐν λ. λέγει «jetzt Jenicora Jedsjekarason, nach andern Platomone» Forbiger αὐτόθι ἐν λ. Lydias (Indjekara oder Bistritz), Müller, Maked. p. 4. «der Haliakmon jetzt Bichlista gebeissen». A. Boué, Itin. t. 2. p. 85. «L'Indgé-Karason, le Bistritz des Slaves et des Zinzares et le Vistritz des grecs (la denomination de Bistritz (limpide) dont les grecs ont fait Vistritz, est extrêmement comme parmi les Slaves pour des rivières coulant un peu rapidement). ἡ τελευταία αὕτη διάκρισις τοῦ Vistritz καὶ Bistritz ἀληθὴς ἐστὶ διότι

κῆς πλευρᾶς τοῦ Βοΐου ὄρους (Γράμμου), ἐκ τοῦ ὁποίου πρὸς ἀνατολὰς μὲν διευθύνεται ὁ Βόρας, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὁ Βερκετήσιος καὶ πρὸς ἄρκτον ὁ Βαρνοῦς, καὶ διερχόμενος ἐκ τοῦ βορρειοδυτικοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν τὴν Ὀρεστίδα (Καστορίαν) καὶ Ἑλίμειαν (Ἀνασελίτσαν) στρέφεται πρὸς τὸ βορρειοανατολικόν, διέρχεται μεταξὺ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ Βερμίου (Βουρήνου) πρὸς βορρᾶν καὶ τῶν Καμβουνίων καὶ Πιερίων ὄρων πρὸς μεσημβρίαν κάτωθεν τῆς πόλεως Βερροίας, διαχωρίζει τὴν Ἡμαθίαν ἀπὸ τῆς Πιερίας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον (1), οὐχὶ ὡς πάλαι ποτὲ μετὰ τοῦ Λαοδίου, ἀλλὰ μεμονωμένος.

Ὁ Ἀλιάκμων ἴσος τῷ Ἀξιῷ σχεδὸν κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι εἰς τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Μακεδονίας· διότι ἡ κοίτη αὐτοῦ εἶναι ἐν μέρει μείζων τῆς τοῦ

καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὡς λ. χ. παρὰ Καντακουζηνῷ (2, 25) εἴρηται Βίστριτσα, καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις. Tafel, Thessal p. 288. «(habet Macedonia plures Bistritzas)». A. Boué, Itin. t. 1. p. 282. 300. 2, p. 216. 250. 1, 214. 2, 85. 1, 219. 220. Tafel, edit. fragm. Strab. p. 9. not. 43. Haliacmon (Turcarum Indsché-Karasou). Abel, Maked. p. 3. «der Haliacmon (Bistritza von den Bulgaren, Indje-Karasu von den Türken genannt)». Desdèvises, p. 39. L'Haliacmon (Indjé-Karasou, ou fleuve fou, ainsi appelé parce qu'il a le cours variable et impetueux d'un torrent». καὶ ἐν σελ. 86. ἀντιφάσκων ἐαυτῷ ἐσφαλμένως καλεῖ Νασιλίτσαν καὶ διαστέλλει τὸν Βίστριτσαν τοῦ Ἰντζέ-Καρασοῦ «on voit à l'O. le lit du Bistritza (ou Nasilitza) qui forme avec le Venético l'Indgé-Karasou». M. de la Colonche Rev. des Soc. Sav. v. 126—131. Πτολεμ. 3, 13. ἐσφαλμένως τίθησι τὴν πηγὴν αὐτοῦ εἰς τὰ Καναλοῦτα ὄρη, περὶ ὧν ὅρα τὰ περὶ Κανδαουρίας εἰρημένα· καὶ Pauly, Real-encycl. ἐν λ. ἐτι μᾶλλον σφάλλεται τιθεὶς τὴν πηγὴν αὐτοῦ ἐν τῇ Τύμφῃ παρὰ τῇ Πίνδῳ.

(1) Ἰεροδ. 7, 127. Στραβ. 329. 5. 330. 24.

Ἄξιου ἔχουσα πλάτος 400 ποδῶν κατὰ τὴν γενομένην καταμέτρησιν τῶν νεωτέρων (1). Τῶν δὲ παραποτάμων, οὓς ἐκατέρωθεν ὁ ποταμὸς λαμβάνει, ἀσήμεων καὶ ἀνω-
νύμων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὄντων ἐξαιρουμένου ἑνός, ἐπισημότεροί εἰσιν, δεξιόθεν μὲν ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ Βερκετησίου καὶ τῶν Καμβουνίων, ἡ Βέλιτσα, ἡ Πρι-
μορίτσα, τὸ Γρεβενίτικον, τὸ Βενέτικον καὶ ὁ Ἄσκορ-
δος (Κρασποπούλι) (2). ἀριστερόθεν δὲ τὰ ὕδατα τῆς Ὀρε-
σιτίδος λίμνης (Κελέτρου καὶ Καστορίας) ἐκρέοντα δι'
ὄχετοῦ πλάτος ἔχοντος 260—300 ποδῶν, καὶ τοὺς
χειμάρρους καὶ ὅλως ἀσημάντους καὶ δὴ ἀκατανομά-
στους παραποτάμους, τοὺς πηγάζοντας ἐν ταῖς ὑπω-
ρείαις τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ ἐκβάλλοντας εἰς αὐτόν (3).

Καὶ ὁ ποταμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἐν καιρῷ
τῆς πολυομβρίας ἔχουσι χρῶμα ἐρυθροῦν ἕνεκα τοῦ ἐρυ-
θροῦ ἀργίλου, εὐρισκομένου ἐν τῇ κοίτῃ, αὐξόμενος ὑπὸ
τῶν χειμάρρων καὶ παραποτάμων ἦν πλωτὸς τριήρεσι
μέχρι τῆς Βεβροίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα (4). τανῦν δὲ
σχεδίαις διαβαίνουσιν αὐτὸν ἐν καιρῷ τοῦ χειμῶνος καὶ
ἔαρος.

(1) Sickler, 2, 210. A. Boué It. 2. 85.

(2) Liv. 44, 7. «Progressus inde dici iter, ad Ascordum flumen posuit castra». Sickler, 2, 210. ἐσφαλμένως καταλέγει τοῦτον ἐν τοῖς τοῦ Ἄξιου παραποτάμοις. M. L. Heuzey carte de l'Olympe. A. Boué, Itin. t. 2. p. 85. Voy. t. 1. p. 187. 188. Desdevises, p. 40. «c'est l'Alcordus (ἀντὶ Ascordus) (Khrasopouli) qui appartient au bassin tout à fait inferieur, entre l'extrémité nord des monts Pieriens et de rivage Egéen». καὶ σελ. 301.

(3) Desdevises, p. 40. Abel, p. 3.

(4) Καντακουζην. 4, 18. Καμηνιατ. κεφ. 6. Tafel, Thesal. p. 219. 288. 312. edit. fragm. Strab. p. 18. not. 43. A. Boué Itin. t. 2, 85.

4) Ὁ Λουδίας (1) (Καρασμάκ μὲν Τουρκιστί, Μαυρονέρι δ' ἑλληνιστί) (2) ποταμὸς πολὺ μικρότερος τῶν προηγουμένων κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα ἐξέρχεται ἐκ τῆς λίμνης τῆς Πέλλης, τῆς ὁποίας σχηματιζομένης ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν ἀποτελεῖ τὴν ἔκρυσιν, κατὰ δὲ τὴν ἔρευναν τῶν νεωτέρων (3) καταλιπόντων τὸν Στράβωνα πηγάζει ὁ ποταμὸς ἐκ τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Νίτζου καὶ διέρχεται αὐτήν, ἂν καὶ ῥητῶς λέγει ὁ Στράβων ὅτι ἐξέρχεται τῆς λίμνης καὶ δὲν διέρχεται δι' αὐτῆς (4). Ἐντεῦθεν δὲ πη-

(1) Ἡροδοτ. 7, 127. «Λουδίας» Εὐριπ. Βακχ. 663. Σκυλακ. Περιπ. σ. 26. Πτολεμ. 3, 13, 15. «Λουδίας» Στραβ. 7, 330. 20. 22. 23. «Λουδίας».

(2) A. Boué, *Ilin. t. 1. p. 282.* «Mavroneri ou Kara-Asmak.» Desdevise, p. 41. «Kara-Asmak, ou Mavro-Néro». Tafel, fragm. Strab. 23. «Karasmak». Forbiger, Pauly, Real-encycl. ἐν λ. «Karasmak oder Mavroneri». Abel, p. 10. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὸν Μογλενίτικον, Καρατζᾶ καὶ τέλος Καρασμάκ· ὡσχύτως καὶ Paulus Lucas (voyage p. 29.) παρεφθαρμένως Καρασεμέν.

(3) Sickler, 2, 210. «Ludias. er entspr. in den Cana-lovii montes» ὅπερ λίαν ἐσφαλμένον· διότι τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ λίμνη, περικυκλοῦται ὑπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν Καναλουίων ἢ Κάνδαουίαις, ἀπώτατα κεimένων περὶ τὴν Λυχνίτιδα λίμνην. Abel, *Maked. p. 10.* «er entspringt in der vom Nitsche nordwärts laufenden Gebirgskette». ὅστις ἐσφαλμένως ταῦτιζει τὸν Λουδιάν ἄλλω τινὶ ποταμῷ καλουμένῳ Μογλενίτικον.

(4) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 33. «ἔχει δὲ λίμνην πρὸ αὐτῆς, ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ». Tafel *Thessal. p. 312.* «non dicitur δὲ ἧς ut Plinius H. N. 4, 10. de Strymone per lacum Cercinen fluyente» ἢ ὡς οἱ Βυζαντινοὶ περὶ τοῦ Δρίλωνος λέγουσιν ὅτι διαρρέει τὴν Λυχνίτιδα λίμνην. Νικηφορ. Καλλιστ. 17, 28. Tafel, edit. fragm. Strab. p. 23. not. 48. «Quod de Ludiae fluvii initio Strabo habet id unice verum est. atque et jam nunc rivi fluvii que e borea in paludem il-

γάζων καὶ διευθυνόμενος ἐκ τοῦ βορραιοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν διέρχεται τὴν παραλίαν πεδιάδα τῆς Βοττιαίας καὶ καταδρέχων αὐτὴν καθιστᾷ ἱκανῶς εὐφορον, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ὑπερβαλλόντως ἐγκωμιάζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Εὐριπίδου (1), ὡς ὁ Ἀξιὸς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου· διότι ἡ πεδιάς αὕτη τανῦν ἐν μέρει μὲν ἐλώδης, ἐν μέρει δὲ ἀμμώδης οὔσα καὶ ὅλως ἄδενδρος στερεῖται τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θρυλουμένης εὐφορίας.

Ὁ Λουδίας πάλαι μὲν ποτε συνηνοῦτο πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλιάκμονος (2), νῦν δὲ μετὰ τοῦ Ἀξιοῦ (3) συνεκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ ἦν ἐν τῇ ἀρχαιότητι πλωτὸς μέχρι τῆς Πέλλης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (4) καὶ οὐχὶ μέχρι τῶν Αἰγῶν κατὰ τὸν Σκύλακα (5), ἀγνοοῦντα τὰ μεσόγεια ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ «εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τῆς Μακεδονίας ἐν μεσογείᾳ πολλαί» (6).

labentes suum quisque nomen habent ut major fluvius (Ludias Karasmak) cujus vera mater palus». Müller, Mak. p. 4. not. 3. A. Boué, itin. t. 1. p. 282. «le surplus de ses eaux s'écoule dans la mer sous le nom Grec de Mavroneri ou Kara-Asmak». Desdevises, p. 41. «Le Ludias, par lequel s'écoulent les eaux du lac».

(1) Εὐριπίδ. Βακχ. 569. «Λουδίαν τε τὸν τῆς εὐδαιμονίας βροτοῖς ὁλοδοτᾶν πατέρα τε, τὸν ἔκλυον εὖῖπον χώραν ὕδασι καλίστοις λιπαίνειν».

(2) Ἡροδοτ. 7, 127.

(3) Tafel, fragm. Strab. p. 23. not. 43. Abel, p. 41. Desdevises, p. 44.

(4) Στράβ. 7, 330. ἀποσπ. «Ἀπὸ δὲ Λουδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους στάδια ρά».

(5) Σκύλακ. Περίκ. 67. σ. 202. «Ποταμὸς Λουδίας, πόλις Αἰγαὶ καὶ βασιλεῖον ἐν αὐτῇ καὶ ἀνάπλους εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῶν Λουδίων».

(6) Leake, t. 3. p. 265. Tafel, Thessal. p. 344. «et

5) Ἐνταῦθα προσθετέον καὶ τοὺς ἀκολουθοῦς ἐπτά ποταμοὺς κειμένους ἐν τῇ Πιερίᾳ, οἵτινες καὶ περ μικροὶ ὄντες καὶ χειμάρροι, μνημονεύονται ὁμῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἱερότητος τῆς χώρας, ἣν καταδρέχουσι, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἕνεκα τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἡττηθέντων ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πύδνης κειμένη πεδιάδι μεταξὺ δύο ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων.

α) Ὁ Ἀπίλας (Πλαταμὼν) (1) ὁ μεσημβρινώτατος πάντων πηγάζων ἐκ μιᾶς τῶν μεσημβρινῶν παραφυάδων τοῦ Ὀλύμπου καὶ διερχόμενος διὰ τινος δάσους Καλλιπεύκης (2) καλουμένου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, δι' οὗ κατῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Πιερίαν, ἣν τὸ πάλαι, ὡς καὶ νῦν ἔτι, λίαν ὀρμητικός, ὡς τὸ ὄνομα αὐτοῦ δηλοῖ, καὶ ἐπομένως ἐπικίνδυνος ἐν καιρῷ πολυσμβρίας, ὅτε δύσβατος καθίσταται τοῖς ἐκ Θεσσαλίας εἰς Μακεδονίαν καὶ τάνάπαλιν μεταβαίνουσιν.

β) Ὁ Σῦς (Ζίλιανα) οὕτως ἐπικληθεὶς ἐκ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς, ἣν πάλαι μὲν τοῖς Λιβηθρίοις ἐπήνεγκεν (3), νῦν δὲ τῇ πεδιάδι, ἣν καταπλημμυρεῖ, ἐν πολυσμβρίᾳ ἐπιφέρει, πηγάζει ἐκ τῆς μεσημβρινῆς ὑπώ-

Ludiam usque ad Edessam navigari, nondum audivi». Beaujour, v. 1. p. 165.

(1) Plin. 4, 10, 17.

(2) Liv. 44, 5. «Tertio die conjunctis copiis eunt per Saltum quem incolae Callipeucen appellant.» Leake vol. 3. p. 406.

(3) Πausan. Βοιωτ. 9, 30, 11. «Αὐτίκα δὲ ἐν τῇ ἐπερχομένη νυκτὶ ὃ τε θεὸς κατέχει πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Σῦς, τῶν δὲ περὶ τὸν Ὀλυμπόν χειμάρρων καὶ ὁ Σῦς ἐστὶ, τότε οὖν οὗτος ὁ ποταμὸς κατέβαλε μὲν τὰ τεῖχη Λιβηθρίοις, θεῶν δὲ ἱερὰ καὶ οἴκους ἀνέτρεψεν ἀνθρώπων, ἀπέπνιξε δὲ τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει ζῶα ὁμοίως τὰ πάντα».

ρείας τοῦ Ὀλύμπου ὀλίγον βορρρειότερον τοῦ προηγούμενου, διαρρέει τὰ Λίθθηρα (Κανάλια) πρὸς ἄρκτον τῆς Καλλιπεύκης καὶ διὰ τεσσάρων ῥωγμῶν καταπίπτων εἰς τὴν πεδιάδα παρέχει λαμπρὰν θέαν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν νεωτέρων (1).

γ) Ὁ Ἐνιπεὺς (Λιτόχωρον καὶ Βυθὸς) πηγάζων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου (2) καὶ τὸ μὲν θέρος μικρὸς καὶ ἀσήμαντος ὢν, τὸν δὲ χειμῶνα αὖξων ἐκ τῶν βροχῶν ῥέει διὰ μέσου χαράδρων καὶ φαράγγων, ἐφ' ὧν κεῖται νῦν ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν πρὸ τῆς ἐκβολῆς ἐνοῦται μετὰ τοῦ Βαφύρα μεσημβρινοανατολικῶς τῆς πόλεως Δίου, ἀφ' ἧς ἀπέιχε 5 χιλ. βημάτων· ἦν δὲ τὸ πάλαι ἐπίσημος διότι ἐν ταῖς ὄχθαις αὐτοῦ ἐκατέρωθεν ἐστρατοπέδευον πρὸ τῆς ἐν Πύδνῃ μάχης ὁ βασιλεὺς Περσεύς καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Μάρκιος, διὰ τὴν ὁρμὴν τῶν ὑδάτων καὶ διὰ τὰς μεγάλας δίνας καὶ συστροφὰς αὐτῶν, αἵτινες καθίστων αὐτὸν (3) δύσβατον καὶ λίαν ἐπικίνδυνον.

δ) Ὁ Ἑλικὼν (Ποτόκι) ἐξερχόμενος ἐξ ἐκείνης τοῦ Ὀλύμπου τῆς ὑπωρείας, ἐφ' ἧς ἡ Πέτρα ἔκειτο, ἐν δια-

(1) Heuzey Mont Olympe p. 120—122.

(2) Liv. 44, 8. «Deinde quinque millia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis castra ponit. amnem ipsum transitu perdifficilem pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis aestate exiguus; hibernis idem incitatus pluviis et supra rupes ingentes gurgites facit, et infra, prorutam in mare evolvendo terram praealtas voragines, cavatoque medio alveo ripas utrimque praecipites». Leake, 3, 406. Desdèvises-du-dèzert p. 46.

(3) Liv. 44, 20. «Pieriam... regem tenere: castra castris prope ita collata esse, ut flumine Enipeo interjecto arceantur: neque regem pugnanti potestatem facere nec nostris vim ad cogendum esse».

στήματι μὲν 75 σταδίων ῥέει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, εἶτα δὲ ἀφανῆς ὑπὸ τὴν γῆν γενόμενος εἰς διάστημα 22 σταδίων, ἀναφαίνεται πάλιν πρὸ τῆς ἐκβολῆς καὶ δεχόμενος τὸν Ἐνιπέα μετονομάζεται Βαφύρας καὶ οὕτως ἠνωμένος ἀπόλλυται ἐν τοῖς ἔλεσιν εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν ἀπὸ τῆς συμβολῆς (1).

ε) Ὁ Αἷσων (Μαυρονέρι) πηγάζων ἐκ τῶν βορρείων ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, μικρὸς μὲν ὡς χεῖμαρρος ἐν θέρους ὥρα ὦν, μέγας δὲ γενόμενος ἐν χειμῶνι, διέρχεται πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πέτρας τὴν πεδιάδα καὶ οὕτως ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν (2).

ς) Ὁ Λεῦκος (Πέλικας καὶ Σφετίλι) χεῖμαρρος ὡσαύτως ὡς ὁ προηγούμενος ὦν, πηγάζει βορρείοτερον ἐκ τῶν Πιερικῶν ὄρων καὶ διαρρέων τὴν πεδιάδα χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν (3). οἱ δύο οὗτοι χεῖμαρροὶ εἰσιν ἡσυχώτεροι τῶν προηγούμενων καὶ ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ἐν τῇ μεταξύ αὐτῶν περιεχομένην πεδιάδι γενομένην μάχην μεταξύ τῶν Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, ἥς γνωστὸν τὸ ἀποτέλεσμα.

ζ) Καὶ ὁ Μίτυς (Κατερίνα) τελευταῖον λαμβάνων τὴν

(1) Πausan. Βιωτ. 9, 30, 4. ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς Ἑλικῶν ἄχρι σταδίων ἐβδομήκοντα πέντε προσλθόντι τὸ ῥεῦμα ἀφανίζεται τὸ ἀπὸ τούτου κατὰ τῆς γῆς διαλεῖπον δὲ μάλιστα δύο καὶ εἴκοσι στάδια ἀνείσι τὸ ὕδωρ αὖθις, καὶ ὄνομα Βαφύρας ἀντὶ Ἑλικῶνος λαβὼν κάτεισιν εἰς θάλασσαν ναυσίπορος. «Liv 44, 6. Heuzey Olymp. p. 124.

(2) Πλουταρχ. Αἰμιλ. Παυλ. κεφ. 16. «Διὰ μέσου δὲ ποταμοὶ ῥέοντες Αἷσων καὶ Λεῦκος οὐ μάλα βαθεῖς τότε (θέρους γὰρ ἦν ὥρα φθίνοντος) ἐδόκουν τὴν δυσεργίαν ὁμῶς τοῖς Ῥωμαίοις παρέξειν».

(3) Liv. 44, 35. Amnes duo Aesonem alterum Leucum incolae appellant, quamvis tenui tum fluerent aqua aliquit tamen negotii facessere Romanis posse videbantur». Heuzey Olymp. p. 125—30.

πηγὴν ἐκ τῆς χαμηλῆς ὑπωρείας τοῦ Πιερίκοῦ ἄλσους καὶ διερχόμενος ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς μεταξὺ Κατερίνης καὶ Κίτρου ἐκτεινομένης πεδιάδος πλησίον τοῦ χωρίου Κουρίνου, ἐνθα ὑπάρχουσι δύο μεγάλοι τύμβοι Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς (1) ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

6) Ὁ Ἐχέδωρος (2) (Γάλλικον) ποταμός, πάντων τῶν προηγουμένων μικρότερος καὶ ἀσημότερος, ἔνεκα τοῦ ὁποίου καὶ ὡς χεῖμαρρος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (3) ἀνα-

(1) Desdevises-du-dezert. p. 46. Heuzey Musée Napoléon III. Mission de Macédoine, no 14. «Je trouvais sous le tumulus une belle chambre sepulcrale, dans un état parfait de conservation: les decorations d'architecture étaient couvertes encore de couleurs, qui avaient gardé toute leur vivacité». Leake. 3. p. 424.

(2) Ἡροδοτ. 7, 124. 129. «Ἐχειδωρος». Σκυλακ. Περ. κεφ. 67. (σελ. 20. ἐκδ. Klaus), Δῶρος. «ὥσαύτως ἀκαὶ ἐν ἐπιγραφαῖς Θεσσαλονίκης ὑπὸ Βοικχίου ἐκδεδομέναις ἀρ. 1969. 1980. Δῶρος. Ἦσυχ. ἐν λ. Ἀπολλοδώρ. 2, 5. 5, 11. 7, 330. ἀποσπ. 21. Πτολεμ. 3, 13. Ἑτομολ. M. σ. 104». Ἐχέδωρος ποταμός Μακεδονίας ὁ πρότερον Ἠδωνὸς καλούμενος, ὁ ἔχων φησὶ δῶρα χρυσοῦ γὰρ καταφέρει ψήγματα... ἥ ἀπὸ Δῶρου τοῦ Ἀρκάδος ἀρίστου τὰ πολεμικά». Ἀλλ' ἡ πρώτη τοῦ ὀνόματος παραγωγή πιθανότερα φαίνεται. διότι εἶχε ὡς καὶ νῦν ἔτι ἔχει μέταλλα ὁ τόπος ἐκεῖνος. Tafel, Thessal. p. 267. 286.

(3) Καντακουζ. ἱστορ. 2, 25, «ποταμόν τινα οὐ τῶν ἀενάων, Γαλλικὸν ὠνομασμένον ἀκαὶ 3, 58. Ἰωανν. Ἀναγνωστ. κεφ. 17». τὸν Γαλλικὸν ποταμόν... ἐγγὺς τῆς πόλεως ῥέοντα κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ χειμῶνος. «Νικηφορ. Βρυεν. 4, 19». Ἐπεὶ πρὸς ποταμόν γέγονεν, δὴ Γαλλικὸν καλοῦσιν ἐγγχώριον. Μελετ. γεωγρ. τ. 2. σ. 458. «Γάλλικον οἱ δὲ νεώτεροι πάντες σχεδὸν ὁρθῶς γράφουσι δυοῖν λ παράγοντες τὴν λέξιν ἐκ τῶν Γάλλων ἐνταῦθα ἐγκατασταθέντων ποτὲ κατὰ τὸν Διούσιον (45, 30) *aīncolas quoque, permultos, Gallos Illyrios, impigros cultores*» Desdevises, p. 175. 176. καὶ οἱ Βουλγαρισταὶ (Catanchischius ad Tabul. Peutinger. vol. 1. p. 646). θέλουσι τὴν λέξιν Θρακικὴν καὶ δὴ Σλαβο-Βουλγαρικὴν, δηλοῦσθαι βορβορώδη τόπον, καθὼς καὶ τὸ ἐλληνικώτατον ὄνομα Θεσσαλονίκην (Σόλου) Βουλ-

φέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορεῖται ὅτι πάλαι ποτὲ (480. π. χ). ἐπὶ τῆς τοῦ Ξέρξου ἐκστρατείας κατεπόθη ὑπὸ τῶν Περσῶν.

Οὗτος πηγάζων ἐκ τῆς Κερκίνης καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἀρδεύει κατὰ μῆκος τὴν ἐν μέρει εὐφορον καὶ 18—20 λευγῶν μακρὰν Κρηστωνικήν πεδιάδα καὶ διέρχεται εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τὴν Μυγδονίαν· εἶτα δὲ δεχόμενος ἀριστερόθεν παραπόταμόν τινα Λαχανᾶ καλούμενον ὁμωνύμως τῷ παρακειμένῳ χωρίῳ καὶ ὄρει (1), ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας περίπου ἀπὸ τῆς πόλεως (2).

ΠΟΤΑΜΟΙ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ.

7) Ὁ Ἀνθεμοῦς (3) ποταμός, κείμενος ἐν τῇ Χαλ.

γαρικόν!!! τυφλώττοντες ἐν γνώσει ὅτι συγκεκομμένον ἐστὶν ἐκ τῆς λέξεως Σάλονικ καὶ Θεσσαλονίκη. ὅρα Tafel, Thessal. p. 285. not. I. «Immo forma Solun s. etiam Selun non vere Thracica novo sensu (Slavo-Bulgrica) est, sed corrupta e forma mediae graecitatis Salonica, 1. e. Thessalonica».

(1) Desdevises, p. 90. Leake vol. 3. p. 439.

(2) Sickler, 2, 210. καὶ Mannert. 7, 475. ἐσφαλμένως ταυτιζοῦσι ταῦτον μετὰ τοῦ Ῥηχίου ποταμοῦ τοῦ Προκοπίου (περί κτισμ. 4, 3). ὡς ὀρθῶς Ταφέλιος (Thessal. p. 273) καὶ Δεσδεβίτζιος (p. 353. 364. 363. 373) παρατηροῦσιν ὅτι ὁ Ῥήχιος ἀνήκει εἰς τὴν Χαλκιδικὴν πρὸς μεσημβρίαν καὶ οὐχὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλονίκης. Cousinéry, t. 1. p. 60. Pouqueville, t. 3. p. 108. Abel, p. 44.

(3) Ἑσυχ. ἐν λ. Ἐτυμολ. Μ. «Ἀνθεμοῦς καὶ χωρίον καὶ ποταμός καὶ λίμνη τῆς Μαριανδυνίας ἀπὸ τοῦ παρακειμένου πεδίου, πεπληρωμένου ἀνθῶν». ὅπου οἱ νεώτεροι διορθοῦσι τὴν λέξιν Μαριανδυνίας εἰς «Μακεδονίας». Abel, p. 37. σημ. 7. σχολ. Ὁμ. 11. 20. 307. Καὶ Ἀγχίσης μὲν πρὸς τῷ Καλαύρῳ ὄρει πλησίον Ἀνθέμου (ἀντὶ Ἀνθεμοῦντος ὡς διορθοῖ Tafel, Thessal. p. 256. «Pro Ἀνθέμου lege Ἀνθεμοῦντος, cum forma Ἀνθεμος sit nihili) ποταμοῦ τελευτᾷ».

κιδικῇ Χερσονήσῳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτεινομένῃ πεδιάδι τῆς ὁμωνύμου χώρας Ἀνθεμοῦντος (Γαλατίστης καὶ Καλαμαριάς) (1) καὶ πηγάζων ἐκ τοῦ Χορτιάτου, διευθύνεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ κατὰ μῆκος διερχόμενος τὴν προμνησθεῖσαν πεδιάδα καταβρέχει αὐτὴν καὶ καθιστᾷ λίαν εὐφορον καὶ λαμπρὰν καὶ εἴτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μεταξύ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Αἰναίου (Καραμπουρνοῦ) ἀκρωτηρίου.

8) Ὁ Χαβρίας ποταμός, ὃν μόνος ὁ Πτολεμαῖος (2) ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρει, πηγάζων ἐκ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τοῦ Κίσσου (Χορτιάτου) καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διέρχεται κατὰ πλάτος τὸ λεκανοπέδιον τῆς Κρουσαίας (Καρδίας καὶ Πορταριάς) καὶ ἀρδεύων αὐτὸ καθιστᾷ λίαν εὐφορον καὶ εἴτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μεταξύ τῆς Ποτιδαίας πρὸς μεσημβρίαν καὶ τοῦ Γηγώνου ἀκρωτηρίου πρὸς βορρᾶν, ἐφ' οὗ ἔκειτο ἡ Ἀντιγόχεια ὀλίγον μακρὰν πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ. Τοῦτον τὸν ποταμὸν ἐσφαλμένως τις τῶν νεωτέρων (3) μεταθέτει ἀνατολικώτερον εἰς τὸ κέν-

(1) Tafel, Thess. p. 256. «Hique fluvius bene situi urbis Galatz convenit, in quam urbem via eorum ducit, qui a monte Atho venientes Thessalonicam petunt».

(2) Πτολεμ. 3, 13. «Καὶ ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ Χαβρίου ποταμοῦ ἐκβολαί».

(3) Desdèvises, p. 47. «et le Chabrius, ou Chabrias (ruisseau d'Ouroumelia), de tous le plus grand, dont la vallée remonte entre le Cissus et le mont Cholomon-da jusqu'au pied de Dysoron». περὶ τούτου ὅρα χάρτην Κεϊπέριου. Tafel Thessal. p. 213. «ubi tabulae recentiorum geograpicae fluvium quendam rivum ne collocant quem a fluvio Ptolemaei Chabrio s. Chabria non diversum, esse puto» περὶ οὗ ὅρα Cousinéry, voy. dans la Maced.

τρον τῆς Χαλκιδικῆς, ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Τορῶναϊον κόλπον πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σερμύλης, καὶ ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ φέρει ἄλλον ποταμόν, τὸν Ῥήχιον, κείμενον ἐν τῇ Μυγδονίᾳ καὶ ἀποτελοῦντα τὴν ἔκρυσιν τῆς λίμνης Βόλβης, περὶ οὗ κατωτέρω.

9) Ὁ Ὀλύνθιος (Πολίερο ἢ ὀρθῶς Πολύγυρος) ποταμός, λαμβάνων τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς μεσημβρινῆς ὑπωρείας τοῦ αὐτοῦ ὄρους καὶ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἔχων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἀρδεύει τὴν χώραν τοῦ Πολυγύρου καὶ πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ διερχόμενος τὴν Ὀλυνθον (Ἀγιομάμα), ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν, εἰς τὸν Τορῶναϊον κόλπον χύνεται (1).

10) Ὁ Ἀμνίας ἢ Ἀμνίτης ποταμός, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους πηγάζων καὶ τὴν αὐτὴν τῷ προηγουμένῳ διεύθυνσιν ἔχων, διέρχεται τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ καταβρέχων τὴν Βοττικὴν χώραν ἐκβάλλει εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον ὀλίγον ἀνατολικώτερον τοῦ προηγουμένου (2). ἡ δὲ ἐκβολὴ τούτου καὶ τοῦ προηγουμένου σχηματίζουνσι λίμνην, ἣν ὁ μὲν Ἀθηναῖος (3) Βολυκὴν καλεῖ, ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἀνωνύμως ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀρτάβαζος εἰς ταύτην ἐξαγαγὼν τοὺς Βοττιαίους κατέσφαξεν (4).

11) Ὁ Ὀρμυλίας ποταμός εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἐσφαλμένως θέτουσιν οἱ νεώτεροι (5) τὸν Χαβρίαν, λαμβ-

vol. 2. p. 34. «ou les eaux du lac de Bolbe se jettent dans la mer.»

(1) Ὅρα χάρτην Κεϊπέρτου καὶ Desdevises-du-dezert.

(2) Desdevises, p. 47. «Au fond du golfe Toronaique, on trouve l'Olynthius ruisseau de Poliéro), l'Amnias ou Amnites».

(3) Ἀθην. Δειπνοσοφ. 8, 3.

(4) Ἡροδοτ. 8, 127—128. «Ἐπεὶ δὲ σφέας εἴλε πολιορκέων κατέσφαξε ἐξαγαγὼν εἰς λίμνην».

(5) Desdevises, p. 47. «et le Chabrius ou Chabrius

θάνων τοῦνομα ἔκ τινος χωρίου καλουμένου Ὀρμυλία καὶ κειμένου ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας πόλεως Σερμύλης (1) καὶ πηγάζων ἐκ τοῦ Κίσσου (Χορτιάτου) διέρχεται τὴν μεταξὺ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου αὐτοῦ Ὑψιζώνου (Σολωμοῦ) καλουμένου στενὴν κοιλάδα καὶ δεχόμενος πολλοὺς χειμάρρους ἐκατέρωθεν ἐκβάλλει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Τορρώναιου κόλπου μεταξὺ τῶν πόλεων Ὀλοφύζου (Σιθωνικῆς) καὶ Σερμύλης· οὗτός ἐστιν ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Χαλκιδικῆς.

12) Ὁ Ψυχρὸς (Πλατάνης) ποταμός, πολὺ μικρότερος τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν λοιπῶν, ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Ὑψιζώνου (Σολωμοῦ) ὄρους καὶ καταδρέχων τὴν Ἀσσορίδα χώραν ἐκβάλλει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου· ὁ ποταμὸς οὗτος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους (2) ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῶν λίαν ψυχρῶν ὑδάτων καὶ ἐφημίζετο ὅτι εἶχε τὴν ιδιότητα νὰ προάγῃ μέλανας ἄρνας ἐκ τῶν προσβάτων, τῶν βοσκόντων εἰς τὰς ὄχθας αὐτοῦ (3).

(ruisseau d'Ouroumelia» καὶ p. 358. 362. 363. 371. 373. 381. 382. 383.

(1) Ἡροδοτ. 7, 122. «Τορώνην, Γαλιψόν, Σερμύλην, Μηκύβερναν, Ὀλονθον». Desdevises-du-desert. p. 373. «elle devait être aussi très proche de Sermylis, dont l'emplacement se reconnaît dans la bourgade actuelle». Kiepert, Karte der Eur. Pürk.

(2) Ἀριστοτελ. ἱστορ. ζ. 3, 12. Φυσ. ἱστορ. 3, 9, 12. ἐκδ. Schweidewin. p. 114. «οἷον καὶ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τῇ ἐπὶ Θράκης ἐποίει ὁ καλούμενος Ψυχρὸς ποταμός». Tafel. Egnat. p. 42. ut oves tempore coitus ex isto fluvio bibentes nigros agros pariant». τὴν αὐτὴν ιδιότητα εἶχε καὶ ἄλλος ποταμὸς κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀντιγόνου τοῦ Καρυστίου κεφ. 84». τὸν δὲ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ποταμὸν τὸν ἐπὶ Θράκης τὸν καλούμενον Κοχρύναν, πίνοντα τὰ πρόβατα ἔχειν τὰ γεννώμενα μέλανα ποιεῖν. ὁ ποταμὸς οὗτος ζητητέος παρὰ τῷ Ἑβρώ καὶ οὐχὶ ἐνταῦθα.

(3) Desdevises, p. 377.

13) Ὁ Ῥήχιος ποταμός, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ μὲν ἀρχαῖοι ὅλως σιγῶσιν, ἐξαιρουμένου τοῦ Προκοπίου μόνου, ἀναφέροντος αὐτόν, οἱ δὲ νεώτεροι εἰκοτολογοῦντες ὅλως διαφωνοῦσι περὶ τῆς ἀληθοῦς θέσεως αὐτοῦ· διότι οἱ μὲν (1) θέτουσιν αὐτὸν εἰς τὴν Κρουσαίαν, ἐνθα ἐτέθη ὁ Χαβρίας. Οἱ δὲ ταυτίζουσιν αὐτὸν τῷ Ἐχεδώρῳ (2), οἱ δὲ (3) ὀρθότερον θεωροῦσι τοῦτον ὡς τὴν ἔκρυσιν τῆς Βόλβης λίμνης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Προκόπιος (4), ὃς μόνος τοῦ ποταμοῦ μνεῖαν ποιεῖται, καὶ τὴν χώραν περιγράφει, οὐδόλως ἀναφέρει τὴν λίμνην, ἀλλὰ μόνον φρουριόν τι Βολβὸν καλούμενον, μικρὰν καταλείπει ἀμφιβολίαν, ἥ ὁποία γίνεται πιθανότης ἐκ τῶν τριῶν λοιπῶν περιστατικῶν· δηλαδὴ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι ἐκβάλλει

(1) Ὁ αὐτὸς p. 353. «La Crosséa (vallée de Rechius)» καὶ 361. «elle est arrosée par plusieurs cours d'eau, dont le principal, le Rechius, ... nous assignons cette place au Rechius pour laisser à celle qui lui est marquée par Danville l'Anthemis indiqué par Kiepert». Ἀλλὰ Κεῖπερτος συμφώνως τῷ Πτολεμαίῳ καλῶς τίθησι τὸν Χαβρίαν μετὰ τῆς Κασσανδρείας καὶ Γηγώνου ἀκρωτηρίου.

(2) Sickler 2, 210. «Echedorus, Ἐχεῖδωρος oder Χεδωρος bei Herodot. 7, 124. 127. Ptolem. 3. nennt ihn Ἐχέδωρος und Scylax giebt ihm den Namen Doros, Δῶρος. Procop. nannte ihn Rechius «ὅπερ ἐσφαλμένον ἐστὶ. ὡσαύτως καὶ Mannert, 7, 473. καίπερ ἐνδοιάζων ὀλίγον, τὴν αὐτὴν ἐκφράζει ἐσφαλμένην εἰκασίαν.

(3) Tafel, Egnat. p. XX. Thessal. p. 274. «in dextro fluminis illius latere, qui Bolbem lacum in sinum Strymonicum emittit ... transito fluvio Rechio qui Bolbem in mare emittit».

(4) Προκοπ. περὶ κτισμ. 4, 3. «Ῥεῖ δέ τις ποταμός, Θεσσαλονίκης οὐκ ἄποθεν Ῥήχιος ὄνομα, ὃς δὴ χώραν ἀγαθὴν τε καὶ γεώδη περιερχόμενος, τὰς ἐκβολὰς εἰς θάλασσαν τὴν ἐκεῖ ποιεῖται. προσηνὴς δὲ ὁ ποταμός ἐστιν, γαλήνιον τε ὕδωρ καὶ πότιμον ... ἐν γῇ χαμαλῇ ἀρώματα πολλὰ, ἔλος εὖνομον κτλ».

εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐκεῖ καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον· δεύτερον δὲ ὅτι ἀναφέρει ἔλος εὖνομον, ὅπερ ὑπάρχει ἐκεῖ καὶ οὐδαμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς· καὶ τρίτον ὅτι εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς ὠκοδόμησε φρούριόν τι καλούμενον Ἀρτεμίσιον (1). Ὅθεν λίαν ἐσφαλμένως τινὲς τῶν νεωτέρων (2) παρεννοήσαντες τὸν Θουκυδίδην καλοῦσιν Αὐλῶνα τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης οὐδόλως μνημονεύει ποταμοῦ, ἀλλ' ἐννοεῖ τόπους δι' ὧν ἐκβάλλει ἡ Βόλβη εἰς τὴν θάλασσαν (3), ὡς λίαν ὀρθῶς περὶ τούτου διδάσκει Ταφέλιος (4) καὶ

(1) Προκοπ. αὐτόθι. «Καὶ ταύτῃ μὲν εὐδαιμονίας ἡ χώρα ἵχχει. Βαρβάρους δὲ λίαν εὐεφδὸς οὔσα ἐτύγγανεν οὔτε φρούριον ἐν σημείοις τεσσαράκοντα, οὔτε ἄλλο τι ἔργμα ἔχουσα. Διὸ δὴ ὁ βασιλεὺς παρά τε τὰς τοῦ Ῥηγίου ποταμοῦ ἐκβολὰς καὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἡϊόνα φρούριον ὠκοδόμησατο ἐχυρώτατον, καινοουργήσας αὐτός, ὅπερ Ἀρτεμίσιον ἐπωνόμασται». περὶ οὗ Ταφέλιος ὀρθῶς παρατηρεῖ (Thessalon. p. 274). «venio ad castellum Procopii Artemisium in agro Thessallonicae orientali non alibi quaerendum, ab urbe Apollonia paucis puto miliaribus separatum, unde Procopiana milliaria XI. efficientur».

(2) Desdevises, 47. 48. 138. 242—249. 348. 353. 358. 360. 385. 403. 408. Cousinéry, vol. 1, p. 116.

(3) Θουκυδίδ. 4, 103. «Καὶ ἀφικόμενος περὶ δεξιὴν ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομῖσκον, ἥ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίτησιν εἰς θάλασσαν». Desdevises. ἐν τοῖς ἀν. «Ainsi l'Avlon est le grand ruisseau de deux lieues de longueur qui sert de canal d'écoulement au lac de Bolbé et le Bromiscus est le point où ce canal se perd dans le golfe Strymonique».

(4) Tafel, Thessal. p. 274. Real. encyclopäd. ἐν λ. «Aulon war eine bewohnte und befestigte Stelle des Thales, durch welches der aus dem See Bolbe kommende Fluss nach dem Strymonischen Meerbusen strömt» καὶ ἐν λ. Bromiscus.

οὐχὶ ποταμὸν ἢ ὁδὸν (1) ὥς ἄλλοι ἀκρίτως καὶ ἀβασανίστως ἐκδέχονται.

14) Ὁ Στρυμὼν (2) (Στροῦμα μὲν Βουλγαριστί, Καρασσοῦ δὲ Τουρκιστί) (3) ποταμός, ὁ μετὰ τὸν Ἀξιὸν μέγιστος πάντων τῶν τῆς Μακεδονίας ποταμῶν, ἀπετέλει τὰ ἀνατολικά ὅρια τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους πρὸ τοῦ Φιλίππου καὶ ἦν γνωστότατος πάντων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ χρησιμώτατος ἔνεκα τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀποικίας Ἀμφιπόλεως, κειμένης ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ αὐτοῦ, καὶ τῆς τοῦ Ξέρξου διαβάσεως.

(1) Gatterer, comment. Gotting. vol. VI. p. 13. Leake, vol. 3. p. 170.

(2) Ἡσιόδ. Θεογον. 339. Αἰσχυλ. Ἰκετ. 258. Ἀγαμεμν. 191. Περσ. 496. Ἡρόδοτ. 6, 7, 75. ἑκατ. ἀποσπ. 125. Σκύλακ. Περ. σ. 27. Θουκυδ. 1, 200. 4, 108, 5, 7, Πολυβ. 1, 64. 5, 113. Στραβ. 7, 823. 329. 4. 331. 33—37. Ἀριστοτελ. μετεωρ. 1, 13. Θεοφραστ. ἱστορ. 4, 9. Ἀπολλοδώρ. 1. 3, 4. 2, 1. 2. Κον. 4. Ἀρρίαν. Ἀν. 1, 11, 3. Πτολεμ. 3, 13, 9. 18. Στεφ. Β. σ. 619. Mela, 2, 2, 2. Plin. 3, 10, 17. 22, 10, 12. Liv. 44, 44. ovid. trist. 5, 3, 22. Senec. N. an. 1. Peu. tig. tab. Βασίλ. Μεγ. ἐπιστ. 19. (τ. 2. σ. 793. ἐκδ. Πηρις). Νικηφ. Γρηγ. 13, 2. 8, 14. 9, 13. Καντακουζ. 1, 38. 3, 54. 4, 17. Ἰωαν. Κιν. ἱστ. 3, 7. ἐσφαλμένως φέρεται Στρυμόνος ἀντὶ Δρίλωνος. Νικητ. εἰς Ἰσακ. Ἀγγελ. 1, 4.

(3) Τὸ ὄνομα Καρασσοῦ (μέλαν ὕδωρ) ἀποδίδουσιν οἱ Ταῦρκοι εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς μεγάλους ποταμούς· οὕτω καλοῦσι π. χ. τὸν Ἐριγῶνα, τὸν Ἀλιάκμονα, τὸν Νέστον καὶ τὸν Στρυμόνα, ἐξαιρουμένου τοῦ Ἀξιοῦ. Abel. p. 17. Schaffarik über die Abkunft der Slaven p. 176. Οἱ δὲ ἀρχαιότεροι τῶν περιηγητῶν λέγουσιν ὅτι Τουρκιστί ἐκαλεῖτο καὶ Ὅρσαν (Hadschi Chalfa p. 72. 246.) ἐκ τινος παρακειμένης πόλεως, καὶ Μαρμαρᾶς (Belon Observat. cap. 55. edit. 2.) ὡσαύτως ἐκ πόλεως κειμένης ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Καντακουζηνός 1, 53. «Καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν κατὰ τὸ Μαρμαρίον». Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ὄνομα Καρασσοῦ ἐπεκράτησε τῶν ἄλλων. Sickler, 2, 209. ἐσφαλμένως καλεῖ Strama ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Struma, καὶ Iscar. Desdevises p. 49.

Ὁ ποταμὸς οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ Σκομίου ἢ Σκόμβρου (Βίστοτζκα ἢ Κούρμπετζκα) ὄρους (1) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, ἀκριβέστερον τῶν ἄλλων ἀρχαίων γινώσκοντος τὰ μέρη ταῦτα. Οἱ δὲ νεώτεροι ἀκριβέστερον καὶ τῶν ἀρχαίων σπουδάσαντες αὐτὰ ὀρίζουσι καὶ τὸν τόπον πλησίον τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται ὁ ποταμός, καὶ τοῦτον καλοῦσι Ράδομιρ καὶ λεπτομερῶς περιγράφουσιν αὐτόν (2). Οὕτω τοίνυν ἐν ταῖς ὑπωρεῖαις

(1) Θουκυδιδ. 2, 96. «Μέχρι Γρακίων καὶ Λαικίων Παϊόνων καὶ τοῦ Στρυμόνος θς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους διὰ Γρακίων καὶ Λαικίων ρεῖ». Ἀριστοτελ. μετεωρ. 1, 13. «ὁ δὲ Στρυμών καὶ Νέστος καὶ ὁ Ἔβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου.» Στράβων οὐδόλως γινώσκων τὸ ὄρος τοῦτο ἀσαφῶς λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς πηγάζει ἐκ τῶν περὶ τὴν Ροδόπην Ἀγριάνων (7, 333. ἀποσπ. 36. 37.) καὶ ἀλλαχοῦ γενικώτερον λέγει «ὅτι οὐ μόνον δ' ὁ Ἀξιὸς ἐκ Παϊόνων ἔχει τὴν ῥύσιν ἀλλὰ καὶ ὁ Στρυμών». Πλίνιος δὲ (4, 10) ἐκ τοῦ Αἴμου παράγει τὴν ἀρχὴν τοῦ ποταμοῦ «Macedoniae terminus amnis Strymon, ortus in Haemon». ὡσαύτως καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἀγνοοῦσι τὴν ἀληθῆ τοῦ ποταμοῦ πηγὴν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς (13, 2. 8, 14,) λέγει ὅτι πηγάζει ὁ Στρυμών ἐκ τῆς αὐτῆς ὄρεινῆς γραμμῆς, ἐξ ἧς καὶ ὁ Ἀξιὸς καὶ ἀλλαχοῦ (9, 13) ὀριστικώτερον μὲν, ἐσφαλμένως δὲ ἐκ τοῦ Αἴμου.

(2) A. Boué Itin. t. 1. p. 228—231. 338—340. Cousinéry vol. 2. ch. XI Letronne, Journal des Sav. 1835. p. 79. Shaffar. Wienn. Jahrb. vol. 46. p. 55. «Nebeu den wahren Strumaflusse, dem alten Strymon, der oberhalb Radomirentspringt». F. Beaujour vol. 1. p. 216. «Le Strymon, nommé aujourd' hui Struma-Karason, naît vers le bonrg de Radomir au pied des plus hautes sommités de la chaîne moesique». Pouqueville ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ ἐσφαλμένως καλεῖ Dragomiri Forbiger, Pauly Real-encyclopädi. ἐν λ. Στρυμών ἐσφαλμένως ἐπίσης τίθησι τὴν πηγὴν πλησίον τῆς Πανταλίας (Κιοστενδιλίου), κειμένης μεσημβρινοδυτικῶς εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πηγῆς. Sickler, 2, 209. «Strymon... entspringt am Abhange des Haemus Zwischen dem Scomius und Rhodope». καὶ Leake, vol. 3. p. 301.

τοῦ Σκομίου λαμβάνων τὴν πηγὴν ὁ ποταμὸς καὶ διευ-
θυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διατρέχει ὁδὸν
75—80 λευγῶν, σχεδὸν ἴσην τῆς τοῦ Ἀξιοῦ, ἀρδεύει
πρῶτον μὲν τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ῥαδομιρίου, εἴτε δὲ
διαρρήγνυμενος τὸν Ὀρεῆλον διέρχεται τὸ λεκανοπέ-
διον τοῦ Κιοστενδιλίου (1) καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰσερχό-
μενος εἰς τὰ στεγὰ, τὰ ὁποῖα ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Τζου-
μαΐα καὶ τελευτῶσιν εἰς τὸ Πετροβίτσιον ἀπέναντι τοῦ
Μελενίκου, διέρχεται αὐτά (2). Μετὰ δὲ ταῦτα προῖων
πρὸς μεσημβρίαν διαπερνᾷ τὰ στενὰ τοῦ Δεμίρ-Χισαρ
(Ἡρακλείας Σιντικῆς (3) καὶ ἐκεῖθεν εἰσέρχεται εἰς τὴν
μεγάλην πεδιάδα τῶν Σερρών· ἐκ ταύτης δὲ μεταβάλ-
λων διεύθυνσιν διέρχεται τὴν Κερκινίτιδα λίμνην ἐκ
τοῦ βορρειοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος καὶ ἐν
τέλει αὐτῆς σχηματίζων ἐλώδη λίμνην (4) πλησίον τῆς

ἥττον ὀρθῶς ὑπολαμβάνει τὴν πηγὴν τοῦ ποταμοῦ ἐν Ῥοδόπη
μεταξὺ τῶν πόλεων Δουπνίτσης καὶ Κιοστενδιλίου· ὥσαύτως καὶ
Hadschi Chalfa p. 72. «der Orfan (Strymon, Struma)...
sammelt sech aus den Wassern der Berge um Sofia».

(1) A. Boué, Itin. t. 1. p. 219. «ce défilé est d'autant
plus important qu'il est du côté S. la clef du bassin, qui
s'étend à l'E. vers Melnik et à l'O. vers Petzovitch dans
la vallée du Strumnitza».

(2) M. Viquesnel, Carte de la Thrace, et Mem. de la
Soc. de geol. 2e Ser. 1, 220. Desdèvises, p. 49.

(3) Στραβ. 7, 331, ἀποσπ. 36. «ἐπὶ δὲ ἄρκτους ἰόντι ἀπὸ Ἡρα-
κλείας καὶ τὰ στενὰ, δι' ὧν ὁ Στρυμὼν φέρεται». F. Beaujour,
vol. 1. p. 216. Schaffar. (wienn. Jahrb. vol. 46. p. 79). «Ἡρά-
κλεια Sintica ist unzweifelhaft das hentige Demirhissar».

(4) Θουκυδ. 5, 7. «τὸ λιμνώδες τοῦ Στρυμόνος». Θεοφραστ.
4, 9. «ἐν τοῖς ἐλώδεσι τοῦ ποταμοῦ... καθάπερ περὶ τὸν Στρυ-
μόνα». Βασιλ. Μεγ. ἐπίστ. 19 (τ. 2. σ. 798. ἐκδ. Παρίσ).
Οὐκ ἐλάττωνα τέρψιν ἔμοιγε δοκεῖ, παρεχόμενον ἢ τοῖς ἐκ τῆς
Ἀμφιπόλεως τὸν Στρυμόνα καταμανθάνουσιν ὁ μὲν γὰρ σχολαιο-
τέρῳ τῷ ρέματι περιλιμνάζων μικροῦ δεῖν καὶ τὸ ποταμὸς εἶναι
ὕπὸ τῆς ἡσυχίας ἀφήρηται».

ὁποίας ἔκειτο ἡ Ἀμφίπολις, εἰσέρχεται εἰς τὰ στενὰ, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ἐκ τοῦ Παγγαίου ὄρους, διαρρήγνυμένου ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ διερχόμενος αὐτὰ μετὰ 2 λεύγας ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἶγαϊον πέλαγος πλησίον τόπου, καλουμένου Νηρηίδων χορός, ὅπου σχηματίζεται ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ Στρυμονικὸς κόλπος (1).

Ἐν δὲ τῇ μακρᾷ πορείᾳ ὁ Στρυμὼν δέχεται ἐκατέρωθεν πολλοὺς παραποτάμους, ὧν οἱ πλείονες ἄγνωστοι τοῖς ἀρχαίοις μνημονεύονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετὰ διαφόρων ἐπιτοπίων ὀνομάτων, καὶ τούτων ἐπισημότεροί εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι, δεξιόθεν μὲν ἡ Γορανοβίτσα (2) ἔξερχόμενος ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ Ὀρβήλου πρὸς βορρᾶν τοῦ Κιοστενδιλίου, ὁ Πόντος (Στρούμνιτσα) (3), ὅστις πηγάζων ἐν τῷ δυτικωτέρῳ κλάδῳ τοῦ Ὀρβήλου (Βέλιτσα) πρὸς δυσμὰς τῆς χώρας τῶν Σιντῶν, συμβάλλει τῷ Στρυμόνι, καὶ ἐν τῇ συμβολῇ πολλάκις καταπλημμυρῶν σχηματίζει ἐλώδη λίμνην, ἣν τῶν νεωτέρων τις καλεῖ Βούκοβον. (4) Μετὰ τοῦτον ἔπρεπε νὰ τεθῇ ἐνταῦθα ὁ Ἀγγίτης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (7, 113). Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες οἱ νεώτεροι, ἐξαιρου-

(1) Abel, p. 17. «die Berge von Orsovo und Brasta rechts und der Pirnari (Pangäon) links von der Strymonmündung hiengen offenbar ehemals Zusammen und wurden erst durch den Schwall des Strymon durchbrochen» A. Boué V. t. 1. p. 193—196. Desdevises p. 50. 392. Συμμ. γ. 649». εἴτ' Ἀμφίπολις. Στρυμὼν δὲ περὶ ταύτην μέγας ποταμὸς παραρρεῖ, μέχρι θαλάττης φερόμενος κατὰ τοὺς λεγομένους ἐκεῖσε Νηρηίδων χορούς».

(2) Desdevises, p. 50. 392.

(3) Tafel, Thessal. p. 247. Letronne (Journal des sav. 1834. p. 687). A. Boué itin. t. 1. p. 213. 221. Abel, p. 17.

(4) M. Viquesnel, Carte de la Thrac. Desdevises, p. 51.

μένου τοῦ Μυλλέρου, ὑποστηρίζοντος τὸν Ἡρόδοτον, θέτουσιν αὐτὸν ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος, προτιμητέα φαίνεται μοι ἡ γνώμη αὐτῶν καὶ ἀποδοτέα εἰς τὴν ἄγνοιαν τοῦ Ἡροδότου ἢ πρὸς δυσμὰς θέσις τοῦ Ἀγγίτου, διατηρήσαντος ὀλίγον παρεφθαρμένως ἄχρι τοῦ νῦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ οὐχὶ πρὸς δυσμὰς.

Καὶ τέλος ἡ Βισάλτης (1) λαμβάνων τὴν πηγὴν ἐκ τοῦ Βερτίσκου ἐκβάλλει εἰς τὸν Στρυμόνα, ἔνθα οὗτος ἐξέρχεται τῆς Κερκινίτιδος. Ἀριστερόθεν δὲ ἡ Δούπνιτσα, ὅστις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ Ὀρθήλου καὶ διέρχεται διὰ τῆς ὁμωνύμου πόλεως ἐξ ἧς τοῦνομα ἔσχεν, ἡ Πίλσκα καὶ ἡ Βίστριτσα (2) ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους πηγάζον-

(1) Ἡρόδοτ. 7, 113. Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καλεῖται Φυλλίς κατατείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἐσπέραν ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην ἐκδιδόντα εἰς τὸν Στρυμόνα, τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τείνουσα εἰς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα». λίαν ἄπορον φαίνεται μοι ὅτι οὐδεὶς τῶν νεωτέρων, ἐκτὸς τοῦ Μυλλέρου, ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἡροδότου, ἔνθα ῥητῶς λέγει ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ Φυλλίς ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ, ἐκδιδόντος εἰς τὸν Στρυμόνα καὶ οὐχὶ πρὸς ἀνατολὰς ὡς εἰ νεώτεροι θέτουσιν αὐτόν. Ὁ δὲ νηφάλιος καὶ ὀξυδερκής Μύλλερς ὀρθότατα ὡς ἐμοὶ δοκεῖ παρατηρῶν λέγει, «denn dass der östliche Fluss der alte Strymon ist, (die neuern geographen sind meist andrer Meinung) erhellt zuessst aus seiner grösse, dann aus dem Namen Struma, den er noch heutzutage trägt, drittens aus Herodots deutlicher Angabe, dass die Landschaft Phyllis gegen Süden an den Strymon gegen Westen an den Angites reiche» Müller, *Maked.* p. 7. ἐν ταῖς προηγουμένοις ἐν μόνον παρεῖδεν, ἔνθα ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ὁ Ἀγγίτης ἐκδίδωσιν εἰς τὴν λίμνην, καὶ οὐχὶ κατ'εὐθείαν εἰς τὸν Στρυμόνα ὡς ῥητῶς ὁ Ἡρόδοτος λέγει.

(1) Στεφαν. Β. σ. 168. Desdevises, p. 50. 91.

(2) A. Boué, *Itin.* t. 1. p. 292—293. 219—220. Desdevises, p. 50. 51.

τες συμβάλλουσι τῷ Στρυμόνι, ἔνθα καὶ ὁ Πόντος δεξιόθεν, ὁ Τζάιας, πηγάζων ἐν τῇ ὑπαρεΐᾳ τοῦ Ὀρβήλου, καλουμένη Σίμνιτσα διέρχεται τὴν πόλιν τῶν Σεβρῶν (1), καὶ τελευταῖον ὁ Ἀγγίτης (Ἀγγίστα), ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Ὀρβήλου διέρχεται τὴν πεδιάδα τοῦ Δραβίσκου (Δράμας) καὶ Φιλίππων, δεξιόθεν μὲν δέχεται τὸν Κουρου-δερεὺν καὶ Γαγγίτην, ἀριστερόθεν δὲ τὸν Ζυγάκτην (Ζυγοστόν) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Κερκινίτιδα λίμνην (2).

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων καὶ παραποτάμων αὐξόμενος, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ τὴν τὴν ἔκρυσιν τῆς Κερκινίτιδος λίμνης ἀποτελῶν πλωτὸς ἦν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὥς καὶ νῦν ἔτι διὰ μικρῶν πλοιαρίων, μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς λίμνης μέχρι τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ (3). διότι Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐκστρατεύων ποτὲ κατὰ τῆς Ἀσίας, τὸν στόλον εἶχεν ἐν τῇ Κερκινίτιδι, ἐξ ἧς ἀποπλεύσας διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀπῆλ-

(1) A. Boué, Itin. t. 1. p. 251. Desdevises, p. 50. καλεῖ τοῦτον Douli-dehai.

(2) Ἀρρίαν. ἐκστρ. Ἀλεξ. 1, 1, 6. ὁδοιπορ. κ. 16. Sickler, 2, 210. ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ Ὀρβήλου τὴν Ῥοδόπην θεωρεῖ πηγὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἀππιαν. ἱερμ. 4, 105. Viquesnel Carte de la Thrac. Desdevises, p. 25. 50. 51. 83. ἐσφαλμένως διαστελλεῖ δύο Ὀρβήλους. Abel, p. 19. σημ. 2. Schaffarik Wiener Jahrbh. vol. 46. p. 55.

(3) Θουκυδιδ. 4, 108. αὐτῶς τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξυλὼν τε ναυπηγισμῶν πομπῇ καὶ χρημάτων προσόδῳ... τὰ δὲ πρὸς Ἠϊόνα τριήρεσι τηρουμέναι, οὐκ ἂν δύνασθαι προσελθεῖν... καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Στρυμόνι ναυπηγίαν τριήρων παρσκευάζετο», Liv. 44, 46. «in lembos qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 35. «εἰθ' ὁ Στρυμὼν καὶ ὁ ἀνάπλους εἰς Ἀμφίπολιν εἰκοσι σταδίων».

θεν εἰς Ἀσίαν (1). Εἰ δὲ καὶ βορρρειότερον τῆς λίμνης ἀλλαχοῦ πλωτὸς ἦν κατὰ τοὺς παναρχαίους καὶ μυθολογικοὺς χρόνους, ὁ Ἡρακλῆς λίθων πληρώσας αὐτὸν ἄπλωτον ἐποίησεν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀπολλοδώρου (2).

15) Ὁ Νέστος (3) (Καρασσοῦ) ποταμός, πολὺ μικρότερος μὲν κατὰ τὸν δρόμον, ὀρμητικώτερος ὅμως τοῦ Στρυμόνος, ἀπετέλει τὰ ἀνατολικά μεθόρια τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου (4) κατακτησάντων τὴν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου χώραν τῆς Θράκης.

Οὗτος πηγάζων ἐκ τοῦ Σκομίου ὄρους ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ Σκομίου, τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Αἴμου

(1) Ἀρρίαν. Ἀναβ. Ἀλ. 1, 11, 5. «Ἦν δὲ αὐτῷ στόλος παρὰ τὴν λίμνην τὴν Κερκινίτιν ὡς ἐπ' Ἀμφίπολιν καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς» διαβάς δὲ τὸν Στρυμόνα παρήμειβε τὸ Πάγγαιον ὄρος τὴν ὡς ἐπ' Ἀβδηρα καὶ Μαρώνειαν πόλεως Ἑλληνίδας ἐπὶ θαλάσση ὥκισμέναις». Καντακουζην. 3, 54. 4, 17. Νικηφορ. Γρηγ. 8, 14. Belonii observat. cap. 55. Mannert, 7, 211. παριδὼν τούτους ἀπαφῶς λέγει ὅτι ἐπ' ὀλίγα μόνον μίλια ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς πλωτὸς ἦν ὁ ποταμός. F. Beaujour, vol. 1. p. 215.

(2) Ἀπολλοδώρ. 2, 5, 10. «Μόλις δὲ τῶν βυθῶν συνελθουσῶν Στρυμόνα μεμφάμενος τὸν ποταμόν, πάλαι τὸ ῥεῖθρον πλωτὸν ὄν, ἐμπλήσας πέτραις, ἄπλωτον ἐποίησε καὶ τὰς βίβας Εὐρύσθεϊ κομίσας ἀπέδωκε».

(3) Προδοτ. 7, 409. 426. Θουκυδιδ. 2, 96. Σκυλακ. Περ. 8, 29. Σκυν. X. 672. Στραβ. 7, 323. 331. Mela, 2, 2, 2. 9. Plin. 8, 16, 17. 4, 11, 18. Πτολεμ. 3, 11, 2. 13, 7. Νέστος. Ἀρρίαν. 1, 1, 7. Liv. 45, 29. Nessus. Ζωνάρ. 9, 28. Νέστος.

(4) Στραβ. 7, 323. 331. ἀποσπ. 33. 35. Mannert, 7, 433. Sickler, 2, 206—207. Tafel edit. fragm. Strab. p. 27. not. 46. Grote, 2, 339. not. 23.

(1), ἔνθα καλεῖται ἐπιτοπίως Τζαδέρ-τεπε καὶ ἔχει ὕψος 7200 ποδῶν, καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς διατρέχει δρόμον 65—60 λευγῶν καὶ διερχόμενος στενὴν κοιλάδα ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Ὀρβήλου καὶ Παγγαίου περιοριζομένην, ἐξ ἀνατολῶν δὲ μέχρι τινὸς ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης, δέχεται ἑκατέρωθεν πολλοὺς χειμάρρους καὶ παραποτάμους ὅλως ἀσήμεους καὶ ἀγνώστους τοῖς ἀρχαίοις. Τούτων δὲ δύο μόνον οἱ νεώτεροι ἀναφέρουσιν ἀριστερόθεν εἰσβάλλοντας εἰς τὸν Νέστον, τὴν Βίστριτσαν καὶ τὸ Δοσπατ-δέρεσι (2), τῶν ὁποίων ὁ δρόμος ἀναβαίνει εἰς 10—12 λευγῶν. Ὁ Νέστος αὐξόμενος ὑπὸ τῶν χειμάρρων καὶ παραποτάμων δὲν ἐφύλαττεν ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τὸ αὐτὸ ρεῖθρον πάντοτε, ἀλλὰ πολλάκις τὴν παρακειμένην χώραν κατέκλυζε (3) καὶ εἶτα μέγα σχηματίζων στόμιον καὶ πλατὺ ἔνεκα τῆς τῶν ὑδάτων ὀρμητικότητος, ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπέναντι τῆς Θάσου καὶ ὀλίγον δυτικῶς τῶν Ἀδδῆρων (4).

(1) Θουκυδιδ. 2, 96. «ρεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους, ὅθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος· ἔστι δὲ ἐρῆμον τὸ ὄρος καὶ μέγα ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης». Desdevises, p. 51. Siekler, 1, 484. Forbiger, Real-encycl. ἐν λ. A. Boué Itin. t. 1, p. 150. ἐσφαλμένως ἀμφότεροι οἱ τελευταῖοι θέτρουσι τὴν πηγὴν εἰς τὴν Ῥοδόπην.

(2) Desdevises, p. 51.

(3) Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 44. «οὐ μένει δ' ὁ Νέστος ἐπὶ ταύτου ρεῖθρου διὰ παντός, ἀλλὰ κατακλύζει τὴν χώραν πολλάκις».

(4) Στραβ. αὐτόθι. ἀποσπ. 47. «ὅτι μετὰ τὸν Νέστον ποταμὸν πρὸς ἀνατολὰς Ἀδδῆρα πόλις». Desdevises, p. 51.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΛΙΜΝΑΙ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ ΤΟΥ ΣΚΑΡΔΟΥ.

§. 3. Οὐδεμία ἄλλη ἐπαρχία καὶ χώρα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου περιέχει τοσαύτας λίμνας, ὅσας ἡ Μακεδονία, πλείους μὲν ἀνατολικῶς τῆς ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἀνίσως διχοτομούσης μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, ὀλιγωτέρας δὲ δυτικῶς τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἐν τε τῇ Ἰλλυρίδι καὶ Ἡπείρῳ.

Καὶ δυτικῶς μὲν ἐν τῇ Μακεδονικῇ Ἰλλυρίδι περιέχει τὴν Λεβεάτιδα καὶ Λυχνίτιδα λίμνην, τῆς πρώτης τῶν ὁποίων, καίπερ ἀνηκούσης εἰς τὴν βάρβαρον Ἰλλυρίδα, προσαρτᾶται ἐνταῦθα ἡ περιγραφή.

1) Ἡ Λεβεάτις (1) (λίμνη τῆς Σκόδρας) κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λαβεατῶν καὶ ἔχουσα σχῆμα ἐπίμηκες ἐκτείνεται ἐκ τοῦ βορρείοδυτικοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινο-ανατολικὸν μέρος καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ ὄρεων ἐν μέρει μὲν γυμνῶν καὶ ξηρῶν, ἐν μέρει δὲ πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου μεσολαβεῖ ἡ πεδιάς τῆς Σκόδρας, πρασίνων καὶ καταφύτων καὶ οὕτω παριστᾷ τῷ διατρέχοντι αὐτὴν λαμπρὰν καὶ ποικίλῃν θέαν· αὕτη ἔχει μῆκος μὲν 8—9 ὥρῶν, σχηματίζουσα πρὸς ἀνατολὰς καὶ μίαν μικρὰν λίμνην καλουμένην ὑπὸ τῶν ἐγγωρίων Χούμ (2). Ἡ Λαβεάτις περιέχει καὶ πολλὰς νήσους κατὰ μῆκος κειμένας εἰς τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς, ὧν ἐπισημότεραί εἰσιν ἡ Βράνινα, περιέχουσα πολλὰ χωρία, ἡ Μουριτζάνη (Μοράκοβιτζ), ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, ἡ τοῦ Μοναστηρίου καὶ Λεσσάνδρας (3).

(1) Liv. 44, 31. Plin. 3, 23. Πτολεμ. 3, 13. Στραβ. 7, 317.

(2) Ὅρα χάρτην Hyacinthe Hequarde, Histoire de la Haute Albanie.

(3) A. Boué, Itin. t. 2. p. 165. Hequarde, p 5—6.

Εἰς τὴν λίμνην εἰσέρχονται πολλοὶ ποταμοί, τῶν ὁποίων ἐπισημότερός ἐστιν ὁ Ὀριούνδης (Μοράτζα) (1) πηγάζων ἐκ τοῦ Βερτίσκου ἢ Σκόδρου κατὰ Λιουΐον καὶ ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων αὐξόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν λίμνην καὶ διερχόμενος αὐτὴν κατὰ μῆκος, ἐξέρχεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς δυσμὰς τῆς Σκόδρας καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ σχηματίζων μικρὰν νῆσον, καλουμένην Παλικάρρα, ὀνομάζεται Βαρβάννας (Μπουάνας) ὡς προεῖρηται ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης καθὼς καὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Ἑλβετίας αὐξοῦσι μὲν ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ πολυομβρίας μειοῦνται δὲ τὸ θέρος (2).

Οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι τῆς Ἀλβανίας εἰσὶ λίαν ἰχθυοφόροι· τὰ δὲ κυριώτερα εἶδη τῶν ἰχθύων εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα, ὁ λούκιος, ἡ ἑγγελυς, ὁ κυπρίνος (σαζάνι), ὁ τρώκτης καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Λαβεάτιδι ἀγρεύεται εἰδός τι ἀφύης (σαρδέλλης) ἐγχωρίως καλούμενον Σκόραντζε καὶ καπνιζόμενον ἐξάγεται εἰς μεγάλας ποσότητας εἰς τὴν Δαλματίαν, ἐνθα λίαν ἐπιζητεῖται· ἡ δὲ ἄγρρα τοῦ ἰχθύος τούτου γίνεται μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ παρατάξεως (3).

2) Ἡ Λυχνίτις (λίμνη τῆς Ἀχρίδος), μεγίστη καὶ καλλίστη πασῶν τῶν λιμνῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας οὖσα (4) κεῖται εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ λεκανο-

(1) Liv. 44, 31. Mannert, 7, 355. Desdevises p. 33. καὶ ἀλλαχού. A. Boué t. 2. p. 164—165.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι σελ. 165.

(3) Hecquarde, p. 9.

(4) Τὸ ὄνομα τῆς λίμνης ταύτης, ληφθὲν ἐκ τῆς διαυγείας τῶν ὑδάτων, ἔχει διαφόρους γραφὰς παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ Βυζαντινοῖς, ἀναφέρουσιν αὐτὴν ὑπάρχουσαν καθ' ὃν χρόνον ἡ τοῦ κόσμου διανομὴ ἐγένετο μεταξύ τῶν τοῦ Νῶε υἱῶν. Πολυβ. 5, 108,

πεδίου τοῦ Δριλῶνος ποταμοῦ, ὅπερ πάλαι ποτ' ὤκουον οἱ Δασσαρίται, καὶ περιορίζεται ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τῆς Πιερίας, ἀποτελούσης τὰ πρὸ Φιλίππου ὅρια τῆς

8. «τῶν δὲ περὶ τὴν Αὐχινιδίαν λίμνην». Σκουμ. χ. 428 «ἔχει δὲ λίμνην . . . τὴν Αὐχινίτιν λεγομένην». Στραβ. 7, 327. «αἱ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Αὐχινιδούντα». Διοδώρ. Σικελ. 6, 18. «τοὺς μέχρι τῆς Αὐχινίτιδος καλουμένης λίμνης». Στεφαν. Β. ἐν λ. Αὐχινιδός, πόλις Ἰλλυρίας καὶ λίμνη θηλυκῶς . . . καὶ Αὐχινιδία λίμνη καὶ Αὐχινίτης». Συγκελ. χρον. τ. 2. σ. 93. «Αἱ χώραι δὲ αὐτῶν . . . Ἰλλυρίς, Αὐχινίτις». Ἀνωνυμ. χρονολογ. σ. 15. «αἱ δὲ λαχοῦσαι χώραι . . . τῇ δὲ Ἰάφεθ . . . Ἰλλυρίς Αὐχινίτις». χρονικ. Πασχαλ. ὡσαύτως. Ἀνν. Κομνην. 12. σ. 271. ἐκδ. Παρισ. «ἀνωθεν ἀπὸ τῆς Αὐχινίτιδος λίμνης». Θεοφυλακτ. ἐπιστολ. οά. «τὴν πρὸς τὴν Ἀχερουσίαν τὴν λίμνην τὴν ἐμὴν Αὐχινιδόν». Κεδρην. τ. 2. σελ. 468. ἐκδ. Βουν. «ἐγγιστα λίμνης μεγίστης Αὐχινιδοῦ καλουμένης». Νικηφ. Καλ. 17. «ἐγγιστα λίμνης μεγίστης Αὐχινιδοῦ καλουμένης». καὶ Μελέτιος ὡσαύτως. Vib. Sequert. ἐν λ. «Drinus a palude Lignisti». Δουκαγγ. εἰς Ἀνν. Κομνην. 12. σ. 371. Ἰππόλυτος (opper. edit. Fabric. vol. 1. p. 21). καὶ Ἄδος (Breviarium Chronol. ab orig. mundi p. 10) Βιέννης ἐπίσκοποι ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἐχρήσαντο τῇ τοῦ προσηγορικοῦ μεταφράσει εἰς τὴν Λατινίδα, ὧν ὁ μὲν ἔχει «Illyria, Aedimus, Hadriace ex qua . . .». ὁ δὲ «Illyria, Lucidissima, Hadriace ex qua». καὶ τελευταῖον Νέστορ ὁ τῶν Σλάβων χρονογράφος καὶ τῶν Βυζαντινῶν αντιγραφεὺς ὁ πολλαχού τὸ κείμενον αὐτῶν διαστρέψας παρενέθηκε μεταξὺ τῆς λέξεως Ἰλλυρίς καὶ Αὐχινίτις ἑτέραν, δηλοῦσαν τοὺς προσφιλεῖς αὐτοῦ ὁμοθεεῖς ἤτοι «Slovene» Nertoris chronicon übersetzt von Slötzer Th. 1. p. 7. «Ilirik, Slovene, Luchnota, Andriakia». βουλόμενος αὐτοὺς ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ, εἰ μὴ πραγματικῶς, τοῦλάχιστον γραφικῶς καὶ ἰδανικῶς εἶναι ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ τοῦ ἐπὶ Νῶε συμβάντος κατακλυσμοῦ!!! Schaffarik über die Abkunft der Slaven nach L. Surowik p. 153. «In den Lateinischen fragmenten steht aber zwischen denselben Wörtern Lucidissima und Aedimus, folglich sind beide letztere unbestreitbar aus Lychnitis Lychnidus verderbt und Lucidissima insbesondere ist aus Lychnitis buchstäblich übersetzt».

Μακεδονίας καὶ ἀποληγούσης εἰς τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν, τὴν νῦν καλουμένην Γαλίτζισαν, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀχρίδος (Λυχνιδοῦ), κειμένης ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ παρὰ τὴν λίμνην, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῆς Κανδαουίας, καλουμένης ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Γόρα καὶ Μόκρα (1) καὶ ἐκ μεσημβρίας ὑπὸ τοῦ Λιβανίσκου. Ταύτης, σχῆμα παραλληλογράμμου ἔχουσας, ἐκτεινόμενου ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον, ἡ μὲν περιφέρειά ἐστὶν 18—20 ὥρων τὸ δὲ μῆκος 7—8 καὶ τὸ πλάτος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς 3—4 ὥρων, βάθος δὲ 10—14 ὀργυιῶν (2). Εἰς τέτταρας δὲ τάξεις τῶν λιμνῶν ἀναγομέων κατὰ τοὺς γεωγράφους (3), ἡ Λυχνίτις ἀνήκει εἰς ἐκείνην, καθ' ἣν ἔλασσον ὕδατος ποσὸν διὰ τῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων εἰσέρχεται ἢ ἐξέρχεται, καὶ ἐντεῦθεν εὐκόλως κατανοεῖται ὅτι ἐν τῇ πυθμένι τῆς λίμνης ὑπάρχουσι πηγαί, ἀεννάως ὕδωρ ἀναδύζουσαι καὶ τὴν ἰσορροπίαν τῶν

(1) Fel. Beaujour t. 1. p. 340. «le lac d'Ochrida... occupe comme le lac de Janina un plateau élevé entre la chaîne (Pieria) grecque et un autre chaîne qui en forme le dernier gradin... c'est la chaîne des monts Candaves». Sickler, 1, 211. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ἡ λίμνη καίται δυτικῶς τῆς Κανδαουίας.

(2) Pouqueville t. 3. p. 62, «on peut évaluer sa circonférence à vingt quatre lieues et demie. dans cette étendue son grand diamètre mesuré du nord au midi est de sept lieues sur quatre et demie de largeur d'orien en occident». Fel. Beaujour t. 1. 340. «le lac d'Ochrida, l'ancien lac Lynchidien, a sept lieues de long du sud au nord sur trois ou quatre de large de l'est à l'ouest». A. Boué t. 1. p. 76. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι τὸ πλάτος ἐστὶ μόνον $4\frac{1}{2}$ ὥρας· ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «comme le lac Lemani il offre un fond graveleux et de grandes profondeurs dix à quatorze brasses y ont été du moins trouvées dans certains endroits».

(3) Grand. Diction. par Bruzen ἐν λ. lac.

ὕδατων τῆς λίμνης διατηροῦσαι, ἐξαιρουμένου τοῦ θέρους, ὅτε τῶν εἰσερχομένων χειμάρρων ξηρανομένων, ἀνεπαίσθητος τῶν ὑδάτων μείωσις 3—4 ποδῶν γίνεται (1), ὡς τούναντίον ἐν καιρῷ χειμῶνος μικρά αὐξησης αὐτῶν παρατηρεῖται. Τοιαύτης τοίνυν τῆς λίμνης οὐσης, χεῖμαρροι μὲν εἰσρέοντές εἰσι πολλοί, ἀενάως δὲ εἰσερχόμενος καὶ μάλιστα κατὰ μῆκος ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον αὐτὴν διερχόμενός ἐστιν εἷς καὶ μόνος, ἐκ λαμπρότατης πηγῆς ἐξερχομένης παρὰ τὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦ μονήν, λαμβάνων τὴν ἀρχὴν (2), καὶ οὗτός ἐστιν ὁ προηγούμενος περιγραφεὶς περιώνυμος μέλας Δρίλων, ὃς ἐξέρχεται εἰς τὸ βόρρειον τῆς λίμνης μέρος παρὰ τὴν κωμόπολιν Στρούγαν. Τοιαύτας δὲ ἀναβλυσούσας πηγὰς ἐν τῷ πυθμένι ἐχούσης τῆς λίμνης διαυγέστατόν ἐστι τὸ ὕδωρ (3) καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πιστό.

(1) A. Boué voy. t. 1. p. 76. «mais il ne paraît pas sujet à des séches si fortes. la difference entre ses niveaux au printemps et à la fin de l'été m'a paru d'après les lits de cailloux de ses bords se reduire à 3 à 4 p.

(2) F. Beanjour, t. 1. p. 341. «on regarde dans le pays la source de S. Naoum une des plus belles de la Grèce, comme une décharge du lac de Prespa». περὶ τοῦ τελευταίου ἦτοι τῆς ὑπογείου τῶν ὑδάτων διοχετεύσεως λόγος μὲν φέρεται παρὰ τοῖς χυδαίοις, οὐ μέντοιγ' ἀληθὲς φαίνεται μοι. A. Boué Voy. t. 1. p. 74. «ses eaux (de lac de Prespa) s'écoulent par des conduits souterrains, et les gens de pays en vellent deriver des torrents d'eau claire qui sort des rochers près du couvent de saint Non (κακῶς ἀντὶ Naoum) sur le lac d'Ochrida».

(3) A. Boué, V. t. 1. p. 76. «la denomination de Lychnidus, de Lychnis, translucide, lui était bien due, puisqu'on apperçoit les poissons au fond de l'eau depuis 50 à 60. p. de hauteur». Tafel, Egnat. p. 30. «Cujus aquae limpidissimae (pelucidae) esse vollunt». Pouqueville, t. 3. p. 62. «ses eaux limpides comme le crystal,

τάτῃ ἐξεικόνισίς ἐστι τοῦ πράγματος, ἥτοι τῆς φυσικῆς καὶ ἀπεριγράπτου λαμπρότητος αὐτῆς, καὶ οὐχὶ ὥς τινες τῶν νεωτέρων (1) εἰκοτολογοῦντες ἐσφαλμένως πιστεύουσιν ὅτι ἐκ τῶν καλάμων καὶ τῶν τῆς λυχνίδος ἀνθέων, οὐδόλως φυομένων ἐν αὐτῇ. Καὶ τοιούτου ὄντος τοῦ ὕδατος καὶ τοῖς πίνουσιν ἡδέος τε καὶ ὑγιεινοτάτου, ὅπερ παντὸς ἄλλου προτιμῶντες οἱ κάτοικοι μεταχειρίζονται, πανταχοῦ ἐν καιρῷ γαλήνης καὶ ὁ πυθμὴν καθορᾶται καὶ οἱ νηχόμενοι ἰχθύς, τὰ εἶδη τῶν ὁποίων πεντεκαίδεκα εἰσι περίπου καὶ διακρίνονται κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν λαμπρὰν ποιότητα καὶ τὴν οὐσίαν, οἷτινες καὶ πάλαι ποτὲ ἐκόσμουσαν τὰς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν τραπέζας (2) καὶ νῦν ἔτι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Τουρκίας μεταφέρονται (3). Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἀχρί-

des fontaines, qui lui méritent le nom de Lychnis, ou transparent permettent d'apercevoir, par dix jusqu'à 14 brasses son fond sablonneux».

(1) Bocharti op. omn. t. 1. 23. p. 459. «Fallor an prisci Phoenices id extulere Le canoth vel contracte Licnoth, id est ad arundines vel arundinosas paludes» Palmerii, 1. 35. p. 207. ἀλλὰ τὴν ἐσφαλμένην τούτων δοξασίαν ἐξελέγχουσι καὶ τινες Λατῖνοι χρονογράφοι τοῦ μέσου αἰῶνος, ὧν μνεῖα ἐγένετο ἀνωτέρω, μεταχειρισθέντες ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος Λυχνίτις τὴν μετάφρασιν τοῦ προσηγορικοῦ λυχνίτις εἰς τὴν Λατινίδα Luccidissima καὶ Aedimus.

(2) Θεοφυλακτ. ἐπιστολ. β'. . . . πλὴν ἀλλ' ἐστάλησαν ἰχθύς οἱ μὲν ἄρτι ταρίχευτοι, οἱ δὲ ἄρτιδιος ἐνωπτημένοι· καὶ ἡδυνθείη μὲν σοι ἡ διαλογία μου . . . ἡδυνθείσαν δὲ μᾶλλον τῇ ὁρέξει οἱ ἰχθύς. ἀέπιστ. ξδ'.» εἰ καὶ μικράν τινα ἰχθύων ἀποστολήν. . . ὥς εὐλογίαν τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου Μητρὸς ἀποδέξῃ τὰ σμικρὰ ταῦτα». A. Boué, v. t. 3. p. 461.

(3) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι p. 487. «mais les habitans . . . par cequ'ils reçoivent pour leur carêmes assez des poissons séchés ou salés des lacs d'Ochri et de Scutari». Στραβ. 7, 327. Pouqueville, t. 3. p. 62. «comme en temps de Strabon ses pêcheries sont si abondantes, qu'on y sale

δος διὰ τὴν ἄγρην τῶν ἰχθύων τῆς λίμνης, καθὼς καὶ διὰ τὴν τῶν λαμπροτάτων ἐγχέλεων, ἀγρευομένων εἰς μεγάλας ποσότητας ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς λίμνης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Στρούγαν (1) τελοῦσι τῇ Κυβερνήσει 500—600 χιλ. γροσίων, ἱκανὰ προσποριζόμενοι καὶ αὐτοὶ ἐντεῦθεν.

Μεγίστη τοίνυν πασῶν τῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου λιμνῶν καὶ καλλίστη (2) οὔσα ἡ Λυχνίτις, ὡς μεσόγειός τις θάλασσα, δικαίως παραβάλλεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὴν τῆς Γενεύης λίμνην καὶ τὴν Ῥόνην (3). Ἐν δὲ τῇ ἐκτενεῖ περιφερείᾳ αὐτῆς ἀνατολικῶς μὲν

une prodigieuse quantité de truites qui se exportent dans les marchés de la Romélie et de l'Épire».

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι σελ. 489. «Les pêches... surtout près de Struga à la sortie du Drin de ce bassin. dans ce dernier lieu on emploie des filets et de nasses pour arrêter au passage la foule des poissons (μᾶλλον τῶν ἐγχέλεων ἢ τῶν ἰχθύων) qui suivent le cour».

(2) Pouqueville, v. t. 2. p. 395. «Jusqu'au lac Lynchnidus dont l'étendue s'annonce comme une méditerranée, de la quelle on distingue confusement à l'horizon les bords opposés».

(3) A. Boué, v. t. 3. p. 461. «et le lac d'Ochri offre à ses habitants une vue admirable». καὶ t. 4. p. 76. «Le bassin d'Ochrida... est le lac le plus beau et le plus élevé de la Turquie, car celui de Castoria semblable au fond à un cratère... au bout du lac un effet analogue à Genève sur celui de Lemane». Itiner. t. 2. p. 98. «cette association de localités vient d'autant plus vite à l'esprit de l'observateur que la même couleur bleue et la même transparence des eaux distingue éminemment les deux lacs: si l'un d'eux devait avoir plus de transparence que l'autre, ce serait celui d'Ochrida, car comme dans le Rhône à Genève, on pouvait distinguer les poissons au fond de l'eau depuis les fenêtres du couvent». καὶ Voyage. t. 4. p. 76. «fait au bout du

περιορίζεται ὑπὸ τῆς ὑπωρείας τῆς Πιερίας, ἐν ᾗ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ὥραν ὑπάρχουσι (1) χωρία μικρὰ κατάφυτα καὶ σύδενδρα· βορρῆως δὲ ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀχρίδος, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου λόφου, ἀπολήγοντος ἐν αὐτῇ, ἐφ' οὗ ἀμφιθεατρικῶς κεῖται ἡ Λυχνιδὸς (Ἀχρίς) καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτῆς εἰς ἀπόστασιν 3 ὥρῶν ἡ Στρούγα, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Κανδαουῖας, εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς ὁποίας ὡσαύτως ὑπάρχουσι χωρία κατάφυτα καὶ κατὰ-δενδρα καὶ ἡ μικρὰ μονὴ τῆς Θεοτόκου (Καλλίστης) ἐπὶ βράχου, καθήκοντος εἰς τὴν λίμνην, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς στενομάχρου πεδιάδος, ἐξαπλουμένης πρὸ τοῦ Λιβανίσκου, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἀνυψοῦται μέγας λόφος καὶ βράχος εἰσέρχεται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐπὶ τούτου κεῖται ἡ περιώνυμος μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, πρὸς δυσμὰς τῆς ὁποίας κεῖνται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν αἱ δύο κῶμαι Στάροδον καὶ Πογραδέσι.

3) Ἡ μικρὰ λίμνη τοῦ Μαλικίου, κειμένη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λυχνιτιδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ Λιβανίσκου, ὅλως ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) καὶ ἐπομένως οὐδὲν ἀρχαῖον ὄνομα φέρει· τῶν δὲ

lac environ l'effet de Genève sur celui de Lemane. Cette comparaison paraît d'autant plus naturelle que les eaux bleues du lac d'Ochrida l'emportent peut être en transparence sur celles de Rhône à sa sortie du lac Suisse».

(1) Ὁ αὐτὸς v. αὐτόθι. «ses rives sont bordées de petits escarpements calcaires plus fréquemment à l'E. qu'à l'O. deux côtés les pontes des montagnes sont fortement boisées en petits chênes, et çà et là il y a des villages dans les anfractuosités des falaises, savoir environ 5 ou 6. sur son bord occidental et 3 ou 4 sur la rive opposée». ὅρα περὶ τούτων καὶ Itin. I. 2. p. 96—100.

(2) Στραβ. 7, 327. «Περὶ δὲ τὴν ἐπὶ Κανδαουῖας ὁδὸν αἶτε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδὸν ταριχείας ἰχθύων αὐτάρκεις ἔχουσαι».

νεωτέρων οἱ μὲν σιγῶσιν ὅλως περὶ αὐτῆς (1), οἱ δὲ ἀπλῶς μνεῖαν ποιοῦνται αὐτῆς (2), ἐν ᾧ ἄλλοι (3) ὀρθότερον προσθέτουσι παρὰ ταύτην καὶ ἄλλην μικράν, τὴν ὁποῖαν καλοῦσι Σβύρναν, ἐνουμένην μετὰ τῆς λίμνης τοῦ Μαλικίου τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα Ἀλθανικόν ἐστι (4).

Ἡ λίμνη αὕτη κειμένη μεταξὺ τῆς Κοριτσᾶς καὶ Ἀχρίδος ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ποϊάνης ἔχει μὲν σχῆμα ὠσειδές, ἐπιμηκύνεται δὲ ὑπὸ τοῦ Δεβόλεος (Ἑορδαίου), διερχομένου αὐτὴν κατὰ μῆκος πλησίον τῆς κώμης Πλιάσης, καὶ σχηματίζοντος ἕλος μέγα, ἔχον μῆκος δύο λευγῶν καὶ πλάτος ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μιλίου μέχρι τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου χύνεται διὰ τινος

ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἐννοεῖται ἡ προκειμένη λίμνη δῆλόν ἐστι ἐκ τῆς ἀναφερομένης Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἀγούσης πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λυχνιδοῦ, ἐνθα ὑπάρχουσιν ἄλλαι δύο μικραὶ λίμναι, ἡ τῆς Πρέσπης καὶ ἡ τοῦ Δρενόβου ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέσπης, περὶ ὧν κατωτέρω. Ταφέλιος δὲ (Egnat. prolegom. p. 111.) εἰκάζων περιλαμβάνει καὶ ταύτην ἐνθα λέγει ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Στράβωνος χωρίον «Non solum paludem Lychnitidem spectari, e plurali lacuum numero per se patet. est magnus lacus Lychnitis (Okri, Achris, Achrida) dein très minores vicini lacus Prespae, lacus Drenovae, lacus Maliki».

(1) Mannert οὐδόλως σημειοῖ ἐν τῷ χάρτῃ λίμνην μεταξὺ Λυχνιδοῦ καὶ Κοριτσᾶς οὐδέ γε μνημονεύει.

(2) Pouqueville, ἐν τῷ χάρτῃ καὶ ἐν τ. 2. σελ. 43.

(3) Kiepert ἐν τῷ χάρτῃ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Desdevises ὡσαύτως ἀνωμόμως, καὶ A. Boué, Itin. t. 2. p. 94. «Il a des bords marécageux et paraît lié plus ou moins au lac de Svrina (derivé de mot Svrinouti, détourner) et à d'autres vastes marais, qui s'étendent au N. vers le lac d'Ochrida».

(4) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «nom derivé du mot Albanais Mal, montagne, à cause du voisinage de ces dernières. c'est le Moleka ou Molescha des Slaves». Niebuhr hist. u. Philol. Vort. Bd. 1. p. 305. «Nun habe ich aber in mehreren Glossarien gefunden das Wort Mal bedeutet Berg».

καταρράκτου, ἔχοντος ὕψος 4 ὀργυιῶν εἰς τὴν κλεισούραν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ Λιβανίσκου καὶ τοῦ Τομάρου (1). ἡ ἔκτασις τῆς λίμνης ταύτης, καθὼς καὶ ἡ ἀλιεῖα εἰσὶν ὅλως ἀσήμαντα.

4) Ἡ τῆς Πρέσπης λίμνη καίπερ μείζων τῆς προηγουμένης οὔσα ἐπίσης ἀνώνυμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κεῖται ἀνατολικῶς τῆς Λυχνίτιδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τῆς Πιερίας, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Πέσνης, ἔχουσα μῆκος μὲν δύο λευγῶν καὶ διάμετρον 4 μιλλίων (2) καὶ περιέχουσα ἐν τῷ μέσῳ τέσσαρα νησίδια καὶ μίαν νῆσον ἀνυψουμένην κωνοειδῶς, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἐκκλησία καὶ μονὴ τῶν Ταξιάρχων καὶ εἰς τὸ βόρρειον μέρος κεῖται ἡ κωμόπολις Πρέσπα (3).

Αὕτη λαμβάνουσα τὰ ὕδατα ἐκ τῶν παρακειμένων ὀρῶν χύνεται εἰς τὴν πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς κειμένην λίμνην τοῦ Δρενόβου καὶ ἐν καιρῷ πολυομβρίας καὶ

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «En deçà à l'O. on voit le lac ovale et allongé de Malik, la rivière du Dévol près de Pliascha, traverse le lac de Malik pour gagner de là des defilés ... la Carte de Mr. Viquesnel ... mais elle a exagéré la grandeur de deux lacs surtout de celui de Malik». Pouqueville, t. 2. p. 43.

(2) Κεδρην. τ. 2. σελ. 469. ἐκδ. Βονν. «Ἄρας δ' ἐξ Ἀχρίδος ἔρχεται εἰς τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Πρέσπαν». Pouqueville, t. 3. p. 71. «la ville situé à peu de distance d'un lac de deux lieues de longueur sur quatre milles de diamètre ... au milieu de lac on remarque quatre îlots et une île». A Boué, Itin. t. 1. p. 262. «celui de Prespa, qui contient plusieurs îles».

(3) Gott. Stritt. Bulgaric. C. XII. §. 168. τὸ ὄνομα ταύτης φέρει ὁ τίτλος τοῦ μητροπολίτου τῆς Ἀχρίδος «Ἀχριδῶν καὶ Πρεσπῶν». ἡ καὶ μόνον «ὁ Πρεσπῶν» μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1767 γενομένην κατάλυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος.

χειμῶνος ὅλως ἐνοῦται μετ' αὐτῆς καὶ καθίσταται μία καὶ μόνη ἐπιμήκης λίμνη καὶ ἐλώδης (1). Οἱ δὲ χυδαῖοι καὶ ἀπλούστεροι τῶν ἐγγχωρίων πιστεύουσιν ὅτι τὰ ὕδατα ταύτης δι' ὑπογείων ὀχετῶν καταβαίνουνσιν εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀχρίδος καὶ μάλιστα ἐξέρχονται εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ὁσίου Ναοῦμ, περὶ ἧς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ ἐξ ἧς πηγάζει ὁ Δρεῖλων. Ταύτην δὲ τὴν χυδαίαν γνώμην λίαν εὐπίστως καὶ ἀβασίμως ὡς ἀληθῆ καὶ βεβαίαν παραλαβὼν ἀναφέρει τις τῶν νεωτέρων περιηγητῶν (2), τὴν ὁποίαν ἄλλος προγενέστερος (3) καίπερ ἐπιπολαιότερος, ὀρθῶς ποιῶν δὲν παραδέχεται ὡς ἀληθῆ· αὕτη μετὰ τῶν περικυκλούντων ὀρῶν, λειμῶνων καὶ εὐφόρων ἀγρῶν ἀποτελοῦσα λαμπρὰν ζωγραφικὴν εἰκόνα, ἐξάγει ἱκανὸν ποσὸν ἰχθύων κυπρίνων

(1) Pouqueville, t. 3. p. 72. «comme les affluents augmentent considerablement la quantité des eaux dans la saison de pluies, les lacs, que je viens de nommer ne forment à cette époque qu'une masse commune et c'est n'est qu'au mois d'Avril qu'ils se divisent en deux bassins separés». A Boué, Itin. t. 1. p. 262.

(2) A. Boué Itin. t. 1. p. 262. «ce lac sans écoulement (ὅπερ ψευδές· διότι ὡς εἴρηται χύνεται εἰς τὴν τοῦ Δρεινόβου) reçoit principalement des cours d'eau du N. et décharge ses eaux par des canaux souterrains sous la chaîne calcaire, qui sépare cette cavité de celle plus basse du lac d'Ochrida. elles ressortent de terre près du couvent de St Non (ἀντὶ Ναοῦμ)» καὶ ἐν σελ. 97. τοῦ β'. τομ. «Les paysans prétendent que cette belle source est le canal caché d'écoulement du lac de Prespa».

(3) Pouqueville, t. 3. p. 72. «les paysans peu habiles à observer, croient que celui de Prespa absorbe ses eaux, qui reparaissent à la source de Saint-Naoum, d'ou elles se déchargent dans le lac Lychnidus, cherchant fort loin l'explication d'un phénomène naturel qui se passe sous les yeux».

(σαζανίων) καὶ ἐγγέλειων ταριχευομένων καὶ μεταφερομένων πρὸς ἐκποίησιν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀλβανίας.

5) Ἡ λίμνη τοῦ Δρενόβου (Βέντροκ) (1) πολὺ μικρότερα τῆς προηγουμένης κεῖται ὀλίγον πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς, ἐκ τῆς ὁποίας διὰ καταβόθρων λαμβάνει τὰ ὕδατα καὶ χύνεται διὰ τινος ποταμοῦ, ἔχοντος ἑκτασιν μῆκους 10 περίπου μιλλίων, εἰς τὸν Δεάβολιν ποταμόν, μετὰ τοῦ ὁποίου συρρέει πρὶν εἰσέλθῃ οὗτος εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Κοριτσᾶς (2) πηγάζων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὑπωρείας τοῦ ὄρους.

Ἡ μικρὰ αὕτη λίμνη ἐνουμένη ὥς εἴρηται μετὰ τῆς προηγουμένης καὶ ἔχουσα ἀνατολικῶς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὴν κώμην Δρένοβον, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα φέρει, περικυκλοῦται ὑπὸ πεδιάδων εὐφόρων καὶ κατωκημένων, ὥς ἡ προηγουμένη, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὄρων, τούτέστιν ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ Βαρνοῦντος, δυτικῶς δὲ ὑπὸ τῆς Πιερίας καὶ παράγει τοὺς αὐτοὺς τῇ προηγουμένη ἰχθὺς καὶ ἐγγέλεις, ἐκ τῆς ἀλιείας τῶν ὁποίων ἱκανὰς ὠφελείας ἀπολαμβάνουσιν οἱ κάτοικοι (3).

(1) Pouqueville, t. 3. p. 72. «A deux cents toisses, au midi du lac de Prespa, on en trouve un seconde appelé Drénovo, dont le grand diamètre est de trois milles sur un et demi de rayon». Desdevises, p. 312. 365. Tafel, Egnat. proleg. p. 3.

(2) A. Boué, Itin. t. 1. p. 262. καὶ t. 2. p. 96. «ses eaux, qui emanent sans doute du lac superieur par un canal souterrain, s'épanchent par une rivière de dix milles environ d'étendue dans la Devol ou Genussus». ὅπερ ἐσφαλμένον· διότι ὁ Δεάβολις παραπόταμόν ἐστι τοῦ Ἀψοῦ πηγάζοντος ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ Βαΐου (Γράμμου).

(3) Pouqueville, t. 3. p. 72—73. «ces paysans, ainsi que les riverains du lac de Prespa, independement des

ΔΙΜΝΑΙ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΣΚΑΡΔΟΥ.

4. Ὡς πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου ἔν τε τῇ βαρβάρῳ καὶ ἑλληνικῇ Ἰλλυρίδι σχηματίζονται αἱ περιγραφεῖσαι ἤδη λίμναι, οὕτω καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ὑπάρχουσι πολλαὶ λίμναι, τῶν ὁποίων ἐπισημότεραί εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι.

1) Ἡ Καστορία λίμνη (1) (Celetrum) μεῖζων τῶν δύο προηγουμένων οὕσα κεῖται ἐν τῷ βορροειδοτικῷ μέρει τοῦ ὁμωνύμου λεκανοπεδίου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀρεστίδι καὶ σχῆμα ἐπιμήκους κύκλου ἔχουσα περιορίζεται πανταχόθεν, ἐκτὸς τῆς μεσημβρίας, ὑπὸ τῶν ὀρέων Βόρα, Βοΐου (Γράμμου) καὶ Βερμίου καὶ ἔχει εἰς τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς μικρὰν χερσόνησον, τανῦν Κόστελ καλουμένην καὶ ἔχουσαν εἰσοδὸν 15 ποδῶν, στενὴν μὲν κατ' ἀρχάς, εἴτα δὲ εὐρυνομένη καὶ ὑπὸ ἀρχαίων πύργων καὶ φρουρίων ὠχυρωμένην καὶ εἰς ἀποτόμους βράχους ἀπολήγουσαν, ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Κέλετρον (2) πλησίον τῆς ὁποίας κεῖται τανῦν ἡ

produits de l'agriculture et des leur troupeaux, retirent des bénéfices considérables, de la pêche, surtout par la salaison d'une grande quantité de carpes et d'anguilles, qu'on exporte dans les marchés de la Romelie et de l'Albanie».

(1). Liv. 31, 40. Προκοπ. περὶ κτισμ. 4, 3. Ἀνν. Κομν. 6, 1. Ἀκροπολ. 49. 67. 90. Εὐφραιμ. Καισ. στιχ. 3500. 3533. 8691. 8729. 9148. 9378. Παχυμερ. Μιχ. Παλαιολ. 2, 11. Νικηφ. Γρηγ. 2, 8. Καντακουζ. 1, 54.

(2) Liv. αὐτόθι. «Inde impetum in Orestidem fecit, et oppidum Celetrum est aggressus, in paeninsula situm. lacus moenia cingit, angustis faucibus unum ex continenti iter est». Προκοπ. αὐτόθι. «λίμνη δέ τις αὐτῇ ἐν γαιῶνων τυγχάνει οὕσα, ἥ Καστορία ὀνόμασται. Καὶ νῆσος κατὰ μέσον τῆς λίμνης τοῖς ὕδασι περιβέβληται. Μία δέ τις εἰς αὐτὴν εἰσοδὸς ἀπὸ τῆς λίμνης ἐν στενῷ λέλειπται οὐ πλέον ἢ εἰς πεντε-

Καστορία, καὶ οὐχὶ μακρὰν παρὰ τὸν Ἐριγόνα ποταμὸν, ὥς ἐσφαλμένως τις τῶν νεωτέρων γεωγραφῇ (1). Ἐκ τούτου δῆλον γίνεται ὅτι τὸ ὄνομα Καστορία ἔλαβεν ἢ λίμνη ἐκ τῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν ὀχυρωμάτων καὶ ἐκ τῆς λίμνης ἢ πόλις ὥς διαβρῆδην περὶ τούτου μαρτυρεῖ ἡ Ἄννα Κομνηνή, ἀκριβῶς περιγράφουσα αὐτὴν (2). Ἐχει δὲ μῆκος μὲν $2\frac{1}{2}$ ὥρων, πλάτος δὲ 2 καὶ βᾶθος 78 ποδῶν καὶ δεχομένη πολλοὺς ποταμοὺς ἐκ τῶν περιστοιχούντων αὐτὴν ὄρων, χύνεται εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, ὀλίγον πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς ῥέοντα (3). Τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, τὸ ὅποιον ἐν καιρῷ μεγάλου καὶ σφο

καίδεκα διήκουσα πόδας. Ὅρος δὲ τῇ νήσῳ ἐπανάστηκεν ὑψηλὸν ἄγαν, ἥμισυ μὲν τῇ λίμνῃ καλυπτόμενον τῷ δὲ λοιπῷ ἐγκείμενον». A. Boué, Itin. t. 2. p. 92. «On se trouve sur la place, qui occupe une bonne partie de l'Isthme de la presque île de Kastoria. On est alors au pied de l'ancienne enceinte de la vieille Celetrum».

(1) Mannert, 7, 519. κατὰ τοῦ ὁποίου ὀρθότατα ἐπιτίθεται Μύλλερως (Mak. p. 15). καὶ Ἀβέλιος (Makedon. p. 4). ἀκριβῶς ἱστορεῖ. A. Boué, Itin. t. 2. p. 22.

(2) Ἄνν. Κομνην. 6, 1. «Λίμνη τίς ἐστὶν ἡ τῆς Καστορίας, ἐν ᾗ τράχηλος ἀπὸ τῆς χέρσου εἰσέρχεται καὶ περὶ τὸ ἄκρον εὐρύνεται εἰς πετρώδεις βουνοὺς ἀποτελευτῶν. περὶ δὲ τὸν τράχηλον καὶ πύργοι καὶ μεσοπύργια ἐκδοκίμηνται κάστρου δίκην, διόπερ καὶ Καστορία ὀνομάζεται». ἐσφαλμένως λέγεται παρὰ Pauly, Real-encycl. ἐν λ. Celetron. ὅτι ὁ Λιούιος ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ καλεῖ αὐτὴν «lacus Castoris» ὡσαύτως καὶ Sickler, t. 2. p. 222. πλείονα περὶ τοῦ ὀνόματος λεχθήσονται ἐν τῷ β' μέρει, ἐνθα ἐκτίθεται ἡ τῆς ἐπαρχίας Ὁρεστίδους καὶ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς ἱστορία.

(3) Abel, p. 4. Viquesnel mém. de la Soc. de géol. 2e serie 1, 246. A. Boué, V. 187. Itin. t. 1. p. 275. Leake, t. 1. p. 323. Desdevises p. 39. «L'Haliacmon reçoit à gauche les eaux du lac de Célétrum, qui s'échappent à travers de collines de 60 à 80 pieds, par un canal d'écoulement de 250 à 300 p. de largeur».

δροῦ χειμῶνος πηγνυται, πανταχοῦ σχεδόν ἐστὶ καθα-
ρὸν καὶ διαυγὲς καὶ πότιμον γίνεται, ἀφ' οὗ πρῶτον
ἀποφυχθῇ εἰς ὑπόγεια μέρη, ἐξαιρουμένου τοῦ θέρους,
ὅτε πρασινίζει ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ φυομένου χόρτου, τὸ
ὁποῖον καλεῖται στρατιώτης ἢ στρατιώτις (1) καὶ συνή-
θως φύεται εἰς ἐλώδεις καὶ λιμνώδεις τόπους. Καθ'
ὅλην δὲ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς ἔχει χωρία ἀνὰ μίαν
περίπου ὥραν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, γαίας εὐφόρους
καὶ πλήρεις φυτῶν καὶ δένδρων, ὥστε ἡ θέα αὐτῶν καὶ
μιας πόλεως, εἰς τὰς ὄχθας μιᾶς λίμνης κειμένης,
λαμπρὰν ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν τῷ προσεκτικῷ θεατῇ καὶ
παρατηρητῇ (2). Τοιαύτη τοίνυν οὔσα ἡ Καστορία λίμνη
παρέχει πολλοὺς καὶ ἀφθόνους ἰχθῦς εἰς τοὺς κατοίκους,
τῶν ὁποίων οἱ κυριώτεροι καλοῦνται γουλιανοὶ καὶ τοὺς
ὁποίους λεπτομερέστατα περιγράφει τις τῶν νεωτέρων
(3) καὶ ἐξάγονται πρὸς ἐμποίησιν καὶ κατανάλωσιν εἰς
πολλὰ τῆς Μακεδονίας μέρη, εἰ καὶ ἐν θέρους ὥρᾳ φέ-
ρουσι διάβροϊαν τοῖς ἐσθίουσιν αὐτοὺς, καὶ ἔχουσιν
ἐλώδη οὐσίαν καὶ ὀσμὴν δυσάρεστον, πρὸς ἀποφυγὴν
τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐμβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς πηγαῖον
ὑδὼρ ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ εἶτα ποιοῦσι χρῆσιν αὐτῶν (4).

(1) Διοσκουρ. 4, 101. Plin. 24. 18, 105. Γεωπον. 2, 5, 4.
Παυλ. Αἰγίν. βιβ. 7. σελ. 255. Pouqueville, t. 3. p. 10—11
A. Boué, Itiner. t. 1. p. 275.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «La vue de belles cultures, de vil-
lages et d'une ville au bord d'un lac surprend d'autant
plus qu'on sort d'un pays sauvage la route, devenue
carrossable, fait le tour du lac pour gagner à 1 $\frac{1}{2}$ h. de
la Kastoria, qui est à 7 $\frac{1}{2}$ de Florina».

(3) Pouqueville, t. 3 p. 10. «Celui de ces poissons
que j'examinai est appelé goulianos par les grecs, Jâi
par les Turcs, et Som par les Bulgares. sa forme con-
siste dans les caractères suivants».

(4) A. Baué, Itin. t. 1. p. 275. «Il y a beaucoup de

2) Ἡ Βεγορρίτις (1) λίμνη (Σαριγιούλ ἤτοι κυτρίνη λίμνη) ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις ἔνεκα τῆς σμικρότητος καὶ μόνον ὑπὸ Λιουίου ἀναφερομένη (2) καὶ πιθανώτατα ἀπὸ τινος παρακειμένου τόπου ἢ πόλεως καλουμένης Βέγορρα λαβοῦσα τὸ ὄνομα (3), κεῖται ἐν τῷ μεσημβρινο-ανατολικῷ μέρει τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἑορδαίας καὶ περιορίζεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Βερμίου, ἐκ μεσημβρίας δὲ ὑπὸ τοῦ Βουρήνου, ἐκ δυσμῶν δὲ καὶ βορρᾶ ὑπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ λεκανοπεδίου· αὕτη ἔχουσα μῆκος μὲν 3 ὥρων, πλάτος δὲ 1 ὥρας ἐξέρχεται διὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Ποτάβα), χυνομένου εἰς τὴν ὀλίγον πρὸς ἄρκτον κειμένην λίμνην τοῦ Ὀστρόβου (4)

poissons, mais pendant les chaleurs on dit qu'ils produisent des diarrhées et leur gout marecageux est desagréable, surtout avec la manière peu convenable de les assaisonner, il faudrait conserver ces poissons quelque temps dans l'eau de source».

(1) Müller, Maked, p. 17. not. 48. «Lacus Begorritis scheint der See Kitrini». Desdevises, p. 41. Mannert, 7, 518. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὴν Bogorris, ἢ ὅπως ἀγνοῶν μείζονα ἔκτασιν δίδωσιν αὐτῇ ἐν τῷ χάρτι ἢ τῇ λίμνῃ Καστορία. ἔτι δὲ μᾶλλον συγχέει καὶ ταυτίζει τῇ τοῦ Ὀστρόβου λίμνῃ. Abel, (p. 7—8). «In der sich aber wieder ein 3 St. langer und 1 St. breiter Landsee ausdehnt, von dem die Landschaft ihren Türkischen Namen Sarigol. (gelber See) hat. es ist diess der lacus Begorrhites des Livius».

(2) Liv. 42, 53 «Profectus inde toto exercitu, Eordeam petens, ad Begorritem quem vocant lacum positis castris postero die in Elimeam ad Haliacmoni fluvium procesit».

(3) Tafel, Real-Encyclop. ἐν λ. «Begoritis lacus ... vielleicht nach einem Orte Begorra so genannt». Desdevises, p. 328. «nous croyons aussi avec Leake qu'il a du exister une ville de Begorra, dont le lac Bégorritis avait pris le nom».

(4) Desdevises, p. 327. «est arrosé par l'Eordaicus (Potava), qui reçoit les eaux du lac Begorritis (lac Sari-

καὶ περιέχει εἶδη τινὰ μικρῶν καὶ ἀσήμεων ἰχθύων, δι' ὧν τρέφονται οἱ περὶ αὐτὴν οἰκοῦντες χωρικοὶ τῶν διαφορῶν χωρίων.

3) Ἡ λίμνη τοῦ Ὀστρόβου (Cellae) (1) Κέλλη ἢ ὀρθότερον (2) Κέλλαι λαβοῦσα τὸ Βουλγαρικὸν ὄνομα ἔκ τινος κώμης κειμένης ἐν τῇ βορρειαῖ ὄχθῃ τῆς λίμνης, ἀναφερομένης μόνον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (3) κεῖται πρὸς ἄρκτον τῆς προηγουμένης ἐν τῷ αὐτῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ἑορδαίας καὶ περιορίζεται πρὸς δυσμὰς μὲν καὶ ἐν μέρει πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Βόρα, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Βερμίου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ λεκανοπεδίου.

Αὕτη σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς προηγουμένης καὶ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ ποταμοῦ ἔχει μῆκος μὲν 2 λευγῶν, πλάτος δὲ 1 λευγ. καὶ βάθος 144 ποδῶν (4) καὶ δὲν χύνεται κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς τὴν παρακειμένην μικροτάτην λίμνην τοῦ Τεχόβου, οὐδὲ δι' ὑπογείων καταβόθρων εἰς ἄλλο τι μέρος ὥς οἱ Βυζαντινοὶ καὶ τινες τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως ἱστοροῦσι (5)· διότι

gul ou lac jaune) et se perd dans le lac d'Ostrovon». Mannert, 7. 486 ἐσφαλμένως ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἑορδαϊκὸς χύνεται εἰς τὸν μακρὰν ἀπέχοντα Ἑριγῶνα τῆς Πελαγονίας.

(1) Itinerar. Antonin. «Cellis M. P. XXXIV». Tabula Peutingeriana Cellis XLV». Egnat. p. 42.

(2) Ἱεροκλ. Συνεκδ. 638. «Ἐδεσσα, Κέλλη ἢ ὀρθότερον Κέλλαι». Mannert, 7, 482. ἐσφαλμένως τίθησι τὸν σταθμὸν τοῦτον τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ παρὰ τὸν Ἑριγῶνα ποταμὸν.

(3) Ἀνν. Κομνην. 5, 5. Γεωργ. Ἀκροπολ. κ. 46. ἔνθα φέρεται Στράβον ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ὀστρόβου καὶ κεφ. 49. Εὐφραιμ. Καισαρ. 8566. 8697. Γεωργ. Παχυμερ. εἰς Μ. Παλαιολογ. 2, 11. ἔνθα φέρεται Βόστρον ἀντὶ Ὀστρόβου. Καντακουζην. 4. 19.

(4) M. Viquesnel, Mém. de la Soc. de geolog. 2e série. 1. 253. Desdevises, p. 41.

(5) Κεδρην. t. 2. σ. 70. «φρούριον δὲ τὰ Βοδενὰ ἐπὶ πέτρας

μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ὑπάρχει ἱκανῶς ἐξέχον μέρος τιτανῶδες, κωλύον τὴν ἔνωσιν τῶν ὑδάτων τῆς μιᾶς μετὰ τῆς ἄλλης. (1). Καὶ ἡ μικρὰ αὕτη λίμνη ἐξάγουσα ἰχθῦς οὐκ εὐκαταφρονήτους, ὧν οἱ βουλόμενοι τῶν ὁδοιπορούντων γεύονται ἐν τῷ σταθμῷ τούτῳ εὐχαρίστως, προϊόντος τοῦ χρόνου φαίνεται ὅτι ἐπεξετάθη πρὸς βορρᾶν· διότι ἐντὸς αὐτῆς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς βορρείας ὄχθης, ἔνθα κεῖται ἡ ὁμώνυμος κώμη, ὑπάρχει μωαμεθανικὸς ναὸς (τζαμίον) ἐξέχων ὁλόκληρος, ὡς νησιδίον τι ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης.

4) Ἡ λίμνη τοῦ Τεχόβου, μικροτέρα τῆς προηγουμένης οὔσα, καὶ ὅλως ἀγνοουμένη οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων τῶν νεωτέρων, κεῖται ἀνατολικῶς εἰς μικροτάτην ἀπόστασιν τῆς προηγουμένης ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεταξὺ τοῦ Νίτζου καὶ Τούρλα κειμένης κοιλάδος, δεχομένη ἐξ ἄρκτου τὸν ποταμὸν Καρακάϊαν (2). Αὕτη ὁμοιάζουσα πρὸς

ἀποτόμου κείμενον, δι' ἧς καταρρεῖ τὸ τῆς λίμνης Ὀστρόβου ὕδωρ, ὑπὸ γῆς κάτωθεν ρέον ἀφανῶς κἀκείσε πάλιν ὑποδυόμενον. Γλυκᾶς, σ. 309—310. Desdevises p. 41. «il est probable cependant qu'il y a des communications souterraines entre ce lac de Télovo (ἀντὶ Τεχόβο)». Tafel, Egnat. p. 42. 46. Mannert, 7, 479. Grisebach δὲ παρ' Ἀβελίῳ λέγει ὅτι καλῶς ἐρευνήσας εὑρεν ὅτι μέχρι μὲν τοῦ 12 αἰῶνος ὑπογείως ἔρρεε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Βοδηνῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 12 αἰῶνος πληρωθέντων τῶν πόρων, δι' ὧν ἔρρεε τὸ ὕδωρ, ἐξῆλθεν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς πέτρας ἐφ' ἧς κεῖται τὰ Βοδηνά. ἐν σελ. 114).

(1) A. Boné, t. 1. «ce lac ne reçoit pas les eaux de celui d'Ostrovo car ils sont séparés par une proéminence calcaire et ce dernier n'a pas d'éconlement visible».

(2) Abel. p. 11. «Am östlichen Abhang des Passes entspringt der Karakaja (schwarzer Fels) und fließt in einer weiten Thalsohle nach 2 Stunden in den See von Tiavo (ἀντὶ Τεχόβο)... etwa in der Mitte des Thals

κρατήρα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποπληρούμενον (1), καὶ ἐν μέρει ἐλώδης οὔσα καὶ εἰς τὰς ὄχθας καλάμους περιέχουσα, ἔχει σχῆμα ἐπιμήκους κύκλου καὶ μῆκος μὲν 1 λεύγης, πλάτος δὲ μικρότερον, χύνεται διὰ τριῶν καταρράκτων (2) εἰς τὸν ποταμὸν Βόδαν καλούμενον, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Νίτζου, διέρχεται τὴν πόλιν Βοδηνὰ καὶ ἐκ τῶν ἀποτόμων βράχων καὶ πετρῶν αὐτῆς καταπίπτει δι' ἑξ μεγάλων καταρράκτων εἰς τὴν πεδιάδα.

(5) Ἡ Λουδία λίμνη τῆς Πέλλης (3) (ὑνλίμνη τῆς Ἰα-
νιτσᾶς) μόλις γτωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κεῖται κατὰ τὸ

am Ende des weiten oberen Beckens liegt der kleine See von Tiavo».

(1) A. Boué, Itin. t. 1. p. 280. «on arrive au lac marécageux et rond de Telovo (ἀντὶ Τεχοβο) il ressemble à un cratère, qui se serait comblé petit à petit». Desdevises, p. 41—42.

(2) A. Boué, t. 1. Itin. p. 281. «l'eau du lac de Telovo se précipite en trois cascades de dessus de rochers de travestin». Viquesnel. Mém. de la Soc. de geol. t. 254. Desdevises, p. 335. «mais il est formé originairement par le canal d'écoulement, qui part du lac de Telovo».

(3) Liv. 44, 46. «cingunt paludes in exsuperabilis latitudinis aestate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus». ἔνθα ἀντὶ μιᾶς πολλὰς ἀναφέρει λίμνας ἐννοῶν ἕως καὶ τὰς ἐν τῇ Ἑορδαίᾳ κειμένας, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ Ταφέλιος (Egnat. p. 54), ἔνθα λέγει «Spectatur vero, ni fallor. varii lacus in Eordaea siti, ex occidente Bodinorum, e quibus maxima undarum copia ei flavio ministratur, qui infra paludem Pellae Ludias dicitur». Στραβ. 7, 330. ἀποσ. 20. «ἔχει δ' ἄκραν ἐν λίμνῃ τῇ καλουμένη Λουδίᾳ». Desdevises p. 344. καὶ Pouqueville (vol. 3. p. 111) ἐσφαλμένως καλοῦσιν αὐτὴν καὶ Βόδορον· ὁ δὲ πρῶτος παρενόησε καὶ τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου (περὶ ἀειφυγ. κ. 10. σελ. 603). Ἀριστοτέλη . . . διαίταν ἀγαπῆσας εἴλετο ναίειν αὐτ' Ἀκα-

πλείστον ἐν τῇ Βοττιαίᾳ ἐπαρχίᾳ τῆς Μακεδονίας (1) καὶ ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες, ἐκτεινομένη ἐκ τοῦ βορροειδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν καὶ περιοριζομένη ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῶν κλάδων τοῦ Βερμίου ὄρους (Τούρλα, Ξηρολίθιαδον, Κάραδαγ, Δόξα), ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ κατὰ Μύλλερρον Δυσώρου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Παΐκου, συνεχείας τοῦ Νίτζου καὶ Δυσώρου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς πεδιάδος.

Ἡ λίμνη αὕτη, ἡ ὁποία οὔτε ὄχθας διακεκριμένας οὔτε ὄρια ὠρισμένα ἔχει, ἐκτὸς μερῶν τινων πρὸς ἀνατολάς, δέχεται πολλοὺς ποταμοὺς πανταχόθεν, τῶν ὁποίων ἐπισημότεροί εἰσιν ἐκ δυσμῶν μὲν ὁ Ῥοιδίας, ἡ Βόδα (2) ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Νίτζου καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τῆς λίμνης Τεχόβου χύνεται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπόλλυται ἐν τοῖς ἔλεσιν, ὁ Ἅγιος Ἡλίας (Γόλεμαρεκα) καὶ ἡ Ἰαθορνίτσα, ἐξ ἄρκτου δὲ ὁ Βόρβορος καὶ τὸ Μογλενίτικον (Βίστριτσα), ὃς διερχόμενος τὴν Ἀλμωπίαν δέχεται τὴν Βελίτσαν καὶ Νοτίαν (3) μεσημβρινο-

δημίας Βορβόρου ἐν προχοαῖς». καλῶν τὴν λίμνην Βόρβορον, ἐν ᾧ παρὰ Πλουτάρχῳ Βόρβορος ἐννοεῖται ποταμός τις οὕτω καλούμενος ἐγγωρίως καὶ διερχόμενος τὴν Πέλλαν ὡς γίνεται ὀφλὸν ἐκ τοῦ Λιούλου (44, 46)» *Divisa est inter murali amni, et eadem ponte juncta, ut nec, oppugnante externo aditum ab ulla parte habeat*». Tafel, Egnat. p. 55. «*Macedonum igitur Borborus istum amnem significabit, qui arcem regiam urbemque Pellam dirimebat*». Abel, p. 198. «*es lag an dem Fluss Borboros, da wo dieser in den heutigen See von Jannitscha mündet*».

(1) Ἡροδοτ. 7, 123. Θουκυδιδ. 2, 99. ὁρθῶς θέτουσι τὴν Πέλλαν καὶ τὴν λίμνην ἐπομένως εἰς τὴν Βοττιαίαν, ἥτις ἀκολούθως κατακτιθεῖσα ἀπετέλεσε μέρος τοῦ κράτους τῆς Ἡμαθίας.

(2) Desdèvises, p. 41. ἐσφαλμένως θέτει τοῦτον τὸν ποταμὸν τῆς πόλεως Βοδενῶν βορροειανατολικῶς.

(3) M. de la Colombe Rev. des soc. sav. IV. 785.

δυτικῶς δὲ ἡ Ἀραβίτσα, δεχόμενος τὸ Γύμνοβον καὶ βορρείανατολικῶς (1) τὸ Κονίσκοβον, πηγάζων ἐκ τοῦ Παΐκου καὶ παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ ῥέων· ἐκτὸς δὲ τούτων ἡ λίμνη ἠϋξάνετο καὶ διὰ τινος ἀποσπάσματος τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (2), ὑπογείως ἀναντιρρήτως ῥέοντος (3)· διότι μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς λίμνης κεῖται τὸ χαμηλὸν ἐνταῦθα γινόμενον ὄρος Παΐκος (4). Οὕτω τοίνυν σχηματιζομένη ἡ λίμνη, εἰς τὸ βορρείον μέρος τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ πόλις καὶ ἀκρόπολις τῆς Πέλλης, ἐχρησίμευεν ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῶν μεγάλων καὶ ὅλως ἀπροσίτων ἐλθὼν ὡς ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ τοῦ Λουδίου, ὃς ἀπετέλει τὴν ἔκρυσιν αὐτῆς καὶ ἦν ναυσίπορος εἰς ἀπόστασιν 120 σταδίων, ὡς λιμὴν τῆς πρωτεύουσῃς τοῦ κράτους ἐν τῇ μεσογαίᾳ κείμενος, ἔνθα λέγεται ὅτι ἀσθενῶν ποτε Δημήτριος ὁ βασιλεὺς, ὅτε ὁ Πύρρος ἐλεηλάτει τὴν Ἑδεσσαν (Βοδενά), κατεσκευάσατο μικρὸν στόλον καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Λουδίου ποταμοῦ (5).

(1) Desdevises, p. 336. διορθωτέος, ἐνθα λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ῥεῖ μεσημβρινοανατολικῶς καὶ παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἀξίος ῥεῖ βορρείανατολικῶς τῆς Πέλλης.

(2) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 23. «Τὴν δὲ λίμνην πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ποταμοῦ ἀπόσπασμα». Cousinéry t. 1. p. 84. Tafel, Thessal. p. 311. Egnat. p. 55.

(3) Lapie fol. VIII, «cours souterrain Vardar».

(4) Desdevises p. 336. «Les anciens voyaient dans cette source une derivation de l'Axius et elle portait au Borboros limen son plus grand volume d'eau. Ainsi le Borboros limen se trouvait alimenté à l'est par les infiltrations de l'Axius à traverse la masse du Paik».

(5) Ὁ αὐτὸς σελ. 339. «Demétrius y était malade pendant que Pyrrhus pillait Edesse. Il y faisait construire

6) Ἡ μικρὰ λίμνη τῆς Δοθήρου (Δοριάνης), τὴν ὁποῖαν τῶν μὲν ἀρχαίων οὐδεὶς ἀναφέρει ὀνομαστί, ἐφ' ὅσον οἶδα, τῆς πόλεως μόνον ἐν παρόδῳ μνημονευόντων (1). οἱ δὲ νεώτεροι διάφορα περὶ αὐτῆς ἱστοροῦσι· διότι ὁ μὲν Μύλλερ (2) ταυτίζει αὐτὴν τῇ Κερκινίτιδι τοῦ Ἀρρίανου (3), ὁ δὲ Κουσινερὺς τῇ Πρασιάδι τοῦ Ἡροδότου (4) καὶ ὁ Ἀδέλιος ὀρθῶς ποιῶν ταυτίζει τὴν Κερκινίτιν καὶ Πρασιάδα (5), καθ' ἃ συμπίπτει ἡ γνώμη τοῦ τε Μυλλέρου καὶ Κουσινερῦ. Ἀλλ' ἡ γνώμη ἀμφοτέρων ἐξελέγχεται ψευδὴς καὶ ὅλως ἀνυπόστατος ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀρρίανου ὅτι ἡ Κερκινίτις ἡ Πρασιάς ἐκβάλλει διὰ τοῦ Στρυμόνος εἰς τὴν θάλατταν πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐν ᾧ ἡ προκειμένη μικρὰ λίμνη κεῖται ἀπώτατα πρὸς ἄρκτον παρὰ τὸ ὄρος Κερκίνην καὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Δοθήρου (Δοριάνης).

Αὕτη τοίνυν κειμένη μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Ἐχεδώρου

une partie des galères, qui par le Borborus limen et par le Ludias devaient le transporter en Asie».

(1) Θουκυδιδ. 2, 98. 99. 100. Plin 4, 10. Ζωσιμ. 1, 43. Στεφ. Β. ἐν λ. μόνον ὁ Αἰλιανὸς (Π. ἱστ. 17, 13.) ἀκονύμως ἀναφέρει λίμνην Παιονίδα, ἀδήλου ὄντος ἂν ταύτην ἢ τὴν Πρασιάδα ἐννοεῖ.

(2) Müller, Mak. p. 20. not. 62. «Doberos trifft auf das jetzige Doiran. die Κερκινίτις λίμνη, Arrian. 1, 11, 5. (Ἦν δὲ αὐτῷ ὁ στόλος παρὰ τὴν λίμνην τὴν Κερκινίτιν ὡς ἐπ' Ἀμφιπόλιν καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς) ist wohl die bei Doiran» Leake, 3, 444.

(3) Ἀρρίαν. ἐκστρ. Ἀλεξ. 1, 11, 5.

(4) Ἡροδοτ. 5, 15. 16. 17. Cousinéry, t. 1. p. 93. Με-
λετ. γεωγ. τ. 2. σ. 473. ὠσαύτως.

(5) Abel, p. 60. «damit hängt auch der Name des Kerkinitissees zusammen, den ich trotz Tafels gelehrten Untersuchungen für identisch mit dem Prasiasee Herodots halten muss».

καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς ἄρκτον 10 περίπου ὥρας ἀπέχουσα, ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες καὶ μῆκος μὲν 3 ὥρων, πλάτος δὲ 2 ὥρων καὶ περιοριζομένη πανταχόθεν, πλήν τῆς μεσημβρίας, ἐκ τῶν κλάδων τοῦ ὄρους Κερκίνης, ἔχει εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος αὐτῆς τὴν μικρὰν πόλιν Δοριάνην παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ Παιονικῇ πόλει Δοδύρῳ καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀξιόν (1).

7) Ἡ λίμνη Λαγγαδᾶ (2) (τουρκιστὶ Κουτζούκ-Μπεσίκ καὶ Ἑλληνιστὶ λίμνη τοῦ Ἀγίου Βασιλείου) (3) κληθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ παρακειμένου ὁμωνύμου χωρίου, δύο περίπου ὥρας ἀπέχοντος ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἄγνωστός ἐστι τοῖς ἀρχαίοις ἕνεκα τῆς σμικρότητος. Οἱ δὲ νεώτεροι καὶ περὶ ταύτης διαφωνοῦσι· διότι ὁ μὲν Ταφέλιος (4) εὐρὼν ἀνώνυμον αὐτὴν ταυτίζει τῇ Πρασιάδι τοῦ Ἡροδότου. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη καὶ εἰκασία οὐδεμίαν δύναται ἔχειν ὑπόστασιν· διότι κατὰ τὴν ματυρίαν τοῦ Ἡροδότου (5) οἱ ἐν τῇ Πρασιάδι (Κερκινίτιδι) οἰκοῦντες Παῖονες εἶχον πλησίον τὸν Ὀρβηλον πρὸς ἀνατολάς, ἐξ οὗ ἐπορίζοντο ξυλικὴν καὶ ἐπομένως φυσικῶς ἀδύνα-

(1) Ὁ αὐτὸς p. 18. «Auch hier finden wir die Beckensgestaltung wieder, wahrscheinlich schon bei dem wenig bekannten See von Doiran, der seinen Abfluss nach dem Vardar hat».

(2) Γεωργ. Ἀκροπ. κεφ. 63. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς τοῦ Λαγγαδᾶ (τόπος δὲ ἐστὶν οὗτος ἐγγὺς πρὸς τῆς Θεσσαλονίκης) ἐγένετο. «Καντακουζ. 3, 38». ἐν Λαγγαδᾶ οὐ μακρὰν Θεσσαλονίκης». Ἰωανν. Ἀναγνωστ. κεφ. 6'.

(3) Περὶ τούτων τῶν ὀνομάτων ὅρα Paulus Lucas voyage t. 1. p. 41. 43. Cousinéry, vol. 1. p. 112. Leake, vol. 3. p. 232. Desdèvises, p. 48. F. Beaujour v. t. 1. p. 213. Clarke, part. 11. sect. 111. cap. XII. p. 376.

(4) Tafel, Thessal. p. 258—70. Egnat. Prolegom. XXXVII. Pauly, Real-encycl. ἐν λ.

(5) Ἡροδοτ. 5, 15. 16. 17.

τόν ἐστι νὰ μεταθέσωμεν ὡς μικρόν τινα λίθον μετὰ τοῦ Ταφελίου τὸ μέγα ὄρος Ὁρβηλον ἐκ τῆς ἀληθοῦς θέσεως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρυμόνος καὶ νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης ὅπου κεῖται ἡ λίμνη τοῦ Λαγκαδᾶ (1).

Οὕτω τοίνυν αὕτη ἐν τῇ Μυγδονίᾳ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην κειμένη (2) καὶ μηδεμίαν σχέσιν ἔχουσα μετὰ τῆς Πρασιᾶδος (Κερκινίτιδος), περιφέρειαν μὲν ἔχει 7 μιλλίων, μῆκος δὲ 2 λευγῶν, πλάτος δὲ μιᾶς καὶ βάθος μέγιστον 4—5 πῆχεων (3) καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλώδης ἐξάγουσα καὶ ἰχθὺς διαφόρους. Ἀσπιδόουσα δὲ πανταχόθεν πολλοὺς μικροὺς ποταμοὺς καὶ χειμάρρους κοινωνεῖ μετὰ τῆς παρακειμένης λίμνης Βόλβης καὶ ἔχει εἰς τὴν βόρειον ὄχθην τὸ χωρίον (Λαγκαδᾶ) καὶ θερμὰ ὕδατα, χάριν τῶν ὁποίων πληθὺς νοσοῦντων καὶ ὑγιαίνοντων συνέρχεται ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ τῶν πέριξ χωρίων κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος (4).

(1) Abel, p. 60. «Am wichtigsten ist die Lage des Prasiasssee (Herodot. 5, 15. 16. 17.). wäre dieser der heutige See von Langaza, wie Tafel will, so müsste es im höchsten grade befremden, in seiner Nachbarheit den Orbelos zu finden, der hingegen dem Kerkinitissee ganz nahe lag». Mannert, 7, 495. «Aber der Berg Orbelus passt nicht hieher, man mag das nördliche Hauptgebirg oder den südlichen Nebenzweig, östlich von Strymon Fluss vorstehen».

(2) Εὐναπ. παρὰ Δεξιππῶ ἐκδ. Βονν. σ. 85, «καὶ κατέδυσαν ἐπὶ τὰς Μακεδονικὰς λίμνας». Ζωσιμ. 4, 45. 48. Μελετ. γεωγρ. τ. 2. σελ. 472.

(3) Hadschi Chalfa, p. 79. Desdevises, p. 48.

(4) Leake, t. 3. p. 232 Paulus Lucas v. 1. p. 197—200. Hadschi Chalfa t. 1. p. 79, Tafel, Thessal. p. 16.

8) Ἡ Βόλβη λίμνη (Μπουιούκ-Μπεσίκ) (1), συνεχομένη τῇ προηγουμένη καὶ μεῖζων τε καὶ ἐπισημοτέρα ἐκείνης, ἐν παρόδῳ μόνον μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) καὶ ἐσφαλμένως συγχέεται ὑπὸ τινων τῶν νεωτέρων (3) μετὰ τῆς Πρασιάδος. Αὕτη κειμένη εἰς τὸ λαμπρότατον καὶ εὐφορώτατον λεκανοπέδιον τῆς Μυγδονίας, καὶ οὕσα ἐπιμήκης τῷ σχήματι, ἔχει περιφέρειαν μὲν 10—12 λευγῶν (4), μῆκος δὲ 5 καὶ πλάτος $1\frac{1}{2}$, καὶ δεχομένη πανταχόθεν τῆς περιφερείας πολλοὺς ποταμοὺς ἀγνώστους (5) καὶ ἀνωρύμους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις

(1) Mannert, 7, 470. Belonii Observat. fol. 52. edit. 11. καλεῖ καὶ Κόνιον ἔκ τινος χωρίου κειμένου πρὸς μεσημβρίαν τῆς λίμνης. A. Boué, Itin. t. 1. p. . . . Paul. Luc. t. 1. p. 41—43. Cousinéry t. 1. p. 112. Hadschi Chalfa p. 79—80. Tafel, Thess. p. 239. 258. 263. Real-encycl. t. 1. p. 1144. Desdevises p. 48. Abel, p. 27. 158. 200.

(2) Δίσχυλ. Περσ. 486. «Βόλβης δ' ἔλειον δόνακα» Σκυλακ. Περ. κ. 67. «Ἀρέθουσα Ἑλληνίς, Βόλβη λίμνη». Θουκυδιδ. 1, 58. 4, 103. Ἀριστοτελ. ἱστ. Ζ. 2, 12, 3. «περὶ τὴν Βόλβην λίμνην». Ἡγήσανδρος παρ' Ἀθηναίῳ 8, 11. «περὶ τὴν Βόλβην λίμνην». Στεφαν. Β. ἐν λ. Βόλβαι, «ἔστι καὶ Βόλβη πόλις καὶ λίμνη». Καντακουζ 2, 28. «δὲ παρὰ τῇ Βόλβῃ λίμνῃ κεῖται».

(3) Danville καὶ Gatterer παρὰ Ταφελίῳ Θεσσαλ. σ. 263. «Hic igitur lacus quibusdam (Danvillio, Gatterero) is esse videtur. qui apud solum Herodotum Prasiadis nomine occurrit».

(4) Cousinéry vol. 1. p. 112. un lac plus grand, dont la circonférence est de dix à douze lieues, et qu'on nomme Bechik, se nommait dans l'antiquité le lac de Bolbe». Desdevises, p. 48.

(5) Ἡγήσανδρ. παρ' Ἀθηναίῳ 8, 11. «Περὶ Ἀπολλωνίαν τὴν Χαλκιδικὴν δύο ποταμοὶ ῥέουσιν, Ἀρμίτης καὶ Ὀλυνθιακός· ἐμβαλλουσι δ' ἀμφότεροι εἰς τὴν Βόλβην λίμνην» ταῦτα ἐσφαλμένα εἰσὶν· διότι οἱ ποταμοὶ οὗτοι ὡς προεῖρηται ἐν οἰκείῳ τόπῳ, πηγάζοντες ἐκ τοῦ ὄρους Κίσσου, τοῦ διαχωρίζοντος τὴν Μυγδονίαν τῆς κυρίως Χαλκιδικῆς καὶ παραλλήλως ῥέοντες διέρχονται ὁ μὲν

καθίσταται λίαν βαθεία καὶ ἐξερχομένη διὰ τοῦ περιγραφέντος ἤδη Ῥηχίου ποταμοῦ, χύνεται εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον (1) μεταξὺ τῆς Ἀρεθούσης, κειμένης ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοῦ Βρομίσκου, κειμένου ἐν τῇ δεξιᾷ παρὰ τὴν ἐκβολήν.

Ἡ Βόλβη λίμνη ἔχουσα ἐν τῇ βορρείᾳ ὄχθῃ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, ἣν μόνος Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει, κειμένην ἔνθα νῦν κεῖται τὸ χωρίον Μπεσίκ, ἐξ οὗ καὶ τοῦνομα φέρει, καὶ περικυκλωμένη ὑπὸ φυτῶν, δένδρων καὶ καλλιεργησίμων γαιῶν λίαν ἰχθυοφόρος ἐστὶ καὶ ἐξάγει πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη ἰχθύων (2), εἰς ἣν ἀνέρχονται διὰ τοῦ Ῥηχίου ποταμοῦ καὶ θαλάσσιοι ἰχθύες (3).

τὴν Ἀπολλωνίαν, ὃ δὲ τὴν Ὀλυνθον καὶ χύνονται εἰς τὸν Τορῶναϊον κόλπον. Desdevises p. 47. «un autre cours d'eau sort du principal sommet du Cissus au fond du golfe Toronaique, on trouve l'Olynthius (ruisseau de Poliero) l'Amnias ou Amnites». Tafel, Thess. p. 240. «Amnes in Bolben labentes num e septentrione veniant, an e meridie eam equidem questionem pendere puto a piscibus loci Hegesandri». ὅρα χάρτην Κεϊπέрту, Desdevises καὶ ἄλλων.

(1) Ουκυδιδ. 4, 103. «καὶ ἀφικόμενος περὶ δαίλιν ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ἧ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίησιν εἰς θάλασσαν».

(2) Καμηνιατ. κερ. 5. σ. 321. «οὗτινος ἐν μέσῳ πελαγίζονται δύο τινὲς εὐρεῖαι λίμναι, τὸ πλεῖστον τούτου διακατέχουσαι καὶ τινα μεγάλην καὶ αὗται συνεισφέρουσαι χρεῖαν· τρέφουσι γὰρ ἰχθύας καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ τοῖς εἶδεσι διαφόρους καὶ πολλοὺς τῷ πλῆθει ταῖς τε γείτοσι κώμαις καὶ αὐτῇ δὲ τῇ πόλει θαψιλεστάτην ἀποπληροῦνται τράπεζαν. Καὶ γὰρ οὖν φιλονεικοῦσιν αἱ λίμναι ταῖς τούτων ἐπιδόσεσι πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀμιλλῶνται, τίς αὐτῶν τὸ πλεῖον παράσχηται. Πλὴν ἐκάτεραι νικῶνται ἐξ ἐκατέρων καὶ ἡ νικῶσα οὐκ ἔχει τίμη τὴν ἥτταν καταψήφισεται». Νικηφορ. Κουμν. ἐν ἀνεκδοτ. ἑλλην. τ. 2. σ. 140. ἐκδ. Boissonade. Cousinéry t. 1. p. 114. Belonii observat. κερ. 53. Paul. Luc. vol. 1. p. 202.

(3) Desdevises, p. 48, «Le lac de Betchik (ancien de

9) Ἡ λίμνη Πρασιάς καὶ Κερκινίτις (Ἀχινὸς καὶ Τάκινος ὡς οἱ νεώτεροι ἐσφαλμένως προφέροντες γράφουσι (1)) μία καὶ ἡ αὐτὴ οὖσα δυσὶν ὀνόμασι καλεῖται, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρει μόνος ὁ Ἡρόδοτος (2). Τὸ δὲ δεύτερον ὁ Ἀρρίανός (3)· μεταξὺ δὲ τούτων ὁ Θουκυδίδης (4) μνειάν ποιεῖται τῆς λίμνης ἀνωνύμως ἀναφῆρων αὐτήν. Ταῦτα μὲν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τῆς λίμνης. Ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις μέγας ἤρθη πόλεμος περὶ τῆς θέσεως τῆς Πρασιάδος καὶ περὶ τῆς ταυτότητος, ἥ μὴ, ταύτης μετὰ τῆς Κερκινίτιδος· διότι ὁ μὲν αὐτῶν (5) μετατίθεισιν τὴν Πρασιάδα εἰς τοὺς Φιλίππους καὶ ταυτίζει αὐτὴν τῇ μικρᾷ καὶ ἐλώδει λίμνῃ τῇ παρὰ τῇ πόλει ἐκείνῃ σχηματιζομένη, ὅπερ λίαν ἐσφαλμένον ἐστίν.

Ὁ δὲ (6) πρὸς δυσμὰς τοῦ Στρυμόνος μετακινῶν αὐ-

Bolbé) ... très poissonneux, et plusieurs espèces de poissons de mer remontent jusque-là en été».

(1) F. Beaujour vol. 1. p. 213. A. Boué Itin. vol. 1. p. 217. Desdevises, p. 49. Tafel, Thessal. p. 82. Abel, p. 60. Leake, vol. 3. p. 209.

(2) Ἡροδοτ. 5, 15. «καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης ἐξ ἡθέων ἀναστάντες ἤγοντο εἰς τὴν Ἀσίαν». «οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγαιον οὖρος... καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην τὴν Πρασιάδα οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβάζου». 17. «ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην».

(3) Ἀρρίαν. 1, 41, 3. «ἦν δὲ αὐτῇ ὁ στόλος παρὰ τὴν λίμνην τὴν Κερκινίτιν ὡς ἐπ' Ἀμφίπολιν καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς».

(4) Θουκυδίδ. 4, 108. «ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὐσης ἐπὶ πολὺ λίμνης τοῦ ποταμοῦ». Pomp. Mela, 2, 2, 9.» Strymon... et ubi non longe a mari lacum fecit, majore, quam venerat, alveo erumpit».

(5) Περὶ Ταρελίῳ Θεσσαλον. σ. 261. Λάγχερρος εἰς Ἡρόδοτον 5, 17.

(6) Sickler t. 2, 211. «Bolbe, oder Prasias unterhalb des Lacus Cercynitis näher gegen den Ausfl. des Strym.

τὴν ταυτίζει ἐσφαλμένως τῇ Βόλβῃ· ἄλλος δὲ (1) ἀπατηθεὶς ὑπὸ ἐφθαρμένου χωρίου τοῦ Πλινίου (2) βορρείοτατα ἐκσφενδονίζει αὐτὴν εἰς τὸ βορρῆιον μέρος τοῦ Στρυμόνος· ἄλλος δὲ ταυτίζει αὐτὴν τῇ λίμνῃ τῆς Δοθήρου (3) καὶ ἄλλος τελευταῖον (4) μὴ παραδεχόμενος ταύτας τὰς γνώμας μεταθέτει τὴν Πρασιάδα δυτικώτατα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ δὴ ταυτίζει αὐτὴν τῇ ἀνωλύμῳ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ σμικροτάτῃ λίμνῃ τοῦ Λαγκαδᾶ (Κιουτζούκ-Μπεσίκ). Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἡρόδοτος θεωρεῖ πλησίον τῆς λίμνης καὶ τὸ ὄρος Ὀρβηλον, ὅπερ δὲν δύναται ποτε νὰ μετακινήθῃ ἐκ τῆς ἀπωτάτης θέσεως αὐτοῦ εἰς τὰ πέριξ τῆς Θεσσαλονίκης· ὀρθότερα δέ μοι δοκοῦσι λέγειν οἱ παραδεχόμενοι (5) τὴν ταυτότητα τῆς Πρασιάδος μετὰ τῆς Κερ-

Thucyd. 4 (See von Siderocapsa od. Siderocaisi). ὅπερ ὅλως ἐσφαλμένον.

(1) Mannert, 7, 495. «und sein See Prasias mag wohl eher in den höhern Gegenden des Strymon zu suchen sein, welcher bekanntlich mehrere Seen bildet».

(2) Plin. H. N. 4, 10. «Dein Macedoniae terminus amnis Strymon, ortus ex Haemo. Memorandum in septem lacus eum fundi». ἀλλ' οἱ νεώτεροι (A. Boué, 1, 310—312. Tafel Thess. p. 262.) μὴ παραδεχόμενοι τὴν ὑπαρξίν 7 λιμνῶν διορθοῦσι τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου «Tu mecum Plinii verba sic legas: Memorandum, in Cercinem lacum eum fundi».

(3) Cousinéry, vol. 1. p. 93.

(4) Tafel, Thessal. p. 261—270. κατὰ τούτου Abel, p. 60. not. 6.

(5) Desdevises, p. 49. «Il traverse du nord-ouest au sud-est le lac Cercinitis ou Prasias (lac de Takinos)». p. 112. «le lac Prasias . . . est le lac Cercinitis, il est encore renommé aujourd'hui par sa pêche abondante». Abel, p. 60. F. Beaujour, 1, p. 213.

κινίτιδος λίμνης καθ' ὧν δύναται τις ἀντειπεῖν ὅτι δύσκολον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀδύνατόν ἐστι μία καὶ ἡ αὐτὴ λίμνη νὰ ὀνομασθῇ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δυσὶ ὅλως διαφόροις ὀνόμασιν, ὥς τις οὐκ ὀρθῶς τῶν νεωτέρων διῃσχυρίζεται (1). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίρρησης αὕτη εὐκόλως διαλύεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας, παρεχούσης ἄφθονα παραδείγματα, μαρτυροῦντα ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς τόπος καλεῖται δυσί, τρισίν, ἐνίοτε δὲ καὶ τέσσαρσι διαφόροις ὀνόμασιν ὡς π. χ. ἡ Θεσσαλονίκη ἐκαλεῖτο Ἡμαθία, Ἀλία καὶ Θέρμη (2).

Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς λίμνης Πρασιάς Παιονικὸν φαίνεται εἶναι (3), τὸ ὅποιον οἱ μετὰ ταῦτα Ἕλληνες τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν ἐλληνίδων ἀποικιῶν παραιτήσαντες ὡς ξενικὸν μετέβαλον καὶ ἀντ' αὐτοῦ μετεχειρίσθησαν τὸ δεύτερον, λαβόντες αὐτὸ ἐκ τοῦ πρὸς δυσμὰς κειμένου ὄρους Κερκίνης τοῦ Θουκυδίδου, ἀνωνύμως ἀναφέροντι τὴν λίμνην, εἰ καὶ τῷ δευτέρῳ ὀνόματι Κερκινίτις ἔπρεπε νὰ κληθῇ ἡ λίμνη τῆς Δοδύρου (Δοριάνης) ὡς πολλὰ πλησίον κει-

(1) Tafel, Thess. p. 263. «verum incredibile mihi semper visum est coaevos scriptores, Herodotum et Thucydidem, terrae Macedonicae bene gnaros, unum eundemque lacum duplici nomine nuncupasse!».

(2) Ὁ αὐτὸς Ταφέλιος μαρτυρεῖται μοι Thess. Proleg. IV—VI.

(3) Abel, p. 64. «nicht befremden kann es, dass dieser See unter Zwei Namen vorkommt, wenn wir bedenken, dass seine Ufer im Lauf der Zeit von verschiedenen Volksstämmen bewohnt wurden und der spätere Name bloss eine adjective Bezeichnung ist. verwunderlicher ist dass Zwischen Herodot und Arrhian, besonders bei Thucydides der See ganz namenlos erscheint, Prasias war vielleicht ein Päonischer Name, der bei den Hellenen von Amphipolis keinen Eingang fand».

μένη τοῦ ὅρους, καθὼς διῃσχυρίζονται τινες τῶν νεωτέρων (1). Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ λίμνη αὕτη ἐφ' ἐνὸς μὲν πολὺ ἐλάσσων ἐστὶ τῆς Κερκινίτιδος (Πρασιάδος) καὶ ἐπομένως ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς οὐδεμίαν σχέσιν ἀναφέρεται μετὰ τοῦ Στρυμόνος, οὐδ' ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ᾧ ἐκείνη καὶ μεῖζων ἐστὶ καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος, καὶ πλησίον αὐτῆς ἔχει τὴν Ἀμφίπολιν καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τοῦ ποταμοῦ, δι' ὅλα ταῦτα Κερκινίτις δὲν δύναται νὰ κληθῇ ἄλλη παρὰ μόνον αὕτη. Πάντη δ' ἀνεξήγητον μένει πῶς κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (5, 17) ἐκ τῆς Πρασιάδος καὶ τοῦ παρακειμένου κατ' αὐτὸν Δυσώρου μετέβαινέ τις εὐθὺς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπὶ Ἀμύντου, ἐν ᾧ γνωστότάτόν ἐστιν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ Μακεδονικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐξετάθη βραδύτερον ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμύντου Ἀλεξάνδρου (2) τοῦ καὶ Φιλέλληνος ἐπικληθέντος.

Διὸ δὴ ὁ ἐσφαλμένος συνδυασμὸς τοῦ Ὀρβήλου, τῆς Πρασιάδος, τοῦ Δυσώρου καὶ τῆς ἐπὶ Ἀμύντου Μακεδονίας ἀποδοτέος εἰς τὴν τοῦ Ἡροδότου ἄγνωστον τῶν μερῶν τούτων, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ περὶ τούτου ὁ Μάννερτος (3).

Αὕτη τοίνυν κειμένη εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Βισαλτίας καὶ ἔχουσα μῆκος μὲν ἐξ

(1) Müller, *Maked.* p. 20. not. 61. Cousinéry vol. 1. p. 93.

(2) Θουκυδίδ. 2, 99. δὲν διακρίνει ὀριστικῶς τὰς κατακτήσεις τῶν Τημενιδῶν ἀπὸ τὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡρόδοτ. 8, 115. ἴουσι. 7, 4. Müller, *Maked.* p. 30. 33. Born, p. 18. Abel, p. 153. Grote, t. 2, p. 339. Tafel, fragm. Strab. 29. σελ. 73.

(3) Mannert, 7, p. 495. «Wahrscheinlich hat Herodot ältere und neuere Angaben unrichtig zusammengestellt».

ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν 5—6 λευγῶν, πλάτος δὲ ἔκ
 δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 2—3 λευγῶν (1) καὶ πανταχό-
 θεν τῆς περιφερείας δεχομένη πολλοὺς ποταμούς, ὧν
 ἐπισημότερός ἐστιν ὁ διερχόμενος αὐτὴν κατὰ μῆκος
 Στρυμῶν καὶ ὁ Ἀγγίτης, λίαν ἰχθυοφόρος ἐστὶ παρά-
 γουσα πολλὰ καὶ διάφορα ἰχθύων εἶδη, ὧν δύο μόνον
 γινώσκει ὁ Ἡρόδοτος (2) τοὺς πάπρακας καὶ τοὺς τίλω-
 νας εὐκόλως ἀγρευομένους ὑπὸ τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ἐν καλύ-
 βαις οἰκούντων Παιόνων, ἀπαρπλάκτως ὥς νῦν ἀναφέ-
 ρουσιν οἱ περιηγηταὶ (3) περὶ τῶν Κοσσάκων καὶ περὶ
 τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς τῶν παρὰ τῷ
 Ὀρινόκω ποταμῷ οἰκούντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΘΑΛΑΣΣΑΙ.

§. 5. Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε περιγραφέντα ὅρια καὶ
 τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἐκτάσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἡ
 Μακεδονία ἐκ δύο μόνον μερῶν περιορίζεται ὑπὸ θα-
 λάσσης ἥτοι ἐξ ὅλου τοῦ δυτικοῦ μέρους καὶ ἐκ τοῦ
 μεσημβρινοανατολικοῦ.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρώτου ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσ-

(1) F. Beaujour, vol. 1. p. 214. «Le lac de Hakinos, que traverse le Strymon avant de se jeter dans la mer, a cinq à six lieues de long du nord au sud sur une largeur de deux à trois d'ouest en est, et paraît être le lac Cercinite».

(2) Ἡροδοτ. 5, 16. «Τῶν δὲ ἰχθύων ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλέουσι πάπρακας τε καὶ τίλωνας». Desdevises p. 112.

(3) Heber apud Clarc. Itinerar. vol. 1, p. 206. A. Humboldt, Ansichten der Natur mit wissenschaftl. Erläuterungen Stuttg. et Tub. edit. 11. 1826. t. 1. p. 26.

σης περιοριζομένη ἀπὸ τοῦ Ἀντιβαρίου, λιμένος τῆς Σκόδρας μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων, περιλαμβάνει πλεῖστον μὲν μέρος τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, ἐλάχιστον δὲ τῆς Ἡπειρωτικῆς.

Ἡ μακρὰ αὕτη παραλία τραχεῖα μὲν καὶ ὀρεινὴ ἐν μέρει, πεδινὴ δὲ καὶ ἀμμώδης μὲν ἀφ' ἑνός, ἐλώδης δὲ ἀφ' ἑτέρου ἦν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι εὐφορωτάτη (1) καὶ μυθώδης διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς εὐφορίαν ἀπέδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἐκπλήσσεται τις διὰ τὴν ἀνήκουστον εὐφορίαν. Ἀλλὰ καίπερ τοιαύτη οὖσα, καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὀλιγωρεῖτο ὑπὸ τῶν βαρβάρων Ἰλλυριῶν καὶ νῦν ἔτι μᾶλλον παραμελεῖται ὑπὸ τῶν βαρβαρωτέρων Ἀλβανῶν, παραδεδομένων ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ληστρικὸν βίον (2). ἐλάχιστον δὲ μέρος αὐτῆς καλλιεργούμενον ὑπὸ τῶν ἀγρίων κατοίκων παράγει καρπὸν οὐχὶ δεκαπλασίονα ἢ εἰκοσιπλασίονα, ὥς ἡδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ, ἀλλὰ ἑκατονπεντηκονταπλασίονα, ὅπερ ἀπίστευτον μὲν ἔστιν, ἀληθέστατον ὅμως κατὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ἀνθρώπων πολὺν χρόνον βιωσάντων ἐν αὐτῇ· τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων (3), καὶ τοὺς ἀρχαίους παριδόντες περὶ τῆς μυθώδους εὐφορίας τῆς παραλίας ταύτης καὶ τοὺς νεωτέρους παραδραμόντες, παριστῶσιν αὐτὴν ὡς χώραν

(1) Στραβ. 7, 317. «ἀλγεινοὶ δὲ καὶ χρηστόκαρποι ὁμοίως· ἐλαιόφυτοι γὰρ καὶ εὐάμπελοι, πλὴν εἴ τί που σπάνιον ἐκτετράχυνται τελέως». Ἀθην. 7, 285. Ἀριστοτελ. Ζ. ἱστ. 6, 1. περὶ Θαυμ. ἀκουσμ. 140. Hahn, p. 20. Grote, t. 2. p. 319.

(2) Στραβ. αὐτόθι. «τοιαύτη δ' οὖσα ὀλιγωρεῖτο πρότερον ἢ Ἰλλυρικὴ παραλία, τάχα μὲν καὶ κατ' ἀγνοίαν τῆς ἀρετῆς, τὸ μὲν τοι πλέον διὰ τὴν ἀγριότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ληστρικὸν ἔθος».

(3) Derdevises, p. 10. καὶ 33. «le versant Adriatique sauvage et étroit presque antiérement montagneux et improductif».

ἀγρίαν, ὄρεινὴν, μονότονον καὶ ὅλως ἀνεπίδεκτον καλλιεργείας. Ἐν ᾧ ἂν ἔρριπτον ἐπιπόλαιον βλέμμα ἐπὶ τῆς ταύτης συνεχομένης παραλίας τῆς Δαλματίας, ἤθελον πεισθῇ ὅτι αὕτη καίπερ φύσει πετρώδης καὶ ὄρεινῇ, τῇ ἐπιμελείᾳ ὅμως καὶ φιλοπονίᾳ τῶν κατοίκων μετεβλήθη εἰς κῆπον τερπνότατον μέχρι τῆς Τεργέστης.

Ἐκ δὲ τοῦ νοτιοανατολικοῦ μέρους αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῆς τοῦ Νέστου ἐκβολῆς. Ἡ παραλία αὕτη ἐντεμνομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ φιλοξενωτέρα τῆς προηγουμένης, παριστᾷ τύπον ὅμοιον τῷ τῆς ἑλληνικῆς παραλίας καὶ εὐλόγως δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τῆς Πελοποννήσου· ὥς γὰρ ἐκεῖ ἡ θάλασσα εἰσδύουσα κατὰ βάθος εἰς τὴν ξηρὰν σχηματίζει μικρὰς χερσονήσους καὶ κόλπους πολλοὺς καὶ βαθεῖς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ Χαλκιδικὴ χερσονήσος ἐν ὅλῳ μικροτέρῳ ἐκείνου ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα, διὰ τοῦ σχήματος, διὰ τῶν πολυαριθμῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ διὰ τοῦ ἀκμαίου ἐμπορίου καὶ πληθυσμοῦ, πρὸς τὴν Πελοπόννησον.

Τὸ μέρος τοῦτο ἀναλογοῦν πρὸς τὰ τρία τέταρτα τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ περιλαμβάνον μικρὸν μέρος τῆς Θετταλίας, τὴν νοτιοανατολικὴν παραλίαν τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὴν μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου παραλίαν τῆς Θράκης ἔχει σχῆμα ἡμικυκλίου, καὶ τὸ μὲν ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει μὲν ἀμμῶδες καὶ εὐφορόν ἐστι, καλυπτόμενον ὑπὸ ἀμπέλων, ἐν μέρει δὲ ὄρεινόν, περιέχον ὄρη, ἀφθονίαν βοσκημάτων ἔχοντα· αἱ δὲ ἀκταὶ αὐτοῦ μέχρι μὲν Θεσσαλονίκης εἰσὶν εὐπρόσιτοι μόνον εἰς μικρὰ πλοῖα, ἐκείθεν δὲ ἀφθονοὶ ὑπάρχουσι λιμένες καὶ καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Χαλκιδικῆς εὐρίσκει τις ἀσφαλέστατα καταφύγια καὶ λαμπροὺς ὄρμους.

Τοιαῦτα τοίνυν καὶ τηλικαῦτα πλεονεκτήματα ἔχον τὸ μέρος τοῦτο αὐτάρκη πρὸς ἀπαρτισμὸν μεγάλου θαλασσοῦ κράτους καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἴδρυσιν τῶν ἀκμαιοτάτων ἀποδοσῶν πολυαρίθμων ἀποικιῶν καὶ πόλεων καθ' ὅλην τὴν παραλίαν, καὶ νῦν ἔτι παριστῶν λαμπρότατον θέαμα φέρει εἰς ἐκπληξιν καὶ θαυμασμὸν τοὺς νεωτέρους περιηγητὰς διὰ τῆς ἀφθόνου φυσικῆς καλλονῆς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΙΟΝ Δ'.

ΚΟΛΠΟΙ.

§. 6. Ἡ Μακεδονία ἐκ δυσμῶν μὲν κατὰ κάθετον γραμμὴν περατουμένη ὑπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἀδρίου ἓνα καὶ μόνον κόλπον ἔχει, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων καὶ ἀμυνόμενον διὰ τῆς νήσου Σάσσωνος· καὶ οὗτός ἐστιν.

1) Ὁ κόλπος τῆς Αὐλῶνος (Golfe d'Avlona ἢ Golfe de Linguetta) (1) ὅστις ἔλαβε τοῦνομα ἐκ τῆς πόλεως Αὐλῶνος, κειμένης ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ καὶ οὕτως ὀνομασθείσης ἐκ τοῦ πορθμοῦ τῆς παρακειμένης ἐλώδους λίμνης, ἥ ὁποία κοινωνεῖ (2) μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ τινος

(1) Pouqueville, t. 4. p. 283. «est un des ports du golfe Oenien». ἐσφαλμένως καλεῖ κόλπον Οἰνέως ἐκ τινος ὁμωνύμου πόλεως, τὴν ὁποίαν ὅμως τίθησιν βορραιοτάτα εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰλλυρικῶν Πενεστῶν ὁ Διοῦσιος (43, 19.) In Penestiam exercitum reducit ad Oaeneum oppidum in potestatem redigentum». Desdevises, p. 251.

(2) Kiepert, Karten Zur alten Geschichte καὶ Pouqueville διορθωτέοι· διότι ἀμφότεροι ἐσφαλμένως παριστῶσι τὴν λίμνην μηδεμίαν κοινωνίαν τῇ θαλάσῃ ἔχουσαν. Mannert δ' ὅπως ἀγνοεῖ τὴν λίμνην. Ἐξ ἐναντίας δὲ καλῶς παρίστησιν αὐτὴν Des-

στενοῦ λαιμοῦ (αὐλῶνος), σχηματιζομένου ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῆς ἡϊόνος, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ πόλις, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐκ τινος μεγάλης ἐρήμου νήσου, ἐκτεινομένης κατὰ μῆκος τῆς λίμνης πρὸς ἄρκτον, ἐνθα διὰ λίαν στενῆς εἰσόδου κοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης· οὗτος τοίνυν ἐκτεινόμενος ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀώου ποταμοῦ μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων, δι' ὧν ἀμύνεται κατὰ τῶν θαλασσίων τριχυμιῶν, εἶναι ὁ μόνος κόλπος τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας ἀπὸ τοῦ Ἀντιβαρίου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Γλώσσης (1) (Linguetta), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ λιμὴν τοῦ Ὠρικοῦ (porto Raguseo) Πάνορμος, ἐκ τοῦ μετὰ τῶν Ῥαγουζαίων ἐμπορίου (2) οὕτως ἐπικληθεῖς.

Ἐκ δὲ τοῦ νοτιανατολικοῦ μέρους, σχῆμα ἡμικυκλίου ἔχοντος σχηματίζονται οἱ ἀκόλουθοι κόλποι.

2) Ὁ κόλπος τῆς Θεσσαλονίκης (Golfe de Saloniki), ὁ μέγιστος καὶ ἐπισημότατος πάντων τῶν λοιπῶν, ὃν οἱ μὲν τῶν ἀρχαίων (3) Θερμαῖον καλοῦσιν ἐκ τῆς παρα-

devises ἐν τῷ χάρτῃ. Göler δὲ (die Kämpfe bei Dyrrhachium) μόνον τὴν παρὰ τῇ πόλει Αὐλῶνος κοινωνίαν τῆς λίμνης μετὰ τῆς θαλάσσης γινώσκει, τὴν δὲ πρὸς βορρᾶν ἀγνοεῖ. Ἀνν. Κομνην. βιβλ. 12. σελ. 368. «ἐτήρει ἐπιμελῶς τὸν ἀναμεταξὺ πορθμὸν τοῦ Αὐλῶνος».

(1) Ἡ αὐτὴ βιβλ. 3.

(2) Palmerii p. 176.

(3) Ἡροδοτ. 7, 121. 123. 8, 127. Σκυλακ. Περ. κεφ. 67. Στραβ. 2, 1. 24. 4, 17. 7, 7, 4. 7, 2. 4. Στεφ. Β. ἐν λ. Θέρμη καὶ Χαλάστρα. Tacit. annal. 5, 10. Plin H. N. 4, 12. Solin. Polyhist. cap. 14. Τσετσ. χιλ. 10. στ. 179. Κόνων παρὰ Φωτίῳ 186. σελ. 149. ἐκδ. Bekk. «Διαβάς οὖν τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἀφικόμενος εἰς Θερμὸν καλούμενον κόλπον» ὅπου καλῶς διορθοῦσιν οἱ νεώτεροι εἰς Θερμαῖον, ὅρα Tafel, Thess. p. 10. not. 16. «Deinde Θερμαῖον legendum pro Θερμὸν quod est nihili» καὶ p. 212.

κειμένης κώμης Θέρμης (1), οἱ δὲ Θερμαϊκὸν (2), οἱ δὲ γενικωτέρῳ ὀνόματι Μακεδονικὸν (3) καὶ οἱ Βυζαντινοὶ τελευταῖον ἀνωνόμως περιγράφουσιν αὐτόν.

Τὸ μὲν στόμιον τοῦ κόλπου ἔχει ἑκτασιν 15 λευγῶν ἀρχόμενον ἐκ δυσμῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κειμένου ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Μαγνησίας, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Καναστραίου ἀκρωτηρίου (Παλιοῦρι)· στενοῦται δὲ αὐτὸ εἰς πλάτος 8 λευγῶν περὶ τὴν Κασσάνδραν. Τὸ δὲ βάθος ἢ μήκος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Καναστραίου μέχρι Θεσσαλονίκης ἀναβαίνει εἰς 87 λευγῶν· τοσοῦτον μέγεθος ἀπονέμουςιν αὐτῷ τινες τῶν ἀρχαίων (4) καὶ οἰνεώτεροι περιηγηταί. Εἰσὶ δέ τινες τῶν ἀρχαίων (5), οἱ πολὺ μικρότερον παριστῶσιν αὐτὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Αἰνείας καὶ τῆς ἀντικειμένης ταύτης Πύδνης μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ οὗτος μὲν

(1) Ἡροδοτ. 7, 121. «Θέρμη δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκουμένη ἀπ' ἧς καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει». Τσετσ. χιλ. 10. 179». Θερμαῖος κόλπος λέγεται ἀπὸ τῆς Θέρμης κώμης».

(2) Πτολεμ. 3, 13. Plin H. N. 4, 10. Pomp. Mela 2, 3, 1. «Thermaicus sinus est».

(3) Plin. H. N. 4, 10. Solin. Polyhist. c. 15. «quod procedit in Macedonicum sinum». Aethici cosmograph. (edit. Henr. Steph. p. 130) «et Macedonicum sinum». Liv. 44, 11. «A Macedonico ad Toronaicum mare». ἔνθα χρῆται θαλάσῃ Μακεδονικῇ ἀντὶ κόλπου Μακεδονικοῦ. Μικρ. γεωγραφ. ἑλλην. τ. 2. σ. 29. Tabula Peutig. edit. Mannert, §. VII. Καμηνιατ. κεφ. 4. Εὐσταθ. ἄπαντ. τ. 1. σ. 187.

(4) Στραβ. 7, 22. Tacit. annal. 5, 10 Liv. 44, 11. Dapper (Descript. des îles de l'archipel. p. 346. F. Beaujour Tabl. de Commerc. t. 1. p. 20.

(5) Ἡροδοτ. 7, 123. «Ἀπὸ δὲ Αἰνείας... ἀπὸ ταύτης ἤδη εἰς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγένετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ ὁ πλόος... ἕς τε τὴν Θέρμην». Πτολεμ. 3, 13, Καμηνιατ. κεφ. 4. Εὐσταθ. κεφ. 35. (τ. 1. σ. 187.) Mela, 2, 3, 1.

Θερμαῖος κόλπος κλητέος, ἐκεῖνος δὲ Μακεδονικός, ἐν ᾧ ὁ Πλίνιος (4, 10) τάνάπαλιν ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνει.

3) Ὁ Τορωναιὸς κόλπος (1) (κόλπος τῆς Κασσάνδρας ἢ τῆς Ἀγιομάμας) λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐν τῇ δυτικῇ ἄκρᾳ κειμένης πόλεως Τορώνης, τοῦ ὁποῖου τὸ μυχαίτατον μέρος ἐκαλεῖτο Μηκυβερναῖος κόλπος ἐκ τῆς εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος αὐτοῦ κειμένης πόλεως Μηκυβέρνης (2), χωρίζεται τοῦ προηγουμένου διὰ τῆς μικρᾶς χερσονήσου Παλλήνης καὶ ἀρχόμενος ἐκ δυσμῶν μὲν ἀπὸ τοῦ Καναστραίου (Παλιοῦρι) ἀκρωτηρίου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Δέβρεως (Δρέπανον), δυτικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς χερσονήσου Σιθώνης, ἀφ' ἧς σχηματίζεται ἐξ ἀνατολῶν, πολὺ μικρότερος μὲν ἐστὶ τοῦ προηγουμένου, οὐχ ἥττον ὅμως ἐπίσημος ἐκείνου διὰ τε τὴν πληθὺν τῶν ἐλληνίδων πόλεων τῶν καθ' ὅλην τὴν παραλίαν αὐτοῦ ἰδρυθεισῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν παρέχει πᾶσι τοῖς καταφεύγουσιν εἰς αὐτόν.

4) Ὁ Σιγγιτικός (κόλπος τοῦ Ἀγίου ὄρους) ἐπικληθεὶς οὕτω ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τῆς χερσονήσου Σιθωνίας κειμένης πόλεως Σίγγου (Σικυᾶς) (3),

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 29. 32. Tacit. annal. 5, 10. Σκυλακ. η. σ. 25. Σκυμν. χ. 639. Τορωνιακός». Πτολεμ. 3, 13, 13. Liv. 44, 11. «Toronaicus».

(2) Σκυμν. χ. 641. 642. Pomp. Mela, 2, 5. Plin. 4, 10. Διοδωρ. Σικ. 16, 54. Sickler, 2, 224. Mannert, 7, 456. Desdevises, p. 371. «Mecyberna (Molivo ou Molivopyrgo). . . a donné son nom au golfe Mecyberneen». p. 12.

(3) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 31. «μεταξὺ δὲ ὁ Σιγγικός κόλπος ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πόλεως Σίγγου τοῦνομα». ἀποσπ. 32. 33. Πτολεμ. 3, 13, «Desdevises, p. 376». et Singus, aujourd'hui Sykia, ou il y a des ruines. c'est de Singus qu'est venu le nom du golfe Singetique». Forbiger ἐν Realencyclop. t. 6. p. 1208. Mannert, 7, 454.

κεῖται μεταξύ τῆς χερσονήσου ταύτης καὶ τῆς ἀντικειμένης Ἀκτῆς, καὶ ἀρχόμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Σιθώνης Ἀμπέλου (Κάρταλι), ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοδυτικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀκτῆς Νυμφαίου (Ἅγιος Γεώργιος) ἔχει καὶ στόμιον εὐρύτερον τοῦ προηγουμένου καὶ καθόλου λαμβανόμενος μεῖζων ἐστὶν ἐκείνου, ἔχων δύο νήσους, ὧν ἡ μεῖζων κεῖται εἰς τὸ βορρειοανατολικὸν μέρος ἀπέναντι τῆς πόλεως Σάνης καὶ τῆς τοῦ Ἄθω διώρυγος ἀκατοίκητος καὶ ἀνώνυμος παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις, ἡ δὲ ἐλάσσων εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τῆς Σιθωνίας μεταξύ τῆς πόλεως Σιθώνης καὶ Σίγγου πλησίον τῆς πόλεως Πιλώρου, ὡσαύτως ἀκατοίκητος μὲν, ὀνομαζομένη δὲ ὑπὸ τινος τῶν νεωτέρων (1) Διάπορος.

5) Ὁ Στρυμονικὸς κόλπος (2) (κόλπος τοῦ Ὀρφάνου ἢ τῆς Κοντέσσης) ἔχων τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μεῖζων τῶν δύο προηγουμένων ἐστὶ καὶ εὐρύτερος μὲν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου κατὰ τὸ στόμιον, ἐλάσσων δ' ἐκείνου κατὰ τὸ μῆκος ἢ βάθος, κεῖται μεταξύ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς παραλίας τῆς μεταξύ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ Νέστου κειμένης

(1) Desdevises. p. 377. «Pilorus, appelée Pidorus, doit être cherchée entre Sithone et Singus, autour de l'île de Diaporo, peut-être à port-Varvuri». Kiepert, Karte von der Europ. Türk.

(2) Στράβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. 331. 35. 41. Πτολεμ. 3, 13, 9. Desdevises, p. 387. «le golfe Strymonique (golfe d'Orfano ou de Contessa)». Pouqueville ἐν τῇ χάρτῃ ὡσαύτως. Sickler, 2, 211. Forbiger ἐν Real-encycl. t. 6. p. 1464. ἐσφαλμένως καλεῖ κόλπον Ῥενδίνης (Rendina).

ἀφ' ἑτέρου, καὶ ἄρχεται ἐκ δυσμῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀκτῆς Ἀκράθω, βορρειανατολικῶς δὲ διὰ τινος ἀνωνύμου ἀκρωτηρίου, κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νεαπόλεως (1) καὶ ἀπέναντι τῆς βορρείου πλευρᾶς τῆς νήσου Θάσου, ἣ ὁποία κεῖται εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος τοῦ στομίου ἀπέναντι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Νέστου ποταμοῦ καὶ σχηματίζει πολλὰ ἄσχημα ἀκρωτήρια πανταχόθεν.

6) Ἐντὸς δὲ τοῦ κόλπου τούτου σχηματίζονται καὶ ἄλλοι τρεῖς μικροὶ κόλποι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς καλεῖται Ἀκάνθιος κόλπος (Ἰστιλλάρ) ἐκ τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κειμένης πόλεως Ἀκάνθου (2), ἔνθα ἐγένετο καὶ ἡ περιώνυμος βασιλικὴ διώρυξ, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς πόλεως Δίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Στρατονίκης ἐξέχοντος ἀνωνύμου ἀκρωτηρίου ἀφ' ἑτέρου.

7) Ὁ δὲ δεύτερος κόλπος Κερμοραῖος (Sinus Cermorum) (3) καλούμενος ἢ κόλπος ἐπὶ Ποσιδηίου, ἅτε ἀρχό-

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. «Τὸ δὲ πρὸς τῷ Στρυμονικῷ Ἀκράθως ἄκρον, ὧν μεταξὺ ὁ Ἄθων, οὗ πρὸς ἀνατολὰς ἡ Λῆμνος· πρὸς δὲ βορρᾶν ἀφορίζει τὸν Στρυμονικὸν κόλπον ἢ Νεάπολιν».

(2) Στραβ. 7. 330. ἀποσπ. 31. «μεθ' ἣν Ἀκάνθος ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ κειμένη πόλις Ἀνδρίων κτίσμα, ἀφ' ἧς συχνοὶ καὶ τὸν κόλπον Ἀκάνθιον καλοῦσι». Ἡροδοτ. 6, 44. 7, 22. 116. Desdevises, p. 12. «et sur la côte méridionale du golfe Strymonique se trouvaient le golfe d'Acanthe (golfe d'Istilar) et le golfe de Cermorum».

(3) Plin. H. N. 4, 9. Desdevises, p. 12. 138. «Cermorum, ou Cermosa, et le golfe de même nom, indiqué par Pline entre. le temple de Neptune et la ville d'Amphipolis, repondent probablement à une courbe décrite

μενος ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ τελευτῶν εἰς τὴν Πιερικὴν Ἀπολλωνίαν ἀνατολικῶς, σχηματίζεται εἰς τὸ μυχαίτατον μέρος τοῦ ὅλου Στρυμονικοῦ κόλπου.

8) Καὶ ὁ τρίτος μὲν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, τελευταῖος δὲ τῆς Μακεδονίας κόλπος ἐστὶν ὁ τῆς Χριστουπόλεως (κόλπος τῆς Καβάλας) (1), κείμενος πρὸς ἀνατολὰς τοῦ προηγουμένου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Γαληψοῦ σχηματιζομένου μικροῦ ἀκρωτηρίου (2) καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πιστύρου καθῆκον ἀκρωτήριο ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου, ἔχων ἐν μέσῳ τὴν Χριστούπολιν, κειμένην 9 περίπου μίλλια πρὸς μεσημβρίαν τῶν Φιλίππων (3), ἧς λιμὴν κατέστη ἡ Νεάπολις, ἣτις καὶ Χριστούπολις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐπεκλήθη (4), περὶ οὗ ἐν οἰκίῳ τόπῳ τὰ δέοντα ῥηθήσεται. τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν κόλπων τῆς Μακεδονίας ἀρκεῖτωσαν.

par le littoral, à peu de distance de Bromiscus, où Kiepert place le village de Jenimahala»

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 12. «enfin, au Nord-ouest de Thasos, se trouvait le golfe de Néapolis (golfe de Cavalla)». σελ. 413.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι... en avant d'un petit cap, qui forme le golfe de Néapolis». σελ. 416. «Au sud-est d'Acontisma, sur la côte ouest du golfe de Néapolis, était située la ville de Pistyre».

(3) Ἀππιαν. ἐμφυλ. 4, 106. Desdevises-du-dezert, p. 415. «Elle était située à 9 milles de Philippes 13 kil. 329), dont elle était séparée par la chaîne mince et basse du Symbole».

(4) Tafel, edit. fragm. Strab. p. 37. not. 71. de via Egnat. p. 12—15. ἐνθα ἱστορεῖται ὅτι ἡ μὲν Νεάπολις ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν παλαιᾶς Καβάλας, ἡ δὲ Χριστούπολις ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν Καβάλας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΛΙΜΕΝΕΣ.

§. 7. Ἐκτὸς τῶν περιγραφέντων εὐαρίθμων κόλπων τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, πολυάριθμοι ὑπάρχουσιν, ὡς εἰκός, λιμένες ἐν ἑκατέρᾳ τῇ παραλίᾳ αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἐπισημότεροί εἰσιν ἐν μὲν τῇ Ἰλλυρικῇ οἱ ἀκόλουθοι τρεῖς, ὁ τοῦ Ἀντιβαρίου, ὁ τοῦ Δυρράχίου καὶ ὁ τῆς Αὐλῶνος.

1) Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀντιβαρίου ἀπέχων 3 περίπου μίλλια ἐκ τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως ἱκανῶς ἐστὶν εὐρύχωρος καὶ ἀπὸ μὲν τῶν νοτίων ἀνέμων ἐξησφαλισμένος, ἐπικίνδυνος ὅμως, ὅταν πνέωσιν οἱ βόρρειοι ἀνεμοί· οὗτός ἐστι καὶ λιμὴν τῆς Σκόδρας, εἰς ἀποστασιν 8 ὥρῶν κειμένης ἐν τῇ μεσογειᾷ, καὶ χάριν τοῦ μετὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐνεργουμένου ἐμπορίου εἰς τοῦτον προσεγγίζοντα κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα τὰ ἀτμόπλοια τῆς Αὐστριακῆς-ἐταιρίας Λόυδ (1) προσορμίζονται καὶ διανυκτερεύουσιν ὡσάκις ἐρχόμενα ἐκ Τεργέστης φθάσωσι περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου· διότι δὲν δύνανται ἀκινδύνως νύκτωρ νὰ διαπλεύσωσι τὴν μεταξὺ τούτου καὶ Δυρράχίου παραλίαν, περιέχουσαν βράχους τε καὶ ὑφάλους.

2) Ὁ λιμὴν τῆς Ἐπιδάμνου (Δυρράχίου) ἐφημίζετο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι (2) διὰ τὸ μέγα ἐμπόριον, τρανώτατα μαρτυρούμενον ἐκ τῆς πληθύος τῶν νομισμάτων, τὰ ὁποῖα εἰσέτι εὐρίσκονται οὐ μόνον ἐν τῇ Ἰλλυρίδι καὶ Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ μακρὰν αὐτῶν ἐν Θράκῃ καὶ Ἰταλίᾳ (3), καὶ νῦν ἔτι ἐπίσημός ἐστι· διότι τὰ πλεῖστα

(1) Hecquard Hyacinthe p. 36—37.

(2) πολυβ. βιβλ. 2. Συμμ. χ. 418—425.

(3) Grote, t. 2. p. 334. not. 13. «Müntzen von Epi-

τῶν ἐμπορευμάτων τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν μεσογαίαν Ἰλλυρίαν καὶ βορρείοδυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀντιστρόφως τὰ προϊόντα τῶν χωρῶν τούτων μεταδιβάζονται εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τούτου τοῦ λιμένος, ὁ ὁποῖος ἰκανῶς ἀμύνεται κατὰ τῶν τρικυμιῶν τῆς θαλάσσης διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς χερσονήσου, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ πόλις Δυρράχιον, καλουμένου Πάτι (1). ἐν τῷ λιμένι τούτῳ σταθμεύουσιν ἀτμόπλοια τῆς ἐταιρίας Λούδ.

4) Ὁ λιμὴν τῆς Αὐλῶνος (Valona) κείμενος ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, σχηματιζομένου ἐκ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων ἦν χρήσιμος τοῖς Ἑλλήσι (2) καὶ ἔτι μᾶλλον τοῖς Ῥωμαίοις, οἵτινες προερχόμενοι ἐξ Ὑδροῦντος (Otrando) ἀπεδιβάζοντο εἰς τὸν λιμένα τοῦτον καὶ ἀντιστρόφως ἐκ τούτου εἰς τὸν Ὑδροῦντα. Ὁ λιμὴν οὗτος καίπερ εὐρυχωρότερος καὶ μᾶλλον ἐξησφαλισμένος τῶν δύο προηγουμένων καὶ δυνάμενος νὰ κατασταθῇ ἀποθήκη ἐμπορικῇ, ἀσήμαντος ὅμως ἐστὶν ἕνεκα τοῦ νοσώδους κλίματος τοῦ τόπου καὶ τῆς ὀλιγανθρωπίας (3)· καὶ ἐνταῦθα προσεγγίζουσι τὰ ἀτμόπλοια κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα.

Τοιαύτη μὲν ἡ παραλία αὕτη ἔχουσα ἐν ἐκτάσει 40—50 λευγῶν ἓνα κόλπον καὶ τρεῖς λιμένας, ἐν ᾧ

damnos und Apollonia werden nicht allein in Makedonien sondern auch in Thrakien und in Italien gefunden. der Handel dieser beiden Städte erstreckte sich wahrscheinlich von Meer zu Meer, sogar vor der Erbauung des Egnatischen weges». Boeckh's corpus Inscript. n° 2056. Barrth. Corinth. Mercatur. Hist. p. 49. Ἀριστοτελ. περὶ Θαυμ. ἀκ. κ. 104.

(1) Hecquard Hyacynth. p. 36—8.

(2) Πτολεμ. «Αὐλὼν πόλις ἐπίνειον». Mannert, 7, 403.

(3) Pouqueville, t. 4. p. 286. «Avlone, maintenant oubliée redeviendrait un antrepôt de commerce».

ἐξ ἐναντίας ὅλως ἀλίμενός ἐστιν ἡ ἀντικειμενικὴ παραλία τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν Στράβωνα (1).

Ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῶν τοῦ Νέστου ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα λιμένες τε καὶ ὄρμοι ὑπάρχουσι, τῶν ὁποίων ἐπισημότεροι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τε καὶ τισι τῶν νεωτέρων μνημονευόμενοί εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι.

4) Ὁ λιμὴν τῆς Πύδνης (Κίτρου), κειμένης ἐν τῇ Πιερικῇ παραλίᾳ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Μεθώνης εἰς ἀπόστασιν 40 σταδίων (2), σχηματιζόμενος ἐκ μεσημβρίας ἀπὸ τινος ἀκρωτηρίου, καλουμένου τανῦν Ἀθηράδα, μένει ἀνοικτὸς πρὸς βορρᾶν καὶ ἔχει σχῆμα τριγώνου· ὁ λιμὴν οὗτος ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἦν μεῖζων καὶ εὐρύτερος· διότι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς πόλεως οἱ κάτοικοι εἶχον ἐν αὐτῷ στόλον ἐκ 36 πλοίων συγκείμενον (3) καὶ ὁ Κάσσανδρος κατῴρθωσε νὰ καταλάβῃ αὐτήν, τὸ μὲν στόμιον τοῦ λιμένος ἀποκλείσας διὰ τοῦ στόλου, τὸ δὲ ἀκρωτήριον διορύξας (4)· νῦν δὲ ἡ λίμνη τῆς

(1) Στράβ. 7, 317. «Τὸν μὲν οὖν παράπλουον ἅπαντα τὸν Ἰλλυρικὸν σφόδρα εὐλίμενον εἶναι συμβαίνει καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἡϊόνος καὶ ἐκ τῶν πλησίον νήσων ὑπεναντίως τῷ Ἰταλικῷ τῷ ἀντικειμένῳ ἀλίμενῳ ὄντι». Desdevises p. 10. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι καὶ ἡ Ἰλλυρικὴ παραλία, ὡς ἡ Ἰταλική, ἀλίμενός ἐστιν.

(2) Ὁ αὐτὸς 7, 330. ἀποσπ. 22. «ἐν ᾧ καὶ πόλις Πύδνα, ἣ νῦν Κίτρον καλεῖται . . . ἀπέχει δ' ἡ Μεθώνη τῆς μὲν Πύδνης στάδια τετταράκοντα τῆς Ἀλώρου δὲ ἐβδομήκοντα στάδια». Διοδωρ. Σικ. 9, 36. 49. Forbiger ἐν Real-encycl. t. 6. 1. p. 287.

(3) Διοδωρ. 19, 69. Desdevises, p. 298. «Sous Cassandre, Pydna reste florissante et sa flotte est de trente-six vaisseaux».

(4) Ὁ αὐτὸς 19, 35. Desdevises, p. 299. «Cassandre parvint à la reduire en fermant le porte avec sa flotte et en isolant le cap par un fossé».

Τούζλας ἀποτελεῖ τὸν λιμένα τῆς Πύδνης, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι φορτίζουν ἄλλας ἐντὸς μικρῶν πλοιαρίων, καὶ εἶναι πολὺ μικροτέρα τοῦ ἀρχαίου λιμένος· διότι ἐν μέρει ἀποξηρυνθεῖσα ἐχερσώθη (1).

6) Ὁ λιμὴν τῆς Μεθώνης (2) (Ἐλευθεροχωρίου), κειμένης μεταξὺ τῆς Πύδνης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, ὁ μόνος ἐστὶ μεταξὺ τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ καὶ καίπερ μικρὸς καὶ ἄσημος, ἀναφέρεται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (3)· διότι, ὅτε κατὰ τὸ 360—359 οἱ Ἀθηναῖοι θέλοντες νὰ ἀντιπράξωσι τῷ Φιλίππῳ ἀντέταξαν τὸν Ἀργαῖον, ἔπεμψαν τὸν στρατηγὸν Μαντίαν μετὰ τρισχιλίων ὀπλιτῶν, ὁ στόλος αὐτῶν εἰς τοῦτον τὸν λιμένα προσωρμίσθη (4).

6) Ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἀποτελῶν τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαίου κόλπου ὁ μέγιστός ἐστι καὶ κάλλιστος καὶ ἐπισημότατος πάντων τῶν τῆς Μακεδονίας λιμένων (5). Λίαν ἐσφαλμένως τῶν Βυζαντινῶν τις ἀποποιού-

(1) Ὁ αὐτὸς p. 299. «la ville de Pydna au sud de Paléo-Kitros, forteresse du moyen âge et l'échelle de Kitros, où les caïques Turques viennent faire des chargements du sel» p. 346. «comme l'ancien port de Pydna, se trouve en partie comblé».

(2) Διοδωρ. Σικελ. 16, 2, 3. Real-encyclopäd. t. 4. p. 1500. 1894.

(3) Desdevises, p. 300. «Il place avec vraisemblance le port de Methone à l'échelle de Lefiérochori... la situation de cette échelle, qui occupe la seule anse du littoral entre le cap Athéradha et l'Haliacmon».

(4) Διοδωρ. 16, 34. Desdevises p. 300. «et lorsque les Athéniens opposèrent à Philippe un compétiteur du nom Argée, leur flotte, commandée par Mantias, y aborda».

(5) Δημητρ. Κυδων. μονωδ. κεφ. 2. «Λιμένας δὲ πολλοὶ μὲν ἐπῆρσαν· ὁ δ' ἐνταῦθα πάντων ἂν δικαίως ἐνίκησεν εἶναι παράδειγμα, ὁ αὐτὸς ἀντὶ πόλεώς τε ὢν καὶ λιμένος, καὶ τὴν πόλιν

μενος τὴν πρὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ὑπαρξίν τοῦ λιμένος, ἱστορεῖ ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ τῷ 322 ἔπει κατεσκευάσας τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης (1), ὅπερ λίαν παράδοξον καὶ ἀπίστευτον εὐλόγως φαίνεται εἰς τινας τῶν νεωτέρων (2). διότι ἡ Θεσσαλονίκη συνοικισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου τῷ 315 π. χ. ἐκ τῶν πέριξ πόλεων καὶ καταστᾷσα πόλις μεγάλη καὶ ἐπίσημος εἶχεν ἐξ ἅπαντος καὶ λιμένα ἀνάλογον τῷ μεγέθει καὶ τῇ ἐπίσημότητι αὐτῆς, ὅπερ ὑποδεικνύεται ἐκ τινος χωρίου τοῦ Λιουίου (3), ἀναφέροντος νεώρια Θεσσαλονίκης, τὸν ἐμπρησμὸν τῶν ὁποίων διέταξεν ὁ Περσεύς. Τούτου

οὐκ εἰς τὴν θάλασσαν λήγουσαν παρεχόμενος, ἀλλ' εἰς πόλιν ἐτέραν... μέγιστος δὲ ὧν ἔσμεν λιμένων, μεγίστην παρέχεται τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν πόλιν οἷον ἐν ἀγκάλαις περιλαμβάνων συμφῦναι δοκεῖ σπεύδειν αὐτῇ».

(1) Ζωσιμ. ἱστορ. 2, 22. «Διανείμας δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσαλονικὴν ἐχώρει καὶ τὸν ἐν ταύτῃ λιμένα, πρότερον οὐκ ὄντα, κατασκευάσας ἐπὶ τὸν πρὸς Δικίννιον αὐθις παρασκευάζετο πόλεμον».

(2) Cellarii Notit. orb. edit Schwartz. t. 1. p. 480. Tafel, Thessal. p. XXVI. Prolegom. «In his inauditum sane est, quod portum Thessalonicae antea non extitisse Zosimus narrat, id quod mirum videtur... Sed navale Macedonum Thessalonicense (Liv. 44, 10) facit, ut portui quoque vetus ævum curam impendisse ego nullus dubitem».

(3) Liv. 44, 10 «Perseus tantem a pavore eo, quo attonitus fuerat, recepto animo, malle imperiis suis non obtemperatum esse, quum trepidans gasam in mare delicti Pellae, Thessalonicae navalia jusserat incendi». ὡσαύτως ἐπίνεια ἀντὶ λιμένος Θεσσαλονικέων ἀναφέρουσι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ Νικήτας εἰς Ἀνδρόνικον Κομνην. 1, 7. «Τὰ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνεια» καὶ Νικηφ. Γρηγορ. 13, 1. 7. 10. «Τὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνειον». Tafel Thessal. p. 210. «Thessalonicae navalia (νεώρια) comburi jussit Perseus rex post pugnam Pydnaeam».

τεθέντος, ὀφείλομεν νὰ ἐκδεχθῶμεν ὅτι ὁ μὲν λιμὴν ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν εἰς τὸ βορρειοδυτικὸν μέρος, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι καλεῖται παλαιὸς λιμὴν (1), εὐρύνθη δὲ καὶ μείζων κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Ζώσιμος.

Τὸ μὲν στόμιον τοῦ λιμένος ἀρχεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ἀπὸ τοῦ Αἰναίου ἀκρωτηρίου, ἐκ δυσμῶν δὲ ἀπὸ τινος ἀνωρύμου ἀκρωτηρίου προβάλλοντος εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ. Τὸ δὲ σχῆμα αὐτοῦ σχεδόν τι τετράγωνόν ἐστι (2) καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ παριστᾷ ἀφ' ἑνὸς μὲν νόμισμά τι τῆς Θεσσαλονίκης (3) περισωθέν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἀνδριᾶς, ἐντεθειμένος ἐπὶ τινος πύργου, κειμένου εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ καλουμένου πύργος ἀνδριάντος (Ναμασια-Κουλέ), καὶ παριστῶν ὑπερμεγέθη γυναῖκα, ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῆς ἔχουσαν ναῦν ἐγγεγλυμμένην καὶ παριστῶσαν κατὰ τινας μὲν (4) τὴν πόλιν Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ λιμένος καὶ τῶν ναυτικῶν, κατ' ἄλλους δὲ (5) τὴν Θεσσαλονίκην σύζυγον τοῦ Κασσάνδρου, ἐξ ἧς καὶ ἡ πόλις.

Τοιοῦτον στόμιον καὶ σχῆμα ἔχων ὁ λιμὴν μᾶλλον

(1) Hadschi Chalfa p. 76. Tafel, Thesssal. p. 210 «Est autem sedes ejus in occidentali fere et boreali urbis latere quaerenda hodieque audit portus antiquus». Cousinéry vol. 1. p. 45. «et qui placé sur le bord occidental de la ville, auprès de la mer, à la tête de l'ancien port».

(2) Καμηνιαν. κεφ. 4. «'Αλλ' ὁ μὲν λιμὴν τετράσι γωνίαις ἐμπεριείληπται».

(3) Belley Mémoir. Inscript. vol. 38. Sect. hist. p. 132.

(4) F. Beaujour, Tabl. vol. 1. p. 31, Tafel, Thessal. p. 197. 209.

(5) Clark. Travels, t. 2, 3. p. 351.

μὲν ἐξησφαλισμένος ἐστὶν ἐξ ἀνατολῶν ἢ ἐκ δυσμῶν καὶ εὐλόγως θαυμάζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) καὶ νεωτέρων διὰ τε τὴν μεγίστην χωρητικότητα καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν (2).

Διὰ τοῦτου τοῦ λιμένος καὶ πάλαι ποτὲ διενεργεῖτο μέγα ἐμπόριον καὶ νῦν ἔτι ἐξάγονται μὲν πάντα τὰ προϊόντῃ, ἀκατέργαστά τε καὶ κατεργασμένα πάσης σχεδὸν τῆς Μακεδονίας, εἰσάγονται δὲ ἐξ Εὐρώπης πᾶσαι αἱπραγματεῖαι, αἱ ἀναγκαιοῦσαι καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν, ἐξαίρουμένης τῆς Ἰλλυρίας, ἐχούσης τοὺς προπεριγραφέντας λιμένας τοῦ Ἀντιβαρίου, τοῦ Δυρράφιου καὶ τῆς Αὐλῶνος.

7) Ὁ λιμὴν τῆς Ποτιδαίας (Κασσάνδρας καὶ Κασσανδρείας καὶ Πίνακα) κειμένης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παραλίας τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Παλλήνης, ἦν τὸ πάλαι λίαν ἐπίσημος (3) ἔνεκα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀκ-

(1) Ἰωαν. Κομνην. κεφ. 4. ἀποκοιλιναίνεται γάρ τις ἐκεῖσε θαυμαστός λιμὴν, ἀσφαλῶς ὑπτιάζων τοῖς πλωτῆρσι τὴν εἴσοδον ταῖς ἐκ πνευμάτων παντελῶς ἀπείρατος ταραχαῖς καὶ τὸν ὄρμον ἀκύμονα καθιστῶν· ὃν ἐκ τῆς λοιπῆς θαλάσσης ὁ τεχνίτης ἀπέτεμε. Μέσον γὰρ ἀπείρξας διὰ τινος τείχους τὴν τῶν ὑδάτων ἐπίρροϊαν συναπείρξεν ἐκ τοῦ πρὸς θάλασσαν καὶ τῶν πνευμάτων κλύδωνα. Ἡ θάλασσα γὰρ τῷ βυθῷ φυσωμένη καὶ τὴν ἐκδρομὴν πρὸς τὴν χέρσον ἐρευγομένη, τῷ διαφράγματι τοῦ τῆδε τείχους κωλυομένη μὴ ἔχουσα τίμη ἀπειλὴν ἐπαφῆσει χωρεῖ τοῖς ἐφ' ἑκάτερα τοῦ τείχους μέρεσι· καὶ τὸ ὕδωρ ἡρέμα πως ὀλισθησαν ζάλης ἀπάσης ἐκτός τὸν τοιοῦτον ὄρμον διατηρεῖ». *Acta S. Demetrii cap. 155. Sanctior. ad mens. Oct. t. 4. p. 162. 163. 170. Νίκηφορ. Γρηγορ. ἱστ. 10, 3. Boissonad. Anecd. vol. 2. p. 141.*

(2) Hadschi Chalfa p 76. ἐσφαλμένως διατείνεται ὅτι μόνον 300 πλοίων χωρητικότητα ἔχει ὁ λιμὴν, ἐν ᾧ τοῦναντίον Ζώσιμος ἀναφέρει ἱστορ. 2, 22. «Καὶ τριηκόντοροι μὲν εἰς διακοσίας κατεσκευάσθησαν, ναῦς δὲ φορτίδες συνήχθησαν πλέον ἢ δισχίλιαι, πεζοὶ δὲ στρατὸς εἰς δώδεκα μυριάδας».

(3) Desdevises, p. 367. «Cassandre imprima à son

μασάσης Κορινθιακῆς ἀποικίας Ποτιδαίας, ἥ ὅποια μετὰ τὴν ὑπὸ Φιλίππου καταστροφὴν οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ Κασσάνδρου καὶ συνοικισθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν πέριξ πόλεων καὶ χωρίων μετωνομάσθη Κασσάνδρα (1), ὅπερ ὄνομα καὶ νῦν ἔτι διατηρεῖ ἐφ' ὅλης τῆς χερσονήσου Παλλήνης.

8) Ὁ λιμὴν τῆς Μηκυβέρνης (Μολύβου ἢ Μολουβοπύργου) (2), κειμένης εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Μηκυβερναίου κόλπου, ἀποτελοῦντος τὸν μυχὸν τοῦ Τορωναίου κόλπου, ἦν διάσημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, διότι ἐχρησίμευε καὶ ὡς λιμὴν τῆς διασημοτάτης πασσῶν τῶν ἐλληνίδων ἀποικιῶν Ὀλύνθου (3).

9) Ὁ λιμὴν τῆς Τορώνης (Λήκυθος), ἰδρυθείσης ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ μεσημβρινοδυτικῇ παραλίᾳ τῆς Σιθωνίας χερσονήσου καὶ καταστάσης πρωτευούσης 30 πόλεων, ὧν οἱ κάτοικοι ἀκολούθως ἐκβληθέντες συνωκίσθησαν εἰς τὴν Ὀλυνθον, (4) κείμε-

port une grande activité. il y fit construire en même temps cent vaisseaux longs, et couvrit la ville en un vaste chantier». Διοδωρ. 19, 32. Πλυσαν. 5. Liv. 28, 8. «Cassandreae deinde centum navium longarum carinis positis, contractaque ad effectum ejus operis multitudine fabrorum navalium».

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 25. «Κεῖται δ' ἐπ' αὐτῇ πόλις ἡ πρότερον μὲν Ποτιδαία, Κορινθίων κτίσμα, ὕστερον δὲ Κασσάνδρεια ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Κασσάνδρου, ἀναλαβόντος ἀνατετραμμένην». 27. «ἡ πρὶν μὲν Ποτιδαία, νῦν δὲ Κασσάνδρεια, Φλέγρα τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο».

(2) Desdevises, p. 372. «Mécyberna (Molivo ou Molivopyrgo) a donné son nom au golfe Mecyberneen. elle servait de port aux Olynthiens» Leake vol. 3. p. 154.

(3) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 29. «ὅτι τῆς Ὀλύνθου ἐπίνειόν ἐστι Μηκύβερνα ἐν τῇ Τορωναίῳ κόλπῳ».

(4) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 11. «ἐξ ὧν ὕστερον ἐκβιλλόμενοι

νος πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως καὶ ἐξασφαλιζόμενος ὑπὸ τινος ἀκρωτηρίου καλουμένου Παπαβία (1) πάλαι ποτὲ ἦν ἐπίσημος· διότι ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν πρὸ τῆς Κασσανδρείας ἀποτυχίαν αὐτῶν ἀπεσύρθησαν μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὸν λιμένα τῆς Τορώνης καὶ ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῆς ἀνδρείας φρουρᾶς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Δημητριάδα τῆς Μαγνησίας.

10) Ὁ Κωφὸς λιμὴν (3) (τανῦν Κουφὸ) κείμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Δέβρεως (Δρεπάνου) καὶ τῆς Τορώνης καὶ Γαληψοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης τοσοῦτον θόρυβον ἐνεποιοῦν αὐτῷ, ὥστε δὲν ἠδύνατό τις ν' ἀκούσῃ τίποτε, τούτου ἕνεκα ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ πράγματος καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύψασαν παροιμίαν «κωφότερος Τορωναίου λιμένος». (4).

11) Ὁ λιμὴν Πάνορμος (λιμὴν τῆς Ἀκάνθου μὲν τὸ πάλαι Ἱερισσοῦ δὲ τανῦν) κείμενος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ

συνῆλθον εἰς μίαν οἱ πλείους αὐτῶν, εἰς τὴν Ὀλυθον». Leake vol. 3. p. 155.

(1) Desdevises, p. 375. «la rade de refuge Lécythus, protégée par le cap Papavia, se trouvait à l'ouest, et pouvait lui être commune avec Galepsus».

(2) Liv. 44, 12. «Circumnvecti promontorium ad Toronem classem appulerunt. eam quoque adorti, ubi valida defendi manu animadverterunt, irrita incepto Demetriadem petunt». καὶ 45, 30. «Portus ad Toronem».

(3) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. «Ἡ Δέβρις ἐστὶν ἄκρα πλησίον Κωφοῦ λιμένος, καὶ ὁ Τορωναῖος κόλπος ὑπὸ τούτων ἀφορίζεται». Desdevises p. 375. «Le port, appelé port Sourd ou Cophos limen, était long et étroit; on n'y pouvait rien entendre à cause du bruit des vagues».

(4) Erasmi. Adag. chil. 11. cent. IX. proverb. 8.

Σιγγιτικοῦ κόλπου ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἀκτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο Ἀγγλικῶν μιλίων (1) πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀκάνθου ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὅτι οἱ στόλοι τῆς Ῥώμης καὶ Περγᾶμου κατὰ τὸ 200 ἔτος π. χ. καταλαβόντες τὴν Ἀκανθὸν ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μέρους καὶ συλήσαντες αὐτὴν ἐστάθμευσαν εἰς τοῦτον τὸν λιμένα (2).

12) Ὁ λιμὴν τῆς Σταγείρου (Κάπρου μὲν τὸ πάλαι, Σταυρὸ δὲ νῦν) (3) ἔδωκε τοῦνομα τῷ ὁμώνυμῳ νησιδίῳ, κειμένῳ ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας πόλεως Σταγείρου (Ἄλα-

(1) Πτολεμ. 3, 13, 11. Leake, vol. 3, p. 147. 148. Des-devises p. 384—385. «mais les Acanthiens ont pu avoir un porte sur le golfe Singitique, dont le littoral etait proche, et Kiepert l'a compris ainsi. toutefois, nous ne croyons pas comme lui que Panormus ne fut qu'une rade ouverte, et nous préférons chercher son emplacement entre le cap Mavro et l'île Maliani, peut-être à l'endroit de la côte le plus rapproché d'Acanthe elle-même». Mannert 7, 451. «Daher setzt Ptolem. den Hafen Panormus auf die Gegenseite von Akanthus an den Strymon. Busen».

(2) Liv. 31, 45. «Inde, superato Toronae promontorio, navigantes Acanthum petiere. Ibi primo ager vastatus, deinde ipsa urbs vi capta atque direpta». Des-devises, p. 385. «Elle fut prise et pillée en 200 par les flottes unies de Rome et de Pergame. Probablement ces flottes stationnèrent à Panormus, et attaquèrent les Acanthiens par le sud-est».

(3) Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 33. «ἕως Σταγείρου πόλεως... ἐν ᾗ λιμὴν ὄνομα Κάπρος καὶ νησίον ὁμώνυμον τῷ λιμένι· εἴτα αἱ τοῦ Στρυμόνος ἐκβολαί» Sickler, 2, 225. «Nicht weit von ihr gegen Osten lag Stagira, Σταγείρα (Stavro, Reich: Libanovo And. ὑπερ ἐσφαλμένον) mit dem Hafen Κάπρου λιμὴν am Sinus Strymonicus». Pauly, Real-encyclopädie, t. 6. p. 1391. «Ihr Hafen mit einer kleinen vorliegenden Insel hiess Κάπρος».

πτα καὶ μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν Σταυρὸ) καὶ ἔκειτο ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου μεταξὺ τοῦ Βρομίσκου καὶ τοῦ βορρείου Ἀκανθίου ἀκρωτηρίου· ἐχρησίμευε δὲ ὡς λιμὴν τῶν Σταγειριτῶν (1), περὶ τοῦ οὐοίου οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρει ἢ ἀρχαιότης.

13) Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμφιπόλεως (Ἡϊὼν μὲν τὸ πάλαι, (2) Κοντέσσα δὲ τανῦν) κείμενος ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος ἀπέιχεν 25 στάδια τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ἐφημίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε γενναίως ἡγωνίσθησαν ὃ τε Κίμων καὶ Θουκυδίδης ὁ ἱστορικός, ὧν ὁ μὲν πρῶτος κατὰ τοῦ Βόγου, ὁ δὲ δεύτερος κατὰ τοῦ Βρασίδου (3). Τοιοῦτος ὧν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ λιμὴν οὗτος κατέστη νῦν ὅλως ἀσήμαντος· διότι προϊόντος τοῦ χρόνου μετεβλήθη εἰς ἕλος καὶ οὕτως εἶπεῖν ἐξεχερσώθη (4).

14) Ὁ λιμὴν τῆς Χριστουπόλεως (5) (νέας Καβάλλας)

(1) Desdevises, p. 358. «L'île de Capros avait un port appelé Κάπρου λιμὴν, et Caprullon portus, et ce port était celui des Stagirites».

(2) Θουκυδιδ. 1, 98. 4, 50. 102. 106. Ἡροδοτ. 7, 25. 113. 8, 118. Τσετσ. εἰς Λυκοφρ. 417—420. συγχέει τὴν Ἡϊόνα μετὰ τῆς Χρυστουπόλεως καὶ Ἀμφιπόλεως. Καντακουζην. 4, 17. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὴν Ἀνακτορόπολιν. Sickler, 2, 226. καλεῖ Χριστούπολιν. Leake vol. 3. p. 181.

(3) Θουκυδιδ. 4, 102. Ἡροδοτ. 7, 25, 8, 120. Desdevises p. 409—411.

(4) F. Beaujour, Voyag. milit. vol. 1. 215. «le port d'Eïon, situé au-dessus d'Amphipolis, est maintenant enseveli au milieu des marais qui bordent la mer»,

(5) Fulcherius Carnotensis gest. Francor. ad annum 1097. cap. 4. Innocent. III. epist. 15, 56. Tafel, Thessalonica, p. 71. not. 59. «Sic plane in indice Andronici verba Χριστόπολις ἦτοι Καβάλλα (Cavala) eandem urbem

κειμένης πρὸς μεσημβρίαν τῶν Φιλίππων καὶ ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου, καὶ συγχεομένης ὑπὸ τῶν νεωτέρων (1) μετὰ τῆς ἀρχαίας Νεαπόλεως, ἐξασφαλίζεται κατὰ τοῦ βορρειανατολικοῦ ἀνέμου ὑπὸ τινος μεγάλου βράχου, καθήκοντος ἐκ τοῦ Παγγαίου εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὑπῆρξεν ἐμπορικὴ ἀποθήκη τῶν Γενουαίων, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν ἐπίσημος ἅτε χρησιμεύων ὡς λιμὴν πάσης τῆς μεσογαίας τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἐξάγονται διὰ τῶν κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα διερχομένων καὶ προσεγγιζόντων εἰς αὐτὸν Γαλλικῶν, Αὐστριακῶν, καὶ Τουρκικῶν ἀτμοπλοίων, διὰ τῶν ὁποίων εὐκολύνεται πολὺ τὸ ἐμπόριον τῶν μεσογαίων ἐκείνων χωρῶν.

Ἐνταῦθα τοίνυν περαίνων τὰ περὶ τῆς Χωρογραφίας τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, προστίθηναι τελευταῖον ὅτ πρὸς ἀκριβεστέραν γνῶσιν αὐτῆς πολλὰ μὲν μέρη ἰδίως ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, μετὰ τῆς προσηκούσης περιέγραψα ἀκριβείας τε καὶ λεπτομερείας, τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων Στράβωνι ἐπόμενος διαρρήδην λέ-

significant, sc. Cavalam». p. 500—502. Egnatia, p. 12—13.

(1) Desdevises, p. 415. Τὴν ἐσφαλμένην δοξασίαν περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Καβάλλας καὶ ἀρχαίας Νεαπόλεως ἐξελέγχει Tafel, Egnatia, p. 13. «Christopolis vero a vetustiore Neapoli differre, sequentia monstrare quibusdam videbuntur». εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα περιέπεσε καὶ Mannert (7, p. 219) καθ' οὗ Tafel (Egnat. p. 13.) «Neapolin nunc Cavalam dici, Mannert narrat, incertum, quibus scriptorum veterum locis fretus. Christopolin ævi Byzantini nunc Cavalam quibusdam dici, ego quidem novi, testante expositione nova Andronici Imp. (Antiquitt. Cpolit. lib. VIII. p. 196.) : Χριστούπολις, ἥτοι ἡ Καβάλλα».

γοντι «Ἀνάγκη δ' ἐπὶ τῶν ἐνδόξων τόπων ὑπομένειν τὸ περισκελὲς τῆς τοιαύτης γεωγραφίας». Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πάντας σχεδὸν τοὺς νεωτέρους λαβὼν ὑπ' ὄψιν καὶ τοῖς δοκιμωτέροις αὐτῶν ἰδίαν ἐπιστὰς προσοχὴν, τὰ μὲν φανέντα μοι ὅτι καλῶς καὶ ὀρθῶς ἔχουσιν εὐγνωμόνως ἀπεδεξάμην, τὰ δ' ἐναντία δεόντως βασανίσας τε καὶ ἐξελέγξας ἐπέκρινα, ὡς εἰκός, καὶ τὴν προσήκουσαν ἐπανόρθωσιν τῶν ἡμαρτημένων ἐπήνεγκον χάριν τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστήμης, ἡ πρόοδος τῆς ὁποίας καὶ μικροτάτου μέρους προσθήκῃν στέργει.

Ἄνδ' ἐν πᾶσι τὴν φιλόκαλον ἀπομιμησάμενος μέλισσαν καὶ τὸν φιλόπονον ζηλώσας μύρμηκα ἐπέτυχον τοῦ σκοπούμενου κατὰ τὴν πρόθεσίν μου, περὶ τούτου κρινέτωσαν οἱ φιλόμουσοι ἀναγνῶσται μηδόλως ἐπιλανθανόμενοι ὅτι λίαν ἐπίπονος ἡ τῆς ἀληθείας ζήτησις καὶ δυσχερὴς ἡ εὗρεσις αὐτῆς, καὶ τούτου ἕνεκεν οἱ πολλοὶ εὐκόλως πρὸς τὰ ἔτοιμα τρέπονται. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δίκαιον ὑπολαμβάνω πολλὰς ὁμολογῆσαι χάριτας πᾶσι τοῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συντελέσασσι πρὸς γνῶσιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν περὶ Μακεδονίας, ἧτις ἀνεῦ αὐτῶν καὶ νῦν ἂν ἦν τὸ δὴ λεγόμενον «terra incognita». Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀρχαῖος ἐπιτάσσει λόγος στέργειν μὲν τὰ παρόντα, ζητεῖν δὲ τὰ βελτίω, ἡ κατόρθωσις τῶν ὁποίων τῷ σοφωτέρῳ τοῦ ἐνεστῶτος μέλλοντι ἀπόκειται, παρ' οὗ πάντα τάχαθ' ἀνυπομόνως προσδοκῶντες διατελοῦμεν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

Α.

Ἀβρετ-Χισάρ 444. χωρίον Κρησταν.
 Ἀγγίτης λθ'. 455. ποτ. Ὀδομαντ.
 Ἀγιοι Ἀπόστολοι κ'. θεσ. Πελλ.
 Ἀγιος Ἡλίας 54. 493 καρ. Ὀλυμπ.
 Ἀγιον Ὄρος 72. 75. 89. 240. 244.
 Ἀγιος Γεώργιος 90. 94. 209. ἀκρωτ.
 Ἀκτῆς.
 Ἀγιομάμα 462. 240. θεσ. Ὀλυμπ.
 Ἀγρίζνες 48. 59. ἔθν. Παιον.
 Ἀδρίας 5. 41. 25. 92. 93. 427.
 Ἀδριατική 6. 40. 44. 42. 45. 49. 22.
 24. 36. 89. 421. 423. 428. 429.
 430. 435. 459. 204.
 Ἀέρωπος 45. 47. 48. 88. 95. 435. ὄρ.
 Ἰλλυρ.
 Ἀθως 68. 72. 73. 75. 89. 443. 244.
 Ἀθηράδα 246. ἀκρωτ. Πιερ.
 Αἶα 444. πηγὴ Παιον.
 Αἶαυα λή. πολ. Ἑλιμ.
 Αἶας 437. ποτ. Ἰλλυρ.
 Αἶγαλ λθ'. 455.
 Αἰγύπτον 45. 23. 43. 89. 421. 439.
 206. 245.
 Αἶμος 4. 5. 8. 44. 46. 49. 20. 24.
 24. 25. 26. 56. 58. 60. 87. 472.
 Αἶναϊον 68. 69. 94. 92. 461. 249.
 ἀκρωτ. Θεσσαλον.
 Αἶνεια 69. 209. πολ. Χαλκιδ.
 Αἰγίνιον λή. πολ. Πιερ.
 Αἰῶν λθ'. 407. 458. ποτ. Πιερ.
 Ἀκανθος 73. 415. 223. πολ. Χαλκιδ.
 Ἀκесаμεναί λθ'. πολ. Πιερ.
 Ἀκράθως 75. 490. 54. 242. ἀκρωτ. Ἀκτ.
 Ἀκροκεράνεια 49. 93. 96. 205. 208.
 Ἀκτὴ 73. 75. 89. 90. 448. 241. 242.
 223. χερσ. Χαλκιδ.
 Ἀλαπτα 224. θεσ. παλ. Σταγ.
 Ἀλακλίσια κ'. θεσ. Πελλ.
 Ἀλμάνια λή. πολ. Πελαγ.
 Ἀλία 202. ὄνομ. Θεσσαλον.
 Ἀλιάκμων λή. 3. 34. 54. 77. 80. 85.
 98. 402. 403. 404. 405. 407.
 433. 445. 451. 452. 455. 488. 249.
 Ἀμβρακικὸν 23. 43.

Ἀμμίτης 162. ποτ. Χαλκιδ.
 Ἀμφίπολις 48. 466. 469. 495. 202. 224.
 Ἀμφοβίς 49. 50. 88. ὄρ. Καμβ.
 Ἀμπελος 39. 72. 90. 94. 244. ἀκρωτ.
 Χαλκιδ.
 Ἀμυδών κή. λή. 444. 445. τοπ. Παιον.
 Ἄνας 437. ποτ. Ἰλλ.
 Ἀντιγόμεια 47. 48. 438. 464. πολ.
 Ἰλλυρ.
 Ἀνθεμοῦς λθ'. μ'. 415. 446. πολ.
 Χαλκιδ.
 Ἀντιπατρία 45. 66. πολ. Ἰλλυρ.
 Ἀνασελίτσα 402. 452. χωρ. Ὀρεστ.
 Ἀντίβαρι 205. 208. 244. 220. λιμ.
 Ἰλλυρ.
 Ἀξίος κή. λή. λή. 4. 48. 27. 30. 65.
 73. 79. 82. 85. 88. 93. 98. 99.
 407—442. 444. 446. 439. 440—
 448. 453. 455. 466. 468. 494—
 496. 248.
 Ἀπίλας 407. 456. ποτ. Πιερ.
 Ἀπολλωνία λθ'. μδ'. 47. 69. 95. 438.
 462. 243.
 Ἀραβίτσα 494. ποτ. Βαττ.
 Ἀργίλος 445. πολ. Βισαλτ.
 Ἀρέθουσα 499. τοπ. Μυγδον.
 Ἀρδάξανος 94. 424. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἀρμισσα λθ'. πολ. Ἰλλυρ. καὶ Ἑορδ.
 Ἀρτεμίσιον 465. φρουρ. Μυγδ.
 Ἀρτατος 428. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἀρσένι 429. » »
 Ἀσκορδος λθ'. 463. παραποτ. Ἀλιόκμ.
 Ἀσναος 45. 47. 88. 95. 438. ὄρ.
 Ἰλλυρ.
 Ἀστυβος καὶ Ἀσταβος 48. 444. 443.
 πολ. Πελαγ.
 Ἀσσορίς 463. χωρ. Χαλκιδ.
 Αὔλων 207. 244. 245. 220. πολ. Ἰλλυρ.
 Ἀχινός 200. λιμν. Ὀδομαντ.
 Ἀχρίς κή. λή. λθ'. λγ'. 30—33. 36—
 39. 96. 475. 477. 480. 482. 484.
 πολ. Ἰλλυρ.
 Ἀψος (Ἐργέντης) 45. 47. 95. 424.
 434. 434. ποτ. Ἰλλ.
 Ἀῶος 47. 48. 421. 436. 437. 438.
 208. » »

B.

Βάδουνας 30. 78. 79. 80. 88. 440.
442. 448. ὁρ. Πελαγ.
Βαθαγόρα 34. 88. ὁρ. Ἰλλυρ.
Βαγορά 33. 34. 88. » »
Βαρνοῦς λξ'. λθ'. 30. 34. 35. 37
39. 40—43. 80. 82. 85. 87. 88.
97. 99. 436. 452. 485. ὁρ. Πελαγ.
Βαρβάνας 94. 98. 422. 475. ποτ.
Ἰλλυρ.
Βαρδάρης 439. 440. 446.
Βασιλικὰ μ'. χωρ. Χαλκιδ.
Βεγοβρίτης 84. 404. 405. 489. λιμν.
Ἐορδ.
Βελεσσός 48. 409. 444. 443. 444.
445. 448. πολ. Παιον.
Βέλτισα 35. 453. 469. 493. παραπ.
Ἀλιακμ.
Βενέτικον 453. παραπ. Ἀλιακμ.
Βέγορρα 489. πολ. Ἐορδ.
Βέντρον 485. λιμν. Ἰλλυρ.
Βεράτιον 45. 46. πολ. Ἰλλυρ.
Βερατινὸ 434. ποτ. Ἰλλυρ.
Βέρνον 37. 44. 80. 84. 82. 88. ὁρ. Μακ.
Βέρμιον 28. 37. 44. 43. 45. 46. 80. 84.
82. 88. 89. 403. 405. 445. 445.
448. 452. 453. 486. 489. 490. 493.
Βέρροια 84. 405. 452. 453. πολ. Ἡμαθ.
Βερτίσκος λξ'. 8. 40. 44. 42. 25—
26. 39. 72. 87. 93. 94. 424. 426.
485. ὁρ. Ἰλλυρ.
Βερτίσκον λξ'. 67. 68. 72. 73. 74.
83. 443. 444. 470. ὁρ. Βισαλτ.
Βεῦος 450. παραποτ. Ἐριγών.
Βισαλτία λξ'. λθ'. 42. 67. 83. 443.
445. 203.
Βισάλτης 443. 470. ποτ. Βισαλτ.
Βίστρισα 454. 470. 473. 493. ὄνομ.
Ἀλιακμ.
Βίστοσκα 48. 467. ὄν. Σκομ. ὁρ.
Βίτζι 81. 82. 88. 99. 402. ὄν. ὁρ.
Βιτώλια κή. λξ'. 37. 38. 39. 40. 74.
79. 81. 33. 85. 88. 99. 403. 448.
449. πολ. Πελαγον.
Βλάδοβον 84. χωρ. Ἡμαθ.
Βόδης 492. 493. ποτ. »
Βοδενά κ'. μ'. 82. 492. 494. πολ.
Ἡμαθ.
Βότον λή. 22. 23. 29. 41—44. 57.
88. 452. 486. ὁρ.
Βοῦδοσα 47. 437. ποτ. Ἰλλυρ.
Βόλβη ιθ'. 83. 445. 462. 464. 465.
497. 498—204. λιμν. Μυγδ.
Βολβός 464. φρουρ. Χαλκιδ.

Βολυκή 462. λιμν. Χαλκιδ.
Βόρας 28—30. 37—44. 43. 46. 79
—82. 87. 88. 95. 99. 403. 404.
433. 452. 486. 490. ὁρ. Μακεδ.
Βόρβορος 493. ποτ. Βοττ.
Βοττιαία λά. λή. 3. 407. 445. 453.
493. ἐπαρχ. Μακεδ.
Βοττιαίοι. 462.
Βουάνας 94. 99. 422. 475. ποτ. Ἰλλυρ.
Βούκοβον 469. λιμν. Σιντ.
Βούνασα 50. 80. 88. 403. 404. ὁρ.
Ἐλιμ.
Βουρίνος 84. 88. 405. 452. 489. ὁρ.
Ἐορδ.
Βουσόταρις 44. 88. ὁρ. Ὀρεστ.
Βράστα 443. ὄν. Ὀρβηλ. ὁρ.
Βράνινα 474. νησ. Λαβεατ. λιμν.
Βραύνισα 444. 443. παραπ. Ἀξ.
Βρεγαλνίτσα 444. 443. » »
Βρομίσκος 499. 224. τοπ. Μυγδον.
Βρύγες λξ'. 42. 96. 97. ἔθν. Φρυγ.
Βυθός 453. ποτ. Πιερ.
Βωλουστάνα 51. 88. διδ. Καμβ.
Βωλούτσα 48. 50. 54. 88. »

Γ.

Γαγγίτης 474. ποτ. Ὀδομ.
Γαλάτισσα μ'. 446. 464. 477. πολ.
Χαλκιδ.
Γαληψός 243. 222. πολ. Χαλκ.
Γάλλικον 444. 459. ποτ. Κρηστ.
Γαλίτζιτσα 32. ὁρ. Ἰλλυρ.
Γενοῦσος 36. 95. 424. 430. 434.
432. ποτ. Ἰλλυρ.
Γίγωνος 94. 448. 464. ἀκρ. Χαλκιδ.
Γιγωνίς 94. 446. ἀκρ. Χαλκιδ.
Γιόζτεπε 81. κορυφ. Βερμ. ὁρ.
Γλουβοσίνη 440. ὁρ. Παιον.
Γόλεμα-ρεκα 493. ποτ. Βοττ.
Γόρα 32. 33. 88. 477. ὁρ. Ἰλλυρ.
Γορανοβίτσα 469. παραπ. Στρυμ.
Γουμέντζα 66. χωρ. Κρηστ.
Γράμμος λή. 44. 87. 88. 435. 452.
ὁρ. Ὀρεστ.
Γρεβενά 402. χωρ. Ἐλιμ.
Γρεβενίτικον 453. παραπ. Ἀλιακμ.
Γύμνοβον 494. ποτ. Βοττ.

Δ.

Δαρδανία λξ'. 48. 98. 408. 424.
426. 444.
Δάρτζης 434. ποτ. Ἰλλυρ.

Δασσαρητία 96. 97. χωρ. Ἰλλυρ.
Δασσαρίται λγ'. 476. ἔθν. Ἰλλυρ.
Δέβολις καὶ Διάβολις 435. 485. ποτ.

Δασσαρ.

Δεμίρ-Χισσάρ 443. 468. περιοχ. Σιντ.
Δένδη 429. πολ. Ἰλλυρ.
Δέρβενκα 442. παραπ. Ἀξ.
Δέρβις 90. 94. 240. 222. ἄκρ. Χαλκ.
Δέσνιτσα 95. 438. παρ. π. Ἀω.
Δεσποτοβούδι 57. 58. 88. ὁρ. Θρ.
Δευρίοπος καὶ Δευριοπία 99. χωρ.

Πελαγ.

Διαβατόν 37. ὁρ. Πελαγ.
Διάπορος 244. νησ. Χαλκιδ.
Δίβρα 424. πολ. Δασσαρ.
Δίον κἀ. 407. 457. 242. πολ. Πιερ.
Δονατίτσα 47. 26. 409. 443. παρα-

ποτ. Ἀξ.

Δόθπος λῆ. 4. 65. 66. 69. 444. 495.
496. 202. πολ. Παιον.

Δόξα 84. 88. 493. ὁρ. Ἡμαθ.

Δόσπατ. 58. ὁρ. Θρικ.

Δόσπατ δερеси 473. παραπ. Νεστ.

Δούπνιτσα 470. παραπ. Στρυμ.

Δραβίσκος 474. πολ. Ἡδων.

Δραγόρι 37. 38. 40. 449. παραπ. Ἐριγ.

Δράμα 449. 474. πολ. Ἡδων.

Δρεϊλων λζ'. λθ'. 7. 42. 26. 27. 30.

33. 36. 74. 92. 94. 96. 97. 424.

423. 425. 426. 432. 476. 484.

Δρένοβον 98. 436. 483. 485. λιμν. Ἰλλ.

Δρέπανον 90. 94. 240. 222. ἄκρ. Χαλκ.

Δρίνος 95. 97. 424. 438.

Δρίναςος 422. ποτ. Ἰλλυρ.

Δυρράχιον 6. 36. 77. 94. 401. 429.

430. 434. 432. 434. 244. 245.

220.

Δύσωρον λζ'. μς'. μζ'. 68. 74. 73.

82. 83. 84. 88. 145. 493. 203.

Ε.

*Εβρος 6. 21. 22. 23. 27. 27. 423.

*Εγνατία λθ'. λγ'. 6. 77. 434.

*Εγριασού 63. ὄν. Παγγ. ὁρ.

*Εγρίδερ 443. παραπ. Ἀξ.

*Βδεσσα κἀ. λθ'. 81. 82. 404. 405.

494.

Είλισσος 426. πολ. Ἰλλυρ.

*Ελέσάνι 95. 434. » »

*Ελευθεροχωρί 247. χωρ. Πιερ.

*Ελευθερίσκος λθ'. πολ. »

*Ελίμεια κἀ. λἀ. λή. 43. 76. 80. 98.

402. 404. 452.

*Ελικών 407. 457. ποτ. Πιερ.

*Ενιπεύς 407. 457. 458. ποτ. Πιερ.

*Εορδαϊκός (Δέβολις) 35. 36. 40. 44.

42. 46. 48. 98. 405. 436. 490.

ποτ. Ἰλλυρ.

*Εορδαία λθ'. 80. 82. 98. 404. 489.

490. ἐπαρχ. Μακ.

*Επίδαμνος 6. 24. 22. 23. 27. 77.

423.

*Εράτυνα λή. πολ. Ἑλλμ.

*Εργέντης 45. ποτ. Ἰλλυρ.

*Ες 26. ὁρ. Ἰλλυρ.

*Εχέδωρος 407. 444. 459. 495. ποτ.

Κρηστ.

Ζ.

Ζαγορά 56. 88. ὁρ. Θεττ.

Ζίλιανα 456. ποτ. Πιερ.

Ζυγός 49. 437. ὁρ. Ἡπ.

Ζυγάκτης 474. ποτ. Ἡδων.

Η.

*Ἡδωνίς 449. ἐπαρχ. Μακ.

*Ἡτών 224. λιμ. Ἀμφιπ.

*Ἡμαθία κἀ. κή. λἀ. λή. 3. 4. 77.

405. 406. 407. 452. 202. ἐπαρχ.

*Ἡπειρος ζ'. ιθ'. 2. 4. 7. 14. 45. 29.

30. 37. 44. 45. 48. 49. 50. 86.

93. 94. 424. 439. 474.

*Ἡράκλεια 37. 38. 39. 468. πολ. Σιντ.

Θ.

Θερμαϊκός 45. 94. 93. 407. 448.

442. 452. 455. 460. 464. 208.

209. 240. 247.

Θέρμη μ'. 69. 446. 302. 209. πολ.

Μυγδ.

Θέραμβος 90. 94.

Θεσσαλία ιθ'. 2. 4. 44. 45. 43. 49

—54. 55. 86. 456. 206.

Θεσσαλονίκη λδ'. μ'. 69. 70. 77. 81.

82. 85. 401. 444. 445. 446. 446.

447. 460. 464. 496. 497. 204.

208. 209. 244. 247. 249.

Θράκη λδ'. 2. 4. 5. 45—27. 57. 59.

60. 77. 472.

Ι.

*Ιάλασι 58. κορυφ. Ῥοδοπ.

*Ιαντισά 82. πολ. Βοττ.

Ἰαθρονίτσα 493. ποτ. Βοττ.
 Ἰερισσός 222. πολ. Χαλκιδ.
 Ἰλλυρία λζ'. 2—5 8. 10. 44. 25.
 27. 29. 30. 43. 45. 47. 86. 93.
 96. 124. 123. 139. 174. 486. 220.
 Ἰντζέ-καρσσοῦ 451. Ἀλιάκμ. ὄν.
 Ἰόνιον 23. 43.
 Ἰσάνος 94. 424. 128. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἰσθός 443. χωρ. Παιον.
 Ἰσμός 94ε ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἰστιπί 409. 440. 444. 443. χωρ.
 Παιον.
 Ἰστιλλάρ 212. κολπ. Χαλκιδ.

Κ.

Καβάτα 93. 434. πολ. Ἰλλυρ.
 Καβάλλα 65. 243. 224. πολ. Θρ.
 Καβο-φονιός 90. 94. ἀκρ. Ἀθ.
 Καδρισοῦ 450. ποτ. Δευρ.
 Καλαμαριά μ'. 445. 446. 461. χωρ.
 Χαλκ.
 Καλκάνδελι 29. 87. 98. 448. 442.
 444. πολ. Δαρδ.
 Καλινδοία λη. πολ. Μυγδ.
 Καλλιπεύκη 456. 457. τοπ. Πιερ.
 Καλόγερος 54. κορ. Ὀλυμπ.
 Καμβούνια 4. 6. 48—51. 80. 88.
 93. 402. 403. 453.
 Κανάλια 459. ποτ. Πιερ.
 Καναλοῦα 34. 35. 41. 42. 43. 44.
 ὁρ. Ἰλλ.
 Κανδαυία 4. 6. 30. 33—36. 42.
 53. 38. 94. 95. 97. 427. 429.—
 433. 477. 401. ὁρ. Ἰλλυρ.
 Καναστραίον 69. 74. 94. 209. 240.
 ἀκρ. Χαλκ.
 Κάνιστρον 94. ἀκρ. Χαλκιδ.
 Κάπρος 223. λιμ. Στεγ.
 Καρβία λη. πολ. Κρηστων.
 Καρδαχ λη. 46. 26. 98. 408. 409.
 493. ὁρ. Παιον.
 Καρακάϊας 494. ποτ. Ἐαρδ.
 Καρδία 477. 448. 461. πολ. Χαλκιδ.
 Καρασσοῦ 466. 477. ὄν. Στρυμ.
 Καράμπουρνου 68. 69. 94. 92. 461.
 Καρτάλι 244. ἀκρ. Χαλκιδ.
 Καρασμάν 454. ὄν. Δουδ. ποτ.
 Κασταγνάζ 63. ὄν. Παγγ.
 Κατερίνη 407. 458. 459. χωρ. Πιερ.
 Κάτζανικ 409. κλεισσορ. Σκαρδ.
 Κάστρα λδ. πολ. Πελαγ.
 Καστορία κη. λδ. 34. 44. 452. 453.
 486—488. πολ. Ὀρ.
 Κασσάνδρα 209. 220. 221. 222.

Κείρης 422. ποτ. Ἰλλυρ.
 Κέλλαι 490. πολ. Ἐαρδ.
 Κέλετρον κη. λδ. 453. 486. πολ.
 Ὀρεστ.
 Κέλυνος 6. 95. 438. παραπ. Ἀούου.
 Κερκίνη λδ'. λδ. λη. 65. 66. 67. 69.
 74. 83. 89. 90. 411—444. 445.
 460. 462. 202. ὁρ. Παιον.
 Κερκινίτις 62. 66. 468. 470. 471.
 495. 496. 497. 200—203.
 Κερμοραίος 212. κολπ. Θρ.
 Κιάφα-μάλα 36. ὁρ. Ἰλλυρ.
 Κιστενδίλι 468. 469.
 Κίσσαβος 56. 88. ὁρ. Θεσσ.
 Κίσσος μ'. 69. 70. 72. 82. 84. 85.
 89. 90. 445. 418. ὁρ. Χαλκ.
 Κισσός μ'. 69. πολ. Χαλκιδ.
 Κιτάριον 81. 105. ὁρ. Ἐλιμ.
 Κίτιον λθ'. πολ. Ἡμαθ.
 Κίτρον 51. 159. 216. πολ. Πιερ.
 Κλαύσουλας 122. ποτ. Ἰλλυρ.
 Κοζάνη κδ. κομμοπ. Ἐλιμ.
 Κόζιακος 88. ὄν. ὁρ.
 Κοντέσσα 211. 224. λιμ.
 Κονίσκοβον 194. ποτ. Ἡμαθ.
 Κοριτά 32. 44. 97. 133. 182. 185.
 Κόστελ 186. χειρ. Κελετ.
 Κόραβος 28. 29. 30. ὁρ.
 Κουμάνοβον 18.
 Κουροῦ-δερε 174. παραπ. Στρυμ.
 Κούρμπεσσα 18. 167. ὁρ. Σκομ.
 Κουρίνον 159. χωρ. Πιερ.
 Κουσνίτσα 63. ὄν. Παγγ.
 Κουτζούκ-μπεσίκ 196. 201 λιμν. Μυγδ.
 Κουτζοβον 195.
 Κουτζούκ-καρσσοῦ 147. ὄν. Ἐριγ.
 ποτ.
 Κράμπα-μπαλκάν 36. ὁρ. Ἰλλ.
 Κρασσοπούλι 153. παραπ. Ἀλιακ.
 Κρηνίδες 64. πολ. Θρ.
 Κρηστωνία λζ'. 67. 114. 115. 160.
 Κρίτσοβον 28. 20. 78. 87. 97. 99.
 148.
 Κρότα 128. πολ. Ἰλλ.
 Κρουσαία 117. 148. 161. 164. χωρ.
 Χαλκ.
 Κρούσοβα 58. κορυφ. Ῥοδοπ.
 Κύβρος 82. 85. πολ. Βοττ.
 Κωφός 222. λιμ. Χαλκιδ.

Λ.

Λαβεῖτις 96. 121. 174. 175.
 Λάγι 93. ἀκρ. Ἰλλυρ.
 Λαγκιάδα 83. 115. 196. 197. 201.

Δάκμος 29. 41—43. 87. 88. 421. 437.

Δαχνᾶ 66. 444. 460. ὁρ. Κρηστ.

Δεθαία λή. πολ. Ἑσθρ.

Δέπνας 409. 442. ποτ.

Δεσάνδρα 474. νησ. Λαθεστ.

Δεύκος λθ'. 407. 458. ποτ. Περ.

Δητή λή. πολ. Μυγδ.

Δήκυθος 221. λιμ. Χαλκ.

Διβανίσκος 32. 35. 36. 88. 97. 481.

183. ὁρ. Ἰλλ.

Δίβηθρα 457. τοπ. Περ.

Δίγγος 49. ὁρ. Ἡπ.

Διμπάνοβον ιθ'. χωρ. Περ.

Διουδατρίνη 44. 25. 27. 28. 87.

93. 98. 421.

Δίπαζος λή. πολ. Χαλκ.

Δισός 7. 36. 88. 92. 94. 427. 429.

431.

Δισάνα 94. ποτ. Ἰλλυρ.

Διτόχωρον 457. χωρ. Περ.

Δουδίας λθ. λή. 3. 77. 82. 84. 85.

407. 443. 452. 454. 455. 494.

ποτ. Βοττ.

Αουδία 492. λιμν. Βοττ.

Αυγκηστis λθ'. 80. 82. 99. 404. 450.

Δύχνος 7. ποτ. Ἰλλ.

Δυχνιδός λθ. λθ'. λγ'. λδ'. λή. 5. 6.

30. 34. 96. 97. 477. 480. πολ.

Ἰλλ.

Δυχνίτις λθ'. 6. 32—35. 42. 423.

433. 474. 475. 481. 481. 483.

λιμν. Ἰλλυρ.

Αῶος 437. ποτ. Ἰλλυρ.

M.

Μαγνησία 52. 56. 94. 209. χωρ.

Θεστ.

Μαιδική 413. χωρ. Μακεδ.

Μαίδοι 413. ἔθν. Μακ.

Μακεδονίς 3. 77. 403. χωρ.

Μακετία 3. 4. ἔν. Μακ.

Μάκρη κ'. ὄν. Σταγ.

Μαλέσιον 413. ὁρ. Παιον.

Μαλίκι 481. λιμν. Ἰλλ.

Μάνδαροι λή. πολ. Βοττ.

Ματίας 424. 427. ποτ. Ἰλλυρ.

Μαύροβον 402. χωρ. Ὀρεστ.

Μεγάροβον 38. 449. χωρ. Πελαγ.

Μελώνη μθ. μγ'. 246. 247. πολ. Περ.

Μελένικον 449. 468. πολ. Σιντ.

Μενίκιον 65. 89. 449. ὁρ. Ὀδομ.

Μένδη 91. πολ. Χαλκιδ.

Μέτζοβον 50. χωρ. Ἑλλιμ.

Μηκυβέρνη 224. πολ. Χαλκιδ.

Μηκυβερναίος 240. 224. κολπ.

Μίτζα κ'. λή. πολ. Ἡμαθ.

Μισητός λθ'. πολ.

Μίτυς 407. 458. ποτ. Περ.

Μογλενίτικον 493. ποτ. Βοττ.

Μοισία λζ'. 4. 40. 42. 45. 22. 25.

27. 87.

Μόκρα 32. 477. ὁρ. Ἰλλυρ.

Μόκρος 33. περιοχ. »

Μόλυβο 224. λιμ. Χαλκ.

Μοναστήρι 37. 71 83. πολ. Πελαγ.

Μοράτζας 424. 475. ποτ. Ἰλλυρ.

Μορίχοβον 30. 78. 79. 83. 89. 448.

ὁρ. Πελαγ.

Μουριτζάνη 474.

Μπαμπαδάγ 87. ὁρ. Ἰλλυρ.

Μουστατζος 35. 79. 88. 98. 99.

445—450.

Μουσταφά 48. 409. 443. πεδ. Παιον.

Μπεςίκη 445. λιμν. Μυγδον.

Μπούζδαγ 61. 62. κορυφ. Ὀρβ.

Μπουτούκ μπεςικ 498. λιμ. Μυγδ.

Μυγδονία 4. 69. 444. 445. 460. 462.

497. 498.

N.

Νάουστα 84. 405. κορυφ. Ἡμαθ.

Νημσί-κουλε 249. πυργ. Θεσσαλον.

Νεάπολις 242. 243. 225. πολ. Θρ.

Νεγοτίνη 48. 409. χωρ. Παιον.

Νέρετζκα 39. 87. 88. 99. ὁρ. Πελαγ.

Νέστος 5. λή. 46—22. 27. 57. 59.

60. 62. 443—421. 472. 472. 206.

242. 245.

Νιγρίτα 413. χωρ. Βισαλτ.

Νίκαις κ'. ὄν. Σταγ.

Νίσβορον 73. ὁρ. Χαλκιδ.

Νοτία 493. ποτ. Ἀλμ. καὶ Βοττ.

Νυμφαίον κ'. λή. 75. 80—82. 427.

428. 244.

Ξ.

Ξυλόπολις λή. πολ. Κρηστ.

Ξηροβούνι 32. 34. 35. ὁρ. Ἰλλυρ.

Ξηρολίβανον 81. 88. 493. ὁρ. Ἡμαθ.

O.

Ὀβότι 422. χωρ. Ἰλλυρ.

Ὀδομνητική 449. χωρ. Μακ.

Ὀδομάνται 64. 449. ἔθν. »

Ὀκτώλοφος 37. ὄν. ὁρ.

Ὀλκίνιον 423. χωρ. Ἰλλυρ.

Ὀλοκρὸς 52. 105. 407. 108. ὄρ. Πιερ.
 Ὀλόδαγμα λθ'.
 Ὀλυμπος κή. 4. 6. 26. 31. 39. 46.
 48. 50—56. 93. 407. 408. 456.
 457. 458.
 Ὀλυμθος μά. 418. 462. 224.
 Ὀλύμθιος 422. ποτ. Χαλκ.
 Ὀρθελος λδ'. λξ'. 4—41. 45—49.
 25—27. 60—68. 73. 85—89.
 410—419. καὶ ἄλλαχού.
 Ὀρθελία 47. 48. 61.
 Ὀρεστίς λά. λή. 4. 43. 77. 80. 82.
 68. 402. 404. 452. 453. 486.
 χωρ. Μακεδ.
 Ὀρεσκία λή. πολ. Κρηστ. ἢ Βισαλτ.
 Ὀριούνθης 124. 475. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ὀρμυλίας 462. 463. ποτ. Χαλκιδ.
 Ὀρφανον 244. κολπ. Στρυμ.
 Ὄσσα 26. 48. 52. 53. 56. 88. ὄρ.
 Θεττ.
 Ὄσιος Ναούμ 123. 478. 484. 484.
 μον. Ἀχρ.
 Ὄστροβον λθ'. 81. 98. 404. 405.
 489. 490. χωρ. Ἑορδ.
 Ὄσφαγος 244. παραπ. Ἑριγ. ποτ.

Π.

Παγγαῖον 45. 63—66. 73. 89. 413.
 419. 473. 225.
 Παδάλιστας 442. παραπ. Ἀξ.
 Πάικιος 82. 88. 485. 493. 494. ὄρ.
 Βοττ.
 Παιονία 4. 17. 25. 26. 64. 409—
 444. 444. 447.
 Παῖονες ξ'. κή. 6. 22. 62. 65. 67.
 83. 440. 447.
 Παλιούρι 91. 210. ἄκρ. Χαλκ.
 Παλατίσια κ'. θεσ. Πελλ.
 Παλαιβοῦνι 49. ὄρ. Ἠπ.
 Παλλήνη 59. 74. 90. 240. 220. 224.
 χερσ. Χαλκ.
 Παλλικάρια 475. νησ. Λαβισατ.
 Πάνορμος 208. 222.
 Παπαβία 222. ἄκρωτ. Χαλκ.
 Πανύασος 424. 430. 434. ποτ. Ἰλλ.
 Πάνισσα 430. " "
 Παρθενόπολις λή.
 Παρορθηλία 47. 64. χωρ. Ὀρδ.
 Παστρίκ 25. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Πάτι 92. 215. ἄκρ. Ἰλλυρ.
 Πεκίνι 434. πολ. Ἰλλυρ.
 Πέλαγο 47. 48. 88. 95. 438. ὄρ. Ἰλλ.
 Πελαγονία λά. λξ'. λθ'. 4. 74. 79.
 98. 402. 444. 451.

Πέλλα κ'. κή. 447. 454. 455. 494.
 πολ. Βοττ.
 Πέλικας 458. ποτ. Πιερ.
 Πεπύλιχος 6. 7. ποτ. Ἰλλ.
 Περινδάγ 60. 61. 52. 89. ὄρ.
 Περιστερί 37—40. 85—89. 449. 450.
 ὄρ. Πελαγ.
 Περσής λή. πολ. Πελαγ.
 Πέτρα λή. 432. 457. 455. πολ. καὶ τοπ.
 Πετρίτου 104. λιμν. Ἑορδ.
 Πετρίνα 87. 88. 423. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Πετροδίτσι 468. πολ. Σιντ.
 Πήλιον 52. 56. 88. 97. ὄρ. Θεσσ.
 Πηνειὸς 6. 48. 52—56. 407. 436.
 206. 245.
 Πιανίτσα 443. ὄρ. Παιον.
 Πιερία κή. 29—42. 48. 52. 77. 88.
 93. 96—98. 405. 107. 432. 452.
 456. 476. 480—485. χωρ. Πιερ.
 καὶ ὄρ. Ἰλλ.
 Πίρες 64. ἔθν.
 Πιερίκον 52. ὄρ.
 Πιλάτ-τεπε 63. κορ. Παγγ.
 Πίλλα κ'. ἀντὶ Πέλλα.
 Πίλωρος 244. πολ. Χαλκ.
 Πίνακα 220. λιμ. Ποτιδ.
 Πίνδος 6. 25—29. 39—42. 49. 50.
 87. 421. 437.
 Πιρναρί 63. 89. ὄν. Παγγ.
 Πισαῖον λή. πολ. Πελαγον.
 Πίστυρος 243. πολ. Θρ.
 Πλαταμὼν 456. ποτ. Πιερ.
 Πλίασα 482. χωρ. Δασσαρ.
 Πογραδέσι 484. χωρ. Ἰλλυρ.
 Ποϊάνη 482. " Δασσαρ.
 Πολύγυρος 447. 462. περιοχ. Χαλκ.
 Πόλινα 437. 439. πολ. Ἰλλυρ.
 Πολύανθος 95. 448. ποτ. Ἰλλυρ.
 Πόλοσκον 443. 448. χωρ. Πελαγ.
 Πόντος λθ'. 442. 443. 469. ποτ.
 Παιον.
 Πορταριά 447. 448. 464. χωρ. Χαλκ.
 Ποτιδαία 464. 220. 224. 242. πολ.
 Χαλκ.
 Ποσειδῖον 69. 74. 94. ἄκρ. Χαλκ.
 Ποτάβα 105. 489. ποτ. Ἑορδ.
 Ποτάκι 457. ποτ. Πιερ.
 Πουλάτι 422. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Πρασιὰς 3. 46. 47. 62. 66. 68. 71.
 72. 85. 419. 495.—203.
 Πρέσπα λξ'. 37. 39. 40. 97. 98.
 483. χωρ. Πελαγ.
 Πρίλαπος 40. 79. 98. 99. 448. 450.
 πολ. Πελαγ.
 Πριμορίτσα 453. παραπ. Ἀλιακ.

Πρισδρένι 42. 28. 87. πολ. Δαρδ.
 Πρίστινον 409. πολ. Δαρδ.
 Πολών 4. 5. 6. 30. τοπ. 'Ιλλυρ.
 Πυρηναιά 29—31. 87. 88. 96—98.
 ὅρ. 'Ιλλ.
 Πύδνα 51. 52. 84. 407. 416. 456.
 447. 209. 247. πολ. Πιερ.
 Πύθιον 52. 53. πολ. Θεσσ.
 Πύργος 437. ποτ. 'Ιλλυρ.

P.

'Ραδοβίκη 48. 412 πολ. Παιον.
 'Ραδομίρι 467. 468. πολ. Σιντ.
 'Ράκνλος λθ'. πολ. Χαλκ.
 'Ραίτσιος 450. παραπ. 'Εριγ.
 'Ρέσνα λζ'. 28—30. 38. 42. 87. 96.
 97. κωμοτ. 'Ιλλ.
 'Ρήχιος 418. 462. 464. 499. ποτ.
 Μυγδ.
 'Ριλδόαγ 48. ὄν. Σκομ. ὅρ.
 'Ρυδόνη 92. ἀκρ. 'Ιλλυρ.
 'Ρυδόπη 5—41. 46—20—26. 57—
 60. 89. 472. 473.
 'Ροιδίας 493. ποτ. 'Ημαθ.

Σ.

Σαραγιούλ 84. 404. 484. 489. λιμ.
 'Εορδ.
 Σάτεσκα 97. ποτ. 'Ιλλυρ.
 Σβύρνα 482. λιμ. Δασσαρ.
 Σεδριλόκι 438. ὅρ. 'Ηπ.
 Σερμύλη 462. 463. πολ. Χαλκ.
 Σέρβαι μ'. 449. 468. 474. πολ. Σιροπ.
 Σέρτα 47. 26. 30. 65. 79. 412. 413.
 Σιάπκα 50. 88. κορ. Καμβουν.
 Σιάτιστα 402. πολ. 'Ελιμ.
 Σίγγος 240. 244. πολ. Χαλκ.
 Συγχιτικὸς 90. 418. 423. 240. 223.
 Σιθώνη 210. 211. " "
 Σιθωνία 69. 72. 90. 423. 240. 244.
 224.
 Σίμνισα 64. 449. 474. κορ. 'Ορβ.
 Σιντική λθ'. 413. χωρ. Μακ.
 Σικυά 210. χωρ. Χαλκ.
 Σκάρδος λζ'. μέ. μς'. 4. 4—49. 25
 —30. 36—42. 49. 61. 80. 87.
 88. 93—99. 402. 421. 424. 439.
 441. 486.
 Σκιρτιάνα λθ'. σταθ. 'Ρωμ.
 Σκίος 21. 22. ποτ. Μοισ.
 Σκιώνη 94. πολ. Χαλκ.
 Σκόμιον λζ'. 5—9. 45—21. 25—27.
 57—62. 87. 408. 467. 468. 472.

Σκόδρα 42. 24. 93. 94. 422. 423.
 474. 475. 205. 244.
 Σκόπια λθ'. 48. 408. 409. 442—
 444.
 Σκούμβι 432. ποτ. 'Ιλλυρ.
 Σλίβοβα 29. 87. 88. 449. ὅρ. 'Ιλλ.
 Σμόλικας 44. 44. 88. 438. ὅρ. 'Ορ.
 Σμόρνα 90. ἀκρ. Χαλκ.
 Σουλτανίτσα 66. 89. 443. ὅρ. Παιον.
 Σούσιτσα 95. 438. ποτ. 'Ιλλ.
 Σπίρνατσα 429. 430. ποτ. 'Ιλλ.
 Στάγειρος ιθ'. 415. 223. πολ. Χαλκ.
 Σταυρός 223, 224.
 Στάροβον 481. χωρ. 'Ιλλ.
 Στόβος 47. πολ. Πελαγ.
 Στρατονίκη 242. πολ. Χαλκ.
 Στρούγα λθ'. 35. 424. 477. 480. 481.
 κωμοτ. 'Ιλλ.
 Στρούμα 466. ὄν. Στρυμ.
 Στρούμνισα 47. 48. 414—413. 469.
 πολ. Παιον.
 Στρυμὼν ιθ'. λδ'. λέ. 4. 5. 46—31.
 59—66. 73. 83—85. 408. 442
 —449. 466—472. 497—244.
 Στρυμονικὸς 47. 90. 445. 448. 469.
 244. 243.
 Σύμβολον 65. 89. ὅρ. Θρ.
 Σὺς λθ'. 407. 456. ποτ. Πιερ.
 Σφετίλι 458. ποτ. Πιερ.
 Σωχός 443. χωρ. Βισαλτ.

T.

Τάκινος 200. ὄν. Στρυμ. ποτ.
 Τέρπυλλος λθ'. πολ. Κρηστ.
 Τζαϊρλῆ 449. παραφ. 'Ορβηλ.
 Τζαϊάσης 474. παραπ. Στρυμ.
 Τζάπαρι 36. ὅρ. 'Ιλλυρ.
 Τζαδάρ-τεπε 58. 473. κορυφ. 'Ροδοπ.
 Τζάλ-τεπε 58. 59. " "
 Τζέγγελδαγ 67. 89. ὅρ. Βισαλτ.
 Τέλ-τεπε 61. κορυφ. 'Ορβ.
 Τέμπη 6. 26. 48. 53—56. 74.
 Τέτοβον 42. 28. 87. 98. 408. 442.
 Τέχοβον 490. 491. 493. χωρ. 'Ημαθ.
 Τζέγλα 58. κορυφ. 'Ροδ.
 Τζουμζ 54. 468. κορυφ. 'Ολυμ.
 Τισαίον 52. 56. ἀκρ. Θεσσ.
 Τιτάριον 50. 88. ὅρ. Θεσσ.
 Τωρωναῖος 91. 418. 462. 240. 224.
 Τόμορος 44. 46. 88. 95—98. 483.
 ὅρ. 'Ιλλ.
 Τωρώνη 240. 221. 222. πολ. Χαλκ.
 Τούλπα 247. λιμ. Πυδν.
 Τούρλα 84. 82. 88. 405. 491. 493.

ὄρ. Ἡμαθ.
Τούριανσκα 29. 87. 88. ὄρ. Ἰλλυρ.
Τράχηλος 90. 91. ἀκρ. Ἀκτ.
Τρέσκα 442. ὄρ. Πελαγ.
Τρεβουτζίνος 47. 88. 93. 438. ὄρ. Ἰλλ.
Τσάρνα 78. 99. 142. 147. ὄν. Ἐριγ. ποτ.
Τύμφη λή. 437. ὄρ. Ἡπειρ.
Τύραννα 429. πολ. Ἰλλ.
Τύρισσα λή. πολ. Ἡμαθ.

Υ.

Υψίζωνος λή. 71—73. 89. 463. ὄρ. Χαλκ.

Φ.

Φίλα 405. πολ. Πιερ.
Φίλιπποι 64. 65. 449. 474. 200.
243. 224.
Φλάμπουρον 52. 88. ὄρ. Πιερ.
Φλώρινα 99. 150. κωμοπ. Δυγκηστ.
Φυλλίς λή. χωρ. Ἡδων.

Χ.

Χαβρίας λή. 418. 462. 464. ποτ. Χαλκ.
Χαλάστρα 69. 446. ποτ. Μυγδ.
Χαλκιδικὴ 6. 68—72. 89. 94. 447.
462. 206—244.
Χαρζάνης 34. πολ. Ἰλλυρ.
Χριστούπολις 243. 224. πολ. Θρ.
Χελωμόνδας 74—73. 89. 447. 423.
ὄρ. Χαλκ.
Χορτιάτης μ'. 69—72. 82—90. 414
—447. 461. 463.
Χούμ 474. λιμν. Ἰλλυρ.

Ψ.

Ψυχρὸς λή. 463. ποτ. Χαλκιδ.

Ω.

Ὠρικὸς 6. 208. λιμ. καὶ πολ. Ἰλλυρ.

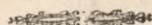
ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ.

Ἐν σελ. μβ'. στιχ 30. ἀντὶ wolite γράφει wolite. σελ. νδ'. στ. 36. ἀντὶ προωρισθὲν γρ. προορισθὲν. σελ. νδ'. στ. 23 ἀντὶ Destevises γρ. Desdevises. σελ. νε' στ. 7. ἀντὶ Πρέππης γρ. Πρέσπης. σελ. ξδ' στ. 9 ἀντὶ dan γρ. dans. σελ. ξγ' στ. 30 ἀντὶ Geschichte γρ. Geschichte. σελ. ξζ' στ. 28 ἀντὶ alten γρ. alten. σε. ξη' στ. 18 ἀντὶ νέα γρ. νέα. σελ. ξθ' στ. 34 ἀντὶ Bearbeitung γρ. Bearbeitung. σελ. σε' στ. 9 ἀντὶ ποταμὸς γρ. ποταμοῦς. σελ. σε' στ. 32 ἀντὶ Λουδίου γρ. Λουδίου. σελ. οη' στ. 3. ἀντὶ χερσονήσον γρ. χερσονήσον. σελ. 4 στ. 3. ἀντὶ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. γρ. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΙΟΝ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ. σελ. 3. στ. 6. ἀντὶ ὄρια αὐτῆς γρ. ὄρια τῆς Μακεδονίας. σελ. 6 στ. 6. ἀντὶ εἶτα γρ. εἶτα. σελ. 7 στ. 34 ἀντὶ gerschätzten γρ. geschätzten. σελ. 14 στ. 34 ἀντὶ griesebach γρ. Grisebach. σελ. 11 στ. 36 ἀντὶ griesebach γρ. Grisebach. σελ. 14 στ. 34 ἀντὶ Litius γρ. Citius. σελ. 20. στ. 22 ἀντὶ gebirge γρ. Gebirge. σελ. 26 στ. 4 ἀντὶ Ἑσσ γρ. Ἑσσ. σελ. 45 στ. 14. ἀντὶ §. 10 γρ. §. 14. σελ. 73. στ. 30 ἀντὶ huelleievt γρ. vielleicht. σελ. 76 στ. 18 ἀντὶ Montfuc γρ. Montfauc. σελ. 76 στ. 20 ἀντὶ Saucti γρ. Sancti. σελ. 76 στ. 21 ἀντὶ dicundus γρ. dicuntur. σελ. 76 στ. 35 ἀντὶ Vatihan γρ. Vatikan. σελ. 77 στ. 4 ἀντὶ ναυτιλομένοις γρ. ναυτιλλομένοις. σελ. 78 στ. 12 ἀντὶ βάρβείας γρ. βορβείας. σελ. 79. στ. 27 ἀντὶ Joine γρ. jointe. σελ. 96 στ. 16. ἀντὶ Πυρναίων γρ. Πυρηναίων. σελ. 114 στ. 4 ἀντὶ 5) γρ. 6). σελ. 445 στ. 3. ἀντὶ τοῦ γρ. τοῦ. σελ. 148 στ. 13 ὅλος πλεονάζει σελ. 122 στ. 34. ἀντὶ anboucheure γρ. embouchure. σελ. 423 στ. 3 ἀντὶ μεσημβρίαν γρ. μεσημβρίαν. σελ. 426 στ. 25 ἀντὶ Bruzen γρ. Bruzen. σελ. 427. στ. 4 ἀντὶ νη γρ. ἄν. σελ. 442 στ. 42 ἀντὶ ἐκχυλίζων γρ. ἐκχειλίζων. σελ. 445 στ. 44 ἀντὶ Ὀμήρου γρ. Ὀμήρου. σελ. 461 στ. 31 ἀντὶ geograpicae γρ. geographicae. σελ. 166 στ. 32 ἀντὶ ἐ- γρ. ἐν. σελ. 167. στ. 26 ἀντὶ Nehou γρ. Nehon. σελ. 467 στ. 30. ἀντὶ bourg γρ. bourg. σελ. 167 στ. 36 ἀντὶ entspringt γρ. entspringt. σελ. 168 στ. 40 ἀντὶ sach γρ. sich. σελ. 468 στ. 22 ἀντὶ Petzovitch γρ. Petrovitch. σελ. 468. στ. 29 ἀντὶ hentige γρ. hentige. σελ. 472 στ. 17 ἀντὶ πόλεως γρ. πόλεις. σελ. 472 στ. 22 ἀντὶ ἀπαφῶς γρ. ἀσαφῶς. σελ. 474 στ. 21 ἀντὶ Λαβεάκις γρ. Λαβεάτις. σελ. 492 στ. 10 ἀντὶ γνωστῇ γρ. γνωστῇ. σελ. 194 στ. 5 ἀντὶ ἀνατοιρόρῳτως γρ. ἀναντιρρόρῳτως. σελ. 194 στ. 49 ἀντὶ ὅτι γρ. ὅτι. σελ. 200 στ. 5 ἀντὶ Θουβίδης γρ. Θουκυδίδης. σελ. 201 στ. 8 ἀντὶ σμικροτόγη γρ. σμικροτάτη. σελ. 202 στ. 17 ἀντὶ ἀναφέροντι γρ. ἀναφέροντος. σελ. 203 στ. 2 ἀντὶ ἐφ' γρ. ἀφ'. σελ. 208 στ. 4 ἀντὶ μὲν γρ. μὲν. σελ. 214 στ. 4 ἀντὶ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' γρ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' σελ. 215 στ. 9 ἀντὶ 4) γρ. 3). σελ. 216 στ. 28 ἀντὶ weges γρ. Weges. σελ. 222 στ. 43 ἀντὶ ἐνεκα γρ. ἐνεκα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ

ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

† 'Ο Παναγ. Μητροπ. ἁγ. Θεο- σαλονίκης Κ.Κ. Νεόφυτος ὁ Βυζάντιος. Σώμ. 25	'Ο Οἰκονόμος Κ. Μανουήλ » 1 'Ο Ἀρχιμ. Κ. Ἀνθιμος. Σωμ. 1 'Ο Σκευοφύλ. Κ. Ἰωακείμ. » 1 'Ο Χαρτοφ. Κ. Διονύσιος. » 1 'Ο Πρωτέκδ. Κ. Ἱερόθεος. » 1 'Ο Ἱερομν. Κ. Παρθένιος. » 1 'Ο Ἀρχιμ. Κ. Μόδεσος. » 1 'Ο Μυρ. Κ. Θεοφύλακτος. » 1 'Ο Κατηχ. Κ. Ἰγνάτιος. » 1
Οἱ Ἐπίσκοποι Αὐτοῦ.	Οἱ Καθηγ. καὶ Διδάσκαλοι.
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Κύτρου Κ. Φιλάρετος. Σώμ. 5	Ν. Χαλκιάπουλος Καθ. Σωμ. 2 Κ. Γ. Οἰκονόμου. » » 1 Δ. Ἀθνασιάδης Διδάσκ. » 1 Κ. Οἰκονομόπουλος. » » 1 Α. Οἰκονομίδης. » » 1 Λεοντίδης. » » 1
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Καμ- πανίας Κ. Ἰάκωβος. » 5	Οἱ φιλόμουσοι τῶν πολιτῶν Κύριοι.
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Πλα- ταμῶνος Κ. Ἱερεμίας. » 5	Κωστάκης Ἐφένδης Με- γαβούλης. Σωμ. 5 'Ο υἱὸς αὐτοῦ Φίλιππος. » 1 'Η θυγάτ. ν' Ελένη. » 1 'Ιάκωβος Ῥογκότης. » 3
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Σερβίων καὶ Κοζάνης Κ. Εὐγένιος. » 5	
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Πολυκ- νῆς Κ. Μελέτιος. » 5	
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Πέτρος Κ. Ἀγαθάγγελος. » 5	
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Ἀρδαμε- ρίου Κ. Ἰγνάτιος. » 5	
† 'Ο Πανιερώτ. ἁγ. Ἱερισ- σοῦ καὶ Ἀγίου Ὄρους . . . 5	
Οἱ λοιποὶ Κληρικοί.	
'Ο Ἀρχιδ. Κ. Σεραφεῖμ. Σωμ. 2	
'Ο Ῥεφερ. Κ. Κωνσταντῖνος. » 1	

Ἀρσένιος Μουστοξύδης.	Σωμ.	3	Ἄνδρ. Ἀρδαμερίων ὑποτ.	Σωμ.	1
Ἀνέστης Κ. Γερασίου.	»	3			
Ἀριστείδης Σπανδονής.	»	2	Μαθηταὶ τοῦ Ἑλλ. Σχολείου		
Γ. Ἰωαννίδης Σιατιστεύς.	»	2	Ἀλέξ. Ι. Σκηντέλλη.	Σωμ.	1
Νικόλ. Γεωργιάδης ἱατρός.	»	1	Σωτήρ. Θ. Σακελλαριάδης	»	1
Μ. Παπαδόπουλος	»	1	Σωτήριος Γ. Ἀστεριάδης.	»	1
Κ. Σχινᾶς.	»	1	Γεώργιος Ἀστερίου.	»	1
Δ. Ν. Ζαχαριάδης Δικηγ.	»	1	Ν. Γ. Βικόπουλος Βλαχολ.	»	1
Βεργάδης.	»	1	Ἰωάννης Δ. Βιτσώρης.	»	1
Δ. Γ. Βλάτσος.	»	1			
Ἀθανάσιος Βλιάτης.	»	1	ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ.		
Ἀθανάσιος Παπ. Γεωργίου.	»	1			
Στέφανος Τάτης.	»	1	Τὸ Κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς		
Γεώργιος Βαφειάδης.	»	1	Βατοπαίδιου.	Σωμ.	5
Ἰωάννης Ἰζομπάνογλου.	»	1	Ἀρχιμανδ. Ἰάκωβος Βατ.	»	1
Μιχαὴλ Νυνῆς.	»	1	Δανιὴλ Ἰ. Βατοπαϊδινός.	»	2
Περικλῆς Ι. Χα. Λαζάρου.	»	1	Προηγούμε. Γαβριὴλ Βατ.	»	1
Γ. Χαρίσης.	»	1	Προηγ. Νεόφυτος Βατοπ.	»	1
Δ. Ῥαψάνης.	»	1	Προηγούμε. Παῦλος.	»	1
Β. Παππάζογλου.	»	1	Προηγ. Ἰάκωβος.	»	1
Ζαφειρώφ.	»	1	Εὐγένιος Βατ. ἐκ Σάμου	»	1
Ἀργ. Δημητριάδ. Σιατισ.	»	1	Νεόφυτος Μ. ἱεροδ. διδάσκ.	»	1
Δ. Σιμωνίδης.	»	1	Μεθόδιος Γέρων Βατοπ.	»	1
Γ. Ν. Ἀρμενούλης.	»	1	Νίκανδρος Βατοπαϊδινός.	»	1
Ἀναστάσιος Συμεών.	»	1	Ἰωσήφ ἱερομ. Βατοπαϊδ.	»	1

Μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου.

Διονύσιος ἱεροδ. Δοχειαρ.	Σωμ.	1	Γρηγόριος ἱερομ. Βατοπ.	»	1
Ἀναστάσιος Ζωγράφου.	»	1	Διονύσιος ἱεροδ. Βατοπαϊδ.	»	1
Περικλῆς Ι. Ῥόμπη.	»	1	Ἀνθιμος ἱεροδ. ἐξ Ἰωαν.	»	1
Γ. Θ. Μωραϊτόπουλος.	»	1	Οὐδεμία τῶν λοιπῶν ἱερῶν		
Νικόλαος Α. Βόνας.	»	1	Μονῶν ἐπέστρεψεν ἀγγελίας !		
Γεώργ. Κ. Μωραϊτόπουλος.	»	1			
Στέφανος Καυταντζῆς.	»	1	ΧΡΙΣΤΙΟΥΠΟΛΕΩΣ.		
Δημήτριος Γ. Κοντός.	»	1	(Νέας Καβάλλας).		
Νικόλαος Γαρόφυλλος.	»	1	Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.	Σωμ.	1
Φίλιππος Κ. Μεγαβούλη.	»	1	Χριστόδ. Στυλίδης ἑλληνοδ.	»	2
Ἰωάννης Γ. Ἀνδρέοπουλος.	»	1	Πέτρος Βουλγαρίδης.	»	2
Ἀντώνιος Θ. Ζάλλη.	»	1	Πασχάλης Αἰγιωτατίδης.	»	1
Κωνσταντῖνος Μ. Βρέττα.	»	1	Ὁ Διοικητὴς Μ. Χιλιμῆ		
			Ἐφένδης Ι. Καρχιζᾶς.	»	1
			Ἐμμανουὴλ Παρτίδης.	»	1

Ἀδελφοὶ Γρηγοριάδαι. Σωμ.	1	Χρῆστος Ἰακώβου. Σωμ.	1
Α. Γεωργιάδης ἐκ Τσαλτ. »	1	Ἰωάννης Α. Χρήστοβιτζ. »	1
Ἰωάννης Κ. Γλύνης. »	1	Δημήτριος Γ. Βέλτζου. »	1
Ἰωάννης Ναλμπάντης. »	1	Ἀναστάσιος Γ. Τσάλης. »	1
Α. Γ. Κούζης. »	1		
Δ. Σιότος ἐκ Βλατσίου. »	1	ΚΡΟΥΣΣΟΒΟΥ.	
Πέτρος Τσουνίδης ἐκ Βώλου. »	1	Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή. »	2
Κ. Νικολαΐδης ἐκ Τήνου. »	1	Ἡ ἐκκλ. τοῦ ἁγ. Νικολ. »	1
Δ. Ναννίδης. »	1	Κ. Θεόδωρος Πριμνηκῆριος »	1
Χρ. Ἀθανασίου. »	1	Κ. Ἰωάν. Μεζιλτζῆ. »	1
Ἀδελφοὶ Στεργ. Φέσσα. »	1	Νικόλαος Δήμκου μαθητῆς. »	1
Δημήτριος Πείου ἐκ Σιατ. »	1	Παπ. Κωνστ. Παπ. Ναούμ. »	1

Φιλόμουσοι Κυρίαι.

Μαρία Π. Βάρδα. »	1		
Ἑλένη Φοσκόλου. »	1	† Ὁ Πανιερ. ἁγ. Δυρῶν- χίου Κ.Κ. Βησσαρίων. »	10
Φιλομένη Σπόντη. »	1	Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή. »	2
		Ὁ Ἑλληνοδ. Ι. Στρεζίδης. »	1
		Ὁ ἄλληλ. Γ. Οἰκονομίδης. »	1

ΒΙΤΩΛΙΩΝ.

Ἀδελφοὶ Οἰκοόμου. »	2		
Ἀθανάσιος Ἀνέστης. »	2	ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ.	
Ναούμ Δ. Νάκα. »	1	Ὁ Κ. Κωνσ. Σαλθάρης. »	3
Ἀναστάσιος Α. Τζέρος. »	1		
Βασίλειος Ι. Γκίνου. »	1	ΑΔΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.	
Μιχαήλ Κ. Δανάμπασης. »	1	Ξενοφῶν Κωνσταντινίδης. »	5
Γεώργιος Παπαῖ Κοσμᾶ. »	1	Ἀνδρομάχη Ε. Κωνσταντ. »	5
Βαγγέλης Δ. Μπάμπη. »	1	Λεωνίδας Κυριαζάκος. »	1

Μαθηταὶ τῆς ἑλλ. Σχολῆς.

Κωνσταντῖνος Ι. Δέδης. Σωμ.	1	Γ. Βακαλόπουλος. »	1
Νικόλαος Κ. Ζαμαούλης. »	1	Α. Σταμέλης. »	1
Κωνσταντῖνος Χ. Ἀνδρέου »	1	Α. Ἀργύρης. »	1
Παναγιώτης Ἰωάννου. »	1	Κωνσταντ. Μαυρόπουλος. »	1
Θωμᾶς Παπ. Δημητρίου. »	1	Νικόλαος Βατικιώτης. »	1
Ἀδελφοὶ Ι. Σκαντέλλη. »	1	Θ. Ἀντωνιάδης. »	1
Ἀναστάσιος Ἰώλης. »	1	Δ. Χρηστίδης. »	1
Σπυρίδων Α. Σούγρης. »	1	Γ. Δ. Χριστόδλης. »	1
Πέτρος Γ. Εὐφτας. »	1	Βασίλειος Κοττάδης. »	1
Ἰωάννης Χ. Χρήστου. »	1	Θ. Δ. Χριστόδλης. »	1
		Ι. Ἀγαδόπουλος. »	1

N. Παρθένης	»	1	Π. Πανταζίδης.	»	1
M. Γ. Σταυράκης.	»	1	Ἀντ. Ἰλ. Ἀντωνίου.	»	1
Παππακαλός.	»	1	Κωνστ. Ἰωάν. Κοπέση.	»	1
Κωνσταντῖνος Δ. Τζώρτζη	»	1	Γεώργιος Παντελίδης.	»	1
Ἰωάννης Α. Μυρίτης.	»	1	Ι. Μ. Πρίστας Μακεδ.	»	1
N. Γρηγοριάδης.	»	1	Στέριος Α. Μιχαήλ.	»	1
M. Γρηγοριάδης.	»	1	Χρήστος Δ. Νκουσσαῖος.	»	1
Γ. Π. Καδάφης.	»	1	Οἱ Κορυτσαῖοι Κύριοι.		
ΚΑΪΡΟΥ.			Εὐθύμιος Μήtkος.	»	1
Ἰωάν. Ἐμ. Χ. Σχολάρχ.	»	1	Ἐλεονόρα Εὐθ. Μήtkου.	»	1
Ι. Κάζαγλης Διδάσκαλος.	»	1	Ἀθανάσιος Χρήστου.	»	1
Στέφανος Ι. Νούνκας.	»	1	Βασίλειος Α. Ὀρολογιοπ.	»	1
Δ. Θοιδιδόπουλος	»	1	Διονύσιος Ἀβραμμούσης.	»	1
Ἀναστ. Δ. Ταθανάτης μαθ.	»	1	Νκούρ. Ἰωάν. Κώττα.	»	1
Β. Ἀποστολίδης Ἱατρός.	»	1	Γρηγόριος Σπ. Μήtkος.	»	1
Α. Πανταζίδης.	»	1	Πέτρος Μίλης.	»	1
Γ. Κ. Σταυρίδης.	»	1	Σ. Ι. Μελεκίδης.	»	1
Δ. Ι. Οἰκονομόπουλος ἱατρ.	»	1	Δημ. Χρ. Ἀγκης.	»	1
Γεώργιος Κρυσταλλίδης.	»	1	Εὐθύμιος Σταῦρος.	»	1
Δημήτριος Ἰωαννίδης.	»	1	Ἰωάννης Πέμματος.	»	1

Τοῖς φιλομούσοις Συνδρομηταῖς.

Αἱ μεταγενέστεραι σκέψεις σοφώτεραι.

Προτιθέμενος κατὰ τὴν ἀγγελίαν νὰ δημοσιεύσω ὅλην τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν τῆς Μακεδονίας ἐν 20 τυπογραφικοῖς φύλλοις ἄνευ τῆς τῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων ἐκθέσεως καὶ παραθέσεως, ἐνταῦθα γνώμην μετέβαλον, πεισθεὶς τῇ κρίσει ἀνδρῶν λογίων φίλων τῆς προόδου, λυσιτελέστερον κρινάντων ἵνα τὸ ὅλον εἰς δύο μέρη διαιρεθὲν δημοσιευθῇ μετὰ τῆς τῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων ἐκθέσεως, ὅπερ καὶ ἐγένετο μετὰ κόπου πολλοῦ. Τούτου δὲ γενομένου, οἱ φιλόμουσοι συνδρομηταὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὸ ποσὸν τῆς προκηρυχθείσης ὑλῆς 20 τυπογραφικῶν φύλλων, τοσαύτην εὐρίσκουσιν ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας ἐκδοθέντι πρώτῳ μέρει, ὅπερ ἕνεκα τῆς ποικιλίας καὶ πλείονος χρησιμότητος ἀμεινότερον ἀποδέξονται κατ' ἐμὴν κρίσιν.

Ὅσοι δὲ, εὐχαιροισθηέντες ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τούτου, θελήσουσι καὶ τὸ δεύτερον μέρος νὰ λάβωσι, ἐν ᾧ εὐρήσουσι καὶ τὸν χάρτην, δύνανται ἢ διὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ βιβλιοπωλῶν, ᾧ τὰ ὀνόματα ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ ἐσημειώθησαν, νὰ μοὶ διαβιβάσωσι κατάλογον τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμὲ αὐτὸν ἐνταῦθα ν' ἀποταθῶσιν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΑΤΤΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΠΑΤΑΤΣ

NEW YORK
JAN 10 1881